Sala
Gab. R
Est.
Tab. 10
N.º 3

R
10
3

Non phibet

nō q̄ hibetur

Liber de Confutatio-
ne hebrayce secte.

Ioannes baptista

BIBLIOTHECA DA UNIVERSIDADE
55135
COIMBRA

LIVRARIA DA UNIVERSIDADE

da giaco

c [C]Onfutatio iudaice ſecte magiſtri Johānis Bapti ſte gr̄a dei Artiū ⁊ medecine doctoris. Continet ꝓhemiū ⁊ tractatū: i ꝓhemio ſūt due ep̄le. Pria ad reuerendiſſimū dn̄m. B. Carauagalē Cardinalē ſācte crucis in hieruſalem. folio p̄mo

¶ Sc̄da ad ipſos hebreos ꝑ quoꝝ confutatione opus edidi. folio .ij.

¶ Tractatus vero in tres diuiditur ꝑtes. quaꝝ p̄ma ē. de primo meſſie aduentu ⁊ de myſterijs in eodē aduentu conſumandis que .xiij. continet prophetias. Pars prima.

¶ Prophetia prima ē de chriſti aduētu: ⁊ ſceptri a iuda poſt aduentū eius ablatione: ac gentiū ad eius fidē congregatione: necnō de modo ipſius in hieruſalē ingrediendi. qꝛ ſuꝑ pullū filiū aſine. et de diuinitate humanitati coniuncta eiuſq; paſſione Jacob Geneſi. xlix. fo. v.

¶ Prophetia ſc̄da eſt de aduentu eiuſdē ad nouā legē condendā ⁊ in humana forma: q̄uis deus eēt: qđ quidē in monte ſinai ab antiq̄s patrib⁹ cū p̄mā receperūt legē: poſtulatū fuit. Necnō de ſigno ip̄m a pſeudo meſſia recognoſcēdi: ac etiam de iudeorum vocē ſuā non audientium punitione Moyſi Deutrronomij. xviij. folio .ix.

¶ Prophetia tertia eſt de eiuſdem aduentu: ⁊ ex beata virgine per ſpiritusſancti in ea aduentum quo diuinitas humanitati coniungi debebat. Eſaie. cap. vij. fo. xij.

¶ Prophetia quarta ē: de eodē aduentu: ⁊ de quibuſdā ꝑfectiōib⁹ ſuis: gētiliūq; vocatiōe: ac etiā nōnullis ſuam mortē ⁊ ſepulchrū decernētib⁹. cui⁹ vltimo de dei erga iudeos largitiōe illis ꝑ ſuū ſc̄m aduētū ſalutē ꝓmittētis memoria fit. Eſaie. xi. fo. xix.

¶ Prophetia q̄nta ē de aduentu eiuſdē. ⁊ qualiter ob eius mortē dei fedus qđ cū iudeis pepigerat: delendū eſſ conſequenterq; de eorum ruina ⁊ gentiū vocatione. Eſa-

BIBLIOTHECA DA UNIVERSIDADE COIMBRA

ye.xxix.

¶ Prophetia ſexta ē de eodē aduentu: cum quo boni ip
ſum expectantes confortantur: ⁊ de diuinitate ſua ac mira
culis ꝑ ipm̄ fiendis: gentiūq; vocatōe. Eſaie. xxxiiij. fo. xxxi

¶ Prophetia ſeptima eſt de aduentu eiuſdē de voceq;
clamāte in deſerto añ aduētū eius: ⁊ de diuinitate ſua. no-
uaq; lege ꝑ ipſum cōdenda: ac iudeoꝝ ob nō receptiōe ip-
ſius improbatione. necnō de recipientiū beatitudine ⁊ gen
tiū vocatiōe limbiq; expoliatiōe. ac etiã de iudeoꝝ ꝑ dei
gratiam in nouiſſimo redētiōe. Eſaie. xl. fo. xliij.

¶ Prophetia octaua ē de eiuſdē aduētu: ⁊ qualiter ip-
ſum iudei nō recipiētes a ſuo regno eijciendi erant. necnō
de gentium vocatione. ⁊ limbi expoliatiōe: ac etiā de iude-
orū ꝑ dei gratiā i nouiſſimo redēptiōe vbi oñdit eis ꝙ rui
nam ſuā ipſimet ꝓuocarunt. Eſaie. xlviij. fo. xlii.

¶ Prophetia nona de xp̄i aduentu vita ⁊ paſſione gē
tiūq; vocatione ⁊ de diuinitate ſua. qualiterq; ꝓ mūdi re-
demptione paſſurus erat. necnō cū iniquis ſua paſſione re
putari debebat. ⁊ pro tranſgreſſoribus rogare. Cui plures
ipſius Eſaie prophetie meſſie miſteria predicantes annec-
tunt. capitulo. liij. fo. xlvi.

¶ Prophetia decima ē de xp̄i aduentu ⁊ eius natiuita
tis loco qualiterq; ex beata virgine naſcendus eſſet: ⁊ ꝙ
egreſſus eius ab initio a diebus ſeculi. ſcilicet a deo patre
fuerunt. Michee. v. fo. lxiiii.

¶ Prophetia vndecima eſt de eiuſdem aduentu qua q̄-
dem ſigna quedam que ſuo tempore apparitura erant. con
tinentur necnon de deſiderio quo a gentibus recipiendus
erat. Agei. ij. fo. lxvij.

¶ Prophetia duodecima ē de xp̄i aduētu: de modoq;
ipſius in hieruſalem ingrediendi: quia ſuper pullum filium
aſine. Zacharie. viij fo. lxvi.

[illegible] de ſimili aduētu: ⁊ de deter
minato aduentus ipſius tempore; eiuſq₃ paſſione necnō de
iudeorum per illud vſq₃ ad conſtitutū tempus ſcilicet ante
chriſti aduentum deſolatione. Danielis. ix. .fo. lxx.

¶ Pars ſecunda de ſecundo aduentu meſſie tp̄e gog. i.
antechriſti. quo tempore iudeorum reliquie ſaluande ſunt
habet ꝓlogum ad hebreos ⁊ tractatum. nouem cōtinet
prophetias.

¶ Prophetia prima eſt de preſenti iudeorū captiuatio-
ne propter peccatum contra xp̄m commiſſum que vſq₃ ad
antichriſti bellum duratura eſt ⁊ qualiter ex dei gratia cor
dis penitudine ducti redempti tunc erunt. Moyſi Deute
ronomij. xxviij. fo. lxxix.

¶ Prophetia ſecūda eſt de eadem iudeorum p̄dicto tp̄e
redemptione que quidem in illorum reſiduis erit ⁊ ex dei
gratia nam propter peccatum contra chriſtum commiſſum
tanto munere digni non eſſent Eſaye primo. fo. lxxxij.

¶ Prophetia tertia eſt de ſimili predicto tēpore redēp-
tione; ⁊ de ipſorum tunc confeſſione chriſti diuinitate per
dei gratiam vocando ipſum deum iuſtum eorum. hierimie
xxiij. fol. lxxxv.

¶ Prophetia quarta eſt de ſimili predicto tp̄e redemp-
tione ⁊ qualiter propter peccatum iam predictum captiui-
tate hac flagellandi erant ⁊ de tribulationibus quas eo dē
bello antichriſti iudei paſſuri erunt ac de eorum chriſto hie
ſu confeſſione ipſum deum humanitatem ſumpſiſſe conce-
dendo necnon de hieruſalem ⁊ templi reedificatione. hie-
remie. xxx. ⁊ xxxi. fo. lxxxvij.

¶ Prophetia quinta ē de eadē poſt idem bellum redēp
tione ab hac. ſ. captiuitate qua propter peccatū cōtra chri
ſtum commiſſum ſunt necnon de aque baptiſmatis ſuper
eos tunc effuſione ⁊ de bello ipſo necnō de q̄₃ plurimis ad

Pars ſecūda

id ꝑtinentibꝰ miſterijs ⁊ de hieruſalē ⁊ tēpli reedificatione Ezechielis.xxxvi.xxxvij.xxxviij.⁊ xxxix. fo.xcix.

¶ Prophetia ſexta ē de ſimili ꝑdicto tēpore in reſiduis iudeorum ſaluatione necnon de eodē bello ⁊ ꝙ̄ plurimis tunc conſumandis miſteriis Joelis.iii. fo.cviij.

¶ Prophetia ſeptima eſt de eodē predicto tempore redētione necnon ⁊ de ꝓprio bello.⁊ eſt ab die. fo.cxv.

¶ Prophetia octaua eſt de eadē in reſiduis iudeoꝝ ſaluatione que ex dei gratia erit necnon de vniuerſali tam ſpirituali ꝙ̄ temporali pace que poſt bellū illud in toto mundo erit. Michee.iiii. fo.cxvii.

¶ Prophetia nona ē de predicta iudeorū poſt antechriſti bellum redemptione ⁊ de bello ipſo qua quidem etiam diſſippationis ipſorum cauſam propheta narrat que peccatum in vēdendo chriſtum ipſumq; crucifigendo eſſe debebat:⁊ qualiter per dei gratiam errorem ſuum tunc cognoſcentes de eo penitentiam agent necnon de hieruſalem ⁊ templi reedificatione ⁊ aliis quibuſdam miſteriis diebus illis verificādis. Zaccharie.xi.xii.xiii.xiiii. fo.cxxvi.

Pars tertia

¶ Pars tertia in duas diuidit̄ partes nā in prima confundunt̄ Judei ꝑ probabiles figuras que incipit. fo.cxliii. Jn ſecunda vero per exempla ⁊ morales rationes que incipit. fo.clvi.

ꝑ ſm ordinem foliorum.

¶ Folio p̄ꝰ facie ſecūda linea.xx. ꝓnunciabat ꝓ prenuncia-
batur.fo.iiij.facie prima linea.l.preuium loco prebui.fol.v.fa.
prima lin.xi.xlviij. ꝓ xlviiij.fo.vij.facie prima lin.x.fugiēdo ꝓ
figurando.fo.viij.fa.prima lin.viij.auferet pro auferetur ⁊ tran
ſfertur pro tranſferetur.fo.viij.fac.ij.lin.xv.expoſitiōe pro ex
ceptione.fo.x.fa.i.lin.xiij.inter ex ⁊ verborum caret vi.fo.xi.
fa.i.li.xi da parte ſupereſt.fo.xi.fa.ij.lin.xxviij.exierūt pro exi
erint.fo.xiiij.fa.p̄ma.li.x inter incohare ⁊ debuit Caret illico
fo.eodem fa.ea li.xxij.inter anteq̄ȝ ⁊ regnare Caret acaz fo.
xviiij.fa.ij.li.xxij duritate pro duritie.fo.xxiij fa.ij.li.xxviij in-
ter cecitatem ⁊ doctorum caret ⁊ fo.xxvi.fa.ij.li.xx.ſingulis
pro angulis:fo.xxviij fa.prima lin.xxv.inter ipſam ⁊ tēpore
caret pro:fo.xxx.fa.prima.li.xi.reſpondentem ꝓ repꝛehendē
tem:fo.eo fa.ea li.xxvi.dicent pro diſcent:fo.xxxij.fa.ij.li.ij.in
terra pro interea:fo.eo fa.ea li.xxv propria pro proprie fo.xx
xvi.fa.ij.li.penultima captiuitati pro captiuati:fo.xlviij.fa.i.
lin.i.en pro eo:fo l.facie.ii.li.xviiii.diuidit pro diuidat:fo.lvi.
fa.prima li.viiii.aut pro haud:fo.lix.fa.i.lin.vltia ſi pro ſic:fo.
lxi.fa.i.li.viii.qua pro quaȝ fo.lxiii.fa.i.li.v.celeſtis pro ſcele
ſti:fo.lxvi fa.ij.propheta duodecima antepoſita eſt vndeci-
me fo.lxvii fa.ſecūda.li.xxii.diſceptionē pro diſceptationem
fo.lxviii.fa.ii.li xxv.efficatia pro efficatie fo.lxxi.fa.ii li.xxvi.
ſeruendi pro ſecundi:fo.lxxii.fa.ii.li.v.vaſa pro vaſis:fo.lxx-
iij.fa.i.li.vii.veſtre pro veſter:fo.lxxxi.fa.ii.li.xviii.poſſitis
pro poteſtis:fo.xci.fa.i.li.xiii.deum pro eum:fo.xciiii.fac.i li.
xi.vt pro aut:folio.cii.fa.i.li.vltima ſupeſt noſter Jeſus xp̄s:
fo.cv.fac.ii.li.ix.inter veſtrarum ⁊ peſſimaꝝ caret q̄ȝ coniun-
ctiuum:fo.cvi.fa.prima.li.xvi.diceritis pro dicit fo.eo.fa.ea.li.
vltima deficit vȝ:ꝑ deū reuocati eſſetis ab eo nunq̄ȝ releuare
mini cu.fo.eo.fa.ij.linea.iii.ꝓpheta ꝓ ꝓphete.fo.cvii.fa.p̄ma
li.xxii.inter locus ⁊ ante Caret an.fo.cxv.fa.p̄ma li.v.ruinaȝ

ꝓ ruinatū. fo. cxvi. fa. i. linea. xvii. ſecuti pro ſerui . . . ioi. cxviii facie ſecunda. linea ſexta . ambulauimus pro ambulabimus fo. eo. fa. ii. li. xv. altiora ꝓ vlteriora. fo. cxix. fa. i. li. xxi. Capim⁹ ꝓ cupimus. fo. cxxi. fa. ii. li. iii. ſupeſt et . fo. eo. fa. ea. li. v. ꝙ ꝓ ꝑ. fo. cxxii. fa. pͥma li. x. profeciſſe loco feciſſe. fo. eo: fa. ii. li. x. ⁊ ꝓ a. fo. cxxiii. fa. pͥma li. vii. ꝓphetabūt ꝓ ꝓperabūt. fo. eo. fa. ea. li. xviii. ego ꝓ et. fo: cxxiiii. fa. ſcd̄a. li. xxvii. Circūciōe ꝓ circundari. fo. cxxvi. fa. ii. li. iii qui pro quando. fo. cxxxi. fa. pͥma. li. vii. trinario ꝓ trigenario. fo. cxxxviii. fa. ii. li. xiiii. comutatōe ꝓ cōtinuatione. fo. cxxxix. fa. pͥma. li. vii. inter rabi ⁊ aſſerit carere dauid. fo. cxliiii. fa. pͥma. li. vi. ⁊. vii. vbi dicit ꝙ ſi quis intantū debet dicere intantū ꝙ ſi quis . fol. cxlv. fa. ſecunda. linea. xiii. factus pro factas. folio. cxlvi. facie pͥma. linea. xxiiii. quin pro qui a. fo. eo. fa. ii. li. xii. Careret ꝓ careret. fo. cli. fa. pͥma. li. xiiii. limo ꝓ limbo. fo. eo. fa. ii. li. xii. debebaſ ꝓ debebat. fo. clii. fa. ſcd̄a lin. v. ei ꝓ capitulo pͥmo. fo. cliiii. fa. pͥa. li. xvi regni ꝓ regno fo. clvi. fa. pͥa. li. vii. inter chriſti ⁊ verificatum caret tp̄e. fo. eo. fa. ea. li. xi. de ꝓ he. fo. eo. fa. ſcd̄a. li. xxvij. ne pro he. fo. clix. fa. prima. li. ſcd̄a. erant pro errant. fo. clxii. facie prima. li. xxx. inter quis ⁊ ſimilis. ſupereſt enim

¶ Reuerendiſſimo in xp̄o patri: ꝛ dn̄o meo obſeruādiſſimo dn̄o. Bernardino Carauagial ſacro ſcē romāe eccl'ie tituli ſancte crucis in hieruſalē preſbitero Cardinali ep̄o ſaguntino. Johānes baptiſta gratia dei. E. V. Reuerē. D. in chriſto filius: ꝛ humilis ſeruus ſalutē ꝛ felicitatē.

Ep̄la ad cardinalem

PLuribus ac myſticis modis reuerendiſſime p̄ſul. vt ſcripture ſacre teſtantur: iheſus xp̄s dn̄s noſter iudeos ad ſe vocare nos docet. olim per ꝓphetas. nouiſſime ꝑ ſemetipm̄. demum apoſtolis inſtituit. iudeis primū euāgeliū predicari. qui quāuis ab initio eterne ſalutis . fere omēs ſe indignos iudicauerint: ꝛ ad preſēs iudicēt. Nō propterea a xp̄ianis: diuina precepta zelātibus ceſſandū ē. ꝗnimo ſemꝑ initēdū cōtinue ꝑſuaſioni illorū ad xp̄i ſalutarē fidem Et cū me. qui huius nōis prius blaſphemus fui: ꝛ ꝑ dn̄i miſericordiā baptiſmū aſſecutus ſū: oporteat id feruentius obſeruare. conſpiciēſq; in numero voluminū tractatorū aliorū ꝗ de iudaiſmo ad baptiſmū venere: in ꝗbus: ꝛ ſi multa ſcripſerūt. nemo tn̄ analetice ꝛ demōſtratiue eorū rabi prauitatē illis oſtenderit. Idcirco p̄ns cōpendiū hebraica lingua eis: dei fauore confiſus: deſtinaui. Per qd̄ prauitatē ip̄am detectā videntes. ad lumen veritatis ꝛ ipſi properare poſſint. Nihil. n. a me h̄r: ꝗn ex ꝓphetarū auctoritate. ſeu quorūdā ſuorū rabi dictis verificet̄. Cū aūt ꝑ eorū litterā ꝛ litterali ſenſu in his procedere inſtituerim. nam ꝛ ariſtotelis ē poſteriorū p̄mo argumentatiōes cōcludētē. Ex datis ꝛ cōceſſis ꝓcedere. Et auguſtini ad hieronimū diſtictiōe nona capitulo vt veterū ſcripturꝫ reperit̄ ab hebraicis voluminibus fidē examinādā eē. Jō ſi dictis meis aliqd a dictis catholicorū expoſitorū diſſonū inueniat̄. dūmō xp̄iane veritati: ꝑut deſidero: cōſonū ſit: puto reprobabile nō eſſe. Quā-

obrē ſtatui tue reuerēdiſſime. d. quam ad iſtius apicis cul
men ſcientiarum maxime diuinarum deus euexit: opus la
tino ſermone tranſlatum dirigere. ſupplicās vt loco quoti-
diane lectōis: quā refectōnis hora audire ſoles: ipſum legi
iubeas. et quod emendatione eguerit tua vltima lima pro
ſolita in me pietate: corrigere non dedigneris. Demum ſi
promulgari dignum iudicaueris: quia per iudeos libēti a-
nimo non legetur: a ſanctiſſimo dn̄o noſtro obtinere cures
vt ex cauſa coacti legant. conſtabit eniꝫ an ſua fideliter ſcri
pſeriꝫ. Et ſi obſtare voluerint: contradicendi facultatem ha
bebunt. Aliquos preterea ipſorum: cum vera hec viderint
forte ſaluos faciet. Decet vtiqꝫ ſanctitatem ſuam his peti-
tionibus pluribus de cauſis ſe benignuꝫ reddere. precipue
preſenti anno ſui pontificatus ſeptimo: qui cum ſeptimo an
no ſeptime ſeptene annorum: que ab vno ad alium iubileū
ſolebat apud antiquos enumerari. diuino myſterio conue-
nit. Sicut enim eodem anno ſabatiꝫabat terra ab omnibus
ſeruitijs ſibi conſtitutis: et proximi dumtaxat iubilei ſancti
ficationi atqꝫ intimationi buccina clangendo vacabatur.
ſeruis quoqꝫ liberatio a ſeruitute pronunciabatur vicina.
ſic ⁊ ſanctitas ſua ſanctificationi intimationiqꝫ proximi iu-
bilei. ita vt per ipſam iudei etiā a ſeruitute peccati quo deti
nentur. liberi reddantur: hoc anno plurimum vacare debꝫ
Et quādo: illis gratia priuatis: id non conſequatur. opus
tamen in aliquibus chriſtianis conferet. Ex eo enim hiero
nimi ab hebrea littera ſuper prophetijs in ipſo contentis:
differentia diſcernitur omniumqꝫ iudeorum rabi ſuper ip-
ſis expoſitionum notificatio fit. Ex quibus eorum praui-
tas magis manifeſtatur. Excitabit quoqꝫ aliquos fortaſſe
hebraicis litteris vacare. quas ad chriſtianam veritatem
perfecte adipiſcendam: non pauci iuuamenti eſſe cenſeo.
Tu autem reuerendiſſime ac ſapientiſſime domine ſi in eo

aliquid boni inuenies;quãuis florida lingua politum non ſit;a facie tua illud non proijcias. ſed cõuenienti titulo tue biblioteca;ſi placet locum aſſigna.non auctorẽ;ſed materiam;et inuentionis fructum conſiderans.Ego enim per ipſum gloriam meam non quero. Sed eius qui me ad ſe vocauit;Ihesu christi domini noſtri;quo ex tenebris conſurrexi.et vtilius in me vocationem impleam. cuius gratia et pax vſq3 ad ſeculorum conſumationẽ nobis cum ſit. Uale.

¶ Johannes baptiſta gratia dei: a deo patre ⁊ dn̄o no
ſtro ieſu chriſto rege regum: ⁊ dn̄o dn̄antiū de lacu miſerie
⁊ de luto fecis ad eternā ſalutem vocatus: iudeis omnibꝰ
conuerſionem et ſanioris conſilij ſpiritum

Epiſtola ad iu-
deos

c

Um cauſas non ſperate apud vos cōuerſi
onis mee amicorum pleriqꝫ a me perquire-
rēt. quoniā caī que ſepius: ⁊ his precipue
temporibus iudeos ad chriſti fidē ducunt:
nullā in me reperirēt. Non. n. vis: nō bono-
rum fortune ante conuerſionē indigentia: non diuitiarum
poſt conuerſionē cupiditas: non glorie vanitas: nec veſtre
diſcipline: ſeu rerū ignorantia ad chriſti fidez me traxit. Id-
circo per has meas vigilias: lucubratiōeſqꝫ eas vobis ape
rire et demōſtrare propoſui. Scitis enim cū vetus teſtamē
tū hebraicaſqꝫ ſuper eo expoſitōes: ac thalmuthaicā doctri
nam apud vos didiciſſem: inter religioſos poſtea ordinis
predicatorum fratres ſancte marie apud mineruam in vr-
be me diu verſatū fuiſſe. ipſorūqꝫ predicationes ac expoſi-
tiones ſuper prophetijs de meſſia loquentibus ſepius au-
diuiſſe qͣs cū ab expoſitoribus veſtris variare perciperē: qꝛ
a teneris annis hebraicis imbutus eram: illas a vero pro-
phetiarū ſenſu alienas putaui: vnde et fidē vanā quoqꝫ cē-
ſebam. ſed quuz indies adeſſez: audirēqꝫ ſepius: ambiguus
heſitare cepi. ſcienſqꝫ id in bona ſeu mala ſcripturarū inter-
pretatione conſiſtere: principia enim ambobus cōmunia ſūt
decreui diligenter quo ad poſſem perquirere et inueſtiga
re quid hinc inde ſuper prophetijs de meſſia loquentibus
diceretur: exponereturqꝫ et eas: eorūqꝫ fidem: qui verius il
las exponerent ſectari. In quibus quū verſarer: veſtrozuz
rabi prauitatē detexi: chriſtianas expoſitiōes veriores ag-
noui: veritatēqꝫ in eorū fide ineſſe ꝓſpexi. Quā chriſto ieſu

duce amplexus preuium me vobis preuiũ. Et vt eã ⁊ vos pro ſalute veſtrarum animarum amplecti poſſitis: errores prauitates ac obſtantia: que a veſtris rabi vobis interponuntur explicabo. Prophetias enim meſſye aduentuz predicentes: cum his que poſt belluz gog. id eſt antichriſti veſtram ſalutem pollicentur. equiuocantes eodem tempore conſumandas eſſe aiunt. Ex quo meſſyam nondum veniſſe. Sed adhuc venturuz eſſe praue affirmant. Dicunt enĩ ꝙ quum de nouiſſimis diebus ſcriptura loquitur: ad dies meſſye ſe refert. ¶ Nec non prophetias particulariter exponendo ſeipſos ſepe numero implicare percepi. ¶ Omnẽ preterea ſacram ſcripturam eſſe figuris plenam abſq; exceptione fatentur. Quamobrem thalmut et chabala compoſuere: quibus non modo ſacre ſcripture diſcurſus. immo dictiones: ſyllabas: atq; litteras figurant. Eas vero que falſo eorum ſuppoſito contradicunt: repellere non erubeſcũt. Hieronimi quoq; tranſlationem pleriſq; in locis falſo condemnant. dicunt enim ipſum plures ſacre ſcripture partes dolo corrupiſſe. Verba inſuper pſalterij tanquã prophetica non approbant. Deniq; quicquid ab errore veſtro vos remouere poſſet. et ad chriſti fidem ducere: a facie veſtra omni induſtria amouerunt. ¶ Quorum falſitas ex veritate oppoſiti fundamenti eorum: et inconuenientia propheciaꝝ adinuicem mihi aperta fuit. Animaduerti enim prophetias de meſſye aduentu loquentes. nullam de nouiſſimis dieb⁹ mẽtionem facere. Et deinde reperi eas: ⁊ ſi omnes ad vos dirigantur diſſipationem veſtram que conſumatis myſterijs: quorum vos futuri miniſtri eſſe debebatis: ſequenda erat. predicere. Oſtendunt nanq; incarnationis myſterium per ipſas predicatum debere a maioribus veſtris peruerti meſſieq; diuinitatem negari Eſaia capitulo. xlv. dicẽte. Ve qui dicit patri. quid generas. Et mulieri. Quid parturis.

Et hieremia capi. v. Negauerunt dominū ⁊ dixerūt. Nō
eſt ipſe. Nec non et eius paſſionem per vos perpetrandā
predicunt. Et tandē gentium vocationem. Que omnia in
chriſto ieſu nazareno adimpleta ſunt. Preterea quibuſdā
barum prophetiarum cunctis predictis myſterijs explica-
tis redemptionis veſtre nouiſſimis diebus fiende mentio
fit. Ex quo id cum alijs miſterijs conſumandum non eſſe
clarius oſtendunt. ¶ In prophetijs autem myſterium gog
predicentibus: de nouiſſimis diebus prophetas memoriaꝫ
facere fere omnes reperi. nec non et redemptionem veſtrā
a captiuatione preſenti. collectionemqꝫ a quattor plagis
terre in eis predictam inueni. ibiqꝫ de reuerſione decem tri
buum memoria habetur ⁊ non in alijs. Nec non in reſi-
duis veſtris dumtaxat: que poſt bellum illud remanebunt
ex dei gratia propter promiſſionem antiquis patribus fa-
ctam: erit ſaluatio. neqꝫ de meſſia in eis aliquid dicitur: ni-
ſi inquantum oſtendunt preſentem captiuationem in penā
peccati eius in triginta argenteos venditionis: aliorumqꝫ
peccatorum vobis datā fuiſſe. Voſqꝫ tunc verum meſſiam
chriſtum iheſum cognoſcere: ⁊ in ſuam diuinitatem perfe-
cte credere. Quibus myſterijs conſumatis: habetur per ꝓ-
phetas ꝙ erit vnus paſtor: et vnum ouile: quoniam reple-
ta erit tota terra ſcientia domini. Doctores autem veſtri tā
tam myſteriorum diuerſitatem proſpicientes. infinita men-
dacia ſuper meſſie myſteria in thalmut ſcripſere: concedunt
ue quandoqꝫ meſſiam gentes ad ſalutem vocare. aliquan
do vero negant. Pari quoqꝫ modo iudeos infinita nau-
fragia in meſſie aduentu paſſuros eſſe nunc affirmant. nūc
vero ſaluationem et felicitatē. duos quoqꝫ meſſias ſcꝫ meſ
ſiam filium ioſeph: ⁊ meſſiam filium dauid venturos eſſe
aiunt. Ipſorum autem ſuper particularibus prophetijs ex
poſitionum implicationem ex earum ſerie reperi. cenſuiqꝫ

ſi litterali ſenſu:ꝛ vt hebraica ſonant littera prophetie de-
clarentur:ipſas veſtrorum prauitatem melius oſtendere:
chriſtumqꝫ ieſum clarius demonſtrare. Contra id vero qđ
de verbis pſalterij dicunt:quamuis probationibus multis
contrarium concludentibus obſtare daretur. Sunt enim
prophetica verba:ac xp̄i myſterij tuba. Cum tamen princi
piorum error hoc eſſe videatur: ne pre multitudine rerum
confundamini: nullam de pſalmis in preſentiarum mentio
nem facere decreui. Jeſum criſtum igitur: qui veritas eſt.
ꝛ in quo ſperans compendiū hoc aggreſſus vobis direxi.
inuocans oro lumen ſuum debili meo ingenio infundat.
quo dubia que ſuper prophetijs de meſſie aduentu: ex di-
ctis vr̄orum rabi oriuntur:vobis facile aperiam:ipſarumqꝫ
proprium ac verum intellectum recte explicem. eas quoqꝫ
in chriſto ieſu nazareno verificatas eſſe perfecte oſtendam
¶Prophetiarum deinde antichriſti miſterium prophetanti
um quibus veſtrarum reliquiarum poſt hanc conſtitutam
veſtram deſolationem ſalus continetur: ſufficientem noti-
ciam tradere poſſim. que non per hieronimi quam redar-
guitis tranſlationem;nec per chriſtianas auctoritates:ſeu
catholicas declarationes. ſed vt hebraica ſonant littera: ꝑ
moſaicaſqꝫ auctoritates: ac etiam veſtrorum doctorum ex
poſitiones:quos in multis tanqꝫ a veritate coacti. chriſti
myſterium concludere videbitis. nec non litterali dumta-
xat ſenſu aperientur. Hiſqꝫ expletis quedā ſacre ſcripture
partes explicabunt:que licet xp̄i myſterium in figura pre-
dicere videantur:adeo tamen aperte locuntur ꝙ inter pro
phetias id clare exprimentes: quodammō enumerari poſ-
ſunt. ibiqꝫ cauſe vos a receptione baptiſmi detinentes cuꝫ
ſuis medicaminibꝰ memorabūt. Has aūt hn̄tes ꝓmiſſiōes
mūdetiſ vos ab oī inqnamēto ſpūs:ꝛ cupiētes ꝓ ſalute vr̄a
veritatē attigere eas oī paſſiōe ſemota accipite. Nō.n. ma

litia cordis hec loquor: ſeu querens ab hominibus gloriā
ſed deſiderans animas veſtras cum chriſto ieſu ab eterna
damnatione eripere. non ambulans in aſtutia: neqꝫ adulte
rans verba dei. que ſi ea fide qua vobi s proferuntur: acci
pietis: non dubito cum xp̄i gratia multis veſtrum viam ſa-
lutis: etiam meo exemplo oſtenſurum.

Prophetia prima

Ublimis deus ⁊ omnipotēs immē ſa dilectōe: qua patrib⁹ nr̄is abraaʒ yſaac ⁊ iacob affectus ē: infinita bona que in eoꝝ filios opaturus erat vt gaudio afficerenť: eis predicere voluit. Pater aūt iacob qui patriarcharū vltimū multitudinis vero caput ⁊ principiū ſe vidit: ſalutē filiorū cupiens: meſſye myſteriū ſuo teſtamēto vt ea que tūc orienda erant animaduerterēt. per illudq̄ʒ magis cauti redderentur eis explicare decreuit. Geneſis. xlviij. dicente. ¶ Lo iaſur ſceuet mibuda vmbochet miben raglau bad chi iauo ſcilo velo icabat ammim. oſeri lageſen biro velaſo recha beni adono chibes baiain leuſcio vbdam hanauim ſudo: baclili enaim miaim vlben ſcimnaim mebalab. ¶ Latine nō auferet ſceptrū de iuda. et ſcriba ꝺ femore eius: donec veniat ſcilo: ⁊ ſibi cōgregabunť populi. ligās ad vitem pullū ſuū: et ad palmitē filium aſine ſue. lauit in vinū veſteʒ ſuā: ⁊ in ſanguinem vuarū cooptoriū ſuum. rubeus oculis magis vino albuſq̄ʒ dentibus magis lacte. ¶ Que quideʒ ꝓphetia ab expoſitoribus veſtris. ſenſū eius verū extorq̄ri cupientibus: nō paucis modis peruertitur. Cū aūt patriarcha aperto ſermone myſteriū explicauerit. eorū expoſitōes aut nulle ſunt. aut ꝓphetiā ſup xp̄o ihesu locutā eē aperte oſ̄dunt. ¶ Exponiť nāq̄ʒ ab onchelos inter doctores vr̄os famoſiſſimo ſuper meſſia. recte autē loquēdo ſup ieſu xp̄o nazareno. precipue eius pars prima vſq̄ʒ. Et ſibi cōgregabunť populi. dicit enim caldea lingua. ¶ La iabade aued ſcultā mideuet iehuda veſaphra mibene benobi badbalma bad deiede meſcicha dedile bi malebuda vele iſtammeum

Hebrea littera.

Latina littera.

Expoſitio iudeorum.

Onchelos caldeus

Caldea

Latina — bamemaia. ¶ Latine. Non ceſſabit conſtitui dnator de domo iuda: et ſcriba de filijs filiorũ eius vnquã donec veniat meſſias cuiuſ imperium eſt: cuiq; populi obedientiã preſtabunt.

Approbatio expoſitionis — ¶ Ex quibus verbis alium mihi ſenſum colligere neſcio: niſi iude dominium eſſe tantũ vſq; ad meſſye aduẽtũ manſurũ: meſſyamq; ab alijs gentibus recipiendum eſſe quẽadmodum ieſu nazareni aduentu verificatum videmus

Praua modernorum opinio — Non nulli tamẽ veſtrorũ modernorũ diſputãtiũ: hac cũ onchelos expoſitiõe veritati magis obſtare cupientib' ꝓpriã ſcripturã corrũpere nõ erubeſcunt. Nã dictiões illas monoſillabas: bad chi. Latine donec ſignificãtes: alteraz cum precedente dictiõe raglau. ſ. legunt: virgula ſeu cõma inter bad et chi poſita: eoq; modo bad ineternũ ſignificat. chi vero: quia. Dicunt ergo ſenſum prophetie hunc eſſe. Non auferet ſceptrum de iuda: et ſcriba de femore eius in eternum. q: veniet ſcilo. ſ. meſſyas. cuius imperium eſt. Ex quo affirmare volunt: ꝙ ſi per aliqð tẽpus ſceptrum d manu iude auferatur. ſeu ablatum ſit. ſicut poſt hieruſalem deſtructionem. non tamẽ erit hoc in eternuz: quoniã meſſyas quem venturum dicunt: veniet: per quem ſceptrum ei reſtituetur.

Confutatio illorum — Quã recte autẽ hi ſentiãt voſipſi iudicate. qui non ignoratis duo ex hoc ſequi inconuenientia remotio ſcz dictionis vnius ab expoſitõne. videlicet bad exiſtentis iuxta dictionem illam: deiede; veſtreq; grammaticalis regule deſtructio. Scitis enim hebraicam linguã q̃dam habere thahabim. quibus ſic dictiones clauſule periodus diſtinguũt. quẽadmodum ⁊ latina: exempli grã. comis virgulis. punctis et hmõi operatur. Cuz autẽ in oibus vr̃is libris id taham quod vocat adnah: vim clauſulas terminandi atq; diſtinguendi habẽs. ſub raglau inueniatur. Ex quo bad ſubſequens ab raglau precedente neceſſario ſegregat. vnde bad chi omnino coniunguntur. et donec ſignificant. Idcir

co eorum falſa inuentio: ſeu malitia deridenda atqꝫ reiicië-
da eſt. precipue cum a nullo veſtrorum expoſitorum id di-
ctum reperiatur. ¶ Super reſiduo vero prophetie onche-
los ſuum dilatat ſermonē: quāplurima pro ſuo ꝓpoſito ad
ducens. que meſſye aduentu in bonum iudeorum oritura
eſſe dicitis. de reductione ſcꝫ iſrael in hieruſalem; et reedi-
ficatione templi. et huiuſmodi. Quibus quamuis quorun
dam terminorum expoſitione ab opinione catholicorum
expoſitorum: myſtico ſenſu: non multum diſcrepet; vitē iſra
hel fugiendo: aſinamue hieruſalem. Cum tamen litterali ſē
ſu nullam cum prophetie verbis conuenientiam habeant.
ea ideo hic recitare nō curo. ¶ Sed ad rabi ſalomonis ex-
poſitionem accedam. qui primā tantūmodo prophetie par
tem meſſye attribuit dicens. Non auferetur ſceptrum de
iuda a dauid inde. Quod quidem deſiſtentibus regibus
ſuper capitibus tranſmigrationis babylonie verificatum fu
it. qui ab imperio conſtituti. virga et ſceptro populo domi-
nabantur. Et ſcriba de femore eius. Hoc ſuper ſapientibus
qui principes fuerunt in iſrael verificatum fuit. Donec ve-
niat ſcilo. hoc eſt meſſyas. cuius imperium eſt. cuiqꝫ gen-
tes congregabuntur. ¶ Ex qua expoſitione nulla mihi in-
ſurgit dubitatio; quin pars hec prophetie de chriſto iheſu
loquatur. oſtendit enim qualiter non fuerit a iuda. et in pri
mo et ſecundo templo dominium ablatum quouſqꝫ chri-
ſtus venit. quo tempore illud amiſit. Quod autem ad chri
ſti fidem gentes congregate ſint; cuꝫ ſēſu pateat demōſtra
tione non indiget. ¶ Reſiduum vero prophetie pro abun
dantia vini que erat in terra iude. rabi ſalomon exponit.
Dicit enim ꝙ viri iuda pullum vnum ad vitem vnam li-
gabunt. Ex qua pondus illi pullo ſufficiens extrahent.
nec nō ⁊ de palmite vno id idem habebunt. ita ꝙ tanta erit
ſua in regione vini copia. vt veſtimenta ſua cum eo laua-

Confundatio onchelos ſuper reſiduo ꝓphetie

Rabi ſalomon

Approbatio

Confutatio ſuper reſiduo ꝓphetie.

re poterunt. Quare dixit. Lauit in vino veſtem ſuam Sed in hoc ſua reuerentia nõ bene ſentit. non enim ratiõi conſonũ videt: cum meſſye myſterio regiõis fertilitatẽ patriarchã enarraſſe. Si hec quoq; patris iacob intẽtio fuiſſet. ex omnibus quib⁹ terra iude habundabat: nõ tantũ vini feciſſet memoriã: cum illã pluribus abũdare manifeſtũ ſit. Preterea ꝑ ſola vini copia recitanda: tanta diuerſis ſermonib⁹ replicatio neceſſaria non erat. Habem⁹. n. in ſacra ſcriptura pro cuiuſdã rei corroboratiõe replicatiõꝫ. nõ autẽ quadruplicatiões. Ideo ex his verbis. ſicut infra vera expoſitõne patebit: pater iacob aliud ſignificare intendit. precipue cuꝫ duplicato ſermone: ex omnib⁹ vſualib⁹ beſtijs. ad pulluꝫ filium aſine. cuꝫ zacharia. ix. dicente. Exulta ſatis filia ſyon. iubila filia hieruſalẽ. Ecce rex tuus veniet tibi ipſe pauper. et aſcendens ſuper aſinũ: ⁊ ſuper pullũ filiũ aſine ſe dearticulauerit. ¶ Exponitur inſuper ꝓphetia a rabi moyſe hierũdenſi. qui cũ modernior eẽt. videns aliorũ expoſitiões: aut ad xp̄m vos vi ducere: aut dubia in ꝓpoſito vr̃o fortia cauſare. putans ſe id fugere: cũ veritas dñi maneat in eternuꝫ: in oibus a quib⁹ cauebat: alios excedit. Nã per verba patriarche dicit nõ eẽ intelligendũ ſceptrum a iuda nunquã eſſe auferẽdũ. legimus. n. Deuteronmij. xxviij. Ducet te dñs: et regẽ tuũ quẽ cõſtitues ſuper te in gentẽ. quã ignoras tu et patres tui. ipſe quoq; rexq; ſuus in captiuatione ſunt. meſſyas tñ nõdũ venit. Sed patris iacob intentio fuit non eẽ ſceptrũ de iuda a dauid inde in aliã tribũ transferendũ. ꝙ ſi ex alijs tribubus regnauerũt: nõ tñ perſeuerauere: neq; ſicut reges iuda iungebant. Exponit deinde clauſulã illã. Et ſcriba de femore eius: dicẽs ꝙ oĩs ſcriba in cuius man⁹ ſigillum regis quo precipitur: exiſtet de tribu iuda erit. ita ꝙ quocũq; mõ ſemꝑ ipſe in iſrael dñabitur. atq; precipiet donec veniat ſcilo. i. filius eius. ſcꝫ filius dauid q

Rabi moyſes hierundenſis

eſt meſſyas cui humilibant populi: quibuſq; ſua volunta-
te aget. ¶ Que qdē expoſitio viri iudei meo iuditio aliaꝝ Confutatio
expoſitonū expoſitō exiſtit. ꝓbat. n. ⁊ Deutero. auctoritate
experiētiaq; ꝓphetiā ſuꝑ meſſya ſm vos vēturo verificari
ñ poſſe. Unde ſeu patriarchā mēdacē eē: ſeu de xp̄o iheſu
nazareno oīno loqui neceſſario ſequit̄. Poſito enī ꝙ di-
ctio illa aufert̄ ꝑ transfertur intelligatur. ꝓphetia de xp̄o
adhuc loqui neceſſario ſequitur. Cum ꝑ ipm̄ iude dn̄ium
deſuꝑ iſrahel in alias gentes tranſlatum fuerit. Cum autē
dicit ſceptrū a iuda in aliam tribū transferendum non eſſe
donec veniat meſſyas: ꝙ ab eo tunc totaliter auferendum
ſit. ⁊ alteri tribui deſtinatū concludit. ex quo ſequeret̄ ex a-
lia tribu: quam iuda meſſyam eſſe egrediendum. qđ abſur-
dum eſt dicere ipſum quoq; in hoc ſe implicantē video: cū
ꝯcludat iudā ñ debere totaliter ſceptrū ſeu dn̄iū amittere.
donec veniat meſſyas. oppoſito per eum iam probato. Id
inſuꝑ quod ſuꝑ ea clauſula. Et ſcriba de femore eius. dicit
de ſigillo. ſ. quo facultas dominādi dat̄: quod ſemꝑ de tri-
bu iuda exiſtentibus a regibus conſignabit̄. Si de regibus
iuda loq̄tur: cum iam longo tp̄e regno priuatus ſit. eloqui
um ſuum in vano fundat̄. Si vero de regibus: ſub quibus
poſt hieruſalē deſtructionē: iudei captiui fuerunt intelligat
cum id recte diſcerni: nec probari poſſit. dictum ſuum locū
non habet. Quis. n. ſcire poteſt ſi ab aliquo rege alicui iu-
deo ſuꝑ alijs poteſtas det̄. an ille đ tribu iuda ſit: ſeu đ alia
cum ob longā captiuationem: nullam de proprijs ⁊ certis
tribubus noticiam habeatis: ⁊ cum hoc experiētia ipſa cō
trarium doceat. Uidemus enī plures a principibus ſuper
alios iudeos maiores conſtitui: qui ī ſacerdotes habentur
de tribu leui ⁊ non de iuda. Nil igitur aliud ex dictis huiꝰ
rabi mihi colligere videor: niſi ꝓphetiam in ieſu xp̄o naza-
reno adimpletam eē ꝑ ipſum alijs clarius manifeſtari. ita

q̄ ſe ꝯfuſũ vidēs dubitās ad deteriora ꝓcedere. Sup̄ reſi duo ꝓphetie preter conſuetudinē ſuā nihil dixit: niſi q̄ ptē illā. Rubeus oculis magis vino. ⁊ reliqua. ſicut rabi ſalomon exponit: cui opinioni iam inſtetimus. ¶ Exponitur ad huc ꝓphetia hec a rabi leui qui dicit q̄ nunquā dn̄ium aliquod precipiendi ſaltē in moralibus: ⁊ preceptis a iuda ſuper iſrael auferet: donec veniat meſſyas. putās ex hoc q̄ ſuum dictū a dubijs ex dictis aliorū inſurgentibus omnino abſoluatur. ¶ Conceptus aūt ſuus recte fallit. nā ſicut ⁊ alij: ſic ⁊ ipſe cōcludit in meſſye aduentu debere iudā dn̄iū: prorſus amittere. nec non de improbabilib᷒. ſicut rabi moyſes loquitur. quēadmodū. n. ibi dixi: inter vos diſtinctio tribuum fieri minime pōt. Quāobrem ⁊ nec ipſe pro intēto veſtro ꝓpheciā ſaluare poteſt. ¶ Erit itaq̄ʒ vera ac catholica ꝓphetie expoſitio nullā patiēs expoſitōē. ꝗ ad primā ei᷒ ptē q̄ ſp̄ ſeu vno ſeu alio modo iuda ſup̄ iſrael dominabit: quouſq̄ʒ veniat meſſyas quo veniente auferetur dn̄ium ab eo ⁊ meſſye alij populi cōgregabunt. Nam rabi ſalomon clare oſtendit: quō ⁊ in primo ⁊ ſecundo tēplo iude dominiū ſuper iſrael pſeuerauerit. in fine aūt ſecundi tēpli meſſyas venit. ſ. xp̄s ieſus: ⁊ ex tūc dn̄ium a iuda ablatum ē: nec non ⁊ xp̄o populi cōgregati ſūt. q̄ ſi veſtrorum diſputantium more dicetis fuiſſe per ꝓphetas vobis ꝓphetizatū meſſiam pro bono: et gloria veſtra eē venturum. prophetiā vero iſtam oppoſitū oſtendere videat. huic petitioni reſponſum in ꝓhemio datur. Hec eſt enim veſtra equiuocatio in ꝓphetijs non diſtinguentes inter eas que de meſſye aduētu loquunt ⁊ que veſtrā reductionē poſt antichriſti belluʒ predicant. Propter quod in tali errore viuitis. nam in ꝓphetijs aduentus de his que in chriſto ieſu euacuata fuere: quibus veſtra deſtructio cōnumerat: memoria fit. Pater autem iacob qui finē rei preuidit. voluit diffinitiuam ſē-

Rabi leui

Confutatio

Catholica expoſitio

tentiā ſermone explicare. reuelatū. n. erat ſibi iudeos ꝑ ma
iori pte xpi euangeliuȝ rccepturos nō eſſe. quāobrem iuda
dominiū amittere debebat. vñ auidus ſalutis ſuorū: decre-
uit ipſos oi conatu cautos reddere: vt in eius aduentu nō
deciperentur. ita ꝙ ꝑ maiori eorū noticia ſui teſtaméti pri-
cipio dicere cepit. Cōgregamini ⁊ annūciabo vobis id qđ
accidet vobis in nouiſſimis diebus vbi patriarcha: quēad
modū veſtri aiunt: finē eorū filijs manifeſtare volebat. niſi
ꝙ ꝓphetic⁹ ſpiritus ab eo ꝑ tūc receſſit. vos tamē ex hoc
de errore fundaméti doctorū vroꝝ certitudinē habere po-
teſtis: qꝛ ꝑ nouiſſimos dies nō intelligūt ꝓphete dies meſ
ſye aduent⁹. ſȝ dies finis myſterioꝝ: q ſunt dies gog. ſ. anti-
chriſti: qb⁹ in reliquijs vr̄is redēptio fiet. videmus. n. ꝙ de
pertinētibus ad iſtos dies patriarcha nihil tetigit. De his
aūt q̄ meſſye aduentū cernunt: ad plenū locut⁹ ē. oñdit eni
vltra predicta predictum meſſyam ingreſſurū hieroſolimā
ſuper pullū filiū aſine equitaturū eē. quū dicit. Ligās ad vi
tem pullū ſuum: nec non talem pullū eſſe ad vitem ligatum
Cum autem ſubdit. Lauit in vinum veſtem ſuam: ⁊ in ſā-
guinem vuarum coopertorium ſuum diuerſis ſermonibus
ſententiam replicando. voluit myſterium grande paſſionis
eius enarrare. Nam dictio illa hanauim: latine vuarum: q̄
clauſula continetur ſecunda per regulam illam veſtraȝ grā
maticalem: qua littere humaſ vna pro alia ponuntur: mu-
tata het in vau humilium ſignificat. et ſic littere ſenſus erit
⁊ in ſanguinem humilium coopertorium ſuū. vt oſtenderet
patriacha meſſyā ſua humilitate veſtes ſuas: ſuo ſanguine
lauaturū eſſe. Pro quo capitulo. lxiiij. Eſaias dicit. Qua-
re rubrum eſt indumentū tuū. Ex particula vero illa. Ru-
beus oculis magis vino: albuſqȝ dentib⁹ magis lacte. meſ
ſye eſſentiam patriarcha enarrare voluit. Quia ſcilicet

deus ⁊ homo eſſe debebat. humanitas enim oculis appa-
rens ſua equalitate ⁊ eucraſia rubea eē debebat. que vero
intus aſſiſtit diuinitas: lacte candidior: nec cum prauis do
ctoribus veſtris dicatis hoc ab alijs prophetis vobis pre
dictum non fuiſſe. quia quemadmodū in ſequentibus: deo
volente: aperte videbitis a multis predictum intelligetis
quod quidem veſtros prauos ſapientes non ignorare me
non latet. Sed vt phiſicorum primo philoſophus ait vno

Cōcordia cum euangelio

inconuenienti dato plura contingere non graue ē. ¶ Qđ
autē in xpi ieſu nazareni aduentu prophetia adimpleta ſit.
nulli veritati aſſentiri volenti dubium eſt. Ultra. n. id quod
ad ſenſum patet de amiſſione dominij iude: ob non recepti
onem eius de genitumq; ad xpm congregatione. euange-
lia: quibus vtinam vos fidem preſtaretis: de omnibus in-

Johannes

dubitatum perhibent teſtimonium. ¶ Inqt. n. iohānes capi
tulo primo. In propria venit: ⁊ ſui eum nō receperunt. Et

Matheus

matheus capitulo. viij. recitans de quodam gentili centuri
oni: qui acceſſerat ad iheſum rogans illū vt puerum ſuum
paraliticum ſanaret: cui iheſus ait. Ego veniam et curabo
eum: et reſpōdens cēturio ſe non eſſe dignum vt iheſus in
traret ſub tectum ſuum. ſed ꝙ tantum diceret verbo: et ſa-
naretur puer ſuus teſtatur. ꝙ audiēs ieſus verba illius mi
ratus eſt. et ſequentibus ſe dixit. Amen dico vobis. Non
inueni tantam fidem in iſrael. dico autem vobis ꝙ multi ab
oriente ⁊ occidente venient. ⁊ recumbent cum abraam: yſa
ac ⁊ iacob in regno celorum: filij autē regni eijcientur in te
nebras exteriores. ¶ Super particula vero illa. ligans ad

Marcus

vitem pullum ſuum. Marcus capi. xi. teſtat̄. qui ait. ꝙ cuꝫ
appropinquaret hieroſolimam ieſus et betthaniā ad mōteꝫ
oliuarum. miſit duos ex diſcipulis ſuis: et ait illis. Ite in ca
ſtellū quod cōtra vos eſt: ⁊ ſtatim introeuntes illuc: inue-
nietis pullum ligatum ſuꝑ quē nemo adhuc hominū ſedit.

ſoluite illum ⁊ adducite. ⁊ ſi qs vobis dixerit: qd facitis. di
cite: qꝛ dño neceſſarius ē: ⁊ abeuntes: inuenerunt pullum
ligatum ante ianuā foris in biuio: et ſoluerunt eū. et qdeȝ d
illic ſtantibus dicebāt illis. Quid facitis ſoluentes pullum
qui dixerunt. ſicut preceperat illis ieſus: et dimiſerāt eis. et
duxerunt pullum ad ieſum: et imponunt illi veſtimenta ſua
⁊ ſedit ſuper eū. et qui preibant. et qui ſequebant̃. clamabāt
Bñdictū qd venit regnū patris noſtri dauid oſanna in ex
celſis. et introiuit hieroſolimā in tēplo. Qd ſi dicetis pullū
eē ad vitē ligatū. ex hoc euangelio nō haberi. dico ex toti⁹
mūdi cōſuetudine iſtud verificari. vniuerſaliter. n. beſtie cū
ante ianuā tenent̃: ad vitē ligant̃. vt plurimum quoqꝫ i bi
uijs vites reperiūt̃. Qd qdē hieroſolima precipue verifica
tur: que a multis ex hoc laudat̃ ꝓphetis. inqt enī micheas
capi. iiij. Et ſedebunt habitatores hieruſalē: vir ſubtus vitē
ſuā. et reliqua. De particula aūt illa. Lauit in vinuȝ veſteȝ
ſuā: ⁊ i ſāguinē humiliū cooptoriū ſuū euāgeliſte oēs ſuaȝ
recitantes paſſionē ꝑhibēt teſtimoniū. quo qdē ſanguīe pa
tres veſtri ibi aſſiſtentes: vos in eternam damnationem ob
ligauere pilato dicentes. Sanguis eius ſuper nos: et ſuper
filios noſtros. Mathei. xxvij. ipſum vero diuinitatē huma- Matheus.
nitati coniunctā habere. cum per opera ſua. eiuſqꝫ ſequen-
tium nomine ſuo ꝑfecte demōſtretur: nec non per plures ꝓ
dicetur ꝓphetas ad noui teſtamenti auctoritates me extē-
dere non curo. vos tamen hortari non deſiſtam: vt poſtqꝫ
ſuꝑ chriſto iheſu nazareno prophetiam verificatam videtis
ad ipſum conuertamini: vt et ipſe ad vos conuertatur.

Prophetia ſecunda.

Prophetia ſecunda.
huius partis.

Hebrea littera.

m

Oyſes Deuteronomij. xviij. capi-
tulo inqt. Naui michirebeba mea
checa camoni iachim leba adonai
elobeba clau tiſneum. chebol aſ-
cer ſcaalta mehim adonai elobeha
behoreu heiom accabal lemoꝛ. lo
oſeph liſmoab: ed col adonai elo-
hai veet haeſc agedola azot lo erhe hod velo amud.
vaiomer adonai elai hetiu aſcer diberu naui achim labem
michereu haihem camoha venadatti deuarai beſiu vedi-
ber alebē ed col aſcer azauenu. vehaia hais aſcer lo iſcmah
el deuarai aſcer iedaber biſmi anohi edroſc mehimon hab
hannaui aſcer iazid ledaber dauar biſcmi ed aſcer lo ziui-
diu ledaber veaſcer iedaber beſcem elohim aherim vmet
hannaui habu. vehi tomar biluaueba eha edab ed hada-
uar aſcer lo dibero adonai aſcer iedaber hannaui beſeem
adonai velo ihie hadauar velo iauo hu hadauar aſcer lo
dibero adonai bezadon dibero hānaui lo tagur mimmēnu

Latina littera.

¶ Latine. Prophetam de medio tui: de fratribus tuis. ſi-
cut me ſuſcitabit tibi dominus deus tuus: ipſum audies. ſi-
cut petiſti a domino deo tuo in hoꝛeb. quando concio con-
gregata eſt: cum dixiſti. Amplius non audiam vocem do-
mini dei mei. ⁊ ignem hunc magnum amplius non videbo
ne moꝛiar. Et ait dominus mihi. Bene locuti ſunt. Pro-
phetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuoꝛum ſimilez tui
et dabo verba mea in oꝛe eius. loqueturqꝫ ad eos omnia
que precepero illi. Qui autem non audiuerit verba mea:

que loquetur in nomine meo. ego vltor exiſtam. Prophe
ta autem qui arrogantia deprauatus voluerit loqui in no-
mine meo que ego non precepi illi. aut qui loquetur nomi-
ne alienorum deorum interficietur. Cunqꝫ dices in corde
tuo. Quomodo poterimus cognoſcere verbum quod nō
locutus eſt dominus. quod in nomine domini propheta
dixerit. Et non euenerit: hoc dominus nō eſt locutus. Sꝫ
per tumorem animi ſui propheta cōfinxit: icc irco non time
bis eum. ¶ Hanc prophetiam doctores veſtri vnanimes Hebreoꝝ expo
volunt a moyſe pro prophetis: qui poſt eum venturi erant ſitio.
dictam fuiſſe ad iſrabel euitandum: ne augures diuinato-
reſqꝫ: quemadmodum et cananei faciebant: audirent. Qđ
ex verborum prophetiam precedentium accipiunt. dicen-
tium. Genges iſte quarum poſſidebis terram: augures et
diuinatores audiunt. Tibi autem non ſic cōſtituit deus tu
us. tu enim profuturarum rerum ad te pertinentinm noti-
tia auguribus ſeu diuinatoribus non indigebis. Nam pro
phetam de medio tui de fratribus tuis ſuſcitabit tibi domi
nus deus tuus: a quo ipſas ſcire licite poteris. quemad-
modum et tu ipſe a domino deo tuo in horeb petiſti. quū
dixiſti. Ultra non audiam vocem domini dei mei: ⁊ ignem
hunc maximum amplius non videbo ne moriar. Et hoc in
proceſſu temporis per diuerſos dei prophetas. vt ioſuem
ſamuelem eliam: et alios impletum fuiſſe dicunt. Particu
lam autem illam. De gente tua: et reliqua. vt alias exclude
ret gentes dictam fuiſſe volunt. Non enim erit propheta:
nſii ex iſrael. Super clauſula vero illa. Sicut me veſtri nō
parum contnrbati ſunt. Nam rabi Salomn dicit. Sicut Rabi ſalomon.
me qui ſcilicet de fratribus tuis ſum. ¶ Rabi abraham Rabi abraham
vero. Sicut me: dei propheta: non augur: ſeu diuinator.

Rabi moyſes

Rabi moyſes autē ſicut me dicit dignus ꝓphetia. q̄ quidē etiam ſuper particula illa: vt petiſti a dn̄o deo tuo in horeb moyſem totalem ipſorum petitionē hic non recitaſſe inqt. nec p̄ verba hec iſrael ꝓphetas meruiſſe. ſed p̄ ea q̄ ſcʒ dixerunt. Loquere tu ad nos: ⁊ audiem⁹. Partē rurſus ꝓphetie ſecundā: ꝓpheta qui arrogantia deprauatus dicentē. et reliqua. vt moneret eos ne malos audirēt ꝓphetas dictā fuiſſe aiunt Jllā vero. Cūq̄ȝ dices ī corde tuo. Quō poterimus cognoſcere verbū q̄d nō locutus ē dominus. ⁊ reliqua. ¶ Rabi ſalomon ananie filio azur: quum de vaſis templi in hieruſalē reductione: cōtra hieremie dictū. xxviij. prophetauit. attribuit. ¶ Quantum autem ipſorum dicta prophetie intellectui conſona ſint. ex his que ſequentur: vobis liquide patebit. Nā ſi verba illa prophetiam precedentia: pro ſenſu ab eis recitato: a moyſe dicta fuiſſent: plurali numero videlicet ꝓphetas de medio tui ſubſequenter locutus eſſet: cum plures: ⁊ non vnus poſt moyſem prophete orti ſint. Clauſula quoq̄ȝ illa. ſicut me: que a veſtris tot modis peruertitur: locum non haberet. Sicut enim deuteronomij vltimo ſacra ſcriptura teſtimonium perhibet. propheta in iſrael: ſicut moyſes amplius nō ſurrexit. nullus etiam eorum. ſicut ipſe legē dedit. ipſorum expoſitiones autē ſuper clauſula hec. nullas eſſe ex ſe patet. ¶ Nam rabi ſalomonis dictum locum non habet. quia per ipſuȝ met moyſem: cum de fratribus tuis dixit: id explicatum fuit. ¶ Dictumq̄ȝ rabi abraam minime: quoniam eis prophetam ſuſcitare promittendo. augurem ſeu diuinatorem non eſſe intelligitur. ¶ Rabi moyſi preterea dictum nequaquam: cuȝ illud niſi per poſt apparentia noſtrum ſcire non ſit: quando ſcʒ ea q̄ dei noīe dixerit: euenerint: queādmodū ex ea ꝑticula. Quō poterim⁹ cognoſcere verbū: q̄d n̄ locut⁹ eſt deus. ⁊ reliqua docemur. Unde harum expoſitionum inſuffi-

Rabi ſalomon.

Cōfutatō ipoꝝ

Confutatio rabi ſalomonis

Confutatio rabi abraam

Confutatio rabi moyſi

cientiam videns rabi moyſes: clauſulam adhuc ipſum melius declaraturū: tandem pollicet᷑. Obſtat et inſuper ipſorū̄ dictis pars illa: vt petiſti a dn̄o deo tuo in horeb. et reliq̄. Cum ex verbis illis: quemadmodum rabi moyſes ait: non prophetas ei futura predicentes iſrael petere videatur. ſꝫ igne et tonitruis timorem maximū̄ incutientibus: ob dei in monte ſinai apparitionem moyſem. vt ipſe a deo legem acciperet: eiſqꝫ deinde ferret. rogaret. Quamobrem ibideꝫ dicit. Loquere tu ad nos: et intelligemus. et nō loquatur ad nos deus ne moriamur. Id preterea quod ſuper ſecunda prophetie parte departe de propheta ſcꝫ qui arrogātia deprauatus: et reliqua aiunt: minime locum habet. fuerat enī iam capitulo. xiij. ex verbis illis. Si ſurrexerit in medio tui propheta: aut qui ſomnuꝫ vidiſſe ſe dicat. non audies verba prophete illius: adeo ſufficienter explicatum. ꝙ pro eodem intellectu hanc replicare ſententiam opus non erat. ⁊ ſic cuilibet veritatem concedere volenti prophetie verba aliud in ſe continere myſteriū̄ facillime patere poteſt. ¶ Dico itaqꝫ cum dei aduentus in terram vltra primam in monte ſinai apparitionem: pro mundi ſaluatione neceſſarius eēt Eſaia. xxxv. dicente: deus ipſe veniet: ⁊ ſaluabit vos: ⁊ lij. Quia oculo ad oculum videbunt dum reuertetur domin⁹ in ſyon. Nec non cum noue legis latione ipſo. xlij. clamante. Non erit triſtis neqꝫ turbulentus: donec ponat in terra iudicium: ⁊ legem eius inſule expectabunt. prout etiam a multis alijs ſermone explicatur. volens moyſes hac in prophetia id idē ſignificare cum deus glorioſus ſuꝑ monte ſinai apparens. vt legem daret: igne ⁊ tonitruis fulguribuſqꝫ terribilibus venerit. Ex qua viſione populus in circuitu montis exiſtens ꝑterritus ac pauore concuſſus ſteterat. ꝓphetic umqꝫ ſpiritū̄ videntes deum in terrā: vt nouaꝫ daret legem iteruꝫ venturum: id quod eis accidit conſideran-

Catholica expoſitio

tibus:ſucceſſorūq; inſufficientiam timentes. illico moyſi di
xere. Ultra non audiam vocem domini dei mei: et ignem
hunc maximum amplius non videbo ne moriar. Idcirco
volens ipſos moyſes pro ſuis ſucceſſoribus a ſimile viſio-
ne tutos facere deum in hominis forma: et ſicut propheta
ſecundo aduentu appariturū eſſe prophetizauit. Quamob
rem prophetam de medio tui inquit. ſicut me forma ſcʒ hu
mana ſuſcitabit tibi dñs deus tuus cū nouā ſecundo dabit
legem: iõ ipſū audies. Cū etiā hoc ꝑ te a deo in horeb po-
ſtulatum ſit: quando dixiſti. Ultra non audiam vocem dñi
mei. ⁊ reliqua. Quapropter dixit dñs ad moyſen. bene lo-
cuti ſunt. tunc enim in alia forma non ſic incōpatibili. nam
in hoīs forma ⁊ ꝓpheta eis apparebo. vt ad nouā legē re-
cipiendā habiliores reddanť. Dixit autē notanter bñ locu
ti ſūt: quaſi ipſi myſteriū illud ꝓphetati eēnt. nec dicatis po
pulū illū talem ſpiritum ñ habere. ſcitis enī doctores thal-
mut dicere ancillam ſuꝑ mari id vidiſſe qđ ab ezechiele fi-
lio buzi viſū non fuit. Si igitur femīa ancilla tēpore illo plꝰ
ezechiele in ꝓphetia valuit a fortiori: et populus oīs ⁊ ho-
ra illa precipue qua ad diuinum verbū recipiendū cūcti di
ſpoſiti erant. Notanter quoq; dixit. De gēte tua et de me-
dio tui: vt in ea gente diuinitatē humanitati cōiungi debe-
re denotaret. Quare ſubſequenter ait. Qui aūt verba mea
que loquetur in nomine meo audire noluerit. ego vltor ex
iſtam. Poſtq; enim ne amplius in ſimili forma qua in mō-
te ſynai apparui eis: me oſtenderē ipſimet petierunt. iõ ve-
niens in hominis forma: humanitatēq; in gēte ſua aſſumēs
ille qui non credet: et verba mea que exierūt ex ore tal' ve-
nientis non audiuerit: ego vltor exiſtam. Qđ qdem ab eſa
ſa ſuꝑ allegato capitulo etiā habeť. quū ait. Ecce deus ve
ſter vltione veniet. Cū autem ipſos ꝓphetā hūc interfice-
re debere: in mente diuina preuiſū fuiſſet. ne a culpa ſe ab-

ſoluere poſſent. cauſas ꝓpter quas ꝓpheta interficiendus
eēt: eis predicere voluit. que ſunt qn̄ arrogātia deprauat᷒:
ea q̄ deus non preceperat: eius nomine locutus fuerit. ſeu
ꝙ verba ſua alienoꝝ deoꝝ̄ noie dixerit. ⁊ cū prima cauſa
alio indigeret ſigno. ſubſequenter ait. Cūqꝫ dices in corde
tuo. Quomō ſciemus verbū qḋ nō locutus ē dn̄s. hoc ha
bebis ſignū. qḋ in noie dn̄i ꝓpheta dixerit. ⁊ nō euenerit.
hoc dn̄s nō ē locut᷒. Ex quo intelligit̄ ꝙ ſi ea que dei noie
ꝓpheta dixerit euenerint: interficiēdus n̄ eēt. ⁊ ſi talē inter
ficerent ꝓphetā: ab vltoē tutari nō poſſent. Qḋ ſi verba ꝓ
phetie precedētia de augurib᷒ diuinatoribuſqꝫ ꝓpter qḋ a
moyſe dicta fuerint petetis. dico nēpe: vt ⁊ ꝑ precedentia
quēadmodū ⁊ per ſubſequentia ꝓphetie intellect᷒ clarius
oſtēderet̄. Nā cū ne augures. ⁊ diuinatores: ſeu precātato
res iſrael audirēt: ꝑ moyſē pleriſqꝫ i locis leuitico maxime
monit᷒ fuiſſet: verba hec in loco iſto ꝓtulit: vt aduerterent
ne ꝓphetā ꝑ ipſū hic deſcriptū in augurē ⁊ diuinatorē. ſed
pro vero haberēt. aliter. n. reiteratio hec moyſi neceſſaria n̄
erat. Quapropter ꝓphetiā de xp̄o ieſu nazareno loq̄ i quē — Concordia cuꝫ
cūcta myſteria ī ipa ꝯtēta: abſqꝫ dubio euacuata ſūt. oīno fa — euangelio
teri cogimur. Qḋ qdē documētū ab aplis: q ꝑ ſāctū ſpiritū
locuti ſūt. clare habem᷒. dicūt. n. actuū. iij. Xp̄m verū meſ — Apoſtolorum
ſyā fuiſſe oñdere volētes. moyſes qdē dixit. Qm̄ ꝓphetam — actus
ſuſcitabit vobis dn̄s de᷒ veſter ḋ frib᷒ vr̄is tanq̄ꝫ meipſuꝫ
audietis iuxta oīa: quecūqꝫ locut᷒ fuerit vobis. Erit auteꝫ
oīs aīa q̄ nō audiuerit ꝓphetā illuꝫ de plebe extermiabitur
Capi. quoqꝫ. vij. aiunt. moyſes q dixit filijs iſrl̄: prophetam
ſuſcitabit vobis dn̄s de frib᷒ vr̄is; tanq̄ꝫ me ipm̄ audietis.
Qḋ aūt ipe ⁊ſi hūana: ſicꝫ ꝓphetatuꝫ fuit: apparuerit forma
in ſe diuinitatē haberet; q̄ꝫuis ꝑ cuncta teſtificet̄ euāgelia
volo tn̄ vt ſaltē vna ꝓuati n̄ ſitis. ¶ Que a vero euāgeliſta — Iohannes
iohāne. cap. xiiij. hr̄. aſſerit. n. ꝙ cuꝫ vn᷒ ḋ diſcipul' philipp᷒

nomine. vt oſtenderet eis patrē: ieſum interrogaret. reſpondit ei. Tanto tpe vobiſcum ſū: ꝛ non cognouiſtis me philippe. qui videt me: videt ꝛ patrē. quomō tu dicis. oſtende nobis patrē. nō credis quia ego in patre: ꝛ pater in me eſt. verba que ego loquor vobis a meipſo nō loquor. pater autem in me manens ipſe facit opera. Ipſum preterea dei nomine cuncta dixiſſe dictaqꝫ eueniſſe dubitare fatuū eſt: per quod interficiendum nō fuiſſe. ſed tanqꝫ verū ꝓphetaꝫ hic ꝓmiſſum recipiendum: queadmodum ſigna in ꝓphetia aſſignata nos docent: indubitate concludendum eſt. Pres aūt veſtri ꝓphetiaꝫ non intelligentes. quā plurimiqꝫ precipue principaliores ipſam intelligere nolentes. chriſtū ihesū in falſū prophetam: ipſum interficiendo: iudicauere: quo quidem peccato ex dei vltione depopulatione vaſtati eſtis: in capiteqꝫ tranſmigrantium migraſtis. Nolite igitur ꝛ vos illa perfidia adhuc ꝓ malo veſtro perſeuerare. ſed veritati ꝓ bono aſſentiri: quod deus ſua pietate vobis concedere non dedignetur.

Prophetia tertia

Hebrea littera. Saias qui plus ceteris prophetis de meſſya predicauit capitulo. vij. inqt. Hinne habal ma hara veioledet ben vecarat ſcemo bimanuel. hēma vduaſc iochel ledahato maos barah vbahor hattou chi beterē iedah hānahar maos barah vbahor batou tehazeu haadama aſcier atta caꝫ mippene

Latina littera. ſcene melacheba. Latine. Ecce halma concipit: ꝛ parit filium. ꝛ vocabit nomen eius hemmanuelem: butirū ꝛ mel cōmedet. ſciens reprobare malū: ꝛ eligere bonum. quia antequā ſciat puer reprobare malū ꝛ eligere bonum: derelinquetur terra quā tu deteſtaris a facie duorum ſuorum re-

Judeoꝝ expoſitio. gum. Hec ꝓphetia cū ſup re acaꝫ duobus cum regibus raſi. ſ. et phacee ꝓlata ſit a doctoribus veſtris: vt a vero

detrahat intellectui: ſũmopere laborat. ⁊ q̄uis in aliqb⁹ co acti veritati adhereāt: q̄tum eorum intētū cōſequi poſſint per preſentē pceſſū deo volente vobis aperietur. ¶ Expo- nitur nanq̄ a rabi ſalomone pro eſaie filio ex quadā iuuen- cula: quā in vxorē acceperat naſcituro. de quo ſcripturam infra teſtificari dicit per verba illa. ⁊ acceſſi ad pphetiſſam ⁊ cōcepit: ⁊ peperit filium. Aptat eni ipſe pphetiā quaſi ſic ſonaret. Ecce puella vxor mea cōcipiet pſiti anno qui ē q̄r tus regni acaz et pariet filium: et ſpūſſanctus qui ſupueniet in ea: vocabit nomen eius hemanuelem: vt denotet quo- niam fortis noſter nobiſcum erit. Hoc quoq̄ ſignum a p pheta datum eſſe dicit. Erat enim puella que in vita ſua nū quā pphetauit: et hac de cauſa: ſpūſſanctus ſupueniet i ea Quāobrem infra: et acceſſi ad pphetiſſam: propheta inq̄t. Nuſq̄ enim pphete vxorem: niſi pphetauerit: pphetiſſa nuncupari inuenimus. Per clauſulā vero illā: butirum et mel comedet prophetam innuere voluiſſe ait. puerum hūc eo tpe quo terra ſua erit omni bono plena naſcendum eſſe quod quidē bonum erit quando reprobare malū et eligere bonum ſciet. vnde autē bonum hoc euenerit: terra duorū regum obſeſſione deſerta exiſtente: cauſam aſſignans ſub- dit: quia antequā ſciat puer reprobare malum: et eligere bo num terrā acaz: ⁊ terra face a ſuis habitatoribus derelinq̄- tur: eritq̄ a facie duorum ſuorum regum raſi. ſ. ⁊ face deſo lata. eodem enim anno aſſiriorum rex ab acaz vocatus: vt libero regum habet: cōtra raſim damaſcum aſcendit: quem interfecit: populumq̄ ſuum cyrū captiū duxit: quo etia an- no oſeas filius ela cōtra phaceā romelie filium coniurauit: ⁊ inſidias tetendit: ipſumq̄ percuſſit: interfecitq̄ anno reg ni iothā. xx. qui regni acaz quartus erat. pro cuius expoſiti onis confirmatiōe verba ſubſequētis capituli. videlicet. et acceſſi ad prophetiſſā ⁊ cōcepit: et peperit filium. ⁊ reliqua

Rabi ſalomon.

Rabi ſalomon ſic exponit. concepit ⁊ peperit filiũ illum. ſcȝ quem ꝓphetiſſa emanuelem vocauerat: vt deus in ezechie auxilium eẽt. Pater autẽ eſaias accelera ſpolia detrahe. feſtina predare nomen eius nuncupauit: quod fecit: vt puni-tionem que ſuꝑ raſi ⁊ romelie filio; regnum domus dauid euellere cupientibus: de ꝓximo ventura erat: denotaret q̃-rum vna ſcȝ raſis: vt dictum eſt ꝑ manus aſſirioꝝ regis eodem anno venit. alteram vero ſic fuiſſe ait. Nã poſtq̃ȝ ab oſea phaceas interfectus fuit: contra oſeam ipſum ſalman-daſar aſſyrioruȝ rex aſcendit. cuiꝰ ſeruus ac tributarius oſe-as effectus ẽ: ſpoliaq̃ȝ q̃ plurima a ſamaria ſecum traxit: q̃re ſcripturaȝ ſubdidiſſe ait. quia antequã ſciat puer vocare pa-trẽ ſuum: ⁊ matrẽ ſuam auferet̃ fortitudo damaſci: ⁊ ſpolia ſammarie coram rege aſſirioꝝ que omnia anno regni acaz quarto fuiſſe aſſerit.

Cõfutatõ ipoꝝ

¶ Quantum autem: preterq̃ȝ terminorum accomodati-one: verba huius rabi veritati conſona ſint. ſibiq̃ȝ inuicem correſpondeant: recte conſideranti facillime patere poteſt nam id quod de Eſaie vxore filioq̃ȝ ex ea naſcituro dicit: quemadmodũ rabi dauid ait: conſonum rationi non eſt. ſi enim de ꝓphete vxore ſcriptura locuta eẽt. ¶ Ecce prophe-tiſſa ſicut et infra capitulo. viij. ⁊ acceſſi ad prophetiſſã: nõ autem halma dixiſſet. cumq̃ȝ etiam eodeȝ capitulo de hema-manuele iterum mentio fit: cum dicitur. et erit extentio ala-rum eius plenitudo latitudinis terre tue hemanuel: de filio prophete intelligi minime poteſt. Non enim terra iude ab eſaie filio dominabatur. Quodq̃ȝ ſignum acaz ꝑ prophetaȝ datum: aduentus ſpiritusſancti in eſaie vxorem fuerit: pro-ut ipſe aſſerit: a veritate nempe longinquum eſt. Nam di-cente propheta ad acaz: pete tibi ſignum in profundum in-ferni. ſiue in excelſum ſupra: dando poſtmodum ipſe illi ſig

mum non dubitatur ꝙ ſimile huic minimum non dediſſet. Deniqꝫ cum ſeder olam auctoritate probare nititur: regni acaz anno quarto omnia predicta conſumata fuiſſe: inuanū laborat. Non enim poteſt id per hiſtorias ſacre ſcripture ꝓbare. cum ex eo nulla in eis mentio fiat. et quāuis de raſys per aſſyriorum regem deſtructione: que vt hiſtorie narrant immediate poſt ſecuta eſt dictum ſuum locum haberet. nullum tamen de phacee fundamentum habet veritatis. Naꝫ phacea ab oſea interfecto: ipſius oſee regnum rationabiliter incohare debuit. Quarto autem reguꝫ. decimoſeptimo inuenitur ipſuꝫ duodecimo regni acaz regnare cepiſſe. vnde id quarto anno acaz: prout ipſe affirmat eſſe non potuit ⁊ quum ex ſammarie ſpolijs hoc confirmare vult: aſſerens illam quarto regni acaz expoliatam eſſe: abſqꝫ dubio nihil dicit. Dictum enim ſuuꝫ ab hiſtorijs non parum diſcrepat que ſummariā nono regni oſee expoliatam fuiſſe narrant. qui quidem annus. vt Reguꝫ quarto habetur capitulo decimo octauo. quartus ezechie regni fuit. illo autem interim oſeas tributarius ſalmandaſar tantummodo fuit.

Aliquoꝝ expoſitio.

¶ Recitat inſuper rabi Salomon aliquorum opinionem dicentiuꝫ prophetiam pro ezachia filio acaz dictam fuiſſe. quam quidem reprobat: aſſerens ezechiam antequam regnare cepiſſet fuiſſe etatis annorum nouem: quod ex regum quarto hoc modo colligit. Nam acaz annis regnauit ſedecim. Ezechias vero cum regnare cepit etatis annorum vigintiquinqꝫ erat. Hec autem ratio. et ſi horum opinio vera non ſit: ad ipſam confutandum ſufficiens non eſt. Sequitur enim ex ea hoc impoſſibile ꝙ acaz etatis annorum vndecim ezechiam generaſſet. Nā vt regū q̄rto habetur etatis annoꝝ viginti acaz regnare cepit. anniſqꝫ ſedecim in regno ꝑmāſit ex quibus ſuā vitā trigeſimūſextum annū non pertranſiſſe

colligiť. ⁊ ezechia: vt ibidem habeť annorum viginti quinqꝫ regnare cepit. vnde vt ſcripture verificentur ezechiam poſt mortem patris antequã regnare cepiſſet: aliquibus ſtetiſſe annis dicere cõuenientius eſt. Et pro opinionis illorum cõfutatione ſufficere dico ezechiam tpe quo prophetia dicta fuit natum eẽ illorumqꝫ regum deſtructiõis tempore etate pfecta exiſtere: qua reprobare malũ ⁊ eligere bonum: abſqꝫ dubio ſciebat. qꝺ ex eo quia vigeſimoquinto anno regnare cepit: ſatis patet. quapropter ꝓphetia de ipſo loqui minime poteſt. ¶ Habetis inſuper ſuper hac prophetia rabi

Rabi dauid

dauid expoſitionẽ qui verum eius ſenſum ſepelire cupiẽs dicit dictionẽ illã halmã virginem: ſicut xpiani volunt minime ſignificare. ſed puellam ſeu virgo ſeu corrupta ſit pro quo ſalomonis verba prouerbiorum. xxx. exẽplo ducit. dicentia dereh geuer behalma. que viam viri in adoleſcentia latina traductione ſonant. vbi halma pro corrupta intelligi dicit. puer quoqꝫ paucoꝝ annoꝝ helem nuncupatur. habemus eni ben mi ze halelẽ. latine cuius filius ſit iſte adoleſcens. Samuelis. xvij. cũ ergo puella paucoꝝ annoꝝ hec eſſet. ideo ipſam halma nomine propheta vocauit. quam qdem adoleſcẽtulã vxorẽ fuiſſe acaz rabi dauid affirmat. nõ autẽ eſaye ꝑ rationes ſupra cõtra rabi ſalomonem allegataſ vnde hanc ſequẽs opinionẽ: dictionẽ illã: hara: latine concipit: pro preſenti tpe accipit: ac ſi diceret: ecce puella hec nunc pregnans pariet filium: ⁊ vocabit nomen eius ipſamet hemanuelem. erat enim ipſorum mos vt matres nomina filijs imponerent. dicitqꝫ: ⁊ vocabit imperatiue. nam propheta imperabat ei. vt nomen eius ſic vocaret: quoniam a die natalis eius pax dñi vobiſcũ erit. ſignum autẽ acaz datum hoc erit: quia butirũ: et mel comedet: quaſi dicat ꝙ immediate natus ſua ſcientia butirum ⁊ mel comedet: omneqꝫ dulce in eius os approximatũ libenti animo aperto ore ac-

cipiet. ſi vero cibus malus erit:ipſum abhorrebit:oſqꝫ ſuuꝫ
claudet et repellet eum quo mō dictionem illam ledabato:
latine ſciens ⁊ ſuperiori particule:⁊ ſubſequēti ſeruire dicit
butirū.n.⁊ mel comedet:quia ſciet:reprobabitqꝫ malum:et
eliget bonum:ſimiliter quia ſciet. ¶ Hunc autem puerum
ezechiam fore inquit:dicere minime poſſumus. cuꝫ ipſe pa
tre regnare incoante:etatis annorum nouem eſſet:prophe
tiaqꝫ illo regnante prolata fuerit. nec puella mater fuit eze-
chie:cum ipſa tempore quo prophetia dicta fuit:puella nō
eſſet. Sed adulta. Chriſtianis autem qui pro maria:et ihe
ſu ꝓphetiā dictā fuiſſe volūt. cū ipſi⁹ ꝓphetie ꝓpoſito ſeu
materia reſpondendum eſt. timebat enim acaz hieruſalē ab
illis duobus regibus contra ipſum venientibus captioneꝫ.
prophetaqꝫ id non euenire ſibi pronunciauit. d̄ quo:vt ver
bis ſuis fidem preſtaret:ei ſignum dedit. Si igitur rem quā
ipſi dicunt:illud ſignum denotaret. cum poſt ſe quadrigen
tis annis:⁊ vltra appariturum eēt. quid ad propoſituꝫ me-
roris acaz valuiſſet. quo modoqꝫ ex eo confortari poterat.
¶ Particulam tamen illam:quia antequam ſciat puer repro
bare malum:et eligere bonum:patris auctoritate ¶ Sic ex Pater rabi da
ponit. ſcilicet ꝙ antequā datum ſignuꝫ appareat: reges iſti uid.
a te recedent:derelinquetur enim terra iſrahel a facie ipſo
rum. quia ab ea receſſuri erunt:⁊ ne ipſorum reuerſionē ci
uitatiſqꝫ captionem poſt illud timeret:propheta illi ſignum
dedit. vt in inſtanti:quo ſignum in puero verificatum vide
ret:tutus eſſet:ac certus ꝙ quemadmodum ſignum hoc:
de ipſorum:ante pueri natiuitatem receſſu verificatum vi-
dit:ſic etiam ꝙ nunquā ipſi hieruſalem caperēt:verificarēt
dixit autem notanter a facie duorum ſuorum regum : cum
illi hieruſalem reges non eſſent:Sed damaſci:et ſammarie
quoniā ipſius reges ſe eſſe propoſuerunt. qua quidem ex-

Approbatio pa
tris
Confutatio ra-
bi dauid.

poſitione pater rabi dauid catholice locutus eſt. ¶ Ipſe
autem expoſitione ſua praue ⁊ doloſe ꝓcedit. Nam cōtra
primā eius partem cuncta loca: quibus in ſacra ſcriptura:
hic terminus halma reperitur: inſurgunt. quem nunquam:
niſi virginibus impoſitum fuiſſe inuenimus. dicitur eni Ge
neſi. xxiiij. pro ribecha: Seruo abrahe apud fontez orante:
vehaieda hahalma haiozet liſcou. Latine. et erit puella: q̃
egredietur ad auriendā aquam. quam quidem virginez eē
ꝑ ipſammet ſcripturam habemus: de ea paulo ante dicētē
puella decora nimis virgoqꝫ pulcherrima: et incognita vi-
ro: ⁊ ꝑ cōpotum a doctoribus veſtris factum: ipſam etatis
annorū quattuor: tunc fuiſſe ſcitis. Exodi quoqꝫ ſecundo
ſuper moyſi ſorore: dictum inuenitur: vatheleth hahalma
vatticra et em haialed. Latine. ⁊ perrexit puella: ⁊ voca-
uit matrem pueri. quā etiā virginem paucorū annorum eē
vos nō latere ſcio. Non enim a matre ſua ſic ſola loco illo
aliter derelicta fuiſſet. inuenimus inſuper terminū hūc: quē
admodū ipſe rabi dauid exemplo ducit: adoleſcētulo virgi-
ni imponi: regum primo capitulo. xvij. ben mi ze hahelem.
Latine. Filius cuius eſt iſte adoleſcens: ſaulo de dauid
abner interrogantem: qui talis erat etatis: vt pater inuncti
onis hora ſamueli viſis alijs fratribus: an alios haberet fi-
lios interrogāti: adhuc reliquus eſt paruulus: de eo reſpō
deret. Ad ꝓuerbiorum aūt exemplū ꝑ ipſū allegatū: q̄uis
verba ſalomonis ibi aliud q̄ꝫ littera oſtēdit ſignificare intē
dant. ne tamē a ſenſu littere: vt pollicitus ſum recedere vi-
dear dico: ꝓut vos non latet: dictionē illā duplicē ſignifica
tū loco illo habere poſſe. Nam ⁊ ꝓ mundo ⁊ pro adoleſcē
tula indifferenter ſtat. Cum ergo ſalomon pro aliquo ſecre
to intento: vnicuiqꝫ illoꝝ triū ſuū naturalē locū: ibi aſſigna-
re videaī aquile. ſ. celū: colubri vero petram: ⁊ naui mediū

maris. ſic et homini tāq̃ ſuū naturalē locū aſſignauit mundū q̄d de terra intelligitur. Quāobrem beat⁹ hieronimus in adoleſcentia tranſtulit. ſed dato ꝙ ꝓ puella ſeu adoleſcētula id dixerit. cui dubiū ꝙ magis de virgine q̄ȝ de corrupta intelligi debeat: cū ſemꝑ vt viſum ē talis terminus in ſacra ſcriptura; tantuȝ virginibus attribuat. Ex modo quoqȝ ſacre ſcripture loquendi ſuꝑ ribecha balmain virginē proprie ſignificare colligit. Ter enim de ipa loco illo mētioneȝ fieri videmus. Nam ſeruo abrahe iuxta puteū orante inqt Igitur puella cui dixero: inclina hidriā tuam: vt bibam. vbi nahara noīe ipſam appellauit. ea deinde ad puteū veniēte. et nahara. i. puella ⁊ betula. i. virgo a ſacra ſcriptura nuncupatur; dicente; vehanahara touat marre meod betula veiſc lo iedaha. Latine. puella decora nimis virgo ⁊ incognita viro. Deniqȝ ſeruo ipſo parētibus ribeche hiſtoriā recitante; ipſam halmam nomine vocauit: cum dixit. vehaia hahalma haiozet liſcou. Latine; et erit virgo que egredieť ad auriendam aquam. Cum igitur hoc nomine halme ipſā vltimo appellet ꝙ in eo: et nahara; et betula includantur: neceſſario ſequi videtur: precipue cum nomina hec quodā modo ſynonima apud hebraicā linguaȝ dici poſſint. Sicut enim nomen betule illico violata amittit. ſic ⁊ duo alia nahara ſcȝ et halma; nomina amittere videť. ⁊ cōfirmať ratio hec: q2 nō videť ꝙ nomē hoc betula; magis ꝓprie q̄ȝ duo alia nomina; nahara. ſ. et halma; virginē ſignificet. Poſtq̄ȝ eni noīe betule ſacra ſcriptura ribechā vocauit: ⁊ incognita viro īmediate ſeqť. ſi ergo betula v̄ginē ſignificaret ꝓpe clauſula illa; et incognita viro; ſupflua fuiſſet; et ſacrā ſcripturā nugatoꝝ facere videreť q̄d ē abſurdū dicere; et hinc eſt ꝙ aliq rabi vr̄i dicūt ſignū i ꝓphetia datū halme ꝯceptoꝝ; q̄d qdem nature repugnat fuiſſe. Hāc inſuper halmam ab.

alijs priuilegiatam eſſe ſcriptura innuit. ipſam enim in anti-
qs veſtris codicibus: aliter alijs: tabamin ſignatam reperi.
duo enim et prima. ſ. littera vnum et vltima aliud tabamin
habet. ex quibus ſic clauditur: vt ipſaꝫ ſemper clauſaꝫ ⁊ vir
ginem eſſe demonſtrarent. alterum quoqꝫ iſtorum tabamin
reuiah nuncupatum contra regulam hic poſitum inuenitur
Scutis enim tabam id ex ſui proprietate puncti virtutem
habere: ita ꝙ ea dictione qua ponitur legentē firmari cogit
cum autem de virtute ſermonis ſic eſſe non deberet ꝙ a-
pud halmam punctus poneretur: non dubitatur quoniā vt
firmam ſemperqꝫ immaculatam virginem per ipſam osten-
deret. illud ſacra ſcriptura fecerit. Quamobrem a ſeptuagi
ta doctiſſimis interpretibus merito virgo tranſlatum fuit.
❡ Ad ſecundam vero partem cum rabi dauid ait. Puel-
lam hanc vxoreꝫ fuiſſe acaꝫ. dico ꝙ pro hoc. ecce vxor tua
ſeu ecce regina: ⁊ non ecce habalma ꝓpheta dixiſſet. Pro
verificatione inſuper ſui dicti ſuper ea dictione cōcipit: quā
pro preſenti accipit tempore: ecce halma iſta pregnans: ꝓ-
pheta dicere debuiſſet. de filio ꝗqꝫ illo tunc naſcituro poſt
ſuam natiuitatem mentionē feciſſet. ꝙ ſi infra capitulo. viij
prout ipſe ait: de eo memoriam fieri dicetis: ex ea parte: et
erit extenſio alarum eius: implens latitudineꝫ terre tue he
manuel: ⁊ ex illa paulopoſt clauſula dicente: quia nobiſcuꝫ
deus: hebraice chi hemanuel. dico ꝙ quāuis de eodeꝫ he
manuele: de quo hic loquitur: ibi ſcriptura intelligat: cuius
cauſa domus dauid euellenda: nec hieruſalem deſtruenda
erat: non tamen de filio illo tunc nato. ſicut ipſe ait. verifica
ri poteſt: non enim hieruſalem: ⁊ ezechiam de manu aſſyrio
rum regis per aliud quā propter dei zelum: et propter da-
uid, ab eſaya tutos fieri videmus. ſcriptura ibi dicente. pro
tegam vrbem hanc: ⁊ ſaluabo eam propter me: ⁊ propter

dauid ſeruum meum. ex quo ſequitur ꝙ non propter filiuꝫ illum tunc natum: id eſſe debebat. Cumqꝫ etiam dicit ꝙ a die natalis eius erit pax domini cum eis. dictum iſtud pro tempore illo verificari minime poteſt. nunquã enim ab eo tempore vſqꝫ ad iude captiuationem: que vt quarto reguꝫ colligitur. parum poſt ſecuta eſt abſqꝫ tribulatione permanſerunt. Demum peruerſioni prophetie a vero ſenſu rabi dauid ſic vacauit: vt ſignum per prophetam in ipſa datum quia butirum: ⁊ mel comederet: fore dicere deduceretur: quod ſignum conſiderato prophete loquendi modo dicentis. pete tibi ſignum a domino deo tuo in profundum inferni: ſiue in excelſum ſupra: abſqꝫ dubio nullum eſſet. Non enim veriſimile videtur: pro tali minimo ſigno: prophetam tanta dixiſſe: ſue autem contra chriſtianos rationi: per veram infra dicendam expoſitionem: vt recte intelligenti patebit: ſufficienter reſpondetur. ipſum quoqꝫ in reſiduo prophetie cũ chriſto iheſu ⁊ veritate: quãuis non voluntarie loqui maniſeſtabitur. Eſt et inſuper veſtrorum quorundam opinio: quemadmodum rabi ſalomon teſtatur proprium ſignum ĩ prophetia datum eſſe halme conceptionem quam quidem ipſe approbat dicens hac cum opinione veritatem exiſtere.

¶ Ego quidem vt ad veram prophetie expoſitionem pergam: quedam vobis preponere habeo. quibus vna cum ꝓceſſus prophetie conſideratione: bona que promiſi: dei auxilio exoluam. Certum eſt enim ꝙ ſignum datam acaz: ꝓmiſſioni ſibi facte de illorum duorum reguꝫ a ſe receſſu rationabiliter correſpondere debuiſſet. hoc eſt ꝙ apparente ſigno: reges ab eo recedere deberent: quo fundamento nititur rabi dauid contra chriſtianos venire. Id auteꝫ nec ipſe: nec alij veſtri recte aptare poſſunt. cum: quemadmoduꝫ ex verbis patris rabi dauid habetur: ſignum tunc apparitu

Catholica expoſitio.

rum nõ eſſet:immo ꝑ illorũ duorum regũ receſſũ: debebat
acaz de myſterio in ꝓphetia contento certitudinez habere.
Sicut.n.dictũ illud de receſſu regum verificatũ videbat.
Sic ꝙ myſterium in ꝓphetia contentum:omnino verifica-
ret.certus eſſet:et ſi myſterium illud:regum receſſus:cau-
ſa eſſe debebat. Terminum quoqꝫ hunc halmã mulieri cor-
rupte:ſicut viſum eſt:nunqꝫ in ſacra ſcriptura imponi cõce-
di debet. Et per rationes ſupra dictas halmã virginẽ pro-
prie ſignificare:necnon et iſtam halmã predicto priuilegio
ab alijs priuilegiatam eẽ. Et ꝙ miraculoſum ſignum ꝑ pro
phetiam datuz. ſit magnum myſterium cõceptionis halme:
ꝓut veſtri dicũt: ⁊ de ſpirituſancto:pro q̃ vocabit nomẽ ei⁹
emanuelem.i.nobiſcum deus.ſicut rabi ſalomõ ait.ipſa bea
ta cognoſcente in ſe diuinitatem humanitati coniunctã cõ-
tinere.demũ cum hiſtoria hec de horum duorum regũ cõ-
tra acaz aduentu regũ quarto capitulo.xvij.prius recitata
ſit.vbi nulla de tali myſterio memoria habetur:reiteratõnẽ
hanc hac cũ addictione:hic nõ niſi huius myſterij cauſa ab
eſaia fieri credendũ eſt. Quibus ſtantibus dico: quemad-
modum ex prophetie verbis apparet:illorum duoꝝ reguz
intentionẽ fuiſſe domũ dauid ꝓrſus euellere: propheta di-
cente eo ꝙ cõſiliũ inierit cõtra te ſiria in malũ:⁊ effraim:et
filius rnmelie dicẽtes.aſcendamus ad iudã:et ſuſcitem⁹ eũ
et euellemus eum ad nos:et ponamus regem in medio ei⁹
filium tabal.quod cum dei voluntas non eſſet; eo quia de
ſemine illo chriſtus iheſus oriturus erat. licet acaz ſua in-
credulitate ad deum recurſum habere noluiſſet.voluit de-
us ipſe ꝙ ab illis regibus nõ deſtrueretur ipſum certificare
quare inquit:noli timere:⁊ cor tuum non formidet:a dua-
bus caudis thitionũ ⁊ reliqua. Nam contra te mea ex vo
luntate vim non habebunt.⁊ vos quidẽ non ignorare ſcio

dictiones illas: ben tabal. ꝓut etiam rabi ſalomon ait ſcd̃m earum propriam ethimologiam: filiũ nõ bonum ſignificare. hebraice enim ben. latine filius. tab vero bonus. al equidẽ non. vnde ben tab al hebraice. idem latine ſignificant ꝙ filium non bonum. quia ergo deus glorioſus filium ſuuz ibe ſuz qui eſt omne bonum eternum regem in hieruſalem ponere intendebat. de quo ad eundem propoſitum infra capitulo. viij. ꝓpheta iterum mentionem faciens inqt. paruuluſ enim natus eſt nobis: ⁊ filius datus eſt nobis: ⁊ factus eſt principatus ſup humerum eius: ⁊ vocabitur nomen eiꝰ admirabilis conſillarius: deus fortis: pater eternus: princeps pacis. Ideo quem ipſi elegerant: non bonum nominauit. vbi imediate ꝓpheta ſubdit. lemarbe hãmiſra vlſcalom enchez. Latine. multitudinis imperij: ⁊ pacis nõ eſt finis: et lrãm dictioni prime. lemarbe. que mem rotunda apud vos nuncupatur: contra regulam grammaticalẽ veſtram ibi iponitur. quod quidem myſterium eternitati imperij veſtri recte attribuunt. per verba prophete immediate ſequẽtia: vt confirmet illud: ⁊ corroboret in iudicio ⁊ iuſticia a modo vſqꝫ in ſempiternũ. Quis ipſi ꝓphetaꝫ de ezechia loqui dicãt. quoꝝ falſitas ex eo patet: qꝛ hec ꝑpetuitas in ezechie imperio viſa nõ eſt. Bene autẽ in xp̃o ieſu. vt ſcripture oẽs teſtanť: ⁊ experientia docet: verificatũ videmus. quod quidẽ vt propheta inqt: zelus dñi exercituum fecit: vt mundũ ſaluaret. ne autẽ ſuã liberationẽ alteri q̃ꝫ deo acaz attribueret monuit ipſum ꝑ prophetã. vt ſupet hoc ſignuz aliqͦd ab eo peteret: dicentem. pete tibi ſignum a dño deo tuo vbi conſequẽter ait. in ꝓfundum inferni: ſiue in excelſum ſupra: vt per ipſum ſigni ſibi dandi magnitudinẽ animaduerteret: cognoſceretqꝫ ſignum illud tunc appariturũ nõ eſſe. Ad que verba iniquus acaz illorum duoꝝ regum timore tanquam

bonus:non petam:⁊ non tentabo dominū.reſpōdit. Pro
pheta autem qui:vt rabi dauid ait:cor ſuuꝫ non ignorabat
cepit dicere:audite ergo domus dauid.nunquid parum vo
bis moleſtos eſſe hominibus:quia moleſti eſtis et do meo
quaſi dicat:eadem cum deo:que cum hominibus facitis:
oſtenditis enim vos bonos nolentes ſignum petere:putā-
tes ipſum animum veſtrum ignorare:quia ne ei gloriaꝫ de
tis id facitis:propter hoc dabit dominus ipſe vobis ſignuꝫ
vobis inuitis. Notanter auteꝫ dixit:domus dauid:vt acaꝫ
nequitiam denotaret.ita ꝙ proprio nomine vocari nō me-
reretur:ac etiam vt ſigni gloria non ſibi:ſed dauid attribui
manifeſtaret.quod quidem ſignum illorum reguꝫ receſſus
quemadmodum per primum ſuppoſitum patet: cauſa erat
et ſi tunc appariturum merito non eſſet. Certum eſt enim
ꝙ cum acaꝫ ſignum petere noluerit: aliquod paruuꝫ ſignū
tunc appariturum ſibi dare:prophetam non decebat. Sed
tale quod celi altitudinem inferniqꝫ profunditatem excede
ret. Sicut per ſuperiora de mente patris rabi dauid ſuffici-
enter elicitur.⁊ ex hijs rabi dauid contra chriſtianos obie
ctioni perfecte reſpondetur. Myſterij autem ac ſigni mag-
nitudinem explicans.propheta inquit. Ecce halma . id eſt
virgo:et non corrupta:vt per ſecundum patet ſuppoſitum
Concipit.id eſt concipiet in futurum:quemadmodum ra-
bi ſalomon ait. Similiter ⁊ parit pro pariet filium: quem ip
ſa virgo per ſpiritusſancti aduentum vocabit emanuelem.
immediate enim cognoſcet deum in vtero habere. que om
nia magni ſigni:et miraculoſi fundamentuꝫ ſunt.vt per ter
tium patet ſuppoſitum. Butirum ⁊ mel comedet:quia ſci-
et reprobare malū ⁊ eligere bonum.hoc ad ſuam vltimam
perfectionem magis diuinam quā humanā denotandā:ꝓ-
pheta dixit. Naꝫ a ſua natiuitate gratia ⁊ virtute repletus

erit. ¶ Quia anq̃uã ſciat puer reprobare malũ ⁊ eligere bonum: derelinquetur terea a facie duoꝝ ſuorum regum. hoc totum. ſicut rabi dauid de mente patris exponit: intelligendum ẽ: videlicet ꝙ ante ſigni aduentum: reges iſti: qui regnum hieruſalem ſuũ eſſe putabant: recedẽt abs te. ex quo ſignum tũc apparitururm nõ eſſe apte videtur. Hiſtoriã igitur hanc hic ab eſaia recitatam eſſe. ex hĳs ſequitur. vt myſterium hoc magnum meſſie quemadmodũ ⁊ quartum denotat ſuppoſitũ: reuelaretur: quod ꝑ ſubſequẽtia verba dicentia. Adducet dñs ſuper te ⁊ ſuper populum tuum: ⁊ ſuper domũ patris tui: dies qui non fuerunt a diebus ſeperationis efraim a iuda non parum confirmatur. Ex hĳs enim mirabilia que in prophetie conſumatione apparitura erãt: que tpe acaz viſa minime fuere: denotantur. ¶ Prophetiã autẽ in ihesu chriſto nazareno: qui de domo dauid ortus fuit verificatã fuiſſe: per euangelia nobis apte manifeſtatur. ¶ Teſtatur enim lucas capi. primo dicens. Miſſus eſt angelus gabriel a deo in ciuitatẽ galilee: cui nomen nazareth ad virginem deſponſatam viro: cui nomen erat ioſeph de domo dauid ⁊ nomen virginis maria. et ingreſſus angelus ad eã dixit. Aue maria gratia plena dñs tecum: benedicta tu in mulieribus: que cũ audiſſet turbata eſt in ſermone eiꝰ ⁊ cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio. ⁊ ait angelus ei. ne timeas maria: inueniſti enim gratiam apud deum. Ecce concipies in vtero: ⁊ paries filium: ⁊ vocabis nomen eius iheſum: et hic erit magnus ⁊ filius altiſſimi vocabit: ⁊ dabit illi dominus deus ſedẽ patris eius. ¶ Et matheus virginis conceptionẽ ieſu chriſtiq; natiuitatẽ capi. ꝑmo recitãs inqt Cum eẽt deſponſata mater iheſu maria ioſeph anteq̃ conuenirent: inuenta eſt in vtero habẽs de ſpũſancto. Joſeph autẽ vir ſuus cum eẽt iuſtus: ⁊ nollet eam traducere. voluit occulte eam dimittere. hec autẽ eo cogitante. ecce ange-

Concordia cũ euangelio.

Lucas.

Matheus.

lus domini apparuit in ſomnis ioſeph dicẽs: ioſeph fili da
uid noli timere accipere mariã coniugem tuam. qđ enim in
ea natum eſt: de ſpirituſancto eſt. pariet autem filium. ⁊ vo
cabis nomẽ eiꝰ ihesũ. ipſe eni ſaluũ faciet populũ ſuũ a pec
catis eoꝝ. hoc autem totũ factũ ẽ. vt ipleret qđ dictũ eſt a
deo per prophetam dicentem. Ecce virgo in vtero habe-
bit: et pariet filium: ⁊ vocabitur nomen eius hemanuel. Qꝫ
ſi dicetis ipſum iheſum et nõ hemanuelem vocatum eſſe.
dico hoc nomen iheſu angeli precepto ſibi ipoſitum fuiſſe:
vt cauſe finalis aduentus eius ꝑ ipſum notificaretur. quia
ſcilicet ꝓ mũdi ſalute: iheſua. n. hebraice: latine ſalus: a ma-
tre autem ſua maria: ꝑ ſpiritusſancti aduentum ſuo nomine
eſſentiali vocatus fuit hemanuel: quẽadmodum per pro-
phetam predictum fuit. Quãobrem ipſa beata gratias ẽgit
altiſſimo: ⁊ inqt: magnificat anima mea dominum: ⁊ exulta
uit ſpiritus meus in deo ſalutari meo. ⁊ reliqua. hĳs ver-
bis concludendo: ſuſcepit iſrahel puerum ſuum memorari
miſericordie ſue. Poſtquã igitur in chriſto iheſu nazare-
no: mariaqꝫ eius matre ꝓphetiam verificatam videtis. cur
in perfidia veſtrorum patrum adhuc permanetis: nolentes
veritati aſſentiri. quippe aliunde procedere minime poteſt:
niſi a duritate cordis veſtri: quã deus ſua clemẽtia a vobis
remouere dignet: iplẽs ꝓphetiã ezechielis. xi. dicẽtẽ: ⁊ au
ferã cor lapideũ đ carne eoꝝ. ⁊ dabo eis cor carneum.

Prophetia quarta.

Dem Eſaias capitu. xi. inquit. Veiaza ho-
Hebrea littera. ter migezaph iſcai ventzer miſce raſcau ifre:
i venaba halau ruah adonai ruah hochmia
vbina ruah heza ugbura ruah dabad vei-
rad adonai. veharibo veirad adonai lo lemarte henau iſ-
cpot velo lemeſcmau ozenau iobihac. veſcafat bezedech
dallim vehohihac bemiſcor laban ve arez vehica erez heſce

uet piu vbzubac ſeſadau iamit raſcab. vebaia zedech ezoꝛ
modnau vebaemuna ezoꝛ halazau. vegar zeeu him cheueſ
venamer him gedi irbaz vebegel veſir vmbri iachdau ve-
nabar caton mobeg bam. vſara vadou tirbena iabdau ir-
bezu ialdebem vearie cabacar iobal teuen. veſcibaſcab io-
nec hal bur paten vebal meoꝛat ziſboni gamul iado hada
lo iarebu velo iaſcbidu behol har codſci chi malea haarez
deha ⁊ adonai camaiz laiā mehaſſym. vebaia haion habu
ſcoreſc iſcai aſcer homed lenes hāmim elau goim idroſcu
vebaia menuhado cauod Vebaia baiom babu ioſiph ado
nai ſcenit iado licnot ⁊ ſcear hāmo aſcer iſcaer meaſcurvmi
mizraim vmiſpadros vmicuſe vmehelam vmiſcinbar vme-
hamat vmeije halaz. venaſa nes lagoim veaſaph nidhe iſrl'
vmfazot iehuda iecabez mearbah canfot haarez. veſara chi
nat effrai vezoꝛere iehuda iccaretu effrai lo iazoꝛ ⁊ iehuda
veiehehuda io laſoꝛ ⁊ effrai. ¶ Latie. ⁊ egredieꝛ virga de
ſtirpe ieſſe ⁊ flos ꝺ radicibꝰ eiꝰ creſcet ⁊ regeſcet ſup eū ſpūſ
dn̄i: ſpūs ſapie: ⁊ ītellectꝰ. ſpūs ꝯſilij ⁊ foꝛtitudīs: ſpūs ſapie
⁊ tīoꝛris dn̄i ⁊ odoꝛatꝰ eiꝰ ī timoꝛē dn̄i: n̄ ſcd̄z viſionē ocu
loꝝ̄ ſuoꝝ iudicabit: neqꝫ ſcd̄m auditū auriū ſuaꝝ arguet: ⁊
iudicabit ī iuſtitia paupes: ⁊ arguet ī eqtate ꝑ māſuetis ter
re: ⁊ percutiet terram ſceptro oꝛis ſui: ⁊ ſpiritu labioꝝ ſuo-
rū interficiet impium: ⁊ erit iuſticia cingulū lumboꝝ̄ eius:
⁊ fides cintoꝛiū renū eiꝰ: ⁊ habitabit lupus cū aguo: ⁊ par
dus cū edo accūbabit. et vitulus ⁊ catulꝰ: ⁊ bos ſimul mo-
rabūꝛ: ⁊ puer paruulꝰ mīabit eos: ⁊ vacca ⁊ vꝛſus paſcenꝛ
ſil' accūbabūt filij eoꝝ: ⁊ leo ꝗ̄ſi bos ꝯmedet paleā: ⁊ ꝺlecta
biꝛ īfās ab vbere ſup foramīa aſpidis: ⁊ ī cauerna reguli q
ablactatꝰ fuerit: manuꝫ ſuā mittet. n̄ nocebūt: ⁊ nō occidēt ī
vniuerſo mōte ſancto meo: qꝛ repleta eſt terra ſcientia dn̄i
ſicut aque mari coperiētes. ⁊ erit in die illa radix ieſſe: qui
ſtat in ſignū ꝑploꝝ ſpm gētes ꝗ̄rēt: ⁊ erit ſepulcꝝ eiꝰ glioſū

Latina littera.

Et erit in die illa qua adijciet dñs ſecundo manū ſuam ad poſſidendū reſiduum populi ſui: quod relinquet ab aſſirijs ⁊ ab egypto ⁊ a phedros ⁊ ab ethiopia: ⁊ ab elam: ⁊ a ſennabar: ⁊ ab emat: ⁊ ab inſulis maris: ⁊ leuabit ſignum ī nationes: et congregabit ꝓfugos iſrahel: ⁊ diſperſos iuda colliget a quattuor plagis terre: ⁊ auferet zelus efraim: et hoſtes iuda peribūt: efraim non emulabit iudam ⁊ iudas non pugnabit contra efraim.

Hebreorum expoſitio

¶ Hec prophetia a doctorib⁹ veſtris pro eo quod de collectione veſtra: decēqꝫ tribubus in ipſa mētio fit. pro meſſia per vos expectato exponitur. vos aūt ſi eorum dicta ꝑfecte conſiderabitis: iudicabitis ex illiſ proprium prophetie intellectum: ⁊ ſi non ex propria volūtate: neceſſario concludi.

Rabi ſalomon.

¶ Exponitur enim primo a rabi ſalomone qui cū ſuperiori propoſito ſanchedrib contra hieruſalem ezechie tpe cōtigua ſit. dicit ipſam ſic intelligi debere: ꝙ ſi quis diceret: eſto ꝙ ob ezechie merita iuda ꝯ regiſ aſſyrioꝝ manu ſaluus effectus ſit: quid de decem tribubus quas in hailach: ⁊ abor: ⁊ iuxta fluuium gozan tranſtulit: quarum memoria fortaſſis amplius non erit. reſpondetur quippe per hanc prophetiam memoriā eorū haberi. veniet enim meſſyas ⁊ ipſas cū alijs redimet. hūc autem meſſyam dicit non ſcdm viſionē oculorum ſuoꝝ. ſed diuina ſcientia in eo exiſtente bonos a malis diſcernere iudicareqꝫ debere qui qdem etiam peccatores terre ſceptro oris ſui ꝑcutiet. ſed iuſti ſicut cingulū lumbis circūdabūt ipſum: ſibiqꝫ adherentes erunt. Particulā vero illā: radix yeſſe qui ſtat in ſignum populorum: ipm gentes querent. ſic exponit ꝙ populi vt ad ipm coadunent ſignū leuabunt. Cum aūt inqt propheta: et erit in die illa: adijciet dñs ſecundo manum ſuam dicit reſpectu prime egypti liberatōis: in qua miracula multa faciendo deus manum ſuam impoſuit. hanc ſcdam nuncupari. Non. n. in babylonis liberatione deum id feciſſe in-

uenitur. clauſulā quoqʒ illam: et ab inſulis maris: romanis
quos filios eſau appellat: attribuit; et leuabit ſignū in nati-
ones. ſ. crucē qua profugos iſrabel congregabit. et auferet
zelus effraim. per hanc particulā dicit: prophetam ſignifica-
re velle inter meſſiam filiū ioſeph: et meſſiam filium dauid
inuidiam regni tunc non eſſe. ¶ Exponitur adhuc prophe-
tia a rabi dauid. cum re ſanchedrib ipſam colligando ſic.
nolite admirari ſuper miraculo magno hoc tēpore ezechie
facto de aſſirioꝝ exercitꝰ ruina ſic momentanee facta. fiet
enim diebus meſſie captiuationum iſrael collectione. maiꝰ
hoc longe magis. qui quidem meſſias rex huius progeniei
erit. dixit autem propheta: ꝺ radice ieſſe: eo quia ex ipſo ꝓ-
mus rex dauid. ſ. egreſſus eſt. Et odoratus eius in timorē
domini: dixit vt denotaret meſſiam odoratu: qui leuis ſen-
ſus eſt: bonos a malis diſcernere debere: quaſi diceret leui
aſpectu ſup ꝑticula vo illā: et percutiet terrā virga oris eiꝰ
dicit ꝙ meſſias: peccatores terre: terramqʒ blaſphemabit.
et ſuum dictum affirmabitur. illā vero: et erit iuſtitia cingu-
lum lumborum eius: ꝓ iuſtitia fideqʒ quibus meſſias indu-
tus erit; exponit. ſuper ea quidem parte ⁊ habitabit lupus
cum agno: et reliqua. qua rabi ſalomon nihil ait. ipſe quorū
dam opinionē redarguens ꝑ hanc ꝓphetiam volentiū ani-
malia: meſſie tpe eſſe a ſui natura mutanda: nec non et aliq̄-
rum prophetiam exemplariter loqui dicentiū. inquit ipſam
de proprijs in ea recitatis animalibus intelligere: que ī ter-
ris iſrabel dūtaxat: nocere non poterunt. propheta dicente
non nocebunt: ⁊ non occident in vniuerſo mōte ſācto meo
⁊ huius ratio erit: quia repleta erit tota terra ſcientia dñi.
ipſis enī dei mandata cuſtodientibus animalia bruta: ⁊ pra-
ua eis nec eorum beſtijs nocere poterunt. Partē quoqʒ il-
lam dicentem: in die illa radix ieſſe. qui ſtat in ſignuʒ popu-
lorum ipſum gentes querēt: et erit ſepulchrū eius glorioſū

Rabi dauid

ſic exponit.ille.n.qui de radice ieſſe egredief:ꝑ quo ⁊ flos ꝺ radice eius aſcédet dixit.qui qdē.ſicut rabi ionathan ait filius filij ieſſe.i.filius dauid nuncupabif qui etiā die cógregationis captiuitatū iſrael in ſignū populoꝝ ſtabit:ip ſaꝫ gētes querent.ſicut enim in hoſte vexillū in ſignuꝫ geritur:vt illud exercitus omnis ſequatur.ſic ⁊ gentes oēs:vt eiꝰ mādata obſeruēt:meſſiam querent:ſequenf qꝫ. Quāobrem pacifice ſibi cunctis ſeruientibus regnabit. vult itaqꝫ rabi dauid clauſulā illā.⁊ erit ſepulchrū eius glorioſū pro pace honore:tranqllitateqꝫ meſſie tpe vigētibus dictā fuiſſe. Partem autē illā:adijciet dn̄s ſecundo manū ſuā. ⁊ reliqua:ad primā egypti.ſicut rabi ſalomon refert.non tamen eadem ſimilitudine:Sed adijciet dicit ſecundo totū iſrahel:vt in egipto fecit:redimendo:quod quidem babilonis collectiōe minime fuit.in ea enim decem tribus collecte non fuerūt ſuper clauſula vero illa: Et leuabit ſignum in nationes dicit ꝙ quaſi deus leuaret in nationibus ſignum:quo mediāte omnes ipſum videre venirent.ſic cuncte gentes de ſuis terris:vt hieruſalem honorifice reuertantur:iſrahel mittēt quo tpe:omnium ipoꝝ congregatione facta:inuidia.regniqꝫ zelus inter iudam ⁊ effraim de toto auferetur. ¶ Cōtra quas expoſitiones:cum maior earum pars:vt dixi:ad veritatē tendat:ſolito more non procedā. Sed quicqd in eis falſi continetur ꝑ verā dei auxilio detegetur expoſitionem quam qdem cum rabi dauid agrediens.dico ꝙ cuꝫ ſanchedrib myſterio ꝓphetia contigua ſit. vbi miraculum grande totius exercitus ſui occiſionis nocte vna viſum fuit.chriſti myſterium:quod maius illo ſine comparatione erat apud illud per prophetā deus prenunciare voluit. quaſi diceret nolite ſuper miraculo hoc in exercitu ſāchedrib:ob ezechie merita facto admirari.quāuis enim ineffabile videatur.fiet tamen eo maius cum de ſtirpe et radice iſta:virga ⁊ flos

Confutatio ipſorum cum vera expoſitione.

ſcilicet christus ihesus: non de humano ſemine. ſed de ſpiritu ſancto egredietur. qua de cauſa termino hoc: egredietur propheta vſus eſt: necnon ⁊ requieſcet ſuper eum ſpiritus domini immediate ſubdit. vnde dicti rabi dauid nullitatem ex eo hic diſcernere poſſumus: quia dicere malus eſſe miraculum meſſiam vos a captione: diſperſioneq; colligere totius ſanchedrib exercitus nocte vna abſq; gladio interfectione fatuum ē. illud eniȝ ſuper naturale fuit. iſtud vero nō dixit autem notanter: de radice ieſſe: eo quia genalogie principium fuit: ex eoq; primus iude rex dauid. ſcilicȝ egreſſus eſt. vt et vltimus ſue domus rex meſſyas: etiaȝ illi attribueretur ⁊ odoratus eius in timorem domini: ſicut rabi dauid ait: meſſias iſte bonos: a malis ſolo odoratu: minimoq; aſpectu diſcernet: ⁊ hoc quia non ſecundum viſionem oculorum ſuorum. hoc eſt non vt naturalis compoſitus: et pro eo quod viſu hominibus apparebit. ſed ſua diuinitate omnia iudicabit. Et erit iuſticia cingulum lumborum eius: et fides cintoriū renum eius. Pars hec. ſicut rabi ionathan: ⁊ rabi ſalomon aiunt intelligēda ē: videlicet ꝙ iuſti ⁊ boni ſui erunt: ipſumq; ſicut cingulū circūdabunt. ꝑ quā partem gentiū vocationē ꝓpheta innuit: que cū bonis iudeis ipſuȝ xp̄m ſequentibus equales erunt: vnanimiterq; illi ſeruient Quamobrem ⁊ habitabit lupꝰ cū agno. ⁊ reliq̄. propheta immediate ſubdit: vt quēadmodū aliq̄ vr̄i volunt gētiū q̄s rapaces: magnaſq; feras appellauit: ⁊ iudeoꝝ q̄ māſueti et domeſtici nuncupati ſunt: ad xp̄i fidem cōſortiū denotaret. pro quo ⁊ notanter dixit. et puer paruus mīabit eos. a die enim natiuitatis eius tale conſortium incoandum erat: ꝓut xp̄i nazareni natiuitate verificatum fuit. ⁊ huius cauſam aſſignando propheta inquit: quia repleta erit tota terra ſciencia domini. Nam non modo iudei de deo: eiuſq; fide

noticiā habebūt. Sed etiā gentiles. Quapropter nō nocebunt ⁊ non occident in vniuerſo monte ſctō dñi: hoc eſt in vniuerſo monte cōgregationis xpifidelium: qui ꝺ iudea gēte erunt. Ex quibꝰ dicti rabi dauid falſitas facile colligi poteſt. Nam ſi animalia: ſicut ipē vult propter ſcientiam dñi: que tēpore illo in vniuerſo mundo erit terris iſrabel nō nocebunt: a ſui natura ipſa mutanda eſſe; dicere neceſſario cogimur. cunqꝫ meſſie dominiū: ꝓut ipſe fatet: dominiqꝫ ſcientia in vniuerſo orbe eſſe debeant; nulla eſt ratio maior propter quā illud in terris iſrael magis ꝗ aliis mundi locis animalia obſeruare debeant. ſi autē noſtre expoſitiōis veritatem cognoſcere vultis. ſubſequentia verba prophetie ſuo ſenſu accipite; dicentia in die illa radix ieſſe: qui ſtat in ſignum populorum: ipſum gentes querent; ꝑ que verba vocationis gentiū; myſterium clare habet. Clauſula vero illa: et erit ſepulchrum eius glorioſuꝫ. de xpi ſepulchro quod per eius reſurrectionē fideliumqꝫ venerationē glorioſum eē debebat; indubitate loquitur. Non enim dictum Rabi dauid ſuper ea quidquā valere poteſt. Nam pro ſuo propoſito ⁊ erit ſedes eius pacifica: propheta dixiſſet. voſqꝫ non latere ſcio. ꝑ terminos illos: ſepulchrum proprie denotari. Cum enim cuiuſpiam defuncti apud nos memoria ſit menubado cauod: ſuper eo dicitis: qnod ſit ſepulchrum eius glorioſuꝫ Latine ſignificat. Cuꝫ autem ⁊ erit in die illa qua adiiciet dominus ſecūdo manū ſuam ad poſſidendū reſiduum populi ſui propheta inqt. veſtrā collectionem redemptionēqꝫ: ꝑ dei gratiā in reſiduis veſtris ſecundo aduentu fiendam; predicare voluit; in que verba vſqꝫ ad prophetie finem. ſicut rabi ſalomon prophetia principio facit; procedendum ē ꝗuis enim propter xpm qui ab ipſo egrediendus erat; per quē etiā ab aliqua parte ipſius erat ſalus expectanda: iuda ſuper miraculo mortis totius ſanchedrib exercitus letādꝰ

eſſet: quid de decẽ tribub⁹: quas in bailac et abor: et iuxta fluuiũ gozan tranſtulit: de qbus fortaſſis memoria amplius non erit. huic tacite petitioni propheta: xpi myſterio aduentus primi recitato: hijs verbis reſpondit. Nam in die illa: qua adijciet dominus ſcd̃o manũ ſuã: hoc eſt ſuo ſecundo aduentu: qui dicitur ſecundus reſpectu primi: ad poſſidendum reſiduum populi ſui: per ſui miſericordiã: volens ipm̃ omnino ſaluũ fieri. ſ. anime ſalutis: nõ tãtũ corporis: ſignum in nationes leuabit. crucẽ. ſ. paſſionis ſue: ſicut rabi ſalomõ dicit: cum qua ⁊ profugos iſrahel. ſ. decẽ tribuum cõgregabit: diſperſoſq; iuda colliget a quattuor plagis terre: voſq; tunc gratiam vobis datã cognoſcentes: xpi diuinitatem cõfeſſi eritis: et de tanto beneficio ſibi gratias agẽtes cũ propheta paulo poſt dicetis: cõfitebor tibi dñe: quoniã iratus es mihi conuerſus eſt furor tuus: ⁊ conſolatus es me: ecce deus ſaluator meus. ⁊ reliqua vſq; ad ſubſequentis capituli finẽ: vbi cum alijs prophetis myſteriũ hoc attingentibus ſicut ſecunda pte deo duce videbitis: eſaias conuenit. Id autẽ qd̃ predicti rabi veſtri ſup clauſula hec dicunt ipam. ſ. ad pmã egipti referẽdo: locũ non habere ex ſe patet. Nam cũ corporales vr̃e redemptões tunc due pceſſerint: egipti ſ. ⁊ babylonis: adijciet dñs tertio: ⁊ nõ ſecũdo propheta dicere debuiſſet. Quapropter ab ea clauſula: vſq; ad ſubſeqn̄tis capituli finẽ: modo q̃ dixi: pphete verba neceſſario intelligẽda ſũt. ſupiora vero primi aduent⁹ myſteria: queadmodũ et euãgelia de eis teſtimoniũ phibẽt. idubitate pdicunt: Chriſtũ eni de radice fuiſſe ieſſe. Mattheus ſuã narrans genalogiã cap. pmo apte oñdit. ſup eo q̃z ſpũs dñi requeſcere a iohãne capi. pmo habet dicẽte. quia vidi ſpũm deſcendentẽ quaſi colũbã de celo: ⁊ manſit ſup eum. ipm̃ preterea bonos a malis minimo aſpectu diſcernere q̃uis pleriſq; in locis ab euangeliſtis certitudinẽ habeamus. volo tñ vnam

Concordia cũ euangelio.

Matheus.

Matheus — Mathei nono vobis auctoritatē recitare. inquit enim. & ecce offerebant ei paraliticum iacentem in lecto. videns autē ihesus fidem illoꝝ dixit paralitico: confide fili remittuntur tibi peccata tua: & ecce quidam de ſcribis dixerunt inter ſe hic blaſphemat. et cum vidiſſet ihesus cogitationes eorum dixit: vt quid cogitatis mala in cordibus veſtris. Ipſum in ſuper non ſecundum viſionem oculorum ſuorum iudicaſſe euangelia cuncta oſtendunt: que teſtificantur ipſum omnia opera ſua deo patri attribuere. inquit enim capitulo primo

Johannes — Johannes. non poſſum ego a meipſo facere quicquam. ſicut audio iudico: & iudicium meum iuſtum eſt. quia non q̄ro voluntatem meam. ſed voluntatem eius qui miſit me: et capitulo decimo: opera que ego facio in nomīe patris mei hec teſtimonium perhibent de me. Cum particula vero illa: et iudicabit in iuſtitia pauperes: et arguet in equitate ꝓ

Mattheus — manſuetis terre. Matheus. xij. et quintodecimo conuenit: & cum illa: et percutiet terram virga oris ſui capitulo. xij. idem ſic aſſentitur. iudeis enim a ihesu ſignum petentibus reſpondit: generatio mala et adultera ſignum querit: & ſignum non dabitur ei: niſi ſignum Jone prophete: vbi ſubſequenter ait. Uiri niniuite ſurgent in iudicio cum generatione iſta. et condemnabunt eam: quia penitentiam egerunt in predicatione ione. Quod autē ipſo mediante ihesu: alie gentes: cum iudeis chriſtum ſequentibus: fide recepta habitauerint: cum notum omnibus ſit: pro ſui probatione auctoritate non indiget. nec non ipſum gentes deprecari: ſuumq; ſepulchrum glorioſum eſſe: vos non latere ſcio: quorum cecitatem doctorum ſuorum ſuper propheciis de meſſia loquentibus prauitatem non conſiderantes ſermone explicare neſcio. deum tamen pro vobis orare non deſiſtam: vt ab oculis veſtris velamen perfidie. ita q̄ veritatis viā agnoſcere poſſitis remouere ſua pietate dignetur.

Prophetia quinta.

Dem eſaias capitlo. xxviij. inquit. Labẽ ſcim | Hebrea littera.
bu deuar adonai anſce lazon moſcele babã ba-
ze aſcer biruſcialaiz. chi amartẽ caradnu berit et
mauet vebim ſceol baſinu boze ſciot ſcitoteſ
chi iabauoz lo ieuoneu chi ſãnu cazau mabſenu vbaſcecher
niſtarnu. laben co amar adonai binneni iſſad beſion auen
euen bobã pinnad icrat muſad bamaamin lo iabiſc. veſãti
miſcpat laccau vzdaca lemiſcalet veiaba barad mabſe ca-
zau veſeder maim iſtofu vebuppar beridebẽ ⁊ mauet veba
zodebẽ ⁊ ſcieol lo tacũ ſciot ſcioteſ chi iabauoz vebeidẽ lo
lemirmas. mide bobzo icab etbẽ babocher babocher iaba
uoz baiõ vuallaila vebaia rac zeuaba bouim ſcemoba. chi
cazar bamazab mebiſtareab vebãmaſſeba zara chebidcã-
nes. chi cabar perazim iacum adonai chebemec begiubon
irgaz labaſot mabaſeb uzar mabaſebu; velabauod bauoda
do nochzia bauodado. vebatta al titlozazu pen iebezecu
moſarbẽ chi cala veneberaza ſciamabti meet adonai zeua
uot bal col baarez baazinu veſcigu coli baſciu veſcimbu
ſmbrati. bacol baiom iabaroſc baboeeſc lizroab iefattab vi
ſaded admato. balo im ſciua paneba vebefiz chezab veca-
mõ izroc veſã bitta ſoza vſboza niſmã vecuſſemet geulato
veiſſero lãmiſcpat elobau iozẽnu chilo bebaruz iudaſc che
zab veoſan bagala bal camon iuſſau chi bematte iebauet
chezab vecamon baſciauet. lebẽ iudac chilo lanezab adoſc
ſedoſcennu vebamã galgal beglato vfaraſciau lo reduchẽ
nu. gam zot mebim adonai zeuabot iazaa biſli beza bigdil
tuſcia. ⁊ reliq̃ vſqꝫ ad ca. xxix. finẽ. ¶ Latie. Propt̃ ħ audi
te vbũ dñi viri illuſores ꝗ dominamini ſuꝑ pp'm hũc: ꝗ ẽ in | Latina littera.
hieruſalẽ. qm̃ dixiſtis: pcuſſimꝰ fedꝰ cũ morte: ⁊ cum ſepul
chro fecimus pacem: flagellum inundãs cum pertrãſierit:
non veniet ſuper nos: Quia poſuimus mendacium ſpem

noſtram:⁊ in falſo abſconſi ſumꝰ. Propterea hec dicit dominus deus:ecce ego fundabo in ſyon lapidem:lapidē fortem angularem pretioſum fundamentū fundamentorum q crediderit non feſtinet.⁊ ponā iudicium in menſura ⁊ iuſtitiam in pondere:⁊ ſubuertet grando ſpem mendacij:⁊ protectionem aque ruent.⁊ delebitur fedus veſtrum:cum morte:et pax veſtra:cum ſepulchro non ſtabit. Flagellum inundans cum pertranſierit:eritis ei in conculcationem: quandocunq̧ pertranſierit tollet vos:quoniā mane diluculo ꝑtranſibit die noctuq̧:et erit tantūmō cōmotio ⁊ tremor intelligere auditum coanguſtatum. eſt enim ſtratum:vt extendi poſſit:⁊ cooperimentum abbreuiatuȝ eſt.vt dorſo adhereat. Nam ſicut in monte diuiſionum:ſurget dominus ſicut in valle:que eſt in gabaon:iraſcetur :vt faciat opus ſuum:alienum eſt opus eius:vt operetur opus ſuum peregrinum eſt opus eius. Nunc auteȝ nolite illudere ne forte flagella veſtra fortiora efficiantur. deſtructioneȝ enim vltimā audiui a domino deo exercituum.et reliqua.vſq̧ ad capituli.xxix.finem:que in prophetie declaratione explicabuntur

Judeorum expoſitio

¶ Super hac prophetia viri iudei cum niſi ſuper ihesu nazareno actari poſſit:doctores veſtri:dempto rabi ſalomone nihil boni aiunt.continetur enim in ea pars illa. Propterea hec dicit dominus. ecce ego fundabo in ſyon lapidem:lapidem fortem:angularem precioſum fundamentum fundamentorum:qui crediderit non feſtinet.que ſi recte intelligatur:prophetia tota ex ſeipſa facile exponitur.⁊ quamuis rabi dauid tanq̄ ille qui dummodo chriſti myſteriū fugere credat prophetias a vero ſenſu peruertere non curat partem hanc ezechie attribuat.

Rabi ſalomon.

¶ Attamen rabi ſalomon qui non adeo praue procedit:ipſam ſuper meſſia ſic exponit.dicit enim. Ecce ego ſum qui in ſyon.id eſt in mente mea fundaui.ſ.decretū eſt:meſſiā re-

gem conſtituere. qui lapis fortis: fundamentūq; fundamentorum erit: ita q̄ qui crediderit prophetiā hanc venturā eſſe non feſtinabit: hoc ē aduentū eius n̄ deſiderabit.

¶ Qua quidem expoſitione ſtante ex meſſia aduentu vltimam veſtrā deſtructionem ſequendam eſſe: per hanc prophetiam predicari: indubitate videm⁹. Quapropter ſuper venturo per vos meſſia: a quo īfinita bona expectatis: verificari minime poteſt. Vos autem ſi rabi dauid prauitatem cognoſcere vultis: dicta ſua ſuper parte hac meditando cōſiderate. Dicit enim. Ecce ego fundabo in ſyon lapidez. id ē regē bonū ezechiam ſcz quem lapidi forti: qui in fundamēti angulo ponitur aſſimilauit: per cuius manus ab hoſte et inimico liberabit. Propterea quia populū ad bonū reducet ⁊ ipſos maloſq; pdet: necnō et clauſulā illam. Qui crediderit nō feſtiet. ſic aptat. cū. n. maior eoꝝ pars dieb⁹ acaz verbis prophete fidē non pſtarēt. Jccirco hijs verbis vſus ē: quaſi diceret. ſiquis ē in vobis: qui hāc ꝓphetiā verificatā videre cupiat: nō feſtinet: hoc eſt: nō putet ipſam ſic de ꝓximo venturam: ⁊ ſi eam adimpletā oīno videbit. Cui⁹ expoſitōis falſitas: ex totius ꝓphetie ꝓceſſu maniſeſte ptz. ex ea enī iudeos naufragia multa: per hūc regē paſſuros eſſe: vt paulo ante dixi: colligit̄ ꝑ ezechiā autē: queadmoduz et ipſe aſſerit: iudei ab hoſte ſanchedrib liberati fuerūt. Quāobrem ꝓphetia de ipſo loq dicere minime poſſum⁹. Cūq; etiā ex clauſula illa: q crediderit nō feſtinet: ꝓphetiā ꝺ proximo verificādā nō eē dicit. Si dieb⁹ acaz: vt aſſerit: dicta fuit cū ezechias poſt acaz immediate ſucceſſerit: nōne ſatis de ꝓximo ꝓphetia cōſumenda erat ¶ Cū aūt in vera que nunc ſeqnitur expoſitione veſtrorū opiniones ſuꝑ ꝓphetia tota recitare intēdā: ex quibus ipſoꝝ ſuꝑ hac parte malitia clarius oſtendetur. Jdeo in confutatione dicti huius rabi: hic vltra procedere n̄ curo. Sed veraz ꝓphetie expoſitōez

Approbatio rabi ſalomonis.

Rabi dauid

Confutatio rabi dauid

Catholica expoſitio.

agrediens; dico ipam xpi iesu totale mysteriũ sũmarie enarrare. Nã cũ opera iudeoꝝ dieb⁹ acaz existẽtiũ propheta reprehẽderet; hoc volẽs mysteriũ ꝑdicare: vt ad qđ eoꝝ successores; vitã eoꝝ sequẽtes: tandẽ reduci debebãt: eis ostẽderet inqt. Audite verbum dñi viri illusores; qui dominamini sup populũ hũc; qui ẽ in hierusalẽ: qm̃ dixistis: percussimus fedus cuȝ morte: ⁊ cuȝ sepulcro fecimus pacẽ. hoc ẽ ꝓpterea ꝙ vos principales alioꝝ mali causa estis; nolẽtes dei mandata obseruare; nec ꝓphetaꝝ suoꝝ dictis obedire: dicentes: percussimus fedus cnm morte ⁊ cum sepulchro fecimus pacem: ita ꝙ de nullo curamus. Jccirco hec dicit dominus deus; ecce ego fundabo in syon lapidẽ. s. messiam regem. sicut rabi Salomon ait; qui qdẽ est lapis fortis angularis ⁊ pretiosus sup oẽs reges; estqȝ omnium fundamẽtorum fundamentum; ita ꝙ qui de iudeis crediderit hunc venturum intelligẽs mala que eius aduentu sup maiori eoruȝ ꝑte oritura sunt: nõ festinet dicẽt. Rogabit enim deum vt aduentus eius nõ festinet; que quidẽ mala enarrãdo ꝓpheta sequitur. et ponã iudicium in mẽsura: ⁊ iusticiã in põdere et reliqua. vt denotet terminum salutis vestre seu dãnationis; tunc in pondere poni debere; modo tali ꝙ spes mendacij fallet. vnicuiqȝ. n. meriti gratia retribuet; et cum vos pro maiori parte ad latus mali declinare ꝓpheta videret; priusqȝ ad malorum expressionem ⁊ ipsorum destructioneȝ veniret causam que christi mors erat assignare voluit ipso dicente. Et delebitur fedus vestrum cum morte: ⁊ pax vestra cum sepulchro non stabit. quasi diceret: fedus quod cum patribus vestris abraham: isaac ⁊ iacob eorumqȝ semine percussi: cum morte scilicet christi que per vos perpetrãda erit; delebitur soluetur qȝ. vos enim per id irritum illud facietis. pari quoqȝ modo; et pax vestra a me vobis promissa. Cum sepulchro. s. ipsius non stabit. Ex eo eniȝ infinitas

paſſuri eritis calamitates vobiſcunq; continue in bello ero
Cuius expoſitionis veritas ex eo cõfirmatur. quia vt viſũ
eſt. alio modo prophetia aptari non poteſt: quin inconueni
entia plura pluresq; cõtradictiones ſequantur. q; ſi partem
hanc ſuperiori correſpondere dicatis videlicet: quoniã di
xiſtis: percuſſimus fedus cum morte et cum ſepulchro feci
mus pacẽ. Cũ ſic nullũ ſubiectũ ꝓphetiã habere videret
ad qḋ pars illa dirigeret. ſ. Ecce ego fundabo in ſyon lapi
dẽ. et reliqua. Uñ fruſtra per prophetam dictã fuiſſe vide
retur. Jdcirco q; pro predicto a me propoſito ipam dixerit
oĩno cõcludendũ ẽ. dicoq; ipm hoc mõ loquẽdi vſũ eẽ:
vt oſtenderet ipſos myſterium hoc quodãmodo ſuis ver-
bis vaticinari. quaſi diceret. dixiſtis enim qm̃ percuſſimus
fedus cum morte: ⁊ reliqua. ⁊ vos recte locutos eẽ dico.
quia hec dicit dominus deus. Ecce ego fundabo in ſyon
lapidem: per quem eloquia veſtra verificabũt. cuiuſq; cau
ſa mala cuncta: et flagella: que ſup vos venire nõ poſſe di-
xiſtis: paſſuri eritis. nec non ⁊ infinita alia. Quare immedia
te ſeqt: flagellũ inundãs cũ trãſierit eritis ei in cõculcatiõe:
⁊ reliqua. Cuius expoſitionis veritas: ex ea parte dicente
Nam ſicut in monte diuiſionum ſurget dominus. Sicut in
valle: que eſt in gabaon iraſcetur. vt faciat opus ſuum alie-
num eſt opus eius. vt operetur opus ſuum: peregrinum eſt
opus eius mirum in modum colligitur. Habetur enim ex
ea. vt rabi dauid de mente patris teſtatur opus illud cõtra
iſrabel: peregrinum ac alienum a deo eſſe: cum non ex ſua
voluntate ad illud venire debebat. Propterea qa intentio
ſua erat lapidẽ illum pro bono ipſorum: ⁊ non pro malo fũ
dare. ſi autẽ cõtrarius effectus ſecutus ſit: voſipſi in cauſa
fuiſtis. ⁊ ne tãq; illuſores: quo noĩe ipſos nuncupatꝰ fuerat
verba hec nulla eſſe putarẽt: ſubſequẽter ꝓpheta ait. Nũc
autẽ nolite illudere: ne forte flagella vr̃a fortiora efficiant.

deſtructionẽ.n.vltimã audiui a dño deo exercituũ ſup̱ vni
uerſa terra.quaſi diceret.nolite verba mea ꝓ maiori veſtra
pena illudere. Nã polliceor vobis vltimã veſtrã deſtructi
onẽ a deo hac de cauſa audiuiſſe.⁊ non tãtũ in hieruſalem
ſed ſup̱ vniuerſa terra. Nõ.n.vobis extra hieruſalez exiſten
tibus flagella vos qeſcere ſinẽt:⁊ naufragia. quo dicto cuz
moyſe Deuterono.xxviij.ꝓpheta cõuenit dicẽte:in gẽtib⁹
q̃cq̧ illis ñ qeſces neq̧ erit reqes veſtigio pedis tui. ⁊ reliq̃
¶ Hijſcq̧ expletis incipit ꝓpheta eis in parabolis loq. ⁊ vt
id qđ p̱ parabolã innuit bñ animaduerterent dicere cepit.
Audite ⁊ intelligite vocẽ meã:attendite ⁊ ĩtelligite eloquz
meũ.deinde p̱abolã enarrãs ſubſeq̃nter inq̃t. Nunqd tota
die arabit arãs:vt ſerat ꝓſcĩdet ⁊ ſarciet humũ ſuam.nõne
cũ adequauerit faciẽ ei⁹.ſeret gith ⁊ ciminũ ſparget:⁊ po-
net triticũ p̱ ordinẽ:⁊ hordeũ p̱ ordinẽ ⁊ ſpeltã in ꝯfinibus
ſuis:⁊ erudiet illũ in iudicio:deus ſuus docebit eũ. Nõ.n.
ĩ ſerris triturabit̃ gith nec rota plauſtri ſup ciminũ circũibit
ſed in virga excutiet̃.gith ⁊ ciminũ in baculo.panis aũt tri-
turatur:verũ nõ ĩp̱petuũ triturãs:triturabit illũ neq̧ vexa-
bit eũ rota plauſtri nec ſingul'ſuis cõminuet ip̃m. ⁊ h̃ quo-
q̧ a dño deo exercituũ exiuit.vt mirabile faceret cõſiliuz:⁊
magnificaret legẽ. Que q̃dẽ parabola a rabi dauid:ſibi ꝓ-
priũ ſignificatũ ad qđ exẽpluũ refert̃:aſſignãs recte exponit̃
Rabi dauid Niſi ꝙ de eo ꝓ quo p̱abola dicta fuit mẽtionẽ ñ facit. In-
q̃t.n.⁊ bñ arãtẽ a ꝓpheta noiatũ deũ ſignificare.humuzvo
iſrahel.⁊ queãdmodũ arans humũ ad ſemẽ recipiẽdũ ap-
tant:atq̧ diſpõit.ſic et deus iſrael diſpoſuit vt ipos ad v̾ba
ſua recipiẽda habiles redderet:memorãs dictis ſuis cũcta
q̃ ĩ eos ab initio ĩ egypto:vbi tãq̧ deſerta hum⁹ atq̧ deſo
lata ſtabãt.⁊ vſq̧ ĩ diẽ ꝓlatiõis legis de⁹ opatus ẽ. Nam
ipſis in egypto exiſtentibus:p̱ moyſẽ et aron illos pluribus
ſignis diſpoſuit. vt redẽptorẽ ſuũ deũ cognoſcerẽt q̃ facto

infinitis miraculis cõtra farahonẽ actis ipſos de egiptiaca
ſeruitute eduxit: ꝓcedens eos cũ columna nubis in die et
columna ignis in nocte: ⁊ multa alia: que tanqꝫ diſpoſitio
terre ad ſemen recipiendũ: fecit deus: vt eos ad legẽ ſuam
recipiendã diſponeret. dicit autẽ differentiam ſeminum: ſe-
cundum differentiã humi a propheta factam: differentiam
hominũ ad intelligibilia: ſpeculabiliaqꝫ ſcd'm magis ⁊ min⁹
recipiendum denotare. Sicut enim humus vna ad triticuꝫ
magis q̄ alia valet. ſic ⁊ homo vnus ad vnã ſpeculationẽ:
magis q̄ alter diſpoſitus eſt: ⁊ adhuc: quemadmodum de
grano vno ſerens plura ſibi terram reddere ſperat: ſic ⁊ de
us iſrahel facere cupiebat: vt in illud quod ipſos docuit: ad
derent de vno. ſ. plura intelligentes: ita q̄ ſuo intellectu ad
vltimũ ꝑfectũqꝫ rerum ſenſum deuenirent. ⁊ hoc: quia quẽ
admodũ arans vt humum ſuam diſponat: nõ tota die arat
ſic et deus. vt magis diſponerentur nõ continue miracula
oſtendebat. Poſtqꝫ autẽ illos in iudicio erudiuit crebroqꝫ
per prophetas docuit: ipſos eoꝝ gubernatiõi dimiſit. Par
tem vero parabole ſcd'am dicentem. Non enim in ferris tri
turabitur gith: ⁊ reliqua Rabi dauid ſic aptat. Nam ſicut — Rabi dauid
conſtituto tẽpore vſqꝫ ad ſui perfectionem: in humo ſemen
permanet: poſt quod homo: vt ex eo cibum extrahat. in eo
qꝫ delectetur ipſum metit: et triturat. ſic et iſrahel poſtquaꝫ
ſemen legis in eum ꝓiectum fuit. ſerens vtilitatem aliquaꝫ
ex eo merito habere debebat. ita q̄ eius fructus bonitateꝫ
vnicuiqꝫ oſtenderet. de eoqꝫ moyſi dictum Deuteronomij
quarto. videlicet. En populus ſapiens: et intelligens gens
magna hec verificaretur. Differentiam autem triturandi
modorum hic aſſignatam: dicit differentiam facilitatis ho-
minum difficultatiſqꝫ: vt ex eis fructus habeatur denota-
re. Sicut enim gith ⁊ ciminum leui baculi percuſſione tri-
turantur. ſic et a pleriſqꝫ hominuꝫ leui eruditione ſperatus

fructus conſequitur. pari quoq3 modo: quemadmodum triticum forti indiget trituratione. ſic et aliqui homines eruditione forti indigent. Hec tamen fortis eruditio non imperpetuum erit: quemadmodum et triticum: eo modo: non imperpetuum trituratur. Nam ſicut forti trituratione frangitur ſemen ⁊ perditur: ſic et prophetarum verba: cum nõ vt dicta ſunt: recipiuntur: longa eruditione perduntur. remanent enim in humo: nullus ex eis fructus apparens. ita vt populi dicti moyſi allegati oppoſitũ dicere poſſent: eum ſcilicet inſipientem atq3 ignorantem populum vocantes.

Approbatio rabi dauid

¶ Qua quidem expoſitione: ſi vero propoſito: pro quo dicta fuit: Rabi dauid parabolam accomodaſſet ſe profecto optime geſſit. id autem facere nequiuit: quoniam contra ſuum falſum ſuppoſitum: de directo venit. ¶ Nam vt ab opere illo alieno et peregrino: quod contra iſrahel operaturus erat: de⁹ excuſaret. Parabola hec a ꝓpheta ꝓlata fuit. et quamuis duo in parabola exempla explicentur. vnus tamen ex eis. ſicut Rabi dauid ait. effect⁹ ſignificatur. et hoc quidem ad maiorem intenti declarationem per prophetã actum fuit. Huius igitur que pro chriſti morte illis euenire debebant: enarratis: eaq3 concluſione facta: ꝙ opus illud a deo extraneum atq3 peregrinum eſſet: ipſis quoq3 ne verba illa illuderent: monitis. Sequitur propheta eis cum parabola hac. horum rationem aſſignare: vt per ipſam animaduerterent: eos ipſis inuitis: deum ſaluare non poſſe. quẽadmodum enim que in parabola continentur: ordine ſuo procedunt; necnon diligentia in eis facta: arans vlterius non obligatur. ſic et deus poſtquam debito ordine cum iſrahel vt ad ſua recipienda ipſum diſponeret: omni ſtudio ⁊ diligentia continuo proceſſit: vlterius non obligatur. quod ſi circa id fruſtra laborauerit: huius culpam eis: et non deo

Catholica expoſitio

attribuendam eſſe;per parabolam hanc propheta demon-
ſtrare voluit. Quam quidem a deo egreſſam eſſe:et nō ab
ipſo teſtificatus eſt dicens:et hoc a domino deo exercitu-
um etiam exiuit. eſto ꝙ Audite et intelligite vocem meam:
in principio dixerit. Propter quid autem deus id fecerit:
cauſam propheta aſſignans inquit. vt mirabile faceret con
ſilium:et magnificaret legem:hoc eſt:vt mirabile conſiliuꝫ
quemadmodum rabi dauid ait:et magnam legem que in
parabola continentur. prout theologis manifeſtum eſt:in-
telligere faceret. quo facto ea de cauſa ad hieruſalem : la-
mentatione ſermonem propheta dirigens clamat et dicit.
Ve ariel ariel ciuitas qua habitauit dauid. Addite annum
ad annum ſolempnitates euolute ſūt . Et circundabo ariel
et erit triſtis et merens: et erit mihi quaſi ariel . et circum-
dabo quaſi ſpheram in circuitu tuo:et iaceam contra te ag
gerem et munimenta ponam in obſidioné tuam. Humilia-
beris de terra loquaris et de humo audietur eloquium tu
um. Et erit quaſi phitonis de terra vox tua;et de humo e-
loquium tuum inuſitabit. Et erit ſicut puluis tenuis; multi
tudo ventilantium te; ⁊ ſicut fauilla ptrāſiens. ⁊ reliq̄ vſqꝫ
ad particulam illam. Sic erit multitudo omnium gentium
que dimicauerunt ſuper montem ſyon. que quidem lamen
tatio pro ezechie tēpore. ſicut rabi dauid vult: intelligi mi
nime poteſt. cum hieruſalem ab aſſiriorum rege tunc leſa
non fuerit. ſed ex verborum prophetie vi ipſaꝫ tempore ro
manorum belli;quod poſt chriſti mortem ſecutum eſt loq
neceſſario dicere debemus. Dicit enim:et erit ſicut ſomni
um viſionis nocturne multitudo omnium gentium; que di
micauerunt ſuper montem ſyon . quod quidem in eodem
bello verificatū fuit. quemadmodū de iudaico bello. Joſe-
phus teſtatur. Continue enim ex omni natione cōtra hie-

ruſalem: gentes libenti animo fluxere. quod in aſſiriorꝫ ex
ercitu nullo modo ſcriptum reperitur. Dixerit autem ſer-
monem propheta ad ariel: quod eſt templi altare: vt ciuita
tem ipſam. Sicut rabi dauid ait. pro eo intelligeret. Et hac
lamentatione cum hieruſaleꝫ facta: aduerſus iude viros ſe
propheta vertens. ſubſequenter ait. Os ſtupeſcite ⁊ admi
ramini. Fluctuate ⁊ vacillate: inebriamini ⁊ non ex vino:
moueamini ⁊ non in ebrietate: quaſi ipſos excitare vellet:
vt ex ipſiſmet admirarentur: cognoſcerentqꝫ eorum ebrie-
tatem a vino. i. naturaleꝫ nõ eſſe. ſed a deo qui eis propter
malam ipſorum vitam ſpirituꝫ ſoporis miſcuit: oculoſqꝫ eo
rum clauſit: ne viam ſalutis cognoſcerent: ipſo dicẽte. quo
niam miſcuit vobis dñs ſpiritum ſoporis. Huius deinde a
deo cauſate cecitatis cauſam aſſignans. propheta ſubdit.
Eſt eniꝫ vobis viſio omnibus. ſicut verba libri ſignati: quẽ
cum dederint ſcienti litteras: ⁊ dicent. lege iſtum. reſponde
bit: non poſſum. quia ſignatum eſt. ⁊ ſi dabitur liber neſciẽ-
ti litteras: diceturqꝫ ei: lege hunc: ⁊ reſpondebit neſcio litte
ras: quaſi diceret: ꝙ illud cuius cauſa in id inciderunt fuit
quia nemo ipſorum doctus eſſet. ſeu ignarus prophetaruꝫ
dicta recte intelligere cupiebat. erat enim illis viſio. et pro-
phetia ipſorum. ſicut eſt de libro ſignato: quem ſi ſcienti lit
teras dabunt: ne id quod in eo continetur: alij intelligant:
dicet non poſſum eum legere. quia ſignatum eſt. Si vero
ro non ſcienti litteras liber oſtendat. diceturqꝫ ei. lege hũc
reſpondebit non poſſum. Non enim litteras ſcio. vnde quẽ
admodum liber ille eo modo nunqꝫ legetur. ſic ⁊ propheta
rum dicta vt rabi dauid ait. Simili modo ab eis: neqꝫ a do
ctis neqꝫ ab ignaris vnquam intelligebatur. docti enim no
lebant: vt prophetie proprio ſenſu ab ignaris intelligerent:
ignari vero ipſas intelligere neſciebant. Quãobrem ſubdit
propheta. et dixit dñs eo ꝙ appropinquat populus iſte:

ore ſuo et labijs ſuis glorificat me. cor autē eius lōge eſt a me: ⁊ timuerunt me: mādato homi edocto. i. poſtq̄ popul⁹ iſte ore et labijs ad me ſe appropinquat. nō autem corde: vt deceret: quod quidē pro doctis dixit. me quoq̄ manda to hominū edocto timuerunt. Non enim alio mō me obſer uant: niſi quo a doctis ipſorum inſtruuntur. quod pro igna ris conſilia praua maiorum ſequentibus dixit. Ideo ecce ego addam: vt admirationem faciam populo huic miraculo grandi ⁊ ſtupendo ⁊ peribit ſapientia a ſapientibus eius: ⁊ intellectus prudentiū eius abſcondetur. volentibus enim arte induſtriaq̄ mecum viuere. Ideo ecce ego in eis mira- culum adeo grande ⁊ magnum faciā: cuius cauſa eorum ſa pientia ⁊ induſtria ſic peribit: q̄ eis amplius nō valebit: et hoc de miraculo magno: et grande xp̄i iheſu intellexit. in q̄ phariſeorum ſapientia perijt. Quāobrem ve q̄ ꝓfundi eſtis corde: vt a dn̄o abſcōdatis conſilium: quoꝝ ſūt in tenebris opera immediate ſequitur: quaſi dicat. ſi opus illud a me fie ri impoſſibile putatis: cum in veſtra doctrina fundati ſitis: creditiſq̄ ſicut a vobis poſſit a me abſcondi. amen dico vo- bis q̄ fundamentū veſtrum nullū eſt. Nā apud me ſimiles vos eſtis: luto in manu figuli: dicēte propheta: peruerſa eſt hec veſtra cogitatio: quaſi lutum cōtra figulum cogitet: et dicat opus factori ſuo: non intelligis: et vlterius dico q̄ iā adhuc in modico et in breui cōuertetur libanus in charmel et charmel in ſaltum reputabit. per que verba fidei mutatio a maiori parte veſtrum in alias gentes denotare voluit. Eſt enim carmel vt rabi dauid ait. ager herbas ⁊ paruas arbo- res tantūmodo ꝓducens: quare dixit q̄ libanus quo mag ne arbores ſunt: cui iudeos qui fideles erant aſſimilauit in charmel erit. ⁊ ē contra charmel. ſ. gentes: que abſq̄ fide vi uebant: erit in ſaltum. qd̄ qdem per ſubſequentem particu- lam clarius oſtendit: dicentem ⁊ audiēt in die illa ſurdi ver-

ba libri;et de tenebre et caligie oculi cecoꝝ videbūt. Poſt qꝫ eniꝫ ipa veſtri ſapientes intelligere nolunt: neqꝫ ab ignaris veſtris intelligi permittunt;ideo ⁊ ego faciā vt a ſurdis qui nunqꝫ legem audiuerunt;⁊ a cecis verba libri mei audiantur;intelliganturqꝫ.coꝝ enim oculi de caligine videbunt Cum autem mutatio hec in vobis vniuerſalis eſſe non debebat.ſed aliqui boni a deo illuminati in veritate permanſuri erant ſubſequenter ait. Et addent mites in domino leticiam;et paupꝫes homines in ſancto iſrahel exultabunt:qđ ꝑ apoſtolis aliiſqꝫ chriſtum ſequentibus; qui eius aduētu nō parum letati ſunt;neceſſario dixit;necnon poſt eius morteꝫ cum illi qui in populo preualebant.ſcꝫ ſcribe et phariſei perditi manus defecerunt gauiſi ſunt.quare ſubdit quoniaꝫ defecit.qui preualebat:conſumatus eſt illuſor : ⁊ ſucciſi ſunt omnes qui vigilabant ſuper iniquitatem culpantes hominē in verbo;et arguentem in porta reum facientes: ⁊ declinare fecerunt inane iuſtum;que verba;ſi recte iudicabitis ; quacunqꝫ expoſitione veſtrorum ſuper eis accepta omnes fere iudeorum aduerſus chriſtum errores explicare dicetis. Inquit enim quoniam defecit qui preualebat. id eſt ſcribe et fariſei;qui populo ne ipſum ſequerentur minis preualebāt. et conſumatus eſt illuſor.ſcilicet illi qui ipſi illudebant. pari quoqꝫ modo:et omnes qui ſuper iniquitatem vigilabant ſucciſi ſunt;qoud pro illis qui vt ipſum manibus ſuis haberent omni ſtudio et diligentia vigilabant:⁊ laborabant:dixit;qui ipſum de alio accuſare non potentes ; in verbo culpauerunt;dicentes ipſum mortis reum eſſe ſe dei filium facientem ex verbo generatum. Quare dixit culpantes hominem in verbo. Preterea cum eos in porta. id eſt palam arguere volebat ipſum ſuis verbis condemnare querebāt ea;et plura alia preſidi referentes. pro quo dixit. et arguentem in porta reum facientes.ita qꝫ ſuum intentum obtinen

tes ipſum inane:cum iuſtus eſſet:crucifixerunt. Quamob‑
rem et declinare fecerunt inane iuſtum. propheta inquit.
Quod autez per veſtroſmet expoſitores clauſule iſte ſic in
telligende ſint:dubitare non debetis. Nam ſuper ea clau‑
ſula:et addent mites in domino leticiam: dicunt illud eſſe
debere:quoniam malos in anguſtia:prout prophetia predi
cit videbunt:ipſiqʒ in honore et tranquillitate erunt. clau‑
ſulam vero illam:quoniam defecit qui preualebat ſic ap‑
tant. quia defecerunt illi qui taliter preualebant:vt loquen
di reprehēdēdiqʒ coram ipſis facultatem non haberent. di
cuntue ſuper illa culpantes hominem in verbo:quod reſpō
dentem ipſos culpam committere dicebant:et per arguen‑
tem in porta:reum facientes dicunt:ꝙ ille qui in porta eos
arguebat:faciebant ipſum reum per verba ſua:quibus etiaʒ
a ſeipſis inuenta plura falſa addebant:de quibus ipſum re
gi accuſabant:donec ꝗuis iuſtus eſſet:decilnare faciebāt.
Demum ex hijs propheta expeditus:cum per ea: patres
patriarche confundendi erubeſcendiqʒ eſſent. ob peccata
enim filiorum:eorum fedus delebatur. ſubſequenter ait. ꝓ
pterea hec dicit dominus ad domum iacob: qui redemit
abraham: non modo confundetur Jacob: nec modo vul‑
tus eius erubeſcet:quia cum viderit filios ſuos:opera ma‑
nuum mearum in medio ſui ſanctificantes nomen meum ⁊
ſanctificabunt ſanctum Jacob:et deum iſrahel fortem pre‑
dicabunt. et ſcient errantes ſpiritu intellectum: ⁊ muſitato
res dicent legem. Per que verba cum illis qui chriſtum
ſequi debebant:eiuſqʒ electis: patriarchas propheta con‑
fortabat. quibus mediantibus illi qui errantes ſpiritu: ſine
fide viuebant:debebant per predicationes eorum intelle‑
ctum ſcire:legemqʒ libenter diſcere: quod dictum ad gen‑
tes etiam refertur. ¶ Vos autem ſi in chriſti iheſu aduen‑ Concordia cuȝ euangelio
tu prophetiam per oēs ſuas partes verificatam indubitate

videre vultis euangeliſtarum teſtimonia: que vobis hic re
Mattheus citabo. Audite. inquit. n. iheſus Mathei. xxi. ad ſacerdotes
⁊ phariſeos loquens. homo erat: paterfamilias: q plātauit
vineam: ⁊ ſepe circundedit ei: ⁊ fodit in ea torcular: et edi-
ficauit turrim: et locauit eam agricolis: ⁊ peregre factus eſt
cum autē tēpus fructū appropinquaſſet: miſit ſeruos ſuos
ad agricolas: vt acciperēt fructus eius: ⁊ agricole apphen
ſis ſeruis eius: alium ceciderunt: alium occiderunt: aliuz ve
ro lapidauerunt. iterū miſit alios ſeruos plures prioribus
⁊ fecerunt illis ſimiliter. nouiſſime autē miſit ad eos filium
ſuum: dicens verebuntur forte filiū meū. agricole autē vidē
tes filium: dixerſit intra ſe: hic eſt heres: venite occidamus
eum: et habebimus hereditatē eius ⁊ apprehenſum eū eie-
cerunt extra vineam: ⁊ occiderūt. Cum ergo venerit domi
nus vinee: quid faciet agricolis illis: aiunt illi: malos male
perdet: et vineam ſuam locabit alijs agricolis: qui reddant
ei fructus tēporibus ſuis. dicit illis iheſus: nunqnā legiſtis
in ſcripturis lapidem quem reprobauerunt edificantes: hic
factus eſt in capite anguli: a domino factum eſt illud: et eſt
mirabile in oculis noſtris. Ideo dico vobis: quia auferet a
vobis regnum dei: ⁊ dabitur genti facienti fructus eius: et
qui ceciderit ſuper lapidem iſtum confringetur. ſuper quem
vero ceciderit conteret eum: ⁊ cum audiuiſſent ſacerdotes
et phariſei cognouerunt ꝙ de ipſis diceret: ⁊ querebāt euz
tenere ¶ Nec non pars illa. Ecce ego fundabo in ſyon lapi
Apoſtolus dem. ⁊ reliqua. Ab apoſtolo Paulo ad Corinth. x. etiam
approbatur dicente. Bibebant autē de ſpiritali cōſequente
eos petra. petra autē erat xp̄s. ¶ Super parte vero illa. Et
Johannes ponam iudicium in menſura: ⁊ iuſticiam in pondere. teſtatꝛ
Johannes capi. xvij. qui dicit. ⁊ cū venerit ille. arguet mū-
dum de peccato: ⁊ de iuſticia ⁊ de iudicio. ꝙ autē pro eius
morte dei fedus vobiſcum deletum ſit. Quapropter ruinis

⁊ flagellis in conculcationem dati eſtis. ſuper hoc experiē tia ipſa teſtimonium perhibet. Sēper enim poſt chriſti mortem: de malo in peius proceſſiſtis: quodq; tale opus peregrinum ſibi: alienumq; fuerit: ipſius ihesu proteſtationes: eiuſq; pro vobis in cruce rogatio: teſtes ſunt. ¶ De mutatione vero fidei a vobis in alias gentes: vltra auctoritates vobis iam ſenſui patet. ¶ Cum particula vero illa. Et addent humiles in domino leticiam. ⁊ reliqua. Matheus capitulo. v. conuenit dicens. Beati pauperes ſpiritu: quoniā illorum eſt regnum celorum. ꝙ autem ex eo: quia ſe eſſe filium dei ihesus dicebat: iudei ipſum culpauerint: eumq; interficere queſierint: per Johannem habet. x. dicentē. Ego et pater vnum ſumus. ſubſtulerunt ergo lapides iudei: vt lapidarent eum. Reſpondit eis ieſus: multa bona opera oſtē di vobis ex patre meo: propter quod eorum opus me ap idatis. et reſponderunt iudei. de bono opere non lapidamus te. ſed quia tu homo cum ſis: facis te deum. ⁊ de hac particula: ⁊ de alijs pleriſq; locis: euangelia teſtimonium perhibent: que breuitatis cauſa dimitto. ¶ Vos autem poſtquā a patribus veſtris eorum pertinacia huc ducti eſtis: ipſos imitando in ruina veſtra adhuc perſeuerare nolite. Sed de tenebris ⁊ caligine: pro veſtra ſalute: oculi veſtri aperiant: quod vobis deus ſua pietate concedat. Matheus Johannes

Prophetia ſexta.

Idem Eſaias capi. xxxv. inquit. Jeſuſum midbar vezia vetagel haraua vetifrah cabanazalet paroah tifrah vetagel afgilat veramnē cauod halleuanon nittan la hadar haccarmel vehaſciaron hēma irru cheuod adonai hadar elohenu. hazzecu iadaiz rapbot vbircaim coſcelot ammezu imru lenimhare leu Hebrea littera.

bizcu al tirau binne elobechem nacā iauo gemul eloim bu
iauo ueioscibachem. az tippacabna bene biiurim ueozne
berescim tippachabna:az idaleg cheaial piſſeab uetarō le
scion illē chi nibechebu bammidbar maim umbalim baba-
raua uebaia basciarau laagam uezimmaō lemabube maim
binue tannim ribza bazir lecane uagone. uebaia sciam maz
lul uadereb uedereb bacodesc iccare la lo iabaurennu ta-
me uebu lamo:bolec dereb ueeuilim lo idbu. lo ibiie sciam
arie ufriz baiot bal iabalenna lo timmaze sciam uebalebu
geulim. ufduie adonai iesciuun ubau sion berinna ueſimb
ad bolā bal rosciam ſaſon ueſimba iaſſigu naſu iagon uea-
naba. ¶ Latine:letabitur deſerta:⁊ inuia:⁊ exultabit ſo- Latina littera.
litudo:⁊ florebit quaſi roſa; florendo florebit. ⁊ exultabit
etiam letabunda laudans gloria libani data eſt ei decor car
meli ⁊ ſciaron ipſi videbunt gloriā dn̄i decorem dei noſtri.
Confortate manus diſſolutas:⁊ genua debilia roborate.
dicite puſillanimes: confortamini ⁊ nolite timere:ecce de-
us veſter ultione veniet;retributione dominus:ipſe veniet
⁊ ſaluabit uos. tunc aperientur oculi cecorum:⁊ aures ſur-
dorum patebunt:tunc ſalliet:ſicut ceruus claudus. ⁊ cane-
bit lingua mutorum. quia ſciſſe ſunt in deſerto aque:⁊ tor-
rentes in ſolitudine. ⁊ que erat arida in ſtagnum:⁊ ſitiens
in fontes aquarum. in babitaculo quo dracones accumba-
bant. orientur fenum:calami:⁊ iunci. ⁊ erit ibi ſemita ⁊ via.
⁊ via ſancta vocabitur ei. nō tranſibit per eam pollutus:ſed
erit eis:ita ꝙ iter agens. nec ſtulti errabunt in ea. non erit
ibi Leo:⁊ praua beſtiarum non aſcendet per eam:nec repe
rietur ibi. ⁊ ibunt qui liberati erunt ⁊ redempti a domino:
conuertentur ⁊ venient Sion cum cantu ⁊ leticia ſempiter
na ſuper caput eorum. gaudium ⁊ leticiam obtinebunt. ⁊ fu
gient dolorem ⁊ gemitum.

Judeorum ex- poſitio

¶Hanc prophetiam: cuȝ prophetie ruinã Edom explicantis contigua ſit. doctores veſtri Romam que chriſtiane religionis caput exiſtit: per Edom intelligentes: omnes vnanimes ſic exponunt. dicunt enim ex romanorum ruina iudeos letandos eſſe. eo quia inde eorum ſalus argumentatur. Ad deſtructionem enim vnius: alterius releuatio ſequi aiunt. ⁊ hoc fundamento habito prophetie diſcurſum ſic aptant. Nam letabitur dicunt Hieruſalem: que deſerta nunc ⁊ inuia eſt: per Rome deſtructionem: necnon florendo florebit ⁊ letabunda. Reuertẽtur enim ad eam filij ſui qui gloriam domini ⁊ decorem dei noſtri videbunt. Cuius cauſa prophetis mãdatum fuiſſe volunt, ut per partem illam. Cõfortate manus diſſolutas. ⁊ reliqua. ipſos confortarent. ob longam enim captiuationem ad talem diſpoſitionem deuenere. Fundamentum autem confortationis: ex particula illa capi dicunt: videlicet. Ecce enim deus veſter vltione veniet: quam Edom attribuunt. veniet: enim contra ipſum: et vos a captiuitate ſaluabit. cuius aduentu oculi cecorum aperientur: ⁊ aures ſurdorum patebunt: ⁊ reliqua. que pro iudeis: qui tanq̃ ceci: ſurdi: claudiq; in captiuitate exiſtimãtur: methaphorice dicta fuiſſe aiunt. Cauſam autem huius reſtitutionis ſenſuum eſſe dicunt: miracula que eis in itinere fient. de ſciſſione ſcilicet aquarum in deſerto: ⁊ reliqua. que ut comode pertranſire poſſint: tunc miraculoſe fient. ⁊ ſic redempti a domino conuertentur: hoc eſt reuertentur in ſion cum gaudio. ⁊ reliqua.

Confutatio ipſorum.

¶Quorum opinionem ſi recte perſcrutati eritis ipſos in voluntate pluſq̃ ratione fundari dicetis. Scitis enim per idumeos: Romanos: prout ipſi volunt: intelligi minime poſſe. Nam ut Geneſis habetur Triceſimoſeptimo. Eſau qui Edom cognominatus eſt in monte Seir habitatõnem fecit

quem montem in exitu iſrabelis de egypto: tranſeundo in uenerunt. Numeri. xx. ſcriptura dicente: miſit in terra nuncios moyſes de cadeſc ad regem edom: qui dicerent: hec mandat frater tuus iſrabel & reliqua. inter egyptum ergo & promiſſionis terram: romam ſitam non eſſe nulli dubium eſt. Nec ex eo quod in hijs prophetijs contiguitas ſit: earum colligantia neceſſario ſequitur. Sepenumero enim prophetias meſſie myſterium predicantes: inter alias alterius propoſiti a prophetis miſceri videmus. & eſaia precipue qui nuſquam ad alia taliter ſe vertit: quin de meſſia aliquid loquatur. Attamen ſi huic continuationi aliquam cauſam aſſignare vellemus. nullam magis conuenientem quam inmenſam maliuolentiam que ob raptã benedictionẽ inter edom et iſrabel ab initio fuit. Sicuti geneſis. xxvij. ſcriptura teſtatur: dare poſſumus. Dico itaque: quod quemadmodũ ex ipſius prophetia diſcurſu aperte colligitur: pro iudeis in ſyon exiſtentibus: partim bonis: partimque malis hic propheta loquitur. necnon et preteritarum que de paucitate iudeorum qui chriſti euangelium recepturi erant: mentionem faciunt conſecutiua eſt. ex ea enim illa modica portio que ipſum expectabat: per partem illam. Confortate manus diſſolutas et reliqua. cum proprij dei aduentu confortantur. propheta dicente. Ecce deus veſter vltione veniet retributione dominus ipſe veniet et ſaluabit vos. Scitis enim dictionem illam hu: latine ipſe propria deum ſignificare. prout etiam ab eſaia ipſo capitulo. xlij. ex particula illa. ani adonai hu ſcemi: latine. ego dominus ipſe eſt nomen meum clare habetur. Ex parte quoque illa: tunc aperientur oculi cecorum. id quod vobis in prohemio dixi verificatur. Nam de erroribus veſtorum rabi vnus eſt. quia figuras pro eorum propoſito tantum admittere volunt. vt enim chriſti miracula negent prophetiam hic methaphorice loqui aiunt. Ego autem dico vo

Catholica expoſitio.

bis ꝙ ſi volumus littere ſenſum capere per eam partem: mi racula quedam que per chriſtum fienda erant propheta ex plicare intendit. Si vero methaphorice prout ipſi volunt: dico gentes que ante chriſti aduentum tanquam ceci: ſur di: claudiqꝫ: fide priuate viuebant: per ipſam vocare: vnde prophetie diſcurſus ſic exponendus eſt. Letabitur eniꝫ hieruſalem que ob malam iudeorum vitam quaſi diſcreta et in via manebat. per chriſti aduentum quo mediante illorum malorum ruina ſequetur. Bonorum autem exaltatio quare confortate manus diſſolutas: ⁊ reliqua. propheta ait Spiritus enim propheticus prophetis clamat: vt eos qui ob brachium malorum manus habebant diſſolutas: cum dei vltione qua contra illos venire debebat confortarent: qua quidem particula cum prophetia ſecunda Deuteronomij vbi contra verba ſua recipere nolentes deum vltiõe venturum eſſe habetur. propheta conuenit. et quemadmodum per illam ex ea parte dicente: ꝙ ſi tacita cogitatione reſponderis: quomodo poſſum intelligere verbum quod dominus non eſt locutus: hoc habebis ſignum quod in nomine domini propheta ille predixerit: et non euenerit: hoc dominus non eſt locutus: veri chriſti aduentus perſcribiť. ſic ⁊ per iſtam: per miracula que ab ipſo dei patris nomine de illuminatione. ſcilicet cecorum reſtitutioneqꝫ aliorũ deperditorum ſenſuum fienda erant: id idem habetur. cuꝫ enĩ cuncta que dei patris nomine dicet. euenient. omnes qui ĩ eum non credent: merito puniendi erunt. vtriſqꝫ autem boniſ ſcilicet et malis propheta ſimul ſermonem dirigens. inquit. Et erit ibi ſemita et via: et via ſancta vocabiť ei: hoc ẽ ibi in ſignis illis per ipſum fiendis: ſemita et via ſancta: ipſos ad ſalutem ducens erit: per quam viam mali non tranſibunt. Non enim per ea miracula veritatem cognoſcent. quare dixit. non tranſibit per eam pollutus. ſed erit tantum

eis bonis ſcilicet ſibi credentibus: modo tali ꝙ iter agens: hoc eſt ſimpliciter ambulans: ⁊ ſtulti ſcilicet vitijs priuati per eam non errabunt. Quapropter ⁊ redempti a domino conuertentur: ⁊ reliqua. Propheta ſubſequenter ait. innu es per ea verba ꝙ boni illi qui de malorum manu a domino redimendi erant. debebant ad felicem ſtatum conuerti: et in ſyon vbi ob brachium malorum prius cum timore ſtabant. gemitu et dolore tunc amiſſo cuꝫ cantu poſtmodum venire debebant.

Concordia cuꝫ euangelio

¶ Prophetiam autem per omnes ſuas partes in chriſto ihesu verificatam eſſe per euangelia teſtimonium habetur. Ipſum enim pro bono et ſaluatione bonorum in ſyon veniſſe: a Johanne habemus capitulo prio dicente. Quotquot autem receperunt eum: dedit eis poteſtateꝫ filios dei fieri. ⁊ parte illa. Ecce deus veſter vltione veniet retributione dn̄s: ipſe veniet ⁊ ſaluabit vos. idē Johānes. c. xij. inqt Qui credit in me n̄ credit i me: ſꝫ in eū q miſit me: ⁊ qvidet me: videt eum qui miſit me: ego lux in mundo veni: vt omnis qui credit in me in tenebris non maneat: et ſi quis audierit verba mea et non cuſtodierit. ego non iudico euꝫ. nō enim veni: vt iudicem mundum: ſed vt ſaluificem munduꝫ: qui ſpernit me: et non accipit verba mea: habet qui iudicet eum: ſermo quem locutus ſum ille iudicabit eum ¶ De miraculis autem ab eo factis ſi partem illam: tunc aperientur oculi eorum. et reliqua. litteraliter intelligere volumus euangeliſte omnes miracula ipſa recitantes teſtimonium ꝑhibent. De hijs tamen que in prophetia continentur. Lucas capitulo ſeptio ad litteram loquitur. Inquit enim quia ceci vident: claudi ambulant: ſurdi audiunt. vbi paulo poſt ſequitur. et beatus eſt quicunqꝫ non fuerit ſcandalizatus in me quam beatitudinem vobis deus ſua miſericor-

Johannes

Johannes

Lucas.

dia concedere non dedignetur.

Prophetia ſeptima

Saias capitu. xl. inquit. Nahamu nahamu
bammi iomar elohehem. daberu hal leu ie- Hebrea littera.
e ruſcalaim vechirru eleaba chi malea zeuaa
chinirza hauona chi lacheba miad adonai
chiſlaim behol hattoteha col core bāmithar
pannu dereb adonai iaſceru baharaua meſilla lebohenu.
col ge innaſe vecol har uegiuba iſcpalu vehaia hehacou
lemiſcior vebarehaſim lebicha venigla cheuod adonai ve-
rau col buſar iahdau chi pi adonai diber. col omer chera
veamar ma ecracol habbaſar hazir vecol haſdo chezis haſ
ſade. iaueſc hazir nauel zis chi ruah adonai naſceua bo ac-
hen hazir haham iaueſc hazir nauel zis vduar elohenu ia-
cū leholā hal har gauoha hali lah meuaſſeret zion harimi
baccoah colehmeuaſſeret ieruſcialaim harimi al tirai im-
ri lebare ſehuda hinne elohehem. hinne adonai elohim
behazac iauo vsrobo moſcela lo. hinne ſeharo itto vſbul-
lato leſanu. cherohe hedro irhe bizrobo iecabez telaim
vbheco iſſa halot ienahel. mi madat beſciabolo mai veſcia
main bezeret tichem vehal baccialiſc haſar haarez veſcia-
cal bappeles harim vgbahot bemoznaim. mi ticchen et
ruah adonai veiſc hazato iodihennu. et mi nohaz vaſ
vinehu vailāmedehu beorah miſcpat vailammedehu da
hat vedereb teunnot iodihennu. hen goim chemmar
middeli vbſciahac moznaim nehſciau hen igim cadac
ittol. vluanon en de haber uehaito en de hola. col ha-
goim caain negdo meeſes vetohu nehſcicu lo. bappeſel
naſab haraſc vezoref bazahau ieracchehennu vrtucot

bennu vrtucot cheſef zoref. bammeſuccam teruma bez lo iurcau iubar; baraſc babam ieuaccheſc lo lebabin peſel lo immot. balo tedebu balo tiſcmebu balo bugat meroſe labem balo bauinotem moſedot baarez. baioſceo bal bug baarez veioſceueba cabagauim bãnote cadoc ſciu maim vaimtabem caobel laſciauet bãnoten rozenim leain ſciotete erez chetobu baſa, af bal notabu af bal ſcioraſc baarez gizbam vegam naſciaf bebez veiuaſciu vſbura checaſc tiſſaez. veel mi tedammeiuni veeſcue iomar cadoſc. ſeu marom benebem vrrumi bara elle bammozi bemiſpar zeuaam leubullam beſciem icra merou ouim veammiz coab iſc lo negdar. lamma tomar iabacou vddaber iſrabel niſtera dar chi meadonai vmeelobai miſcpati iabauor balo iadag ta im lo;ſciamagta elobe golam adonai bore chezot baarez lo igaf velo igab en begber litbunato. noté laiabef coab vlen oniz gozma iarbe. veigaſu naparim veigabu vbaburiz caſci ol iccaſcielu. vecoue adonai iabaliſu coab iagalu euer can neſciarim iaruzu velo igagu ielebu velo igafu.

Latina littera.

¶ Latine: conſolate conſolate populum meum dicit deus veſter, loquimini ad cor hieruſalem: et dicite ad eaz, quoniam completum eſt tempus eius, completa eſt culpa eius ſuſcepit enim de manu domini duplicia: pro omnibus iniquitatibus ſuis. Vox clamantis in deſerto: parate viam domini: rectã facite in ſolitudine ſemitam deo noſtro. omnis vallis exaltabitur: et omnis mons et collis humiliabitur: et erit obliquum in direptum et aſpera in collem: et reuelabitur gloria domini et videbit omnis caro pariter; quoniam os domini locutum eſt. vox dicit: clama et dixit; quid clamabo: omnis caro fenum: et omnis miſericordia eius quaſi flos agri. eſiccatur fenum cadit flos qñ ſpũs dñi inſufflat in eum: profecto: fenuz eſt popul⁹. eſiccatur fenũ cadit flos verbum autem domini ſtabit in eternum. ſup mõtẽ excelſũ

aſcende tibi euangelizans ſyon exalta in fortitudine vocem
tuam: euangelizans hieruſalem exalta noli timere. dic ciui
tatibus iude. ecce deus veſter. ecce dominus deus in forti
tudine veniet: ⁊ brachium ſuum domĩatur ei: ecce merces
eius cum eo ⁊ opus illius coram illo. ſicut paſtor gregem
ſuum paſcet in brachio ſuo congregabit agnos: Et in ſynu
ſuo leuabit fetas paſſim ducet. quis menſus eſt pugillo aq̄s
⁊ celos palmo aptauit: et menſus ⁊ menſura puluerem ter-
re: ⁊ liberauit in ſtatera montes ⁊ colles in bilancijs: quis
adiuuit ſpiritū domini: aut quis cōſiliarius eius fuit. cum ꝙ
inijt conſilium ⁊ inſtruxit eum ⁊ docuit eum ſemitam iuſti-
cie: et erudiuit eum ſcientia ⁊ viam prudentie oſtendit illi.
Ecce gentes quaſi ſtilla ſitule. ⁊ quaſi puluis bilācie repu-
tate ſunt. ecce inſule quaſi leue q̄d ꝓiciet. ⁊ libanus nō ſuf
ficiet ad ſuccendendum: ⁊ animalia eius non ſufficient ad
holocauſta. omnes gentes quaſi in nihilum coram eo ⁊ mi
nus nihilo ⁊ inane reputate ſunt apud eum. Cui ergo ſimi
lem facitis deum. aut quam imaginem ponetis ei. Nunq̄d
ſculptile quod blandiet faber aut artifex figurabit illud: et
laminis argēteis argētarius. pauper aūt miſchinus lignū i-
putribile eliget: artificem quoqꝫ ſapientem queret ſibi. vt
ſtatuat ſimilitudineꝫ ne moueatur. Nunq̄d ſcitis. nunquid
auditis: nonne ab initio annunciatum fuit vobis. Nunquid
non intellexiſtis fundamenta terre. qui ſedet ſuper girū ter-
re ⁊ habitatores eius quaſi locuſte qui extendit velut cor-
tina celos: ⁊ extendit eos. ſicut tabernaculum ad inhabitā-
dum. qui dat principes quaſi nō eſſent iudices terre velut
inanes fecit. ac equidem ſi neqꝫ plantati neqꝫ ſati eſſent: ne-
qꝫ radicatus eſſet in terra truncus eoꝝ: etiam flauit in eos
⁊ aruerunt ⁊ turbo quaſi ſtipulam auferet eos. ⁊ cui aſſimi
latis me ⁊ ero ſibi equalis dicit ſanctus. Leuate in excelſū
oculos veſtros: ⁊ videte quis creauit hec qui educit in nu-

mero malitiam eorum: et omnes ex nomine vocat: pre multitudine fortitudinis et roboris virtute vſq3 vnum non deficit. Quare dicis iacob ⁊ loqueris iſrahel abſcondita eſt via mea a domino: et a deo meo iudicium meum tranſibit: nunquid non ſciuiſti: aut non audiſti: deus ſempiternus dominus qui creauit terminos terre non deficiet neq3 laborabit: nec eſt inueſtigatio ſapiētie eius: dat lapſo virtutem: et hijs qui fortitudinem non habent: robur multiplicabit: et deficient pueri et laborabunt et iuuenes ruendo ruēt. Sperantes autem in domino mutabunt fortitudinem: aſſument pennas ſicut aquile: current et non fatigabunt ambulabūt ⁊ nō deficient. ¶ Hanc quoq3 prophetiam doctores veſtri pro meſſia dictam fuiſſe aiunt in qua vt eorum errores vobis clarius pateant meliuſq3 corrigi poſſint: ipſorum dicta ad litteram recitando procedam. ¶ Exponit enim a rabi ſalomone dicente: ꝯſolate ꝯſolate populū meū vos ꝓphete dicit dominus. quoniam tempus captiuitatis eius completum eſt: completa eſt culpa eius: quoniā ab ea placatus ſum. ſuſcepit enim de manu domini punitionem in duplum pro peccatis ſuis. vox clamat in deſerto. ſcilicet ſpiritusſancti verſus hieruſalem: que dicit parate viam domini. ſuam enim captiuitatem in eam conuertere faciet. omnis vallis exaltabitur: montes vero humiliabuntur: ita ꝙ via plana: recta et equalis erit. vox ſcilicet dei dicit mihi clama. ſpiritus autem meus dicit ei: quid clamabo. at ille clama inqt. omnis caro fenum. hic enim finis eius eſt. Idcirco eſto ꝙ aliquam faciat miſericordiam: quaſi flos agri facillime cadens reputatur. Nullam enim de ſui ꝑmanentia homo certitudinem habet. verbum autem domini in eternum ſtabit eternus nanq3 ipſe eſt et omnipotens; ideo omnia poteſt. Propterea ſuper montem excelſum aſcende tibi euangeliſans ſyon. ex ore enim in eternum viuentis euangelij ꝑmiſ

Iudeorum expoſitio

Rabi ſalomon.

ſio exit. in fortitudine veniet ſuper gentes. ſcilicet vt i pſas
puniat. ecce merces eius cum eo eſt pro iuſtis preparata. ⁊
opus illius videlicet operis precium quod eis daturus eſt
ſicut paſtor qui gregem ſuum paſcit: et in brachio ſuo con-
gregat agnos: ⁊ in ſynu ſuo portat eos. Quis menſus ē pu-
gillo aquas et reliqua vſqꝫ ad clauſulam illam: et colles in
bilancijs que omnia facere poteſtatem habuit. quanto ma-
gis promiſſiones has obſeruare poterit. Quis adiuuit ſpi-
ritum domini: et quis eſt ille qui conſiliarius ſuus eſſe poſ-
ſit. Ecce enim gentes quaſi ſtilla ſitule coram eo reputate
ſunt: quo modo ergo ipſe ipſum docere poſſent. et libanus
non ſufficiet ad ſuccendendum: vt peccatis gentium deus
parceret. pari quoqꝫ modo. et nec animalia eiꝰ ad holocau
ſta ſufficerent. omnia enim hec coram eo in nihilum reputa
ta ſunt. Nunquid ſculptile quod blandiet faber. hoc eſt fa-
ber idolum faciens: ipſum ferreum aut ereum facit. Artifex
deinde auro ſeu argento blandiet ipſuꝫ atqꝫ figurat. qui au
tem ipſum ligneum facere vult: vt imputribile lignuꝫ eligat
aduertet. nunquid ergo intellexiſtis fundamenta terre. id ē
illum qui fundauit terram: vt ſibi ſeruiatis: qui ſedet ſuper
girum terre: et habitatores eius quaſi locuſte coram eo re-
putati ſunt: leuate in excelſum oculos veſtros: et videte qs
creauit hec. ſcilicet militiam hanc: quaꝫ in celo videtis. quā
quidē etiā pre multitudine fortitudinis et roboris virtutis
creauit. ita vt vnum non deficit: quin nomine vocet. Qua
re dicis iacob videlicet popule iacob in captiuatione per-
manens abſcondita eſt via mea a domino: hoc eſt quaſi o-
culos ſuos ceſſauit ne videret ꝙ ei ſeruiuimus: et gentes
que ipſum non nouerunt: ſuper nos dominari facit. Et a
deo meo iudicinm meum tranſibit. Iudicium enim meri-
ti boni quod patribus noſtris nobiſqꝫ retribuere debebat
a facie ſua tranſire fecit. qui autem terminos terre creauit

cuius ſapientie inueſtigatio non ē:cogitationes non igno-
rat:quoniam vt mediantibus flagellis conſumet̄ preuarica
tio ⁊ finem accipiat peccatū:bono tuo indutiā dat. Sed tā
dē lapſo.i.lapſui tuo virtutem dabit:roborando te. Jccirco
noli timere:deficient tamen pueri:et laborabunt.ſcꝫ inimici
veſtri qui nunc fortes ſicut iuuenes ſunt.vos autꝫ in dño
ſperantes fortitudinem mutabitis.

Confutatio rabi ſalomon.

¶Hanc expoſitionem iudei viri ſi bene conſiderabitis ip-
ſam neceſſarijs non parum deficere inuenietis. Nam lꝫ pro
phetiam meſſie recte attribuat.deficit tamē principale eius
fundamentum. Jpſius meſſie diuinitatē p ꝓphetā pluries
recitatam.tanquā nullā derelinquendo. inqt enim vox cla
mat in deſerto:parate viam dñi rectā facite in ſolitudine ſe
mitam deo noſtro.paulo quoqꝫ poſt:⁊ reuelabit gloria do
mini:et videbit omnis caro pariter:quoniā os domini locu
tum eſt.ait et ſubſequenter:dic ciuitatibus iude. ecce deus
veſter:ecce dominus deus in fortitudine veniet:et reliqua
de quo quidem myſterio cum nulla ab ipſo rabi mentio fiat
veritatem ab eo abſcōditaꝫ non fuiſſe merito colligi poteſt
ſed id ipſum caute feciſſe arbitror: vt doctos aduertentes
redderet:ignaris vero ne ipſe iudeus cuꝫ eſſet chriſtianizare
videret̄. Quāobrem ⁊ partem etiā illaꝫ ꝓphetie oīs vallis
exaltabitur.⁊ reliqua.ſicut ſonat:vtiqꝫ exponit .que prout
rabi obuid ait.exemplariter intelligenda eſt. Partem quo-
qꝫ illam.ſicut paſtor gregem ſuum paſcet.⁊ reliqua.ſuperi-
oris ſcꝫ.ecce merces eius cum eo:⁊ opus illius coram ipſo
colligat. quod aliquo mō conſonū nō videtur.nec rabi da-
uid expoſitio in hoc ſecum conuenit.ſimiliter ⁊ neqꝫ i par-
ticula illa.ſuſcepit eniꝫ de manu dñi duplicia pro omnibus
peccatis ſuis. Prophetiam inſuper partim ad iſrael capti-
uum exiſtentem:partimqꝫ ad gentes. apud quas captiuitati
ſunt rabi ſalomon dirigi dicit ꝙ recte autem in hoc ſentiat

per veram deo volente: expoſitionē vobis liquide patebit. vbi etiam de q̄zplurimis ſua expoſitione contentis memoria fiet. Ex quibus recta oſtendetur vobis ſemita: per quaȝ ad verum deum noſtrum venire poteritis.

¶ Exponitur rurſus prophetia a rabi dauid ſimiliter ſuper meſſia dicente. Conſolate conſolate populum meum vos prophete. vbi ad maiorem corroborationem ſermo replicatus eſt. loquimini ad cor hieruſalem: et dicite ei: quoniam completum eſt tempus captiuationis eius: et completa eſt culpa eius. ſuſcepit enim de manu domini duplicia hoc eſt duas captiuationes: quas pro omnibus peccatis ſuis ſibi deſtinaueram. vox clamat. i. quaſi vox clamaret in deſerto que diceret: parate viam dn̄i: dicit autem ſemitam deo noſtro cum ipſe ſit qui populum hunc de captiuatione educit. omnis vallis exaltabit̄. ⁊ reliqua. que oīa exemplariter intelligenda ſunt. Aſcenſus enim a montibus: ⁊ deſcēſus: maximus labor eſt. ipſi aūt quaſi via plana exiſteret nullū ſentient laborē. ⁊ reuelabit̄ gloria dn̄i ipſis. s. a captiuitate exeuntibus. inuenient enim in deſerto aquas. ita ꝙ videbit omnis caro pariter: qm̄ os dn̄i locutū eſt oīa que in prophetia cōtinent̄. videbit tn̄ ſcientia ⁊ intellectu: non aūt oculoꝝ viſu vox dicit. clama. i. quaſi vox diceret clama: ſeu vox prophetie dicit prophete: clama. propheta aūt quid clamabo reſpōdit. ⁊ vox ei. clama oīs caro: eum gogmagog venientium fenum. maior enim coꝝ pars tandem peribit: ⁊ oīs miſericordia eius quaſi flos agri. eſto ꝙ plures feciſſent miſericordias. Nam ob mala iudeis facta punient̄. Sup̄ montem excelſum aſcende tibi: quicunqȝ enim vult: ut ſua intelligatur vox eminentem locū aſcendit. cum ergo Syon ⁊ Hieruſalem: quod ideȝ eſt: inter iudee ciuitates principalis eſſet: ad eam ſermonem dirigit. ut per ipſam alijs prenuntiaret ciuitatibus: quaſi diceret propheta. ſuper montem excelſum aſ-

Rabi dauid

cende tu ſyon ſeu hieruſalem euãgelizans: ⁊ noli timere. ut ciuitatibus iuda dicas: ecce deus ueſter. gloria enim ſua ad hieruſalem omnino reuertetur. ecce dñs deus in fortitudine veniet. i. manu forti. non enim ad has gentes humiliandas alterius manu indigebit. ecce merces eius cum eo pro hijs ſcilicet qui durante captiuatione: in ipm ſperarunt. Sicut paſtor gregem ſuum paſcet. hoc eſt ſicut paſtor bonus qui cum grege ſuo omnia hic recitata facit: ſic deus cũ iſrael: ipſum ad hieruſalem ducẽdo: faciet. ⁊ notanter dixit gregem ſuum. ut maiorem affectõem denotaret. certũ eſt enim paſtorem: maiorem ad ſuum gregem: q̃ ad non ſuũ. ſed pretio cuſtodientem: affectionem habere. Super reſiduo vero ꝓphetie: iſte rabi: rabi ſalomonem ſequit̃. niſi ꝙ aliquibus animam prophetie non tãgentibus ſe magis oſtendit: que breuitatis cauſa recitare nolo.

Confutatio rabi dauid

¶ Quantum autem in parte recitata ab ipſo diſſentiant: bene conſiderãtibus facile patere poteſt. Totis enim viribus chriſti miſterium obtenebrar̃ plus alijs nititur. ⁊ hoc in partibus prophetie dei aduentum tangentibus permaxime oſtendit. quibus a littera diſſentire proceſſumq; prophetie peruertere non curat. inquit enim propheta: vox clamat in deſerto: ipſe autem quaſi vox clamaret: dicit. necnon ꝓ proprio deo: ſicut littera ſonat: Semitam rectam fieri vult. ſed pro iſrael qui per ipſum ducetur. Qua fatuitate ſeu prauitate fundatus: clauſulam illam: ⁊ reuelabitur gloria domini: pro aqua quam in deſerto iudei inuenient: prolatam fuiſſe: dicere non erubeſcit. ⁊ propter hoc dicit ꝙ omnis caro pariter videbit. quoniam os domini locutum eſt: omnia que in prophetia continentur: vbi ⁊ videbit: de intellectuali: et non ſenſitiuo uiſu intelligi ait. Partem inſuper illam: ſuper montem excelſum aſcende tibi euangelizans ſyon: ne ꝓprio

euangeliſte Johanni baptiſte attribuat; ad ſyon ꝛ hieruſa-
lem dirigit. quod quidem dicere abſurduꝫ eſt. illis enim dei
aduentus: per vocem clamantem principaliter euangeliza-
batur. ſimiliter etiam ecce deus veſter pro gloria dei acci-
pit. Mira quippe res eſt; ꝙ tot peruerſitates ad prauitateꝫ
veſtrorum rabi cognoſcendam uos non ducant. videtis. n.
prophetias chriſti miſterium aperte explicantes; ipſos litte
rali ſenſu interpretari minime uolentes: eas autem que in fi
gura id predicant: litterali ſenſu declarari volūt. Ego equi
dem dico hieremiam de eis: capitulo. viij. omnino locutum
eſſe: cum inquit: quo modo dicitis ſapientes nos ſumus: et
lex domini nobiſcum eſt: vere mendacium operatus eſt ſti-
lus mendax ſcribarum: confuſi ſunt ſapientes: perterriti et
capti ſunt. verbum enim domini proiecerūt: ꝛ ſapientia nul
la eſt in eis.

¶Cum autem vera expoſitione; verum prophetie ſenſum explicando ipſorum errores clarius; deo duce patebunt. ipſas confutare ſeriatim amplius nō curo. Sed Eſaie qui de chriſti miſterio plus ceteris locutus eſt. proceſſum animaduertens dico capitula hec tria narratū. ſcilicet cum duobus ſubſequentibus chriſti miſterium aperte explicare; ꝛ quemadmodum precedentes prophetie ad inuicem correſpondent. ſic et iſta cum illis eiſdem conſentit. Nam cum ſuperiori prophetia. Letabitur deſerta. et reliqua. Propheta dixerit eo quia deus ipſe pro ſalute bonorum venturus erat; atqꝫ vltione peccatorum. Sequitur eundem aduentuꝫ qui per vocem in deſerto clamantem euangelizandus erat hic iterum notificare: per quem etiam bonoruꝫ merces ducenda erat: propheta dicente. Ecce dominus deus in fortitudīe veniet. ipē ſcꝫ ꝓprīe q̄ merces ei⁹ cū eo ducet. ꝛ op⁹ illi⁹ corā illo. ꝛ ſuā ꝑfectā dilectoꝝ demōſtrādo ſubſeqn̄r ait

Catholica expoſitio.

Sicut paſtor gregem ſuum paſcet: ⁊ reliqua. que: ſicut rabi
dauid inquit: oſtēdunt deum cum bonis ipſum ſequētibus
ſic agere debere: quemadmodū bonus paſtor cum ſuo pro
prio grege operat̄. Cum aūt deum in terram venire impoſ-
ſibile videat̄: preſertim forma tali qua ſepe dictum eſt: remo
uens dubium hoc: dei potentiā enarrādo propheta inquit
Quis menſus eſt pugillo aquas: ⁊ reliqua oīa que fecerat
⁊ que ab ipſo: abſq; alicuius conſilio fieri poſſunt: recitādo
Quibus enarratis pro non credentibus ſubdit: ⁊ libanus
non ſufficiet ad ſuccendendū: ⁊ animalia eius non ſufficiēt
ad holocauſta: quaſi dicat: eo quia potentiam meam infini-
tam non putant: peccatum eoꝝ irremiſſibile erit. ⁊ ſubſequē
ter errorem in quem hij tales ceciderunt: remouendo: inqt:
Cui ergo ſimilem facitis deum. aut quam imaginem pone
tis ei. ⁊ reliqua. qui quidem error ob prophetaꝝ myſteriū
hoc predicentium: in conſideratōem ortus eſt. Ne autē de
huius erroris punitōe: deum: ſed ſemetipſos culparent. ſub
dit propheta: Quare dicis iacob; ⁊ loqueris iſrael: abſcon
dita eſt via mea a dn̄o: ⁊ a deo meo iudicium meū tranſibit
quaſi faciem ſuā a te inmerito abſcōderit: praua quippe eſt
locutio tua hec. nunquid enim neſciſti: aut non audiuiſti: q̄a
dominus ſeculi deus: cuius ſapientie non eſt inueſtigatio:
utiq; ſciuiſti. nam ex omnibus gentibus: ut ſuam manifeſta-
ret potētiam: in te elegit. Quamobrem in talem errorem in
cidere minime debebas. ⁊ propterea per xp̄i aduentū dabit
ipſe lapſo virtutem: hijs. ſ. qui pro vita maloꝝ lapſi ⁊ fatiga
ti erunt: eiſq; robur multiplicabit. pueri aūt: hoc eſt ip̄m nō
cognoſcentes: qui pueri nuncupari poſſunt. laborabunt tūc
ut ipſum apprehendant: ⁊ deficient. Sed iuuenes qui con-
tra xp̄m ⁊ ſuos erunt fortes pro eoꝝ peccato: ruendo ruēt.
Sperantes autem in domino mutabunt fortitudinem. ⁊ re
liqua. que pro maiori bonorum certitudine reiterauit. ⁊ ad

propoſiti corroborationem: verba ſubſequentis capituli ꝓpheta ſubdit: per que pluribꝰ dei operibus circa chriſti myſterium explicatis: narrat: ꝙ ob eaipſa chriſti opera plures nationes: ſuis derelictis idolis: ad eius fidem venture erāt vnde et iudei minus excuſandi. ſed magis culpandi ſunt. inquit enim poſt operum narrationē: quis hec operatus ē: ⁊ fecit vocans generationes ab exordio: ego dominus primus ⁊ cum nouiſſimis ego ſum. que quidem verba: cuꝫ eo quod ſuper dicto moyſi Deuteronomij .xxxiij.c. a doctoribus veſtris explicatur conſentanea ſunt: videlicet dominus de ſynai venit: ⁊ de ſeir ortus eſt eis: apparuit de monte pharan. dicunt enim omnes has nationes: vt ſuam reciperent legem vocaſſe: quam illis recipere nolentibus: ad iſrahel dedit. pro quo propheta hic dixit: vocans generationes ab exordio. ⁊ reliqua. modo autem cuꝫ de iſrahel pauci: ſed de nationibus alijs multe: chriſti legem recepture erant. inquit. ⁊ cum nouiſſimis ego ſum. ſcilicet nationibus que conuerſe ad chriſtum venient. cuius conuerſionis modum narrans propheta: ſubſequenter ait: viderunt inſule ⁊ timuerunt: extrema terre obſtupuerunt: appropinquauerūt acceſſerunt vnuſquiſqꝫ proximo ſuo auxiliabit: ⁊ fratri ſuo dicet: confortare: confortauit erarius faber percutiens malleo eum qui cudebat tunc temporis dicens glutino bonum eſt: ⁊ firmauit eum clauis ne cummoueretur. Quorum verborum ſenſus eſt: ꝙ gentes iſte dei opera videntes ⁊ ad ſuam venientes fidem ſeipſos in ea ad inuicem ſic confortabuntur: quemadmodum ante illud: idola fabricando faciebant. qua de cauſa iudeos permaxime reprehendendo: ꝓpheta ſubdit. ⁊ tu iſrahel ſerue meus iacob quem elegi: ſemen abrahe amici mei: ꝙ apprehendi te ab extremis terre: et a longinquis eius vocaui te. ⁊ reliqua. vſqꝫ ad particulā

illam:in ſanctum iſrahel letaberis. volens ſignificare ꝙ ha bere in chriſto fidem magis ad iudeos ꝙ̄ ad alias nationeſ pertinebat. Pro bonis autem ipſum expectantibus: predi cta parte explicata:inquit. Egeni et pauperes querunt a quas ⁊ non ſunt. lingua eorum ſiti aruit: ego dominus ex audiam eos:deus iſrahel non derelinquā eos. p quā aquā eam intelligit. que bibentem ad vitam eternam ducit. que quidem per meſſiam tribuenda erat. quare ſequitur:aperi am in ſupinis collibus flumina. ⁊ in medio camporum fon tes. ponam deſertum in ſtagnum aquarum. ⁊ terram inui am in riuos aquarum. deinde quaſi cum malis. ipſum non recipientibus. deus in ſcrutinium venire vellet. ſubſequen ter ait. prope facite iudicium veſtrum dicit dominus. affer te ſiqua fortia habetis dicit rex iacob. accedant ⁊ annuciēt nobis quecunqꝫ ventura ſunt. priora que fuerunt nunciate ⁊ ponemus cor noſtrum ⁊ ſciemus nouiſſima eorum:aut ꝙ̄ ventura ſunt indicate nobis;annunciate que ventura ſunt de longe. ⁊ ſciemus quia dij eſtis vos. benequoqꝫ aut ma le ſi poteſtis facere. ⁊ recitabimus ⁊ timebimur inſimul. Ex quibus verbis propheta indicare voluit ꝙ ab homine inquantum homo. ea que a chriſto iheſu exigenda erant minime fieri poſſent.

¶ Quapropter aduerſus tales incredulos loquendo:vt ipſi experirēt an eadem agere poſſēt:dicebat:⁊ ſi facerēt ip ſos deos appellaret:pariterqꝫ inſimul timendi eſſent. Qḋ autem eis ⁊ cuilibet homini:dempto chriſto id impoſſibile eſſet. propheta ipſe declarat dicens. Ecce vos eſtis ex nihi lo ex quo nihil fit; ⁊ opus veſtrum ex eo quod non eſt:q̄ſi diceret ꝙ ex omni parte a non ente quodammodo genera ti eſtis:ideo abominatio eſt:qui eligit vos putans vos ge ꝙ̄ facere poſſe. loquens aūt de chriſto propheta ait. Suſci

tani ab aquilone ⁊ venit ab ortu ſolis vocabit nomīe meo ⁊ veniet ſuper magnates: quaſi lutum eſſent; et velut plaſtes conculcans humum. per que verba demonſtrare vult chriſtum ſua diuinitate: non magis ſcribas: ſacerdoteſq̃ eē exiſtimaturum q̄ ſi lutum eſſent; ⁊ adhuc contra illos loquēdo: propheta ſubdit. Quis annunciauit ab exordio: vt ſciamus: ⁊ a principio: ⁊ dicamus iuſtus es: non eſt annuntians neq̃ predicens neq̃ audiens ſermones veſtros. volens ex hijs oſtendere talem auctoritatem ipſos non habere. ſed deum tantūmodo: qui filij ſui iheſu chriſti myſteriū ab exordio primis patribus: ⁊ ꝓphetis reuelauit. ⁊ demū Iohāni baptiſte qui ad ſyon primo dixit: adeſt adſunt. adeſt ſcʒ vnus qui tres ſunt. pro quo ⁊ ad hieruſalem euangeliſtam dabo. ſubſequenter ait. Quo quidem ſcrutinio facto: propheta talia fatur. et vidi et nō erat ex iſtis quiſq̃ qui iniret conſilium ⁊ interrogatus reſponderet verbū. ecce oēs iniuſti: ⁊ vana opera eorum: ventus ⁊ inane ſimulacra eoꝝ intendens ex hijs concludere non eſſe noſtrum: dei opera cui omnia poſſibilia ſunt: inueſtigare. Deinde per ſubſeq̄ns capitulum. inquit propheta. Ecce ſeruus meus in quo me firmabo: electus meus cōplacuit ſibi in illo anima mea: dedi ſpiritū meum ſuꝑ eum: iudiciū gentibus ꝓferet. cōcludēs ex premiſſis hominū obligationē: qui xpi fidē ſectari: habēt. Sed poſtq̃ de hijs bene edocti eſtis nec rationē incōtrariū habetis: ⁊ ipm recipere nō vultis: iccirco ⁊ ipſe tādē vos n̄ curabit. ſʒ iudiciū ⁊ legē gētibꝰ ꝓferet. Chriſti deīde vite ꝓceſſū: vt eos n̄ ꝑderet: enarrādo ſeq̄t: n̄ clamabit: neq̃ eleuabit: nec audire faciet vocē eiꝰ foris. Nō. n. volebat niſi i iudea verſari: ⁊ q̄uis ab eis lacerādꝰ: ⁊ tādē crucifigēdꝰ eēt. nō tū debebat ab illis recedere: nec ex illis flagellis turbari quin opus ſuum impleret. Quare concludit: non

erit triſtis neq; lentus: donec ponat in terra iudicium: ⁊ legem eius inſule expectabunt. ⁊ ex tāta ingratitudine ueſtra indignatus deus per prophetam ſubſequenter inquit. Ego dominus vocaui te in iuſticia: ⁊ apprehendi manum tuam ⁊ ſeruaui te ⁊ dedi te in fedus populi in lucem gentium. ut aperires oculos cecorum: ⁊ educeres de concluſione victum: de domo carceris ſedentes in tenebris. quaſi diceret. eſto ꝙ ꝓ iudeis: ut fedus illis ſeruarem: te principaliter cuſtodiuerim. ſi ipſi pro maiori parte te non recipient: non cures. Nam ego dn̄s qui te in iuſticia uocaui: ⁊ in fedus huius populi cuſtodiui: apprehēdi etiā te pro maioribus hijs. Dedi enim te in lucem gētium: ut per te illuminate: legem recipiant. ⁊ ultra hoc: ut victos de concluſione educeres: ⁊ de domo carceris ſedentes in tenebris: per limbi expoliationem. quibꝰ verbis relatis ſubdit: ego dominus hu eſt nomen meum: ⁊ gloriam meam alteri non dabo: ⁊ laudem meam ſculptilibus. ac ſi diceret: attēto ꝙ ſui cauſa in manu ſeruientium idolis: iudeos tradere oportebit. ne gloria mea ⁊ laus alteri ſcilicet ſculptilibus ab illis gentibus detur: ideo volo. ut tu eis lucem des: ⁊ te recipiant: cognoſcantq; omnia hec a me procedere. ⁊ ut ſuper hijs miſterijs ipſos magis aduertentes redderet concludens ait. Que prima fuerunt: ecce venerunt: noua quoq; ego annūtio anteq̄ʒ oriantur audita vobis faciam. ⁊ hoc: ut cum venerint: in eis non decipiamini. Cum autem hec parum prodeſſe eis debebāt inquit propheta: Cantate domino canticum nouum laudē eius in extremis terre: deſcendentes in mare: ⁊ plenitudinem eius inſule ⁊ habitatores earum. ⁊ reliqua. Per que verba iterum gentes ad chriſtum vocat. deinde dei contra iudeos: pro eorum perfidia: indignationem narrando. ſequitur. Dominus ſicut fortis egredietur: ſicut vir preliator ſu

ſcitabit zelum: vociferabitur ꝛ clamabit. ſuper inimicos ſuos fortificabitur. Cum autem deus ne contra illos ad hec veniret longo tempore ipſos tollerauerit: cunctaqꝫ oportuna: ꝛ neceſſaria fecerit excuſans ſe ait. tacui ſemper ſilui: patiens fui: ꝛ reliqua. ad idem propoſitum pertinẽtia. ꝛ ſic omnia reſumendo ſuum ſermonem propheta reſtringens: clamat. O ſurdi audite ꝛ ceci intuemini ad videndum: quis cecus niſi ſeruus me⁹: ꝛ ſurdus ſicut miſſus meus quem mittam: qs cecus ſicut ille qui perfectus eſt. ꝛ cecus ſicut ſeruus domini. volens ex hijs verbis oſtẽdere ꝙ quando per prophetas deus eis chriſti miſterium narrans dicebat. ne ſurdi eſſent ad ea que pro eorum ſalute erant. audiendum: illi predicta verba explicabant. Quare ut ꝙ eorum ruine ipſimet: deum contra ipſos iraſci obligando: cauſa eſſent. manifeſtaret. Sequitur propheta dicere ꝛ dominus voluit iuſticia ſua. ut manifeſtaret legem ꝛ extolleret ꝙ ipſe eſſet populus direptus ꝛ vaſtatus. laqueus iuuenum omnes. ꝛ in domibus carcerum abſcõditi ſunt. facti ſunt in rapinam nec eſt qui eruat. in direptiõem nec eſt qui dicat redde. quis dedit in direptionem iacob ꝛ iſrael vaſtantibus: niſi dominus ipſe cui peccauimus. ꝛ noluerunt in vijs eius ambulare. et non audierunt in legem eius ꝛ effudit ſuper eum iram furoris ſui ꝛ forte bellum. ꝛ combuſſit eum in circuitu ꝛ non cognouit. ꝛ ſuccendit eum ꝛ non intellexit. ꝛ tandem. Quemadmodum pleriſqꝫ locis moris eſt ꝓphetarum. ut poſt chriſti miſterium ꝛ ob non receptionem ipſius. ruinam veſtram enarratam cum veſtra poſt antichriſti bellũ reuerſione vos conſolari. propheta eundem ritum ſequens per aliud capitulum talia verba mouet. Et nunc hec dicit dominus creans te iacob ꝛ formans te iſrael noli timere quia redemi te. ꝛ reliqua. Hec igitur duo recitata capitula. primum ſequi:

eaqꝫ ſicut expoſui intelligenda eſſe ex totius prophetie diſcurſu manifeſte patet. Nihil enim in ea cõtineri uideo ꝙ cũ expoſitione non conueniat. ſecus autem de veſtroꝝ declarationibus eſt. Nam ipſi in ea ab inuicem nõ paꝝ diſcrepãt aliqui eniꝫ ipſam meſſie attribuũt. aliq vero ezechie: ⁊ alij ꝑtim meſſie: ⁊ partim ezechie. ita ꝙ ipſoꝝ nemo: ut vos non latet: totalem prophetie diſcurſum vni actare poteſt. cuius ratio eſt: quia attribuentes eam meſſie: verum meſſiam in quo: quemadmodũ euangelia aperte oſtendũt: ad litteram conſumata ſunt. nõ cognoſcunt. Nam pro ea pte: vox clamantis in deſerto. ⁊ reliqua. matheus cap. iij. inquit. in diebus aũt illis venit Johannes baptiſta predicans in deſerto iudee: ⁊ dicens. penitentiam agite: appropinquabit enim regnum celorum. hic eſt de quo dictum eſt per Eſaiam ꝓphetam dicentem. vox clamantis in deſerto: parate viam domini: rectas facite ſemitas eius.

Concordia cuꝫ euangelio

Matheus

¶ Pro ea vero parte dicente ſicut paſtor gregem ſuum paſcet. ⁊ reliqua. Johannes decimo capitulo ſic ait. Ego ſum paſtor bonus: ⁊ cognoſco oues meas. ¶ Cum illa autem: ecce ſeruus meus: ſuſcipiam eum: electus meus cõplacuit ſibi in illo anima mea. Matheus. xvij. conuenit dicens. hic eſt filius meus dilectus in quo mihi bene complacui ipſum audite. ¶ Dedi ſpiritum meum ſuꝑ eum. cum hac parte Johannes cap. primo cõſentit: cum ait. ⁊ vidimus gloriam eius quaſi vnigeniti a petre plenum gratia ⁊ veritatis. ⁊ ibidem. ſuper quem videtis ſpiritum deſcendentem ⁊ manẽtem ſuper eum. ⁊ reliqua. Cum illis autem verbis non clamabit: neqꝫ eleuabit: neqꝫ audire faciet foris vocem ſuam. ⁊ reliqua. Euangeliſte omnes: ſue vite proceſſus recitantes: conueniunt. ⁊ ſic in omnibus alijs myſterijs in prophetia contentis. facta eſt conſumatio ꝙ nulli verita

Johannes

Mattheus

Johannes

ti aſſentiri volenti latere poteſt.

Prophetia octaua.

Dem Eſaias capitulo. xxxxviiij. inquit. Selm-
i gu elal igim uebacſciuu leſimum meraboc ado-
nai mibeten cheraani mimmege immi bizgir ſce
mi; uaiasem pi cheberen badda bezel iado he-
chblani naisimeni lebez barur beascpato bisturani; uaio-
mer li gaudi atta iſrael ascer beba etpaar. ueani amarti la-
ric iagagti letobu uabeuel cobi chillidi aben miscpati et a-
donai uſgullati et elobai. uegatta amar adonai iozeri mibe
ten legeued lo lescioueu iagacou elau ueiſrael lo ieaseph
ueeccaued begene adonai ueelobai baia guzi. uaiomer na-
cal mebeiodeha li geued lebachim et sciute iagacou unzu
re isrl'lebasciu untactiba leor goim li biot iesciugati gad
cheze baarez. co amar adonai goel israel chedoscio liuzo
nefesc limtageu goi legeued moscelim melabim irru ueca
mu sarim ueisctabau lemagam adonai ascer neeman che
dosc israel ueiubareccha. co amar adonai beget razon ga-
nidiba ubiom iesciuba gazartiba veezorhavectenba librit
gam lebachim erez lebanbil nebalet ſciomemot. lemor la-
ſurim zeu vlaſcer baboſceb bigalu bal derabim irgu vb-
bol ſcefaim margitam. lo irgau velo izmau velo iacchē ſcia
rau vasciameſc chi merabamem inbagem vegal mabuge
maim ienabalem ueſamti col barai ladareb vmſillati iero-
muz. binne elle meraboc iauou vebinne elle mizzafon vmi-
ſam velle meerez zinnim runnu ſciamain vegili erez vſizbu
barim rinna chi nibam adonai gammovega. iiauo ierabē.

Latine. Audite inſule me: et attendite populi
de longe: dominus ab vtero vocauit me de viſceribus

Hebrea littera.

Latina littera.

matris mee recordatus eſt nominis mei. ⁊ poſuit os meum quaſi gladium acutū in vmbra manus ſue abſcondit me. ⁊ poſuit me ſicut ſagittam electā in pharetra ſua incluſit me ⁊ dixit mihi: ſeruus meus es tu iſrabel quo per te glorificabor. et ego dixi: inuanū laboraui inane ⁊ vane fortitudinē meā cōſūpſi. Propterea iudiciū meū cū dn̄o ⁊ op⁹ meū cū deo meo. Et nunc dicit dominus creans me ex vtero ſeruum ſibi: vt reducerem Jacob ad eum: ⁊ iſrabel non congregabitur: et glorificatus ſum in oculis domini: et deus meus factus eſt fortitudo mea. ⁊ dixit. Leue eſt. vt ſis mihi ſeruus ad ſuſcitandas tribus Jacob. ⁊ feces iſrabel conuertendas: ⁊ dedi te in lucem gentium. vt ſis ſalus mea vſq; ad extremum terre. Hec dicit dominus redemptor iſrabel ſanctus eius ad contemptibilem animā ad abominatā gentem ad ſeruum dominorum: reges videbunt et conſurgent principes ⁊ adorabunt propter dominum qui fidelis eſt ſanctum iſrabel qui elegit te. Hec dicit dominus in tempore placito reſpondi tibi: ⁊ in die ſalutis auxiliatus ſū tui ⁊ ſeruaui te: ⁊ dedi te in fedus populi vt ſuſcitares terrā ⁊ poſſideres hereditates diſſipatas: vt diceres hijs q ī carceri⁹ ſūt exite. ⁊ hijs q ī tenebris reuelami. ſup vias paſcēt: ⁊ ī oib⁹ eminētib⁹ locis paſcua eo: nō eſurient neq; ſitiēt: ⁊ non percutiet eos eſtus ⁊ ſol. quia miſerator eorum ducet eos ⁊ ſuper fontes aquarum adducet eos. Et ponam omnes montes meos in viam: ⁊ ſemite mee exaltabuntur. Ecce iſti de longe venient: ⁊ ecce iſti ab aquilone et mari. ⁊ ecce iſti de terra auſtrali Laudate celi et exulta terra et iubilate montes laudem: quia conſolatus eſt dominus populum ſuum: ⁊ pauperum ſuorum miſerebitur.

Judeorum expoſitio Rabi ſalomon.

¶ Doctores nr̄i ī hac ꝓphetia eſaiā ꝺ ſeipō locutū eē aiūt Rabi ſalomōe dicēte: dn̄s ab vtero vocauit me. nam me in

vtero exiſtēte venit in mente ſua vt Eſaias vocarer: eo q2 ſalutem exultationemq3 prophetare debebā. Eſaias enim hebraice: latine ſalutē ſignificat. ⁊ poſuit os meu3 q̄ſi gladium acutū ad malos rephēdēdū: eorumq3 punitionē prophetandū: in vmbra manus ſue abſcōdit me: ne mihi nocere poſſent. et ego dixi inuanum laboraui vidēs. ſc3 meas reprehenſiones ipos nō recipe. Propterea iudiciū meū cu3 dn̄o. Ipſe enim ſcit id nō a me. Sed ab eis ꝓcedere. et iſrahel non cōgregabit. ita vt habita penitentia ad ipſū cōuertatur. Parū ē vt ſis mihi ſeruus: pro paruo munere reputat apud me vt ſis mihi ſeruus ad ſuſcitandas tantūmodo tribus iacob ⁊ feces iſrahel cōuertēdas. Ego autē dedi te etiā in lucē gētiū. Nam babylōis ruinā prophetizādo in leticiam ⁊ gaudiū cunctis gentibus eris. hec dicit dn̄s ad cōtēptibilē animā ad iſrael. ſc3 qui contēptibilis ⁊ abominabilis vnicuiq3 ſeruuſq3 multorū domioꝝ eſt. Reges videbūt ⁊ cōſurgēt. fidelis enim eſt. vt promiſſionē abrahe factā obſeruet. ſanctus iſrahel ipe ⁊ eleget te in tpe placito. hoc eſt tpe orationis quum me depcaris ⁊ ante me humiliaris. et in die ſalutis auxiliatus ſum tui. i. quando ſalute indigebis et ſeruaui te ⁊ dedi te in fedus populi federis. ſc3 vt ſuſcitares terram iſrahel que pre omnes alias electa ē. vt diceres hijs qui in carceribus ſūt exite: hoc eſt tpe quo in captiuatione carceratis: dicam exite. Sup vias paſcentur ⁊ reliqua. que omnia dicit ꝙ in reditu veſtro ad hieruſalem in itinere reperietis. ¶ Quam q̄dem expoſitiōem ſi bene conſiderabitis: in multis deficere inuenietis. ipſa enim prophetiam ipſimet eſaie falſo attribuit. Nam ꝙ eſaias fuerit. Sicut hieremias ab vtero vocatus p ſacram ſcripturam teſtimoniu3 non habetur. nec etiam ꝙ gentibus aperto ſermone: et de directo niſi ruina3 ꝓphetauerit: quemadmodū per ſui libri diſcurſum manifeſte patet: ⁊ rabi dauid ſua expoſitōe clare

Confutatio rabi ſalomonis.

oſtendit. Cunq̃ʒ partem illam. dedi te in lucē gentiū. vt ſis ſalus mea vſq̃ʒ ad extremum terre; de eſaia verificari dicit. Propterea quia babylonis ruinaʒ: ex qua deus in vniuerſa terra laudandus erat: predicare debebat. dictum ſuū nullum eſt. Certum eſt enim ꝙ nomē talis ꝓphetie in vniuerſam terrā. ſic citato tempore exire non poterat. Obſtat preterea huic expoſitioni id quod de vno in alium traſgreſſionem facere oſtendit. ipſe enim prophetiam Eſaie primo attribuit: et deinde ipſius partē ad iſrabel flectit: illam ſcilicet hec dicit dominus in tempore placito reſpondi tibi: et reliq̃. q̃uis etiā nec ſup ipſo vt leui intuitu pʒ: verificari poſſit

Rabi dauid

¶ Exponitur adhuc prophetia hec: a rabi dauid etiā ſuper eſaia qui ſic procedit. Audite inſule. hoc ē habitatores inſularum. hec quidē verba ſūt ꝓphete de ſe ipſo loquētis Dixit autē Audite populis a ſe diſtantibus: ac ſi apud eū eſſent. Propterea quia futurā eorum punitionē eis pluries prophetauit: quēadmodū de aſſirijs babylonia ⁊ moab ⁊ alijs per ſuū librum aperte videtur. Dñs ab vtero vocauit me: quaſi diceret: ſi ego ſup vos mala ꝓphetizo: nolite admirari; ab vtero eñ ad ꝓphetiā diſpoſitus fui. Nec poſſum ego a prophetia excuſari. nam deus ipſe poſuit os meum quaſi gladium acutū: vt ea que ventura ſunt: abſq̃ʒ metu dicerem. ⁊ in vmbra manus ſue abſcondit me: ne iſrabel eſto ꝙ etiam illis mala predicam: mihi nocere poſſit. ⁊ poſuit me ſicut ſagittam electam: vt gentibus a me diſtantibꝰ Lingua mea offendere poſſem. Dixit ergo quaſi gladium pro iſrabel. prope ſe exiſtente. ſicut ſagittam vero pro alijs nationibus longe morantibus explicauit. ⁊ dixit mihi: ſeruus meus es tu. nam tanq̃ʒ ſeruus ad mandata mea faciendum preparatus es. Dictio autem illa, iſrabel ⁊ pro iſrael vniuerſaliter ſtat: ⁊ pro eſaia quem noīe iſrael appellat: q̃ſi diceret: ſeruus meꝰ es tu iſrael. i. eſaias: de quo ſic glorifi-

cabor: ſicut dñs qui in ſeruo ſuo fideli glorificari põt. ⁊ ego videns: quoniã ob reprehenſiões meas ad deũ minime reuerſi ſunt: dixi inuanum laboraui. Propterea iudiciũ meũ ⁊ opus meũ cum dño: qui ad eos me miſit cum quo ſuper hoc litigabo. Et nunc dicit dñs creans me ex vtero ſeruuꝫ ſibi: vt reducerem iacob ad eum: poſtq̄ ꝑpter hoc creauit me: ⁊ voluit ꝙ eſſẽ ſibi ſeruus: vt meis reprehenſiõbus ad eum iacob reducerẽ: ad ſuaq̄ꝫ ſeruitia iſrahel cõgregarem. ſi huic nõ ꝓficiet generatiõi. Sufficit mihi in oculis dñi glorificari q̄ꝺq̄ꝫ ipſe fortitudo mea ſit. ⁊ dixit: leue ẽ admiratiue carente littera admirationis que eſt he. ac ſi diceret nunquid leue eſt in oculis tuis: eo quia te inuanuꝫ laboraſſe dixiſti: vt ſis mihi ſeruus ad tale exercenduꝫ officiũ. nõne ſufficit tibi mandatũ meum obſeruaſſe. etiã ꝙ ipſi te non audiant: ⁊ adhuc ad ſuſcitandum tribus iacob ab eiectione captiuitatis in q̄ua ſunt: ⁊ ꝙ bona que ego ſuꝑ eis docturus ſum: prophetaſti. necnon ⁊ feces iſrahel ad ſuam antiquitatem cõuertendas. nõ obſtante ꝙ te in lucẽ gẽtiũ dedi. videbunt enim tuas ꝓphetias in futurũ verificatas: ⁊ ad viam rectã cõuertenẜ: ita ꝙ ꝑ te illuminate erunt ⁊ ſic ſalus mea eris vſq̄ꝫ ad extremũ terre. cum enim iſrahel poſt gog magog bellum ſaluabitur: ſaluabunẜ etiam ⁊ gentes: venietq̄ꝫ omnis caro me ſalutare. chriſtianis autem prophetiam chriſto ihesu attribuentibus: cum dicunt ipſum in lucem fuiſſe gentium oculoſq̄ꝫ populorum vſq̄ꝫ ad extremum terre illuminaſſe. dicas ipſe ſi deus cur ſeruus nuncupatur: cumq̄ꝫ et deus meus factus eſt fortitudo mea: inquit. Signum eſt enim quod ex ſeipſo fortitudinem non habebat. et conſequenter deus non erat. Non enim veriſimile videẜ poſſe gentiũ oculos illuminare: q̄ ſe adiuuare ꝑtãtẽ nõ habuit. ſuã quoq̄ꝫ fidẽ maior pars gẽtiũ nõ tenet. quia nec

iſmaelitici; nec iudei eam tenēt. Ipſuz inſup dicere videm⁹ deum fortitudinē ſuā eſſe ad eum de manu inimicoꝝ eripiendū. cuius oppoſitum viſum fuit. traditus. n. eſt in manib⁹ querentiū eum: ⁊ ab illis interfectus. Hec cōtra chriſtianoſ

¶ Deinde ſequitur. Hec dicit dn̄s redēptor iſrahel a gētium ſcilicz captiuatione. nam prophetie immediate ſequentes meſſie tempore adimplēde ſūt. Sanctus eius: ſanctificabitur. n. in eum per miracula que in ipſo faciet: duz ipſos a captiuatione educet: ad cōtētibilem animā: ⁊ reliqua: que hic dicuntur ad iſrahel qui cōtemtibilis ⁊ abomiabilis cuiqꝫ genti ſeruus quoqꝫ multoꝝ dominoꝝ quaſi ſemper fuit Reges videbūt mirabilē ſcz redemptionem ſuam et cōſurgent: ⁊ ſalutabunt: propter dn̄m: quia fidelis eſt ad ſuam ꝓmiſſionem obſeruandā. Hec dicit dn̄s in tempore placito: hoc eſt tēpore quo tu iſrahel meā voluntatē feciſti: ego reſpondi tibi. et in die ſalutis. i. die quo mea ſalute indiguiſti auxiliatus ſū tui. ita ꝙ hucuſqꝫ ſeruaui te: ⁊ ſic ſeruabo donec te in fedus populi dabo. i. in cōfirmationem populi: ad ſuſcitandum terrā. ſ. hieruſalem: ipſamqꝫ que longo tpe deſerta fuit hereditandum. vt diceres hijs qui in carceribus ſūt exite. ipſi enim acſi carcerati eſſent ⁊ in tenebris reputāt ſup vijs paſcent: et reliqua. q̄ in reditu veſtro ad hieruſalez vobis contingent: aſſerit.

Confutatio rabi dauid

¶ Qua quidē expoſitōne rabi Dauid ſuā prauitatē apte oſtendit. dūmodo em̄ prophetiā a xp̄o iheſu pro quo dicta fuit: peruertere credat: dubia que ſuis dictis oriunt cōſiderare non videt. Nā ꝑut et alijs ſibi cōtigit prophetijs hāc in partes diuidere cogitur alteram ſcilicet iſraheli attribuēdo: facto preſuppoſito ꝙ tota de eſaia loquat. itaqꝫ ſuis dictis nulla reperitur colligantia: quaſi vt dici poſſit ꝙ ipſe ſe ipſū nō intellexerit. deducit quoqꝫ vt clauſulā illā: ſeru⁹ meus es tu iſrahel quo ꝑ te glorificabor totā ſup Eſaia expo-

nat: ita ut dictiōz illā iſrahel ipſummet Eſaiā denotare dicat; Partem preterea illā: & dixit leue eſt ut ſis mihi ſeruus. & reliqua. A proprio ſenſu cū unius lr̄e adictōne ꝯuertit. uult enim ut he vna ibi apponat. cogens lr̄am admiratiue loqui ex quo totius diſcurſus ſenſus deſtruit. Demū qui verborum huius rabi fundamentū intelligere uult: verba ſua ſuper ptem illam: & dedi te in fedus populi. & reliqua conſideret que iſraheli abſq; aliqua veritatis cōſideratione attribuere non erubeſcit. certū eſt enim q̄ cū illo de quo cepit dicere dn̄s ab vtero vocauit me: in preſenti loquit: qui cūcta que hic continent facturus erat. ſuis aūt nullis contra chriſtianos obſtantijs: per veram ſubſequentē expoſitiōem: que totalem ꝓphetie ꝓceſſum ut videbitis amplectet, dei auxilio respondet. ¶ Dico itaq; q̄ cum quemadmodū per alias conſtat prophetias. xp̄us in terram deſcenſurus eſſet. ut iudeos principaliter ſaluaret. & eoꝝ magna pars eum receptura n̄ eſſet. ſꝫ gentes efficatius: ideo tale myſteriū explicare intendens xp̄i nomine propheta inquit. Audite inſule & attendite populi de longe: dn̄s ab vtero vocauit me: & dixit mihi ſeruus meus es tu iſrahel: quo per te glorificabor. volens ex hijs verbis oſtendere ipſum primo & principaliter pro iſrahel vocatum atq; ſeruatum fuiſſe myſterium quoq; paſſionis ſue illis proprie proficuū eſſe debere. etſi inter eos conſumandum eſſet. debet enim particula illa. & dixit mihi. ſeruus meus es tu iſrahel. quo per te glorificabor. ex ui tabamim: ſic intelligi videlicet ſeruus meus es tu in iſrahel. quo te mediante glorificabor. ſcitis enim ſuper dictōem illā iſrahel tabam id quod gabaia vocat reperiri: ipſā cogens. ut ſola abſq; precedentis dictionis aut ſubſequentis adherentia proferat. vim quoq; ſibi dans quaſi hec ꝓpoſitio in cū ea cōiuncta eſſet. Cū aūt ipſi pro maiori pte ipm recepturi non eſſent. ſequit: & ego dixi inuanū laboraui inane et

Catholica expoſitio.

vane fortitudinē meā ↄſumpſi. propterea iudiciū meū cum dn̄o: ⁊ op⁹ meū cū deo meo: eo q꞉ fruſtra q̄ bāmō ꝓ eis ſer nat⁹ ſuȝ. ad q̄ verba ipſi⁹ xp̄i noīe rn̄dēte ꝓpheta ſubdit. ⁊ nūc dicit dn̄s creans me ex vtero ſeruū ſibi. vt reducerē ia cob ad eū: et iſrahel nō ↄgregabitur. et glorificatus ſum in oculis dn̄i: ⁊ deus meus fact⁹ eſt fortitudo mea. ⁊ dixit. le ne eſt vt ſis mihi ſeruus ad ſuſcitandas trib⁹ iacob et feces iſrahel cōuertēdas: ⁊ dedi te in lucē gētiū: vt ſis ſalus mea vſq꞉ ad extremū terre. q̄ſi diceret. poſtq̄ȝ iſrahel oīs: vt cog noſcat in mulieris vterū me pro eis veniſſe: nō ↄgregabit. ideo pater dn̄s dixit mihi: parū ē vt ſis mihi ſeruus ad ſuſci tandas tm̄ tribus iſrahel. ſȝ dedi te in lucē gētium: vt ſis ſa lus mea vſq꞉ ad extremum terre. per que verba ꝓprie gen tes ad xp̄m vocant. ꝑ eius. ſ. incarnationis myſteriuȝ ſueq꞉ paſſionis glorificationē: ac etiā aploꝝ p̄dicatiōes: q̄re dixit ⁊ glorificatus ſum in oculis dn̄i: et deus meus fact⁹ ē for titudo mea. Cui⁹ cauſa iſrahel increpando ꝑgit ꝓpheta et dicit. Hec dicit dn̄s redēptor iſrahel ſanct⁹ eius ad contē tibilē animā ad abominatā gentē: ad ſeruū dn̄oꝝ: reges vi debunt ⁊ conſurgēt p̄ncipes et adorabūt ꝓpter dn̄m. q̄bus terminis notāt vſ⁹ ē: vt veſtrā naturā indicaret q̄ eſt ſemꝑ inuite ⁊ coacte ſeruire: et pro veſtra laudabili vita vnicuiq꞉ abominabiles atq꞉ odio eē. Quamobrē ⁊ bono tibi reſua to alie gentes frui debebāt. Cui ſnīe ab ipſomet Eſaia cap. lx. ſimilis habet: cum inq̄t. Surge illuminare ſyon et reliq̄. vbi ait. ⁊ ambulabunt gentes in lumine tuo: necnō de tri bus regibus magis cum thure et auro ad chriſtum ventu ris mentionē facit. Demum ea que ꝑ xp̄m fiēda erant. bre uiter hic enarrando ꝓpheta cōcludit. hec dicit dn̄s in tēpe placito rn̄di tibi: ⁊ in die ſalutis auxiliatus ſum tui: ⁊ ſerua ui te ⁊ dedi te in fedus populi. ⁊ reliqua. Per que verba ſum narie oſtendit qualiter pro fedu populi iſraelitici xp̄us principaliter ſeruatus fuit. ⁊ vt alias gentes ad fidē ſuſcita

ret illaſqꝫ per ipſam poſſideret. cū inqt: vt ſuſcitares terraꝫ: ꝛ poſſideres hereditates diſſipatas. necnon et vt limbum expoliaret. cum dixit. vt diceres hijs qui in carceribus ſunt exite. ꝛ hijs qui in tenebris reuelamini. ꝛ deniqꝫ leticiam q̄ in celo et in terra ſup ꝯuerſione apoſtoloꝝ: aliorumqꝫ iude orum pauperꝝ ſpū ēē debebat. propheta ſignificare intēdēs hijs verbis ſermonē aſtringit. Laudate celi et exulta terra ꝛ iubilate montes laudē: quia ꝯſolatus eſt dn̄s populuꝫ ſu um. et pauperū ſuoꝝ miſerebitur. Ut autē velū caliginis p doctores vr̄os an̄ oclos vr̄os poſitū remoueā: vos n̄ igno rare volo q verba q̄ hic continentur ſuper quibus rabi da uid argumenta ſua fortificat. ad chriſtum quo ad eam par tem humanā: que paſſura erat referuntur. per quam parteꝫ vt prophetie adimplerēt in manibus q̄rentium eum tradē dus erat. Quapropter ipſius rabi dauid rationes contra chriſtianos nulle ſunt. ꝛ ſi de veſtroꝝ errore meli᷒ certifica ri vultis ꝓphete ſtilū animaduertite: q queadmodū ꝛ ipſe ꝛ alij faciūt cūctis meſſie myſterijs explicat᷒ vos cū vr̄a p᷒ antixpi bellū ad xp̄m ꝯuerſionē ꝯſolat cū inqt. ꝛ dixit ſyon dereliqt me dn̄s: ꝛ dn̄s oblit᷒ ē mei. ꝛ reliq. vbi etiā q rui na vr̄a a vobis ipis cauſata fuerit manifeſtū facit. Per vba illa feſtinati ſūt filij tui deſtruētes te ꝛ diſſipātes a te exibūt

¶ Quod āt ꝓphetia tota i xp̄o ieſu nazareno verificata fue rit: p ſe oib᷒ notū ē. Atn̄ qd p euāgelia teſtimōiū hr̄. volo in pte noticiā hēatis. ¶ Nā ipꝫ p iudeis pncipalr veniſſe. teſtat Marc᷒. c. vij. ſup re chananee dicēs. ſine p᷒ ſaturari filios. Et Lucas. c. vlti. cū ait. hec ſūt verba q̄ locut᷒ ſū ad vos cū adhuc eſſē vobiſcū. qm̄ neceſſe ē ipleri oīa q̄ ſcpta ſūt i lege moyſi ꝓphet ꝛ pſalmis d me. vbi ſubſeqnt ait. ꝛ p dicate i noīe ei᷒ pniam ꝛ remiſſiōꝫ pctōꝝ i oēs gētes inci pientibus a hieroſolima. Et cōfirmatur hoc p apoſtoloruꝫ actus capitulo pmo ex parte illa. ſed accipientes virtutem

Concordia cuꝫ euangelio

Mattheus

Lucas.

Apoſtolorum actus

ſuperuenientis ſpiritu ſſancti in vos: eritis mihi teſtes in hie
ruſalem: ⁊ in omni iudea ⁊ ſammaria. et vſq; ad vltimū ter
re. Et capitulo: xiij. paulo ⁊ barnaba in iudeoꝝ ſynago
ga predicātibus a iudeis increpatis q talia verba monerūt
Uobis oportebat primū loqui verbū dei. ſed quoniā repel
litis illud: et indignos vos facitis: eterne vite: ecce conuer
timur ad gentes. ſic enim precepit nobis dñs: poſui te in lu
cem gētium: vt ſis ſalus mea vſq; ad extremum terre.

Qđ autē plures gētes ad xpi fidem venerint: ⁊ cū gau
dio ex verbis ibidē ſequētibꝰ patet: dicentibus. Audientes
autē gētes gauiſe ſūt: ⁊ glorificabant verbum dñi: ⁊ credi
derunt quotquot erant preordinati ad vitā eternā. ⁊ reliq.
Conſiderate igitur o miſeri vbi antiqui veſtri vos coꝝ pra
uitate collocarunt. id eniȝ qđ pro vobis principaliter ſerua
tum fuit bonum: alij poſſident: ⁊ vos eo priuati eſtis. Quā
obrem vos inde recedite: ⁊ deū querite: quē ſemꝑ inuenie
tis: multus enim miſericordie eſt.

Prophetia nona.

Idem eſaias capitulo. lij. Inquit. Ma nau gal
hebarim ragle meuaſſer maſcmiag ſcialom me
Hebrea littera. i uaſſer tou maſcmiag ieſciuga omer leſion ma
labe elohai. col zofaich naſeu col iahdau ierane
nu chi gain begain irru beſciu adonai ſyon. pizhu ranenu
iahdau horeuot hieruſcialaim chi nibam adonai gāmo ga
al hieruſcialim haſaf adonai et zeroag codſcio legene col
hagoim verau col aſſe arez et ieſciugat elohenu. ſuru ſuru
zeu miſciam tame al tigagu zeu mitto ha hibaru noſce chele
adonai. chi lo behipazon tezeu vbimnu ſa lo telehum chi
holeh liſnehem adonai vmaaſſe hem elohe iſrahel. hinne
iaſchil gaudi iaruȝ veniſſa vegaua meod caaſcer ſciamemu

galeba rabim chen miscbat meisc marrebu uetoaro mibe-
ne adã. chen iaze goim rabim galau icpezu melabim pibem
chi ascer lo ſuppar labem rau ueascer lo sciamcu bitbona
nu. mi beemin liscmugatenu uzroag adonai gal mi niglata
uaiagal caionec leſanau uecasciorcsc meerez zia lo toar lo
uelo badar uenirrebu uelo marre uenabmedebu. niuze ua-
badal iscim isc macouot niduag boli ucmaster panim mi-
mennu niuze uelo basciaunubu. aben bolaienu bu nasa
umabouenu ſeu alam ueanabnu baſciaunubu naguag muc
che elohim ſigunne. uebu mebolal mippesciagenu meduc
ca megauonotenu musar scielomenu galau ubabauorato
nirpa lanu. cullanu cazzon taginu isc ledarco paninu uado
nai biſgiag bo et gauon cullanu. nigas uebu nagane uelo iſ
tab piu caſſe latteuab iubal ucrabel liſne cozzezeba neela-
ma uelo iſtab piu. megozer umimmiscpat luccab ueet do-
ro mi iesobeab chi nigzar meerez baim mippesciab gam-
mi negab lamo. uaitten et resciaim chiuro ueet gascir be-
motau gal lo bamas gasa uelo mirma beſiu. uadonai baſez
daccheo bebelli im tasim asciam naſscio irre zerag iaarib
ſamim uebeſez adonai beiado izlab. megamal naſscio irre
isbab bedagto iasdic zadic gaudi larabim uegauonotam
bu isbol. laben aballec lo barabim ueet gazumim ieballec
scialal tabat ascer begera lammauet naſscio ueet posce-
gim nimna uebu het rabim naſa uelapposcegim iaſgiab.
¶ Latine q̃ pulchꝛi ſuꝑ montes pedes euangelizantis: et
pꝛedicantis pacem annũctiantis bonũ pꝛedicantis ſalutem Latina littera.
dicẽtis ſyon regnauit deus tuus. vox ſpeculatoꝝ tuoꝝ leua
uerũt vocẽ ſimul laudabũt. quia oculo ad oculũ videbunt
dũ reuertet̃ dñs in ſyon. gaudete ⁊ laudate ſimul deſerta hi
eruſalẽ: q̃a cõſolatus eſt dñs populũ ſuũ redemit hieruſalez
manifeſtauit dñs brachiũ ſanctũ ſuum in oculis omniũ gen
tium: ⁊ videbũt oẽs fines terre ſalutarẽ dñi noſtri. Recedite

receditе exite inde pollutum nolite tangere. exite de medio
eius: mundamini qui fertis vaſa domini. quia non feſtinan-
ter exibitis: nec in fuga properabitis iter. precedet eniꝫ vos
dominus ⁊ congregans vos deus iſrahel. Ecce intelliget
ſeruus meus exaltabitur. ⁊ eleuabitur et ſublimis erit val-
de. Sicut obſtupuerunt ſuper te multi. ſic inglorius inter vi-
ros aſpectus eius: et forma eius a filijs hominum. ſic aſper-
get gentes multas. ſuper ipſum aperient reges os ſuum. qꝛ
quod non fuit narratum eis viderunt. ⁊ qđ non audierūt
Capitulū. liij. contemplati ſunt. ¶ Quis credidit auditui noſtro
et brachium domini cui reuelatum ē: ⁊ aſcēdit ſicut virgul-
tū corā eo: ⁊ ſicut radix đ terra ſitiēti ñ ē ſpēs ei: neqꝫ decor
⁊ vidimꝰ euꝫ. ⁊ ñ erat aſpectꝰ vt deſiderarēmꝰ eū. deſpectꝰ
⁊ nouiſſimꝰ viroꝝ vir dolorū ⁊ aſſuetꝰ infirmitate: ⁊ q̄ſi ab
ſcōditꝰ vultꝰ a nobis vilis ⁊ ñ reputauimꝰ euꝫ. vere lāguo
res nr̄os ip̄e tulit: ⁊ dolores nr̄os ip̄e portauit: ⁊ nos repu-
auimꝰ eū vlceratū ꝑcuſſū a đo ⁊ afflictū. ip̄e āt vulneratꝰ ē
ꝓpt̄ iniq̄tates nr̄as: attritꝰ ē ꝓpt̄ culpas nr̄as: diſciplīa pa-
cis nr̄e ſuper eū ⁊ liuore eiꝰ ſanati ſumꝰ. oēs nos q̄ſi oues er-
rauimus: vnuſqſqꝫ in viaꝫ ſuā declinauimus: ⁊ dn̄s placa-
tus ē cū eo de iniq̄tate oīm nr̄m. ꝑcuſſus ē ip̄e ac leſus ⁊ ñ
aperiet os ſuū. ſicut agnꝰ ad occiſionē ducet̄: ⁊ q̄ſi ouis co
rā tondēte ſe obmuteſcit: ⁊ nō aperiet os ſuū. De anguſtia
⁊ de iudicio ſublatꝰ ē: ⁊ generationē eiꝰ q̄s enarrabit̄: abſci
ſus ē. n. de terra viuētiū ꝓpter ſcelus ppl'i mei: ⁊ vlcus qđ
erat eis. ⁊ dedit ſicut impij ſepulturā ſuā. ⁊ q̄ſi diues mortē
ſuā nulla iniq̄tate facta: neqꝫ dolo repto ī ore eiꝰ: ⁊ dn̄s vo
luit cōterere eū: ⁊ infirmare: ſi poſuerit ſe ꝓ pctō aīa ſua vi-
debit ſemen elongabit dies: ⁊ voluntas dn̄i in manu eiꝰ ꝓ
ſperabitur. ꝓ labore anime eius videbit ſaturabit̄ in ſapien-
tia ſua iuſtificare faciet. ſeruꝰ meus iuſtꝰ multos ⁊ peccata
eorum ip̄e portabit. idō ꝑticipare faciā eum cū pluribꝰ ⁊ cuꝫ

fortibus diuidet ſpolia pro eo q tradidit ad mortē animam ſuā: et cū iniqs reputatus ē: et ipſe peccā multoꝝ tulit: et pro transgreſſoribus rogabit. et reliq vſq ad eſaie libri finē.

Quāq ſup ꝓphetia hac: viri iudei vt ipſam a vero ſenſu ꝑuertant: doctores veſtri multa dicāt. credo tñ q̄tuꝫ de ea ipſi ꝯturbati ſint me bene noſcere nō negabitis. q ſi eoꝝ a ꝓphetie veritate diſtātia: ſicut mihi vobis aperta eēt: nō dubito doctrinā eoꝝ. ſicut et ego feci: vos fugere. et vos nō ignorare volo: inter de xp̄o loquētes prophetias. hāc p̄maꝫ fuiſſe que ad alias cōtēplandas me traxit. Quāobrem vt ſaltē ipſaꝫ diligēter ſine paſſione ꝑſcrutaremini a vobis obtinere nō parum cuperē. me. n. certum redderē q per eam paradiſi ianue vobis aperirentur. — Judeorum expoſitio

Et cum doctores veſtri oēs: dempto rabi ionata: qui ipſam meſſie attribuit. de vobis ipſis loqui dicant. ideo rabi Dauid expoſitioneꝫ: qui contra chriſtianos callidius alijs procedit dumtaxat recitabo: quāuis quibuſdam neceſſarijs locis quarundam notabilium partium. ex aliorum rabi opinionibus mentio fiet. — Rabi ionata.

Inquit itaq rabi dauid ꝓphetiā in ꝑtes plures diuidendo q̄ pulchri ſup mōtes erunt pedes euāgelizātis: et ꝑdicantis vocē meā. prenunciantiſq pacē: bonū et ſalutē: dicēdo ſyon regnauit deus tuus. Attribuit enim partem hāc vſq. Ecce intelliget ſeruus meus veſtre a captiuitate liberationi. Vſq enim tempus illud dicit deum non regnare quodammodo viſum eſſe. tunc autem: quoniam ipſe regnauit omnes vnanimiter dicent: et vult prophetam hic methaphorice loqui. inquit enim rem illam: per orbem totum ſic manifeſtam eſſe debere quaſi homines ſaluatōis voceꝫ ſuper montes intelligere facerent. Vox ſpeculatoꝝ tuoꝝ. i. prophetarum tuorum leuauerunt vocem hoc eſt leuabunt vocem cum leticia ſimul et laudabunt. q oculo ad oculum — Rabi dauid

videbunt. id eſt prophetico ſpiritu videbunt dñ reuertetur dñs in ſyon. ſ. gloria domini. ⁊ hic quidem eſt ꝓpheticus ſpiritus qui poſt mortẽ agei zacharie ⁊ malachie ablatus ẽ qui tunc iſraheli reſtituet̃ ⁊ habundantius. gaudete et laudate ſimul. i. leuate ſimul vocẽ. manifeſtauit dñs brachium ſanctum ſuum: methaphorice loquendo. eorum enim ſalutare omnibus manifeſtum erit. Recedite recedite ad maiorẽ rei corroborationem. exite inde. ſcꝫ a captiuatiõe. pollutum nolite tangere. edom videlicet ⁊ iſmaelẽ: inter q̃s captiui fuiſtis. exite de medio eius. i. de medio cuiuſlibet ciuitatis ipſoꝝ mundamini ab omni turpitudine ⁊ ſcelere vos q dñi vaſa fertis. veſtra enim bellica vaſa: vaſa dñi erunt. nã alijs non indigebitis. cuius ratio erit: quoniã non feſtinanter: ſed eleuata manu abſqꝫ metu exibitis. precedet. n. vos dominus qui ab omni impedimento vos tutos reddet.

¶ Ecce intelliget ſeruus meus pagina hec ſuper iſrahel: captiuo exiſtente a deo dicta fuit quẽ quẽadmoduꝫ ſupra vbi ⁊ tu iſrahel ſerue meus inqt. ſeruum appellat. dicit itaqꝫ ꝙ iam tempus veniet quo ſeruus meus iſrahel exaltabit̃: ⁊ eleuabitur ac ſublimis valde erit. vbi rabi dauid dictionẽ illam intelliget: pro proſperabitur accipit. ſicut obſtupuerunt ſuꝑ te multi. hoc eſt ſicut de tuo infimo ſtatu multi admirati ſũt: ⁊ merito cũ tuũ aſpectũ plus ceteris inglorijũ viderint ſic aſperget. i. aſpergere faciet ad gentes multas eloquium ⁊ ſermonem deus extra: vt ſicut de tuo abiecto ſtatu admirati ſunt. ſic ⁊ de tua maxima releuatione admirate loquãt̃ loquitur aũt hic q̃nqꝫ ad p̃mã: q̃nqꝫ ad ſcdãm ꝑſonam propheta prophetico more. ſuper ipm aperient reges os ſuum magnã ipſorũ gloriã cõtemplãdo: qꝛ ſi qð nõ fuit narratuꝫ eis viderunt tm̃modo. ſed longe plura. Quis credidit auditui noſtro verba hec a gentibus tunc dicentur hoc mõ videlicet q̃s auditui quẽ de eo a ꝓphetis: ⁊ ab ipſis met au-

dicebamus credidiſſet. nunqȝ.n. quod oculis noſtris nunc videmus: de illis credidiſſemus. ⁊ brachiū dn̄i cui reuelatum ē. ſicut huic genti. aut dixit: cui admiratiue: quaſi dicāt vide cui inſimo ⁊ abiecto populo dn̄i brachiū reuelatum ē: ⁊ aſcendit ſicut virgultum coram eo. i. quaſi virgultū ſterili loco exiſtens: cui nulla ē pulchritudo. ſic ipſe a dn̄o aſcendit: ita ꝙ ipſum dū captiuatione exiſtebat vidimus ⁊ ñ erat eius aſpectus niſi turpis: ⁊ ab alijs difformis. ⁊ deſiderauimus eum: hoc eſt ⁊ non deſiderauimus eum. predictuȝ.n. non pro duobus ſeruit: ac ſi diceret: ⁊ vidimus eum: ⁊ non erat aſpectus: nec deſiderauimus eum. ¶ Deſpectus ⁊ nouiſſimus viroꝝ non ſolū nō deſiderauimus cū: ſȝ etiā deſpectus in oculis nr̄is erat: ⁊ viroꝝ nouiſſimus: vir doloruȝ ⁊ aſſuetus infirmitate. i. laboribus ⁊ captiuitatis anguſtijs. dixit autē aſſuetus: eo quia patienter omnia tolerat. ⁊ quaſi abſconditus vultus a nobis. vultum.n. noſtrū abſcondebamus ne ipm̄ aſpiceremus. ſic ipſum indeſpectuȝ habebam⁹ Uere languores noſtros ipſe tulit. ſcriptum eſt ab ezechiele: filius non portabit iniquitatem patris ⁊ pater non portabit iniqtatem filij. Quanto magis ꝙ nec vnus homo pro alio. aut gens vna pro alia. Quid igitur dictuȝ hoc ſibi vult vere languores noſtros ipſe tulit: ⁊ illud vulneratus ē propter iniquitates noſtras: ⁊ liuore eius ſanati ſumus. nec ſimile eſt hoc dicto hieremie trenorum libro: patres noſtri peccauerunt: ⁊ non ſunt: ⁊ nos iniquitates eorum ſubtinuimus: illud enim cum dicto moyſi. exodi. xxxiiij. conuenit dicentis qui reddis iniquitatem patrū filijs: et reliqua. quod cum viam patrum filij ſecuntur intelligitur. id autem quod hieremias dixit. Dolentium more qui verba ſua non conſiderant dixit. ⁊ ſic etiam hoc quod de iſrahel populi dicēt ex nimia admiratione inconſiderate dicent: non ꝙ propter eorum iniquitates iſrahel paſſus ſit. ſed ipſius gloriam tūc

videntes quod ipſe veram obſeruauerit fidem: ipſi vero falſam: cõfeſſi erant. Quãobrem id quod ipſi pati debebãt: de iure mali: in iſrabel redundatũ fuiſſe dicent. ⁊ ſic pro eis ipſum attritũ fuiſſe putabunt. Quapropter dicent: ⁊ nos reputauimus eũ pro peccato ſuo a deo percuſſum ⁊ uulneratum: cuius oppoſitũ nunc videmus: quia non pro ſuo: ſed pro noſtro paſſus eſt. ita quod nos eius liuore ſanati ſumus. Omnes nos quaſi oues errauimus paſtorẽ. ſ. nõ habentes. ⁊ unuſquiſqꝫ in viam ſuam poſt deum ſuum declinauimus. nũc autem videmus: quia omnes preter iſrabel: cum quo veritas erat errauimus. ⁊ dñs repoſuit in eo iniquitatẽ omniũ noſtrum. i. punitõnem iniquitatũ. percuſſus eſt ipſe ac leſus: hoc eſt percuſſus in bonis ⁊ leſus in perſona: ⁊ tamẽ ut ex hijs cõquereretur: os ſuum nunqꝫ aperuit. ſed tanqꝫ agnus qui ad occiſionem ducit: ſeu ouis que coram tõdente ſe obmuteſcit: ſtabat. de anguſtia captiuitatis. ſ. a qua detentus erat ⁊ de iudicio depredationis a qua verebatur: ſublatus iam eſt ⁊ redemptus. Et generatiõem eius quis enarrabit. i. quis ſuam generationem adeo excelſam putaſſet. abſciſus eſt. n. de terra viuẽtium: cum de terra ſua que hoc nomine appellabatur: captiuus egreſſus eſt. Propter ſcelus populi mei ⁊ ulcus eorum: quiſqꝫ populus dicet quod propter ipſius ſcelus ipſe vulneratus eſt: nõ autem quod ipſe ob ſua mala opera id meruerit. ⁊ dedit ſicut impij ſepulturã ſuam: quia ſic ipſos in captiuatione occidebamus: quemadmodum ⁊ impij ſua iniquitate interficiuntur: ac ſi merito ⁊ iuridice id feciſſemus. Dixit autem ⁊ dedit. ſ. ipſe ſua voluntate. dicebant enim eis aut mori te oportet: aut legi tue renunctiare: ipſe vero ex hijs mortem eligebat. Dixit quoqꝫ ⁊ quaſi diues. nam etiam diues: ut ſua arripiantur bona: interficitur. Et dominus voluit conterere eum: ⁊ infirmare. non enim in hijs que in

captiuatione a nobis paſſus eſt:cauſam aliam videmus: ni
ſi ꝙ pro ſceleribus noſtris:ſeu ex dei:quam ignoramus vo
luntate:id fuerit. Si poſuerit ſe pro peccato anima ſua: ve-
re nunc cognoſcimus ꝙ pro malo quod ipſe paſſus eſt:bo-
num meritum ei retribuitur. Nam ſi poſuit ſe anima ſua lo-
co peccati:grande ſemen videbit. Ezechiele dicente:multi-
plicabo eos:ſicut oues homines. Elongabit dies:etas ſua
longa erit prout infra propheta inquit. Sicut dies arborum
erunt dies populi mei. Et voluntas domini que erat ipſum
in captiuatione conterere: nunc ſibi proſpera erit: multipli-
cabit enim ipſum:ſibiqꝫ immenſe beniuolus reddetur. Pro
labore anime eius: ab iſta parte deus de iſrabel loquendo:
talia fatur. Pro labore quem in captiuitate ſuſtinuit: retri-
butio erit. quoniam rem bonam qua bene ſaturabitur: vide
bit. Et in ſcientia ſua iuſtificarī faciet. Seruus meus iſrabel
iuſtus: populos multos: quia quemadmodum ſupra pro-
pheta dixit:ſcientia domini tota terra repleta erit. ⁊ pecca-
ta eorum ipſe portabit. nam iuſticia ſua ⁊ bonitate aliarum
gentium peccata portabit:ſuis enim meritis:orbe toto pax
⁊ bonum a me dabitur. Ideo participarī faciam eum cū plu
ribus: ⁊ cum fortibus diuidet ſpolia. verba hec de gog ma
gog:aliarumqꝫ gentium cum ipſo venientium:ſpolijs intel-
liguntur. que quidem ſpolia iſrabel: pro eo ꝙ in captiuatio
ne animam ſuam ad mortem tradidit:concedentur. Et cum
iniquis reputatus eſt. ut ſupra dixit: ⁊ dedit ſicut impijs ſe-
pulturam ſuam. Et ipſe peccata multorum tulit. ea enim
que indebite gentes ſibi faciebant:cum patientia tolerabat
⁊ cum hoc pro tranſgreſſoribus rogabit: non obſtantibus
enim malis illis: pro eis deum orabat. ut fructus terre eis
habundanter pacificeqꝫ daret. ¶ Chriſtianis autem xp̄o
iheſu nazareno ꝓphetiā attribuētibus dicas dictōnes illas

intelliget exaltabit: eleuabit: et ſublimis erit valde. ad quid ꝓpheta explicauit. Nã ſi pro ſua humanitate: talia in eo viſa nõ fuerũt: niſi q̃tum in ligno quo ſuſpenderũt euz: exaltatus fuit: ſi vero ꝑ diuinitate iam ante aduentũ eius exaltatus erat. Dicit quoq; ꝓpter ſcelus populi mei. ulcus eis ꝙ ſecundũ eos ulcus ei dicere debebat. Clauſulã preterea illã: videbit ſemẽ ſi ꝑ humanitate dixit: ipſe filios nõ habuit ſi ꝑ diuinitate vero: et ꝑ filijs diſcipulos intelligere voluit: hoc nõ reperit. Diſcipuli. n. q̃nq; filij nuncupant: nõ aũt ſemen: et vltra hec deo ſemẽ nõ eſt. dixit inſuꝑ: elõgabit dies: qḋ q̈dem q̃tum ad humanitatẽ minime viſum fuit. quo aũt ad diuinitatẽ dies dei eterni ſunt. Et demũ cũ dixit: et ꝑ trãſgreſſoribus rogabit. ſi ipſe deus erat: quẽ pro trãſgreſſoribus rogare volebat:

Confutatio rabi dauid

¶ hec igit ſunt iudei viri: quibus ſuꝑ ꝓphetia hac. et vobis et ſibi rabi dauid ſatiſfacere credidit. que ſi a vobis debito modo cõſiderarent: nõ dubito ꝙ ꝑ ipſa ſuã et alioꝝ rabi malitiã detegeretis: eoꝛũq; doctrinã xpi fidem amplectẽdo: aufugeretis. ipſe. n. et ſi in ꝑtes quas vidiſtis ꝓphetia bene diuidit. hijs tñ ꝑtibus eas quibus deberet non attribuẽdo: necnõ et totius ꝓphetie ꝓceſſu: pleriſq; locis cõfundit. Nã de prima eius ꝑte qua xpi explicat aduentus: cũ cõditionibus a propheta aſſignatis ipſam metaphoꝛice loqui ait. qḋ nõ eſt niſi praue dictũ. cũ lr̃a id qḋ ſignificare intendit aperte ꝓferat et cũ alijs eiuſdez myſterij ꝓphetijs conueniat. ſuã quoq; prauitatẽ ex eo cognoſcere poteſtis: q̈a partẽ illã ꝓphetie dicentẽ. q̈s credidit auditui noſtro. et reliqua. uſq; ad ꝑtem illã: pro laboꝛe aĩe eius videbit: ſaturabit a gẽtibus vr̃e redẽptionis tꝑe: de vobis dicendã eſſe ait. In quo expoſitione rabi Jonate qui ipſam meſſie attribuit non ↄuenit. et vos non ignoꝛare ſcio: huic rabi et doctrine auctoꝛitate: et fidelitate: magis q̃ rabi dauid fidḋ preſtãdã eſſe. nõ obſtãte ꝙ in ea ꝑte plura ↄtinent que ſuꝑ

iſrahel nullo modo verificari poſſunt. Nā cum ſup ea par
ticula: qꝛ qđ nō fuit narratum eis: videbunt: ⁊ qđ nō audi-
uerunt cōtēplati ſunt dicāt gētes de iſrahel redemptione
eo quia id nūq₃ audiuerint admirandas eē: dictū ſuū recte
fallit. Melius. n. de eoꝝ in Hieruſalem reductione xpianis
conſtat. quā ſibimet ipſis qui ipſam preſtolant. Cūq₃ ex par
ticulis illis dicētibus. ꝑcuſſus eſt ipſe ac leſus: ⁊ non aperi
et os ſuū. ⁊ dabit ſicut impij ſepulturā ſuam: ⁊ quaſi diues
mortem ſuā: vos ꝑcuſſiones ⁊ calamitates libēti animo pa
ti: ad mortēq₃ ⁊ ſepulturā a vobis ipſis exponi: affirmare
ītēdit. ubi fundet neſcio. Scitis. n. id veritati de facto con
tradicere. Nunqd nō etiā ſup ea ꝑticula dicente. nulla iniq
tate facta neq₃ dolo reperto in ore eius: hic rabi ſuā praui-
tatē oſtēdit: cū captiuatōem ⁊ alia que in ipſa patimini ma-
la. nō propter iniqtatem veſtram. ſed ex dei volūtate abſq₃
cauſa vos pati dicat. quaſi ſacre ſcripture auctoritates oēs
oppoſitū predicātes: nō audiremus. Dicite obſecro qd ſibi
cap. xxx. hieremias voluit: cū inqt. plaga. n. inimici percuſſi
te caſtigatione crudelis propter multitudinē iniqtatis tue
fortia facta ſunt peccata tua. ⁊ reliqua. Et ezechiel cū. xxx-
viij ait. ⁊ ſciēt gētes qm̄ iniqtate ſua capta ſit domus iſrael
Nō obſtāte ꝙ vteronomij. xxviij. moyſes omnia hec in te
ſtimonium libro ſcripſit. inquit. n. ꝙ ſi audire nolueris vocē
dn̄i dei tui: ut cuſtodias ⁊ facias oīa mandata eius. venient
ſup te oēs maledictiōes iſte: in fine quaꝝ dicit: diſperget te
dn̄s in oēs populos a ſumitate terre uſq₃ ad terminos eius
⁊ poſtea ſequitur: in gentibus quoq₃ illis nō quieſces: neq₃
erit requies veſtigij pedis tui. ⁊ reliqua que: ut ſecūda par
te deo duce de rabi moyſi auctoritate videbit: pro hac pre-
ſenti veſtra captiuatione dicta fuerunt. Sequitur inſup ex
dictis ſuis incōueniens quoddā quod ipſe ſe euitare putat
⁊ eſt ꝙ particulas illas: ſcilicet vere languores noſtros ipſe

tulit: ⁊ dolores noſtros ipſe portauit. Similiter: ipſe autem uulneratus eſt propter iniquitates noſtras: attritus eſt propter peccata noſtra. Diſciplina pacis noſtre ſuper eo ⁊ liuore eius ſanati ſumus: ꝑ gentes de vobis dicendas eſſe uult quaſi deus gentem pro gente puniret: ⁊ ex conſequenti iniuſtitiam faceret. ⁊ quamuis gentes id ex ſeipſis dicere: non autem ꝙ ita ſit ipſe affirmet. ut a predicto inconuenienti excuſetur. Quid de verbis illis: ⁊ peccata eorum ipſe portabit. ⁊ ipſe peccata multorum tulit: in vltima prophetie parte cōtentis que a deo ſup iſrahel dicenda eſſe ait. Poſito enim pro non conceſſo ꝙ gentes: vlterius non cōſiderantes: de vobis talia dicerent. Nunquid de deo id idem explicabit: mira quippe res eſt ꝙ homo hic ſuam cōfuſionem non viderit. Adeſt preterea ſuis dictis fatuitas non parua qua ſuam malignitatem aperte oſtēdit. cum ex clauſula illa ⁊ pro tranſgreſſoribus rogabit: dicit vos cum oībus perſecutionibus a chriſtianis vobis factis: ꝑ eis deum orare. cuius oppoſitum: etſi ego ſicut ⁊ vos non ignorem: ſcitis tamen per prophetiam ſextam iam declaratam: ſuper re romanoꝝ: manifeſte patere: ad quorum deſtructionem: veſtram releuationem ſequendam eſſe dicitis. ꝙ ſi ſuper terre fertilitate: abundantiaqꝫ: ut ipſe in exemplū ducit: deum rogatis: pro intereſſe veſtro tanqꝫ inuiti: ſicut me non latet: id facitis: non autem caritate moti. cum erga chriſtianos in vobis nulla ſit. Qua igitur ratione ea que iſte rabi hac prophetia dixit. fundata ſint ignoro. cuius malitiam. ut melius detegatis: aliarum particularium partium confutatione derelicta ad ueram prophetie expoſitionem accedam. per quam etiam: ſuis contra Chriſtianos friuolis rationibus reſponſum patebit.

Catholica expoſitio

¶ Dico itaqꝫ primo prophetiam hanc: ipſius dei in terram aduentum. ut precedentes predicere. ⁊ hoc per particulam

illam. Quia oculo ad oculum videbunt: dum reuertetur dominus in Syon. quod quidem etiam per precedentem particulam dicentem: propter hoc ſciet populus meus nomen meum in die illa: Quoniam egoipſe ſum qui loquar. Ecce adſum: explicatum fuit. qui etiam aduentus. ut per alias habetur prophetias: per predicantem dicentem Syon regnauit deus tuus: euangelizandus erat. Ex quo eſto ꝙ iudei pro maiori parte: ut pluries viſum eſt: ipſum recepturi non erant. pro illis tamen qui ſibi credituri erant: ac etiam pro alijs gentibus ad ſuam fidem venturis. vt Hieruſalem exultaret. propheta inquit. Gaudete ⁊ laudate ſimul deſerta Hieruſalem. quia cõſolatus eſt dominus populum ſuum: ſcilicet iudeos bonos ipſum expectantes. ⁊ deinde pro gentibus ſequitur. Manifeſtauit dominus brachium ſanctum ſuum in oculis omnium gentium: ⁊ videbunt omnes fines terre ſalutare domini noſtri. ⁊ quemadmodum per alias habemus prophetias ipſum in humana forma eſſe venturum. ſic ⁊ ex iſta neceſſario colligimus. Certum eſt enim ꝙ ad hoc: ut deus cum eis loqueretur: ⁊ ipſum viſibiliter viderent. neceſſe erat ut humana forma illis appareret. ex quo ſicut in ſuperiori prophetia ipſum ſeruum ſuum deus pater vocauit: ſic ⁊ hic facit: cum inquit: Ecce intelliget ſeruus meus: exaltabit̃ ⁊ eleuabitur ⁊ ſublimis erit valde. Que verba de eius in cruce exaltatione: eſto ꝙ rabi dauid id deludendo dixerit: ut videbitis: loquuntur.

Prima igitur prophetie pars exponenda ſic eſt. Quam pulchri ſuper montes pedes euangelizantis: predicantis pacem annunciantis bonum: predicantis ſalutem dicentis. ſyon regnauit deus tuus humãitate ſcilicet aſſumpta ⁊ nõ ſicut rabi Dauid ait. Certum eſt enim ꝙ deus etiam q̃ꝰ iſrahel in hieruſalem nunquam ſtetiſſet: ſemper regnauit: propter quod regnauit deus tuus dicere non oportebat.

niſi de carnis aſſumptione propheta intelligeret. Vox ſpeculatoꝝ tuorum leuauerunt vocē. i. leuabunt vocem in eodem aduentu ⁊ ſimul laudabunt: cuꝰ ratio erit: quia oculo ad oculum: hoc ē viſibiliter deum in humana forma venientem videbunt. Quod qdem dictum apoſtolis: alijſqꝫ a quibus cognoſcendus erat dirigit. Quapropter gaudete ⁊ laudate ſimul deſerta hieruſalem. q2 cōſolatus eſt dñs populum ſuum: ſubſequenter ait. dixit autem. redemit hieruſalez vt oſtenderet ipſam ab hijs q nomine iacob non cum veritate vocabant̃ amplius opprimendā non eē. ſed alias vocādo gentes. inquit. Magnificauit dominus brachium ſctm̄ ſuum in oculis oīm gentium: et videbūt omnes fines terre ſalutare domini noſtri. Deinde cum apoſtolis ſuis loquendo dicit. Recedite recedite: exite inde. ſcꝫ ex hieruſalē. pollutum hoc eſt alios malos iudeos nolite tāgere. ⁊ mundamini ab omni. ſ. phariſaica vita vos qui fertis vaſa dñi: vobis ſcꝫ ab ipſo conſignata: vt per ea gentes ad illum ducatis. Et cum hec nō in inſtanti: ſeu iudeorum metu: nō cum feſtinatione fienda eſſent: immediate ſubdit: qm̄ non feſtinanter exibitis. nec in fuga properabitis iter. precedet enim vos dñs: ⁊ congregans vos deus iſrahel. ſ. poſt ſuā reſurrectionē. Quibus vbiqꝫ et in omnibus ſemp eſſe debebat. Proceſſum deinde chriſti vite: vſqꝫ ad paſſionē ſuam. propheta enarrando ſeqtur. Ecce intelliget ſeruus meus: exaltabitur ⁊ eleuabitur ⁊ ſublimis erit valde. Quibus verbis cuncta myſteria que hic audietis continentur. Nam intelliget. ſicut rabi Dauid ait. idē ē quod ꝓſperabitur: pro quo infra. Et voluntas domini in manu eius proſperabitur. dicit. Ex quibus chriſtum opus ſuuꝫ proſpere perfitere debere innuit ſeruus meus: hoc pro chriſto homīe dixit. de quo etiā precedenti prophetia propheta locutus eſt cum dominus ab vtero vocauit me ſeruum ſibi. ingt. Dia cū huius

partis verba dei patris: de xp̄o homine ſunt: Nec de iſrahel prout rabi dauid ait: intelligi poteſt cum de eo ut viſum eſt prophetia minime verificet᷑. ⁊ ultra hoc a rabi Jonata: cuius dicto magis ſtandū eſt meſſie attribuat᷑. Exaltabit᷑ ⁊ eleuabit᷑ ⁊ ſublimis erit valde. oīa hec de eius in cruce exaltatione: per quā eleuabit᷑: ⁊ valde ſublimis erit. explicata ſunt per ſuā enim paſſionem: ⁊ crucifixionem. xp̄s ad ſe omnia trahere debebat. pro quo ſubdit propheta. ſicut obſtupuerunt ſup̱ te multi: ⁊ ſicut inglorius inter viros aſpectus eius. ⁊ reliqua. ſic aſperget gentes multas: aqua. ſ. baptiſmatis: cum qua: legem ſuam recipiendo: ad eternam ſalutem ipſas ducet. ⁊ de tanto myſterio gentes admirate. ſup̱ ipm̄ aperient os ſuum. eo quia quod non fuit narratū eis: viderūt. ⁊ quod non audierūt cōtemplate ſunt. Certū eſt enim ꝙ meſſie myſteria ñ niſi iſrahel narrata fuerūt: ⁊ predicata Ea aūt que ab illis dicenda de xp̄o erant: explicādo inquit. quis credidit auditui noſtro: hoc eſt: quis vnq̃ noſtrū credidit. ut nos quibus tale myſterium nunq̃ reuelatū fuit: credere deberemus: eiq̃ talem fidem preſtare. Et brachiū domini cui reuelatū eſt. quaſi dicerent: qua natiōe deus hoc grāde myſteriū cōſumari voluit. Et aſcendit ſicut virgultū coram eo. ⁊ reliqua. uſq̃ ad particulā illam: ⁊ non aperiet os ſuum de xp̄o ab ipſis gentibus dicenda erant. Que omnia quēadmodū a rabi dauid ſup̱ iſrahel falſo exponunt᷑. ſic in xp̄o verificant᷑. ⁊ ꝗuis dictionem illam hiſgiah: quam ego de mente rabi Salomonis. placatus eſt: tranſtuli: ipſe ꝓ immiſit ſeu poſuit. prout beatus Hieronymus fecit. accipiat: ex hoc tū ſentētia non variat᷑. De anguſtia ⁊ de iudicio ſublatus eſt. ⁊ reliqua. hic deus pater de xp̄o homine loquitur dicens. ꝙ poſtq̃ de hijs que xp̄o quo ad p̱tem ſuam humanam fieri poterant. ſublatus erit. i. quū ea parte ſublata conſideratus erit: generatiōem eius: hoc eſt modum ⁊ cauſam

incarnationis ſue quis enarraret: Nulli.n.facultas dať.ſed ipſe id declarans ſubdit. Abſciſus eſt.n.de terra viuentium ꝓpter ſcelus populi mei: ⁊ vlcus quod erat eis quod ꝑ vlcere originalis peccati dixit. Eſt.n. vlcus ꝑut a medica arte recipiť antiquum vulnus. Et dedit ſicut impij ſepulturam ſuā. ⁊ reliqua. in hac pte xpi mortis modus explicať. quia ſ.ſua humilitate ⁊ ꝑ maiori exemplo tanꝗ̄ impius ⁊ reus. etſi iniquitatē nō fecerit.animā ſuam ad mortem tradere debebat. Que verba cum verbis illis dicētibus.ꝑ eo ꝙ tradidit ad mortē animā ſuam ⁊ cū iniquis reputatus eſt.cōuenientiam habēt. Et cū ex tali paſſione ⁊ morte.vltra quod gentibus fidei lucem dare debebat. corpus ſuum etiam ab eis mirꝫ in modū glorificanduꝫ eſſet. Idcirco ſubſequenter ait.ſi poſuerit ſe pro peccato anima ſua videbit ſemen: elongabit dies. quod de ſuis fidelibus ſuaqꝫ fide que in eternū ſtabit:intelligitur. ⁊ volūtas dn̄i in manu eius proſperabiť. ita ꝙ pro labore anime eius:quod de anima vitali intelligitur:quem ipſe videbit ſaturabitur.nam in ſapientia ſua multos iuſtificare.i.ſaluare faciet. Cum.n.ſuam paſſionem contemplabunť:dei iudicium ſuis aduerſitatibus iuſtificabunt quo mediante ſaluabunť. ⁊ cum peccata eoꝝ ipſe portabit. ideo participare faciam eum cum pluribus. ⁊ cum fortibus diuidet ſpolia:inquit.dabunt.n.ei plures de ſuis bonis partem elemoſinas.ſ. ⁊ hereditates. ⁊ alia ſimilia.ita ut etiam fortes principes atqꝫ reges eoꝝ ſpolia in bellis acqſita cuꝫ eo diuidant. Unde omniū predictoꝝ fructuum per ipm paſſionis myſterio fiendoꝝ principaliores cauſas propheta aſſignando:tandem ſuum ſermonem hijs verbis concludit ꝑ eo ꝙ tradidit ad mortem animam ſuam: ⁊ cum iniquis reputatus eſt: ⁊ ipe peccata multorum tulit: ⁊ pro tranſgreſſoribus rogabit. Et ſunt omnes cauſe quattuor quarum

¶ Prima eſt animam ſuam pro aliorum ſaluatōne ad mor

tem tradere; per quod ſuam inmenſam; erga mundum cari-
tatem oſtendit. nulla enim maior caritas eſt: quam animam pro
amico exponere. ¶ Secunda autem cauſa eſt; quia cum
iniquis reputari voluit. in quo ſuam inmenſam humilitatem
demonſtrauit. non obſtante enim quod animam ſuam ad mor-
tem tradere voluerit. voluit etiam cum iniquis reputari. et
inter duos latrones ſuſpendi. ¶ Tertia vero cauſa eſt quia
ipſe peccata multorum tulit. non enim tantum pro preſenti-
bus et futuris mors ſua neceſſaria erat; ſed etiam preteritis
qui in originali peccato mortui fuerunt. ¶ Quarta qui-
dem et vltima in propoſito cauſa eſt. quia pro trangreſſori-
bus rogabit. cum quo myſterio terribilis precepti inimicorum
dilectonis. per quod magnam gentium multitudinem ad fi
dem traxit; exemplum dedit. Inter omnia enim myſteria hec
hoc maius eſſe videtur; cum omnia alia preter illud contra
voluntatem ſuam poſſe in eum fieri; videantur quamuis cuncta
euitare potuiſſet. Et ego amen dico vobis quod ſi ſicut granum
ſinapis fidem haberetis; omnia hec ſicut et mihi vobis planam eſſent
et rabi dauid ſophiſmata: que per ſe ipſa ruunt; liquide paterent — Concordia cum
necnon euangeliſtarum dictis: que de omnibus hijs indubitatum per — euangelio
hibent teſtimonium fidem preſtaretis. Nam de prima eius parte vi
delicet; quam pulchri ſuper montes pedes euangelizantis. et re
liqua. Quemadmodum ſupra prophetia. vij. habuiſtis. Mate- — Mattheus
us cap. iij. teſtatur dicens. In diebus autem illis venit iohannes
baptiſta predicans in deſerto iudee. et reliqua. ¶ Cum parte
autem illa. Vox ſpeculatorum tuorum leuauerunt vocem ſimul lauda
bunt; quia oculo ad oculum videbunt. dum reuertetur dominus in Syon
immo cum tota quaſi prophetia. Lucas capitulo ſecundo — Lucas.
conuenit. qui ait. Et ecce homo erat in Hieruſalem: cui no
men Symeon et homo iſte iuſtus et timoratus expectans
conſolationem Iſrahel: et Spiritus ſanctus erat in eo et
reſponſum acceperat a ſpiritu ſancto. non viſurum ſe mortem

niſi prius videret xp̄m dn̄i: ⁊ venit in ſpiritu in tēplū: ⁊ cū inducerent puerum ihesum parentes eius vt facerēt ſcd̄m conſuetudinem legis. pro eo ⁊ ipſe accepit eū in vlnas ſuas: ⁊ benedixit deum et dixit. Nunc dimittis ſeruum tuum domine: ſm̄ verbū tuū in pace. quia viderunt oculi mei ſalutare tuum. quod paraſti an̄ faciē omniū populoꝝ. lumen ⁊ reuelationem gentiū ⁊ gloriā plebis tu i iſrabel. Et erat pater eius ⁊ mater eius mirantes ſuper hijs que dicebanť de illo: ⁊ benedixit illis ſymeon: ⁊ dixit ad mariā matrē ei⁹ Ecce poſitus eſt hic in ruinam ⁊ in reſurrectiōe multorum in iſrabel. ⁊ in ſignum cui cōtradicetur: et tuā ipſius animā ꝑtranſibit gladius: vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes. Deinde ſequitur. ⁊ erat anna ꝓphetiſſa filia phanuel de tribu aſcer: hec preceſſerat in diebus multis. ⁊ vixerat cū viro annis ſeptē a virginitate ſua. ⁊ hec vidua vſqꝫ ad annos octuagintaq̄tuor: que non diſcedebat de templo ieiunijs ⁊ obſeruationibus ſeruiēs nocte ac die: ⁊ hec ipſa hora ſupueniens confitebatur dn̄o: ⁊ loquebať de illo omnibus qui expectabant redemptionē iſrabel. ¶ Receſſū quidem apoſtoloꝝ alioꝝūqꝫ ieſum ſequentium poſt ei⁹ mortem a hieroſolima: pro quibus recedite recedite. exite inde dictum fuit. Euangelia oīa ⁊ apoſtoloꝝ actus pleriſqꝫ locis predicant. ¶ Quod autē ipōs non feſtinanter exire oporteret. a luca cap. vltimo colligitur dicēte. vos autem ſedete in ciuitate quouſqꝫ induamini virtute ex alto. Et apoſtolorum actib⁹ a quibus ipſos poſt xp̄i mortem aliquo tēpore in iudea predicare habemus. ¶ Et quod deus eos vbiqꝫ precederet. Johannis vltimo certificamur: dicentis. Euntes ergo docete oēs gentes baptizātes eos in nomie patris et filij et ſpiritusſancti. ⁊ ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſqꝫ ad conſumationem ſeculi. ¶ Quod aūt pars illa: ecce intelliget ſeruus meus exaltabitur: et eleua-

Lucas.

Actus apl'oꝝ

Johannes

bitur ⁊ ſublimis erit valde. pro eius crucifixione: per quã a gentibus cognoſcendus magis erat dicta fuerit; ab ipſo etiam Johnne capitu. viij. habetur dicente.. Cum exaltaueritis filium hominis. tunc cognoſcetis quia ego ſum. Et capi. xij. Et ego ſi exaltatus fuero a terra oĩa traham ad meipſum. hoc autem dicebat. ſignificans qua morte erat moriturus. ¶ De parte vero illa. Sicut obſtupuerunt ſuper te multi ⁊ de gentium ſuper hoc admiratione: earumq; ad eius fidem: quibus dicta non fuit conuerſione. euangelia cũcta apoſtolorũq; actꝰ: et parabol' ⁊ aperto ſermõe mẽtionẽ faciunt. Ipſum inſuper pro multis animam ſuã ad mortem: qua mediante eorum tulit pctã: tradidiſſe cum quo ab errore ad veritatẽ congregauit. etſi ꝑ plura noui teſtamenti loca manifeſte pateat. volo tamen duas vobis ſuper hijs auctoritates dumtaxat recitare. Quarũ vna Mathei eſt. xx. dicentis; ſicut filius hominis non venit miniſtrari: et dare animam ſuam redemptionem pro multis: ⁊ reliqua. Johannes Matheus.

¶ Alia vero Johannis. xi. eſt dicentis. Unus autem ex ipſis caypbas nomine: cum eſſet pontifex anni illius; dixit eis: vos neſcitis quicq; nec cogitatis. quia expedit vobis vt vnus moriatur homo pro populo: ⁊ non tota gens pereat. hoc autem a ſemetipſo non dixit. ſed cum eſſet pontifex anni illius prophetauit. quia ihesus moriturus erat pro gente. et non tantum pro gente. ſed vt filios dei: qui erant diſperſi congregaret in vnum: quam mortem ſi manſuete ⁊ tanq; agnus ad occiſionem ductus acceperit. per euangeliſtas omnes ſuam recitantes paſſionem aperte videtur. Ipſum quoq; cum iniquis reputatũ fuiſſe. verificat Matheꝰ capitulo. xxvij. dicens. Tunc crucifixi ſunt cum eo duo latrones; vnus a dextris; et vnus a ſiniſtris. Ipſum autem pro trãſgreſſoribus rogaſſe. teſtatur Lucas capitulo. xxiij. vbi ait. ihesus autem dicebat. Pater dimitte illis. non enĩ Johannes. Matheus Lucas.

ſciunt quid faciunt. Propterea quidem ipſum bonas res
vidiſſe atq; continue videre cum multis quoq; ⁊ magnis
participem eſſe: non oportet auctoritate probare. eſt enim
hoc per ſe notū. quamuis hec omnia apud vos tanq̄ libri
ſignati verba ſint. ¶ Ego autē non propter hoc ab incepto
deſiſtam: vt omni conatu vobis veritatē predicē: ⁊ veſtro
rum prauitatē oſtendā qui vltra ea mendatia que ſuper de
clarata prophetia dixerūt in ſubſequenti qua illam fortifica
re conantur ad deteriora ꝓcedūt. Nam cum lauda ſterilis
non peperit: decanta laudē: ⁊ letari non parturijt: quoniā
multi filij deſerte plures q̄ filij nupte dicit dn̄s ſubſeq̄nti. c.
liiij. Propheta inq̄t: ipſū de hieruſalem: que tanq̄ mulier
ſterilis: que nūq̄ parturijt huc uſq; fuit locutū eē aiunt: illā
cum hoc cōfortādo: q̄m multi plures filij deſerte erunt. q̄
eius que nupta fuit: quod de alijs gentibus intelligunt.

Iudeorum expoſitio

Confutatio ipſorum.

¶ Eorū autē falſitas ex eo patet. quia vſq; xp̄i aduentum
cū q̄ hieruſalē hic confortatur: alie gentes que fidē non ha
bebāt poterant filij deſerte nuncupari: et iudei qui fideles
erāt filij nupte. Nō. n. poterat hieruſalē deſerta vocari: que
deū in virū habebat. ſ; hū gētiū terre q̄ ip̄m ignorabant.

Iudei.

Confutatio ipſorum.

¶ Dicūt quoq; deſerte filios. ſ. iudeos q̄ ad hieruſalē re
uertēt: plures q̄ alie mūdi natiōes eſſe debere. Quod fatuū
ē dicere ꝯſertiz cū ꝑ plures habeatis ꝓphetias q̄ illi q̄ ex
vobis ad hieruſalē redēpti reuertēt pauci erunt. Semꝑ. n.

Iudei.

vt vos n̄ latet: de reſiduis vr̄is ꝓphetie loquūt. ¶ Habet
ꝑterea in ꝓphetia q̄ſi puncto modico dereliq̄ te: ⁊ in miſe
ratiōib⁹ magnis ꝯgregabo te in furore indignatōis abſcon
di faciē meā parūꝑ a te: q̄d dictū ab eis ſic exponit. nā eſto
q̄ captiuitas vr̄a ſe multū elōgauerit: q̄ſi punct⁹ modicus.
tn̄ erit reſpectu magnaꝝ miſerationū qb⁹ ꝯgregādi eritis.
¶ Hui⁹ autē expoſitōis veritatē voſmetip̄ſi iudicate: q̄ d̄ ea
p̄uatōis diuturnitate ad deū q̄tidie clamat̄ . ⁊ ꝓpheta in

In furore idignatõis abſcõdi faciẽ meã parump̄ a te dicẽtez auditis. ¶ Cõtinet̃ inſup̄ i pphetia ptic̃la hec. ecce coadunãdo coadunabit̃ q̃ nõ ẽ de meis. q̃ aũt coadunat̃ tecũ ſup̄ te cadet; quã ipi ſic actãt. Ecce coadunabũt̃ ſup̄ te populi. nõ tñ de mãdato meo. q̃ aũt cõtra te ad preliãdũ coadunabit̃ cadet. ¶ Qua qdẽ expoſitiõe particule ſenſuz terminoꝝ ꝙ ſignificatũ euidenter corrũpũt. Certũ ẽ. n. ꝙ q̃ cum aliq̃ coadunat̃; nõ contra ſe. ſ ꝓ ſe coadunatur. ¶ Unũ prophetie ſenſus cui tota aut dubium ſubiacet; quo etiã cuz precedente manifeſte colligit̃ hic ẽ. Nã cũ gẽtium multitudinez per meſſiam vocandã eẽ per precedentes pphetias viſum ſit; et pro vobis: meſſiam pro maiori parte nõ recipientibus hieruſalẽ cõtriſtanda eſſet; ipſam cũ gentibus illis conſolari ppheta volens; inquit. Lauda ſterilis non peperit. Hoc eſt. Tu hieruſalem que reſpectu eorum quos non peperiſti; ſterilis nuncupari potes. laudem decanta. Multo enim plures filij deſerte. ſ. aliarum nationum que mediãte meſſia ad te venient erunt. ꝙ tui proprij filij. ſcilicet iſrahel dum per ipſum mihi nupta vocaris. illi quoqꝫ filij tui tunc vocabuntur quos antea; deum non cognoſcentes; filij deſerte nuncupabãt̃. Quorum multitudinem aſſignando propheta ad hieruſalem dicere ſequitur. Dilata locuz tentorij tui et pelles tabernaculorum tuorum extendantur; non cures Nam gentes iſte tabernaculorum tuorum pelles ſua multitudine extendere facient. Pari quoqꝫ modo longos fac funiculos tuos; ⁊ clauos tuos conſolida. ad dextram enim et leuam penetrabis. et huius extenſionis deinde cauſaz ppheta declarans. ſubſequenter ait. ⁊ ſemen tuuz gentes hereditabit. hoc eſt chriſtus ieſus qui ꝺ ſemine tuo; ⁊ ex te egrediet̃; gẽtes hereditabit. Poſtq̃ ãt cum filijs ad eaz de foris vẽturis; ipſã cõſolauit. ſolat̃ eã cũ marito dicẽs. noli timere; quia non confunderis. ⁊ reliqua. vbi ait. quia marit⁹

Confutatio ipſorum

Catholica expoſitio

tuus qui fecit te erit dñs exercituum nomen eius qui deus omnis terre vocabitur Quibus uerbis xp̄i diuinitatem denotauit. Et cum parum poſt ipſius deſtructionem mediāte xp̄o ab alijs gētibus venerāda eſſet. Subdit ꝓpheta quaſi punctus modicus dereliqui te: et ī miſerationibus magnis congregabo te cū hijs. ſ. gentibus. Et ſic etiā in furore indignationis mee aduerſus iudeos pro peccato eoꝝ abſcōdi faciem meā parūper a te. Sed in miſericordia ſempiterna: qua alias gentes ad te conuocabo: miſertus ſum tui dixit redemptor tuus dñs. Idcirco de illa modica indignatione nullam debes diſplicētiam habere: Et ad maiorē p̄dictoꝝ certitudinē ſubſequēter: propheta ait ſicut aque noe iſtud mihi eſt de quibus iuraui ne amplius inducerem ſup terra ⁊ reliqua. vſq ad particulam illam. Ecce coadunando coadunabit qui non eſt de meis qui aūt coadunatur tecū ſup te cadet. Quam vt cum eo quo ipſam cōſolari cepit cōcluderet propheta explicauit. Coadunādo. n. ad te: vt filij tui vocent: gētes coadunabunt que de meis ſicut iſrael nōdū fuerunt. Qui aūt tecū nūc coadunatur iſrael ſcilicet ſup te cadet. Veniet. n. contra eum mea ex volūtate inimicus qui ipſum ſupra te cadere faciet. Et ꝙ caſus hic ſibi ledendus non eſſet ipſam certificat deus eo quia in manu ſua omnia ſunt poteſtq in ea ſua volūtate agere ⁊ dicit Ecce ego creaui fabrum ſufflantem in ignem prunas ⁊ proferentem vas in opus ſuum ⁊ ego creaui interfectorem ad diſperdendū omne vas quod fictum eſt cōtra te non proſperabitur. Et omnem linguam inſurgētem tecum in iudicio condēnabis: vbi certificationis cauſa prius q̄ ipſam certificationem propheta aſſignat. Et deinde ꝙ bonū hoc gentibus pro eaꝝ iuſtitia ⁊ fidelitate ab ipſo merito datum eſſet notificare volens concludit: hec eſt hereditas ſeruorum domini ⁊ iuſtitia eoꝝ a me dicit dominus quaſi diceret hec eſt hereditas

ſeruoꝝ domini a me propter eoꝝ iuſticiam dicit dominus.
¶ Cuius prophetie ſup hieruſalem poſt xpi aduentū veri-
ficationem cum de per ſe nota ſit: per noui teſtamēti aucto-
ritates approbare amplius non curo. ¶ Sed ad ſubſe-
quētia capitula que eiuſdē miſterij contentiua ſunt ⁊ prece
dentium magis declaratiua pergam. Et ſunt hec oēs ſitien
tes venite ad aquas. Hec dicit dn̄s cuſtodite iuditiuꝫ ⁊ fa-
cite iuſtitiam. Et illud iuſtus perijt ⁊ nō eſt qui recogitet in
corde ſuo. A principio itaqꝫ p̄mi capituli qđ. lv. eſt vſqꝫ ad
eam partem. Ecce gētem quā neſcies vocabis vr̄i omnes

Iudeoꝝ opinio

meſſie attribuūt dicentes ipſius aduentu gentes ad dei fi-
dem vocādas eſſe. ¶ Qua expoſitione ſi ſup ea particula
Inclinate aurem vr̄am ⁊ venite ad me: Audite ⁊ viuet ani
ma veſtra aliqd diceret ipſi bene ſentirēt. ¶ Cauſa autē
quare id faciant aliam putare neſcio niſi quia ꝑ ipſam ſpiri
tualia pollicentur: ⁊ vos per meſſiam tēporalia expectatis

Iudei.

¶ Particulā quoqꝫ illam: ecce teſtē gētibus dedi eum: eaꝫ
dictōnem teſtē ſcilicet diuerſis modis exponendo: a ꝓprio
ſignificatu peruertunt. Quidam. n. ecce p̄ceptorem dicunt.
Aliqui vero ecce maiorē. Et alij ꝓteſtatorem aiūt: Quaꝝ
ſignificationum tali termino nullam propriam eſſe vos nō
ignorare ſcio. Partem inſuper illam. Ecce gentem quam
neſcies vocabis ⁊ gentes que non cognouerunt te ad te
current. iſrael attribuunt. Dicunt. n. ꝙ meſſie aduentu gen
tes quas non cōgnoſcet ad ſuam vocationem venient.

Confutatio eorum

¶ Cum autem ꝓphetia verba ſua ad meſſiaꝫ de quo ſupra
Ecce teſteꝫ gentibꝰ dedi ipſuꝫ dixit manifeſte dirigat: eoꝝ
proceſſu aliud conſiderare non poſſum niſi ꝙ a iheſu xpi
miſterio ipſi pro poſſe elongari ſtudeant. ¶ Quod qdem

Iudei.

etiā in ſubſeqntibus prophetie partibus faciūt q̄s litteram
corrumpendo ſic exponunt dicunt enim ſuper ea particula
Querite dominum dum inuenitur vocate eum dum prope

eſt: querite dominum modo tali quo vobis inueniať: ⁊ vo-
cate eũ donec vobis propitius ſit: ⁊ hec vocatio fit viaȝ ſuã
vnuſqſqȝ derelinqndo. ¶ Dicunt deinde ſuper illa ñ.n.
cogitationes mee cogitationes vr̃e. Non.n. ea que obſer-
uantur a uobis: a me obſeruãtur: nam vos ab offendẽtibus
iudicium queritis nec eis puro corde parcitis. Ego autem
deliquẽtibus in veritate parco: pro cuius decleratione ſub
ſequẽtem ꝑtem dictaȝ fuiſſe aiunt: videlicet quia ſicut exal
tantur celi a terra ſic exaltãte ſunt vie mee a vijs vr̃is ⁊ co
gitationes mee a cogitationibus vr̃is. Partem aũt illaȝ
quia ſicut cuȝ deſcẽdit imber ⁊ nix de celo ⁊ illuc nõ reuer
tetetur niſi prius inebriet terram ⁊ humectet: ita vt germi-
net ⁊ det ſemẽ ſerenti ⁊ panem comedenti. Sic erit verbuȝ
meũ qđ egredieť de ore meo non reuertetur ad me vacuũ
niſi faciat quecunqȝ volui ⁊ proſperabitur in hijs que miſi
illud doctores vr̃i ſic exponunt. Dicunt.n. comparationeȝ
hanc hic factam fuiſſe ad vr̃am certam liberationem deno-
tandam. Nam ſicut ea que dicta ſunt eo modo neceſſario
ꝓcedunt ſic ⁊ vr̃a liberatio neceſſario veniet. Quapꝑ pro
phetam immediate ſequi aiunt: quia in letitia egrediemini
⁊ in pace deducemini ⁊ reliqua. Nec non loco ſaliuncule
aſcendet abies ⁊ loco vrtice creſcet mirtus exponũt dicen
tes eſto ꝙ in deſerto ſaliuncula ⁊ ſimilia naſcantur in vr̃o
tñ reditu ad hieruſaleȝ loco iſtoꝝ abies ⁊ mirtus dabit. Et
hoc quidem dicũt ꝙ in fama ⁊ in ſignum eternum qđ non
auferet dño erit. Ipſos aũt a vero ſenſu ꝓphetiã ꝑuertere
cuilibet recte iudicanti notuȝ eſt. Nam ſuper particula illa
Querite dominuȝ dum prope eſt: ipſos litteram cõrumpe
omnibus oſtendunt. cumqȝ per verba illa Non.n. cogitati
ones mee cogitationes vr̃e parcendi ⁊ non parcendi inter
deum ⁊ homines differentiam denotari volunt a veritate
non parum elongantur. non.n. ſubſequẽtia verba dicentia

qa ſicut exaltant̄ celi a terra ſic exaltate ſunt vie mee a viis veſtris ⁊ cogitationes mee a cogitationibus vr̄is tale illis dant ſignificatū ſed altius. in id quoqȝ deum homo imitari inqȝtum pōt conatur. Demuȝ id qđ ſuper vltima parte volunt q. ſ. ex ſaliuncule ⁊ vrtice in abiem ⁊ mirtum ꝑmutatione deus nomen eternū acq̄rat: eoꝝ dictum derideduȝ eſt hoc. n. de maximis miraculis a deo factis fuiſſe ſeu fiendis videretur. Non obſtante q rabi ionatan ꝑtem hāc methaphorice loq dicit ⁊ bene dicit. n. q loco impioꝝ iuſti inſurgent. Vos aūt ſi prophetiam recto ſenſu conſiderabitis neqȝ dubia hec neqȝ alia ſup ea vobis inſurgent. Nam prophetias ad inuicem conligādo ꝓpheta modo tali procedit cum. n. iudeos pro maiori parte xp̄um recepturos nō eſſe ſed potius gētes per ſuꝑiores explicauerit. Id idem hic ſequēs talia verba mouet. Omnes ſitiētes venite ad aquas ⁊ cui non eſt argentum venite emite ⁊ comedite abſqȝ argento. Per que verba quēadmoduȝ vr̄i aiunt meſſias gētes ad ſe vocat vt cuȝ aqua ſaluationis ⁊ fide ipſas ſaluas faciat: ⁊ hoc per ſui gratiam eſto q nullum haberent meritum ⁊ fide priuate eſſent. pro quo dixit Et cui non eſt argentum venite emite ⁊ comedite abſqȝ argento. q aūt pro anime ſalutis ad aquam hanc illas vocet per ſubſequentia propheta ſe declarat dicentia Audite audiēdo me ⁊ comedite bonum ⁊ delectabitur in craſſitudine anima veſtra: ⁊ per ea etiam Inclinate aurem vr̄am ⁊ venite ad me audite ⁊ viuet anima veſtra. Et q verba hec ad meſſiam referant oſtēdit cum ſubdit: ⁊ feriā vobiſcū pactum ſempiternuȝ miſericordias dauid fideles. pro quo etiam ſubſequenter ait: Ecce teſtem gentibus dedi eum ducem ⁊ preceptorem gētium: Que verba ad maiorem predictorum declarationem propheta explicauit. Et deinde ſequitur Ecce gētem quaȝ

Catholica expoſitio

neſciebas vocabis: et gentes que non cognouerunt te: ad te current: propter dominū deum tuū: ꝛ ſanctum iſrabel: q glorificauit te. Que verba ſic intelligenda ſunt. Ecce gentem quā ſicut iſrabel pro populo tuo neſciebas vocabis: q̄ non obſtante ꝙ ad tuam veniant vocationem: ad te ex ſeipſis current. et hoc propter dominum deū tuū: qui te glorificauit. ſcilicet cū myſterio carnis aſſumptiōis: quēadmodum etiā prophetia. vij. habetur: ꝛ glorificatus ſum in oculis domini. Sed cum iſrabel deinde propheta loquens: vt eos aduertētes faceret. pergit dicere. Querite dn̄m dū inuenitur. vocate eum dū ꝓpe eſt. hoc eſt. q̄rite euȝ dum apud vos perſonaliter inuenit̄: ꝛ dum ad vos recipiendum ꝓpe ē. ꝛ vt ea que in ipſo de aſſumptiōe carnis a mortuiſq̄ reſurrectione ꝛ alijs myſterijs impoſſibilia apud ipſum ſi putatis ſubdit. Nō eṁ cogitatiōes mee cogitatiōes veſtre ſūt nec vie mee: ſicut vie veſtre dicit dn̄s. nā ſicut exaltati ſunt celi a terra: ſic exaltate ſūt vie mee a vijs veſtris: ꝛ cogitationes mee a cogitatiōib⁹ veſtris. Apd̄ me. n. impoſſibile nihil ē. Et vt hoꝝ myſterioꝝ neceſſitatē intelligatis. dico vobis. quia ſicut cum deſcendit ymber ꝛ nix de celo: ꝛ illuc ñ reuertetur: niſi prius inebriet terram: atq̄ humettet: ita vt germinet. ꝛ det ſemen ſerenti ꝛ panem comedenti. ſic erit verbum meum quod egredietur de ore meo. non reuertetur ad me vacuum: niſi faciat quecunq̄ volui: et proſperabitur in hijs que miſi illud. Quibus verbis chriſti totalē myſterium comparauit: cuius comparationis valorem. vtinam patres veſtri intellexiſſent. Sicut enim aque de celo deſcendunt. ſic ꝛ chriſtus: vt humanitateȝ aſſumeret: de celo deſcenſurus erat. ꝛ quemadmodum ex caloris ſolis actione. ad celum aque reuertuntur. ſic ꝛ ipſe ex actione ſpiritusſancti caloris: in celum reuerſurus erat. et vt hic aque reditus: niſi facta ſua totali opera in terra pro qua ſcȝ

deſcendit: vn͞q fit. ſic ⁊ ipſe: donec omnia pro quibus in ter
rā venturus erat: cōſumaret. ad celū reuerſurus nō erat. Et
debes animaduertere iudee. quia ſic erit verbū meum: qđ
egrediet᷑ ex ore meo: dixit ut magnū incarnatiōis myſteriū
denotaret. Verbum. n. ſuum caro fieri debebat. O diuina
clementia q̄tam voluiſti cum mundo miſericordiā oſtende
re. tuaq; erga iudeos affectio ab initio q̄ta fuit de qua cum
ipſi ingrati ſemper fuerunt te. ut eos a facie tua expelleres:
obligarūt. Tu aūt dn̄e qui oīa noſti: teſtis es. qꝫ ꝓ illumina
tione ⁊ ſalute ipſoꝝ nec labori nec periculis pꝑcerē. Cogno
ſcite igit᷑ obſecro errorem veſtrum: miſeri a peccati caligine
obtenebrati: ⁊ cum ꝓpheta hic. deum dum inuenit᷑ querite.
Semꝑ. n. querentibus eum inuenit᷑ ⁊ ꝓpitius eſt. Verba
quoq; a ꝓpheta ſubſequenter dicta: cōſiderate cum inquit
quia in letitia egrediemini: ⁊ in pace ducemini. ⁊ reliqua.
uſq; ad capituli finem. que ut patres veſtros attentos face
ret de letitia ⁊ gaudio: quo ꝓ xp̄i munere tibi cōceſſo in hi
eruſolime egreſſu a gentibus recipiendi erant. dixit quia ſi-
cut in ſaliunculam ⁊ vrticā eos prius reputabāt. in abiem ⁊
mirtum debebant illos habere. Cuius dicti veritatē: id qđ
de apoſtolis aliiſq; xp̄m ihesum ſequētibus viſum eſt: mani
feſtat. ¶ Totius aūt ꝓphetie in xp̄o ihesu verificatio Concordia cū
per euangelia indubitate habemus. Nā pro ea pticula dicē euangelio.
te. Omnes ſitientes venite ad aquas. Johannes capit. iiij. Johannes.
teſtatur dicens. Qui aūt biberit ex aqua: quā ego dabo ei:
nō ſitiet ineternū. ſed aqua quā ego dabo ei: fiet in eo fons
aque ſalientis in vitam eternam. Ipſum quoq; ꝓ animaꝝ
ſalute veniſſe: euangelia cuncta teſtant᷑. Cum pte aūt illa:
non. n. cogitationes mee: cogitiones veſtre. quia ſicut exal
tati ſunt celi a terra. ⁊ reliqua. Idem Johannes capit. viij. Johannes
concordat: vbi inquit. Et dicebat eis ihesus. vos deorſum
eſtis. ego de ſuperius ſum. Cum ea vero particula: ſi erit

verbum meum quod egrediet̃ ex ore meo . idem etiã Jo-
hannes capi. p̄mo conſentit: dicens. ⁊ verbum caro factuꝫ
ē. De chriſti equidem in celum aſcenſione euangeliſte oēs
perhibent teſtimonium. precipue marcus qui capitulo vlti
mo ait. Dñs qdem iheſus poſtq̃ꝫ locutus eſt eis: aſſumpt⁹
eſt in celum. Demum omnia pro quibus ipſum pater mi
ſit conſummaſſe. Johannes capitulo. vi. verificat vbi ait.
Quia deſcendi de celo: non vt faciam voluntatem meam:
ſed voluntatē eius qui miſit me. Et capi. xviij. dicens. Cū
ergo accepiſſet iheſus acetum. dixit. Conſumatum ē.

Capitulū. lvi.

¶ Ad ſubſequentē autē capitulum propheta ꝓgens ta
lia fatur. Hec dicit dñs. Cuſtodite iudicium: ⁊ facite iuſti-
ciam. quia iuxta ē ſalus mea vt veniat: ⁊ iuſtitia mea vt re
uelet̃. Beatus vir q faciet hec: ⁊ filius hoīs apprehēdet in
ea: cuſtodiens ſabatum ne polluat illud ⁊ cuſtodiēs manū
ſuam ne faciat omne malum. ⁊ non dicat filius aduene qui
adherebit dño: dicens ſeperatione diuidet me dñs a popu
lo ſuo: ⁊ non dicat eunuchus. Ecce ego lignum ariduꝫ. q꞉
hec dicit dñs eunuchis. qui cuſtodierit ſabata mea: ⁊ elege
rint queꝫ ego volui. ⁊ tenuerint fedus meum: dabo eis in
domo mea: ⁊ in muris meis locum ⁊ nomen melius a filijs
⁊ filiabus nomen ſempiternum dabo eis: quod non peribit
et filij aduene qui adherebunt dño vt colant euꝫ: ⁊ diligāt
nomen eius: vt ſint ei in ſeruos: omnis cuſtodiens ſabatuꝫ
ne polluat illud: et tenentes fedus meum. adducam eos in
montem ſanctum meum: ⁊ letificabo eos in domo oratōis
mee: holocauſta eorum ⁊ victime placebunt ſuꝑ altari meo
quia domus mea: domus oratiōis vocabitur cunctis po-
pulis ait dñs de⁹: qui cōgregat diſperſos iſrahel: adhuc cō
gregabo ſuꝑ eo congregatos alios. omnia animalia agri ve
nite ad comedenduꝫ vniuerſa animalia ſaltus: ſpeculatores
eius ceci oēs nihil ſcientes. vniuerſi canes muti non valē-

tes latrare dormientes iacentes: amātes dormire: ⁊ canes
impudentiſſimi neſciuerūt ſaturitatē. Et ipſi paſtores igno-
rauerūt intelligentiā. omnes in viam ſuā declinauerūt vnuſ
quiſq; ad preciū ſuū ex latere ſuo. Venite ſumā vinum: et
impleamur ceruuſa: ⁊ erit ſicut hodie dies craſtinꝰ: ⁊ mlto
magis. ¶ Sup hac prophetia doctores veſtri ſi a propo
non diſcederent ſignificatu in eius diſcurſu ꝯpetenti modo
ſe haberent. Nam pticulā eius pmam: videlicet. hec dicit
dñs. Cuſtodite iudicium: ⁊ facite iuſticiā. quia iuxta ē ſaluſ
meavt veniat: ⁊ iuſticia mea vt reueletur. Pro iſrahel nūc
captiuo exiſtente ei per meſſiam quē venturum dicitis ſalu
tē promittēdo dictā fuiſſe aiunt. Ex qua etiā particula pro
hibitōis meſſie aductus cauſā colligunt dicentes iudeoꝝ
nō integrā pniām eē. ¶ Eoꝝ autē dictū hic ex eo veritatē
in ſe nō hꝫ: q: captiuationis diuturnitas: cum clauſula illa.
Quia iuxta ē ſalus mea. vt veniat ſimul ſtare nō pōt.
¶ Dicūt quoq; ꝙ a ſubſequēti parte vſq; ad illā: ſpeculato
res eius ceci oēs: pro iſrahel liberationis tempore. aliiſq;
nationibus: tunc ad meſſie fidem venientibus: propheta lo
quitur. ¶ In quo licet in aliquibus contra ipſoꝝ propoſi-
tum venientibus litteram peruertant. ſi precedentem parti
culā recte exponerēt bene ſentirēt nō obſtāte etiā ꝙ a pre-
dicta particula. videlicꝫ ſpeculatores eius ceci oēs vſq; ad
capituli finē: dicunt prophetam ad eos qui ſuo tēpore erāt
reprehendendū ſe vertere. ¶ Quod qdē vltra ꝙ ꝓphetie
colligantiā deſtruit: ꝗ̄tum ſenſui ipſius cōſentaneum ſit: ex
vera que īmediate ſeqtur expoſitione: vobis dei auxilio: liq
de patebit. Nam aſſumptum propoſitum: ꝓpheta hic con
tinuare intendens iſrahel: ne ipſemet tanti boni ſibi reſerua
ti perditionis cauſa eſſet: monēdo: genteſq; ad xpi euange-
lium receptionem conuocando: illis cum eo eternum bonū
ꝓmittens huiꝰ capituli verba ꝯſeqnter expōſit. ⁊ pmo inqt.

Iudeorum ex-
poſitio

Confutatio ip-
ſorum.

Iudeſ.

Confutatio ip-

Catholica ex-
poſitio

Hec dicit dñs. Custodite iudicium ⁊ facite iusticiã quia iu
xta eſt ſalus mea vt veniat: ⁊ iusticia mea vt reuelet. Qđ
eloquium ad eos qui diebus ſuis erant dirigebat: vt ꝑ bo
na eoꝝ vita ſucceſſores: exemplum ab illis capientes: futu-
ram ſalutẽ de proximo reuelandam: abiliores ad recipien-
dum redderent. ⁊ hec quidem ſalus nomen ihesu xp̄i naza
reni ſignificat. Jeſus eñ hebraice. latie ſalus interpretatur
Et cum ſalutẽ hanc de proximo eſſe venturã propheta pol
liceatur. Certũ ẽ ꝙ de xp̄o qui non multũ poſt venit: ⁊ nõ
de meſſia: quez adhuc expectatis locutus ẽ. precipue quia
cum iudeis ſui tp̄is loquebatur. ſʒ ſimul cũ illis ad gentes
immediate ſe voluens: ſubſequenter ait. Beatus vir qui fa
ciet hec: ⁊ filius hominis apprehẽdat in ea: custodiẽs ſaba
tum ne polluat illud: ⁊ custodiẽs manum ſuam ne faciat oẽ
malum. Per que verba etſi doctores veſtri thalmut infi-
nita vaniloquia dicant. quia ſcʒ ob ſabati inobſeruantiam
hieruſalem destructa fuit. ⁊ ꝙ ſi a iudeis duo ſabata ſucceſ
ſiue vniuerſaliter custodirentur: illico redempti eſſent. ⁊ alia
ſimilia. id tñ qđ audiuistis propheta intendit. Nam ⁊ad iu
deos: ⁊ ad gentes ipſam dirigit. ad iudeos eñ cum ea clau
ſula. Custodiens ſabatum ne polluat illud. ad alias vero
nationes cum illa. Et custodiẽs manũ ſuam ne faciat omne
malũ. ⁊ vos veſtrorũ rabi fidelitatẽ: ex hoc cognoſcere po
teſtis. quia tarditatẽ meſſie per vos expectati aduentus ve
ſtrã non integrã pñiam cauſare. ſupra dixerunt. Hic vero
duobus ſabatis ſucceſſiue non bene obſeruatis illam attri-
buunt ſed prophetie intentionẽ vobis declarãdo dico qđ
quia gentiles ad iudaiſmum venientes: ad ea que honoris
⁊ dignitatis erant per longum ſpaciũ tẽporis antiqua lex
non admittebat. Aliquos enim vſqꝫ ad tertiã generationeʒ
aliquos vero vſqꝫ ad decimã. ⁊ aliqͣs vnqꝫ veluti Deute-
ronomij. xxiij. ſcriptura teſtaẗ. Qua qdẽ ſentẽtia ⁊ eunuchi

indicabant Ideo ꝙ in meſſie aduētu eodem ſtatu pſiſtere non deberēt vt gaudio afficerent eis predicere voluit: illis oſtendendo ꝙ cum gratie lex per xp̄m dāda eſſet: in lege illa omnes equales eſſe debebant. Non. n. ſpiritualium bonoꝝ alius heres q̄ȝ ipſa ſola anima inuenit. Et hoc eſt qđ vult cuȝ inquit ⁊ nō dicet filius aduene qui adherebit dn̄o in die illa ⁊ reliqua vſqȝ ad eam clauſulam: Adhuc congregabo ſup eo congregatos alios qua ꝓ gentium ad xp̄i fidē congregatione dixit. Et ne dictum illud videlicet. Et filij aduene qui adherebunt dn̄o vt colāt euȝ ⁊ diligant nomē eius vt ſint ei in ſeruos oīs cuſtodiens ſabatum ne polluat illud vos cōturbet dicentes ꝙ ꝑꝑ clauſulam illam dicēteȝ Omnis cuſtodiens ſabatū ne polluat illud ipſos vt moſayca lege perſiſterent propheta confirmabat. Dico vobis ꝙ poſtq̄ȝ per ſupiorem partem in qua dixit ⁊ non dicat filius aduene ⁊ reliqua illos qui xp̄i aduentu ⁊ poſt ad ſuaȝ fidē venturi erāt de p̄dicti precepti derogatiōe ⁊ legis eq̄litate propheta certificauerat: Sequitur hic eos qui diebus ſuis ⁊ vſqȝ chriſti aduentū moyſi legeȝ ſectati vel ſectandi erāt de eiſdem certificare. Non enim poſt chriſti aduentum legi cui prius ſubiacebant amplius ſtare debebāt: Et q̄ȝuis de omnibus mandatis legis ſabatū duxtaxat nominauerit Non ꝑꝑ hoc ꝙ non niſi de moſayce legis obſeruatione intellexerit dicere debemus: Nam ſicut rabi dauid ait ⁊ bene tantum de ſabato hic mentio facta fuit: quia per eius obſeruationem fidem habere demōſtramus: Qui. n. die vna inedomata quieſcit deum ſex diebus mundum creaſſe ⁊ ſeptimo requieſcere ſe credere oſtēdit. ¶ Uos igitur in hec non confundemini Sed ꝓphete parabolaȝ quā inmediate ſubdit pro veſtra ſalute conſiderate cuȝ inquit Omnia animalia agri venite ad comedēdum vniuerſa aīalia ſalt⁹ ⁊ reliq: vbi alias nationes quas aīalibus agri q̄ debiliora ſunt

⁊ iudeos animalibus ſaltus que ſunt fortiora comparādo: Oſtendere vult in meſſye aduentu debiliores in fide in eos fortiores comedere debere: nam pro vno iudeo gētiles decem milia ⁊ vltra ad meſſiam venturi erant: Et huius cauſam aſſignās ſubſequēter ait ſpeculatores eius ceci omnes ⁊ reliqua. vſq; ad capituli finem vbi oſtendit ꝙ a vr̄is maioribus puta ſcribis ⁊ phariſeis: vitijs hic ꝯtentis dotatis: omnia hec ꝓcedere debebāt. prout xp̄i aduentu teſtātibus euangelijs: manifeſte viſum fuit

Capitulū. lvij. Latina littera.

Capitulū aſit Deinde ſubſequens propheta ingrediens inquit Juſtus perijt ⁊ non eſt q recogitet in corde ſuo ⁊ viri miſericordie colligūtur nemine intelligente qm̄ ꝑꝑ malum collectus eſt iuſtus Veniet pax requieſcēt i cubilibus ſuis: q ibit obuiā ei. vos autē accedite huc filij auguratricis: ſemē adulteri. ⁊ fornicarie ſuꝑ quem letabimini: ſuꝑ quē dilatabitis os: elōgabitis linguam. Nonne vos filij ſceleſti: ſemen mēdax: qui cōſolamini in dijs ſubter oē lignū frondoſum: immolētes ꝑuulos in torrentibus ſubter eminētes petras: in partib⁹ torrentis ꝑs tua. ipſe ſūt ſors tua: ⁊ ipis effudiſti libamen: obtuliſti ſacrificium. nunqd ſuper hijs ſolabor. ſuꝑ montē excelſum et ſublimem poſuiſti cubile tuū: ⁊ illuc aſcendiſti. vt ſacrificares ſacrificium. Et poſt hoſtium: ⁊ retro poſtez poſuiſti memoriale tuū. qꝛ iuxta me diſcooperuiſti: ⁊ ſuſcepiſti adulteꝝ dilataſti cubile tuū: ⁊ pepigiſti cuȝ eis fed⁹: dilexiſti ſtratum coꝝ manu apta: ⁊ ornaſti te regio vnguēto: ⁊ multiplicaſti pigmenta tua: miſiſti legatos tuos procul. ⁊ humiliata es vſq; ad inferos in multitudine vie tue laboraſti: nec dixiſti: qeſcā vitā manus tue inueniſti. propterea nō rogaſti. Pro quo ergo doluiſti videbas. n. qm̄ mentita es: ⁊ mei non es recordata. neq; cogitaſti in corde tuo. quia ego tacēs. ⁊ ab eterno. nec me times. Ego annunciabo iuſticiam tuā. ⁊ opera tua non proderunt tibi. cum clamaueris liberent te con

gregati tui. ⁊ oēs eos auferet vent⁹ tollet aura. Qui autē fiduciā hꝫ mei hereditabit terrā: ⁊ poſſidebit mōtē ſctm̄ me um. ⁊ dicet. viā facite. p̄bete iter mundate ſemitā. auferte of fēdicula de via populi mei. qꝛ hec dicit excelſus ⁊ ſublimis habitās eternitatē ⁊ ſctm̄ nomē ei⁹ in excelſo ⁊ ſctō habi to: ⁊ cū cōtrito: et humili ſpiritu: vt viuificē ſpm̄ humilium. et viuificē coꝛ contritoꝝ. Nō. n. in ſempiternū litigabo: ne qꝫ vſqꝫ ad finē iraſcar. qꝛ ſpūs a facie mea egredieť. et flat⁹ ego feci. propter iniquitatem auaricie ei⁹ iratus ſuꝫ. ⁊ pcuſ ſi eum abſcōditus ⁊ indignatus ſum. ⁊ abijt vag⁹ in via coꝛ dis ſui. vias ſuas vidi. ⁊ ſanaui eū ⁊ reduxi eū ⁊ reddidi cō ſolatiōes ipſi ⁊ lugētib⁹ eius. creans fructuꝫ laboꝝ pacem. pacē ei ⁊ cui longe ē: ⁊ cui prope dixit dn̄s. ⁊ ſanaui eum. Impij autē quaſi mare feruens quod quieſcere non poteſt ⁊ redundant fluctus ei⁹ in cōculcationē ⁊ lutum. nō ē pax impijs dixit dn̄s deus. ¶ Huius capituli ſenſus docto res veſtri moꝛe ipſoꝝ varijs modis p̄uertunt. nam rabi ſa lomon vult partem illam dicentem. Juſtus perijt. ⁊ reliq. pro determinato iuſto ioſia. ſcilicet a propheta dictam fuiſ ſe. ¶ Rabi dauid vero pro pluribus iam defunctis iu ſtis Aliqui autem iudeis eſaie tempoꝛe exiſtentibus p̄ phetie partem attribuunt. Alteramue iudeis a captiuitate redimendis. Et quidam ipſius partem pro die iudicij intel ligunt. de numero quoꝛum rabi ionatan fuit. et hoc de par ticula illa. Non enim in ſempiternum litigabo. ⁊ reliqua.

Judeoꝛum expoſitio

Rabi ſalomon.

Rabi dauid

Rabi ionata.

Super ea quoqꝫ parte dicente. ſuper queꝫ letabimini. ſu per quem dilatabitis os ⁊ elongabitis linguam. dicunt ꝙ cum ſuperioꝛi capitulo. ſcilicet. Venite ſumam vinum: et impleamur ceruiſa. ⁊ reliqua. pro ſpeculatoꝛibus ibi no minatis propheta dixerit. qui quidem populum ad crapu las ꝯtinue vocādo bonoſqꝫ ꝓphetas deludēdo a via veritat

diuertebant. Ideo talibus hic propheta vt ipſos reprehē-
deret vſus ē verbis. Uolebat.n. ꝑ ipſa innuere ꝙ ſup ipſoſ
met. quia iniqui erāt os ſuum dilatare debebāt. Quantū

Confutatio eorum

aūt in hijs ipſi bene ſentiant verbamet ſua oſtendunt. Naꝫ
ſup ea particula Juſtus perijt ⁊ reliqua vt ipſam a ꝓprio
ſenſu diuertant modo quo audiuiſtis extra vagando ꝓce-
dunt. Id quoqꝫ qđ ſuper alia pte dicūt nullius valoris eſt
cum ad illos ſermoneꝫ ꝓpheta dirigēs. Uos aūt accedite
huc filij auguratricis ſemen adulteri dicat. Per qđ nō ad
illos quibus tunc loquebatur verba dirigere oſtēdit. Sed
ad eoꝝ filios ⁊ ſucceſſores quoꝝ tempora ea myſteria que

Catholica expoſitio.

in prophetia continentur verificanda erant. ¶ Que vt
intelligatis ad veram prophetie expoſitionem accedam ⁊
dico verba capituli huis ad capituli. liij. verba ſe referre.
Nam cū meſſie paſſionem cuꝫ qua mundi peccata tollēda
erant eodeꝫ capitulo ꝓpheta explicauerit cū quo myſterio
iudeoꝝ pauci ſaluandi erāt. Sequitur hic eoꝝ cecitatē eis
oſtendēdo: dicere iuſtus pijt ⁊ non eſt qui recogitet in cor
de ſuo ⁊ viri miſericordie colliguntur nemine intelligente
quoniam propter malum collectus eſt iuſtus. Per que
verba oſtendere vult ꝙ non obſtāte ꝙ nō ante factum nec
in facto pro maiori parte tale myſterium ipſi intelligere de-
berent: debebant etiam illud poſt factum ignorare. Et hoc
eſt quod dicit iuſtus perijt. i. meſſias de quo eodem capit.
ſeruus meus iuſtus dixit perijt hoc eſt paſſus ⁊ mortuus
eſt ſicut de ipſo ibi predicatum fuit. ⁊ tamen non eſt qui re
cogitet in corde ſuo aut intelligat quoniam propter maluꝫ
i. primorum parentuꝫ peccatum collectus eſt iuſtus. Et ꝑ
maiori myſterij certitudīe viri miſericordie. ſ. apoſtoli ⁊ alij
martires iuſtuꝫ hunc ſequētes ex hoc mundo ēt colligunt̄
Et tamen eis nihil aut parum prodeſt. Sed dico vobis ꝙ
ipſi in eterna pace que eis obuia ibit ſuis cubilibus requie-

ſcēt. vos autez filij auguratricis. ſemē adulteri ⁊ fornicarie accedite huc ⁊ dicite ſup quem letabimini: ſup quē dilabitis os. elongabitis linguā ipſum deludendo oſtēdētes vos id facere ad legē obſeruandā. quaſi idolatriaz aufugeretis. Nonne veſtrā originē ego noſco. q: filij celeſtis eſtis. ⁊ ſemen mēdax filij. ſ. ⁊ ſemē eoꝝ q cōſolabāt in dijs ſubter oē lignū frondoſū. ita ꝙ me decipere non poteſtis. putatis ne ꝙ ſup hijs ſolabor. Amen dico vobis ꝙ q̄uis ab eterno tacuerim. ⁊ te vt te recognoſceres expectauerim. vidēs qm̄ non times. tuā annunciabo iuſticiā. ⁊ ē ꝙ opera tua ſiqua bona haberes ꝑpter pctm̄ illud. tibi nō ꝓderunt. oīa cm̄ ea ventus auferet. Qui autē fiduciā hꝫ mei hereditabit terraz ⁊ poſſidebit mōtē ſanctū meū. ⁊ ꝑ illis meſſias ſuis diſcipulis dicet. viā facite. prebete iter. mundate ſemitā auferte offendicula de via populi mei. Nā hec dicit dn̄s excelſus q̄uis ī excelſo ⁊ ſctō habitē cū cōtrito tn̄ ⁊ humili ſpiritu ego ſum. vt viuificē ſpm̄ humiliū. ⁊ viuificē cor cōtritoꝝ q me ſequendi erunt. Cauſā deinde hui⁹ dei ad id reductiōis. ſ. vt partē eoꝝ ſaluare faciat. propheta aſſignans. ſubdit. Quia nō in eternū litigabo. ⁊ reliqua. p que innuere vult ꝙ poſt q̄ ipſi videntes me. ⁊ ſi qn̄qꝫ indignatus ſꝑ eis parcere. et in hoc cōfiſi ad vomitū imediate reuertunt̄. Jccirco ad bonos in me ſperātes. ſemel ſaluanduꝫ me reducā. ⁊ impij q̄ſi mare feruens qꝺ qeſcere non pōt erunt. ita vt nulla eis pax ſit. dicit dn̄s de⁹. ¶ Vos aūt ſi prophetiā in xp̄o ibeſu adimpletā videre vultis. euāgelia legite. que de ea. ſicut ⁊ de alijs indubitatū ꝓhibent teſtimonium. ⁊ precipue de hijs que aduerſū ipm̄ paſſiōis hora iudei fecerūt. Aliq eniz in faciē ſuā exſpuebāt. Alij vero ipm̄ colaphis percutiebāt. et quidam ipm̄ verbis deludendo. Aue rex iudeoruꝫ illi dicebāt. ⁊ alios ſaluos fecit. ſeipm̄ ſaluare nō pōt. ⁊ alia plura q̄ in euāgelijs cōtinēt̄ a vobis intellectu qꝺammō impoſſi

Concordia cuꝫ euangelio.

bilia q̃ ſi veteris teſtaméti: quib⁹ fidē preſtatis: dicta ſuo ſē ſu nō intelligitis: a fortiori euãgeliſtaꝝ dicta tanꝙ falſa reprobabitis. Bene itaq; de vobis hieremias locut⁹ ē cū capitulo. v. inqt. Audi popule ſtulte q nō habes cor: q hñtes oculos nō videtis: ⁊ aures ñ auditis. nec miruз ē ſi doctis xp̄ianis auditu impoſſibile videat̃ ꝙ ꝓphetias xp̄i myſterium adeo apte p̄dicātes tāta prauitate doctores veſtri peruertāt: qđ q̃dē etiā vos mecum diceretis. ſi ea via qua ego ambulaui: iter properaretis. Teſtor. n. celi ⁊ terre creatoreз cui nihil occultū ē: me ꝑ ſacre ſcripture auctoritates: oēm de ihesu xp̄o nazareno: ꝙ ver⁹ fuerit meſſias certitudinem habere. ⁊ maxime ꝑ eſaiaз. q vt beat⁹ hieronim⁹ ait: nō propheta xp̄i myſterij. ſed euangeliſta fuit. Nō obſtante eī ꝙ oīa eodē tp̄e cōſumāda myſteria predixerit: ad maiorē certitudinē ⁊ attentionē ea pluries replicare nō ceſſat. Nā vltra ſupiora vſq; ad libri finē ſēꝑ circa talia verſat̃ myſteria. Inquit. n. capi. lxi. Sp̄us dñi ſuꝑ me: eo ꝙ inunxit me: ad annunciandū manſuetis miſit me. ⁊ reliq̃. Et ca. lxiij. Quis eſt iſte q venit de edom tinctis veſtib⁹ de boſra. iſte formoſus in ſtola ſua. et reliq̃. Et ca. lxv. Feci me tanꝙ q̃ſitū hijs q nō interrogauerūt me. inuēt⁹ ſū hijs q nō q̃ſiuerūt me. dixi. Ecce ego. Ecce ego genti q̃ ē. ac ſi nō eēt vocata nomīe meo. ⁊ reliqua. Hijs capi. cōtēta q̃ p̄dictoꝝ miſterioꝝ oīm magis certificatiua ſūt. Et vt hui⁹ prophete ꝑfectionē a criſtianis cognitā eē intelligatis. volo diui auguſtini auctoritatē quādā de eo vobis recitare. quā ꝯfeſſionū libro īueni. ⁊ ē talis. Inſinuauit ergo ꝑ lr̄as ſctō viro ambroſio pñs votum ſuum vt moneret qd ſibi de libris ſctīs legēdū eſſet. q̃ percipiende chriſtiane gratie aptior fieret atq; paratior. At ille iuſſit eſaiam prophetam. qui preceteris euangelij vocationiſq; gentium eſt pronunciator apertior. Requieſcat igitur propheta hic in eterna pace. ⁊ ego ad alios: dei inuoca

to auxilio: accedam.

Prophetia decima

Hebrea littera.

Micheas capitulo. v. inquit. Veacta betlehem efrata zagir libiot bealfe iehuda mimeha li ieze libiiot mosciel beiſrael vmozeodau micchedez mime golam. laben ictenem gad ged ioleda ialada veleter ehau ieſciun gal bene iſrael. vegamad veraga begoz adonai bigon ſcem adonai elohau veiaſciau chi gatta igdal gad aſſe arez. Latine. Et tu betlehem efrata. et ſi minima es in millib⁹ iude ex te mihi egredietur: qui ſit dominator in iſrahel. et egreſſus eius ab initio a diebus ſeculi. propter hoc dabit eos vſq; ad tempus quo parturiens pariet. et q̄ plurimi fratrum eius cõuertẽt̃. ſup filios iſrahel. et ſtabit et paſcet in fortitudine dñi in ſublimitate noīs dñi dei ſui. et ſedebunt. q2 nũc magnificabit̃ vſq; ad terminos terre. Hec prophetia a doctoribus veſtris omnibus vnanimiter pro meſſia exponit̃. Atñ q2 in ipſius ꝓceſſu aliquãtis ꝑ differũt. rabi dauid expoſitionẽ recitãdo: de eoꝝ differẽtijs ſuo loco deo duce mentionem faciam. Inquit itaq; Rabi dauid. Et tu bethleem effrata etſi minima ſis in millibus iude. ex te tamẽ egredietur mihi qui ſit dominator in iſrahel. et hic eſt rex meſſias qui de ſemine dauid in bethleem natus egrediend⁹ ẽ. pro quo dixit. et egreſſus eius ab initio a dieb⁹ eternitatis. Egreſſus. n. meſſie a tp̄e dauid fuerũt. dixit autẽ ab initio pro tp̄is lõgitudie q̄d inter dauid et meſſiã intereſſe debebat. Chriſtianis autẽ ieſu chriſto nazareno ptẽ hãc prophetie attribuentib⁹ ipſum in bethleẽ natũ eẽ: ac etiã deũ ab initio et dieb⁹ ſeculi fuiſſe affirmãtib⁹. ex eo rñſũ dat̃. q2 ip̄e i iſrael dñator ñ fuit. ſ; potiꝰ illi in eo dñati ſũt. et cũ dicẽtes arguũt q̄d añ deũ fuit. q̄d

Latina littera.

Iudeorum expoſitio

Rabi dauid

quo ipſum a diebus ſeculi fuiſſe dici poſſit: reſpondet illos in hoc falſo arguere; cū ante mundi initiū deus fuerit: ⁊ per eos ipſum tunc creatum fuiſſe ſequeret. quod eſt abſurdum dicere. ꝙ ſi ex ea auctoritate dicere. Quia a ſeculo uſq; ad ſeculum tu deus. ⁊ illa a ſeculo vnxi regem meum arguere velint. dicas illas nō a ſeculo; ſed ante ſeculum intelligi debere. Deinde ſup ea parte: propter hoc dabit eos uſq; ad tempus quo parturiens pariet. dicit rabi dauid ꝙ veſtre redemptionis tpe deus vos in anguſtia ⁊ tribulatione dabit ⁊ vſq; ad tempus quo parturiēs parit: ducet. Nam quemadmodū cū doloribus parturiens parit: ſic ⁊ vos pre anguſtiaꝝ multitudine ad hieruſalem cū dolore reuerſuri eritis. ⁊ huic ſentētie a daniele. xij. ſimilem habemus dicente. Et erit tempus anguſtie quale nō fuit ab eo ex quo gētes eſſe ceperunt. Et reliquie fratrū eius. ſ. meſſie conuertent ſuper filijs iſrahel. i. cū filijs iſrahel. ⁊ per reliquias fratrum eius: tribum iuda ⁊ beniamin intelligit. q̄ cū decē tribus captiuate ſunt remanſerūt. ⁊ per filios iſrahel decem tribus intelligit: ut oſtenderet vtrunq; ſimul redimi debere: ⁊ ad hieruſalem reuerti.

Doctores thalmut.

¶ Doctores vero thalmut ex particula illa Propter hoc dabit eos uſq; ad tempus quo parturiēs pariet. dicunt meſſiam ventuꝝ non eſſe donec malignantiū regnū. ſ. chriſtianoꝝ: in orbem totum menſibus nouem dominet. Quoꝝ fine parturiens parit

Rabi dauid

¶ Super parte autem illa. Et ſtabit ⁊ paſcet in fortitudine dn̄i: ⁊ reliqua. Rabi dauid dicit ꝙ poſt tribulationes has meſſias rex ſtabit. ⁊ iſrael in fortitudine dn̄i ⁊ nominis dn̄i dei ſui ſublimitate paſcet. Et hoc pro iudicio: quod ſua fortitudine ⁊ ſublimitate ingentes faciet. ita ꝙ oēs cum quiete trāquilitate ⁊ perpetua pace ſedebunt. Nam poſt illaꝝ gentiū iudiciū meſſie nomen uſq; ad terminos terre magnificabitur.

Confutatio ipſoꝝ cuz vera expoſitione.

¶ Hec igit eſt viri iudei: veſtroꝝ ſup hac prophetia ſufficiētia; que

vt vobis pfectius noteſcat: prophetie veram expoſitionem prius recitabo. ⁊ deinde ea in quibus prophetiam peruertunt oſtendam. Multa enim: ipſoꝝ prophetia declarata: ut videbitis ex ſe patebunt. ¶ Dico itaq̃ ꝙ quemadmodum ex huius michee libris principio habeṫ micheas ⁊ eſayas coetanei fuerunt. vterq̃ enim ipſoꝝ diebus acaz ezechieq̃ iude regum prophetauit. quo tꝑe a phace ⁊ raſi primo ⁊ deinde ut hiſtorie narrant ab Aſſirioꝝ rege iuda non parum vexatus fuit. Unde quemadmodū cum prophetia illa Ecce puella cōcipit ⁊ parit filium. ipſum ab illis duobus regibus eſayas tutum fecit. ſic ⁊ de Aſſirioꝝ rege cū hac prophetia micheas. pro quo: ⁊ erit iſte pax Aſſirij cum venerit in terra noſtra: ſubſequenter ait. etſi non tm̄ de virginis cōceptione. ſed de alijs myſterijs micheas mentionem fecerit inquit enim Et tu Betlem effrata. eſto ꝙ in millibus iuda minima ſis: cum tamen primus iude rex. ſ. Dauid ex te ortus ſit: Meſſias etiam qui vltimus erit. ſimiliter ex te egredietur. huius tamen egreſſus ab initio ⁊ diebus ſeculi fuerunt. Nam cum venit in mente mea ſeculum creare: incarnationis neceſſitatem propter primoꝝ parentū peccatum: eodem inſtanti vidi. Et cum ad determinatā mulierem myſterium hoc reſeruandum eſſet. ideo ſubdit. Propter hoc dabit eos uſq̃ ad tempus quo parturiens pariet. quaſi diceret. Propter hoc ꝙ tale myſterium ad tempus reſeruatum ſit. Idcirco dabit eos deus. ſ. iudeos: ut eoꝝ iniquitatibus abſq̃ vera punitōne perſeuerēt: uſq̃ ad tempus illud quo parturiens illa ab Eſaia prophetata: pariet. quo tempore ꝙ̃ plurimi fratrum eius. ſ. aliarum gentium ad filios iſrahel illos videlicet: qui chriſtum ſequuti fuerint cōuertentur. Qui omnes fratres in chriſto erunt. Et hijs myſterijs conſumatis ſtabit meſſias ⁊ paſcet omnes ſuos fideles in fortitudine dn̄i ⁊ in ſublimitate nominis dn̄i dei ſui. illi quo

Confutatio ipſorum.

ꝙ qui vere ad ſuam venerint fidem ſedebunt.i. firmiter ſtabunt in ea;ita ꝙ eius nomen uſqꝫ ad terminos terre magnificabitur. ¶Ex hijs igit̃ facile ſi volueritis: veſtrorum rabi puerſitatem poteritis cognoſcere. Nã meſſie egreſſus quos ab initio ⁊ diebus ſeculi fuiſſe ꝓpheta aſſerit ꝙ a diebus dauid;prout rabi dauid uult: fuerint dicere prauũ ⁊ iniquũ eſt.non enim tempus illud ab initio ⁊ diebus ſeculi fuit.Quã quidem prauitatem auctoritates per ipſum chriſtianoꝝ nomine adducte clarius oſtendũt. Affirmãt enim meſſie egreſſus ſimul cum mundi creatione fuiſſe quemadmodum paulo ante vera ꝓphetie expoſitione audiuiſtis:vltra quod a rabi ſalomone:ꝑtem hanc meſſie attribuẽdo;verba hec ſicut lr̃a ſonat de initio mundi intelligunt̃.vbi etiã pſalmi.lxxi.verba in ꝓbationem ducit dicẽtia. Ante ſolẽ ꝑmanet nomen eius.⁊ vos q̃dem modũ loquendi ꝓphete notare debetis.q̃a egrediet̃ ⁊ egreſſus eius dixit ut oſtenderet: ipm̃ ex humano ſemine generari nõ debere.Suã quoqꝫ;ſuper ea ꝑticula. Propter hoc dabit eos uſqꝫ ad tp̃s quo ꝑturiens parit;iniq̃tatem veſtri nõ paꝝ oſtẽdunt. Nã miſterium ꝑ ipm̃ ꝓphetatum ad tẽpus illud reſeruatũ eſſe ꝓpheta oſtẽdere intẽdit. ipſi aũt ad ꝑturientis dolores praue cõparãt;necnõ doctoꝝ thalmut fabulã ſuper eo aducũt.Opinio preterea ipſoꝝ ſuꝑ ea ꝑticula. Et ꝙ plurimi fratrũ eius conuertent̃ ad filios iſrahel;q̃ti valoris ſit ex ſe patet. Nã cũ iuda ⁊ nõ cũ decẽ tribubus ꝓphetiã loq̃ videmus;ipſi tñ reliq̃as iude ad decẽ tribus cõuerti dicũt.Et q̃uis argumẽtis rabi dauid cõtra xp̃ianos ꝑ dicta hec reſpõſum ſatis pateat: volo tñ ꝓ maiori veritatis certitudine ⁊ vr̃a meliori declaratõe intelligatis.ꝙ cũ ſuꝑ iſrahel xp̃m dn̄m nõ habuiſſe ſed potius ipos in xp̃o dãnatus eẽ:rabi dauid affirmar̃ uult a veritate mirũ in modũ elongar̃. Nã ſicut ſcripture ꝓ dicũt ſuꝑ iſrahel.ſ. bonis ipm̃ recipiẽtibꝰ ieſus xp̃s dn̄atus

eſt. ꝛ adhuc vr̃e redemptiõis tpe in religiõis vr̃is dominium habebit. Propter quod paſſionis hora p̱ Pilatũ romanorũ preſidẽ in cruce nõ ſine miſterio ad ꝑpetuã rei memoriã ſcribi datũ eſt. Jeſus nazarenus rex iudeoꝝ. Pro eo autez quod dicũt de dominio crucifigendi eũ a iudeis habito: ad ſupiorem ꝓphetiã vos remitto qua habuiſtis. Quo modo et in qua pte eius ꝛ qua de cauſa iudeis ſup̱ xp̃o facultas data fuit. Et cũ ſup̱ pticula illa. Et egreſſus eius a diebus ſeculi fundat̃ dicens. Quia ante ſeculũ deus fuit ꝛ per chriſtianos qui xp̃m in ſe diuinitatem habuiſſe affirmãt: illum ſimul cum mundo creatũ fuiſſe ſequeret̃ dico ip̃m in hoc ſua ſolita prauitate oĩo ꝓcedere. Nõ. n. veram xp̃ianoꝝ in hoc ſententiã ꝛ fidẽ ip̃m ignoraſſe putetis. nam bene notũ erat apud eũ ꝙ qñ xp̃i egreſſus a diebus ſeculi fuiſſe p̱ xp̃ianos ſimul cũ ꝓpheta dicit̃. Nõ intelligũt de ſua pte diuina: cum illã ante id fuiſſe nõ ignorẽt: Sed de carnis aſſumptõe que ut audiuiſtis ad tp̃s quo pturiens Maria virgo pturire debebat reſeruata erat. ipſe tñ ut xp̃ianos in falſo fundatos eẽ vobis p̃dicaret: quã audiuiſtis falſitatẽ calamo ſcribere nõ curauit: quaſi nõ putaret dicta ſua ab aliquo recte intelligẽte aliqñ legenda eſſe q ſuã malitiã detegeret. Et ut de hijs magis certificemini vnũ cõſideretis quomõ. ſ. meſſias: quẽ ventuꝝ dicitis de domo dauid ꝛ in betlem ad pñs egrediet̃ cũ ab alijs ꝗ̃ a iudeis terra illa occupet̃. oporteret. n. vos ad terras veſtras prius reuerti: ꝛ deinde meſſiam naſci. qd̃ quidem cum ueſtra preſtolatione ſtare non poteſt.

¶ Prophetiam autem per omnes ſuas partes ſuper Jeſu chriſto nazareno verificatam eſſe per euangelia ndubitatum teſtimonium habemus. Nam de prima eius parte. matheus capitulo ſecundo ait. Cum natus eſſet iheſus in betlem iuda. ꝛ reliqua. Quod qdem miſteriũ ſi a deo cauſatuz nõ fuiſſet. magnũ accidẽs videret̃ ꝙ magis in betlem ꝗ̃ in

alia terra iude natꝰ eēt. ¶ De alijs vero ĩ prophetia cõ
tentis myſterijs. euangelia cuncta claꝝ ꝓhibẽt teſtimoniuꝫ
quibus ſi fidẽ preſtaretis ſuꝑ omnes gẽtes; cũ oĩa hec vo-
bis promiſſa fuerint. ſalui atqꝫ magni eſſetis.

Prophetia duodecima

Hebrea littera.

Zacharias capitu. ix. inquit. Gili meod bat ſion
barigi bat hieruſcialim hinne malcheb iauo lab
3 zadic venoſciao hu gani verohen gal hamor
vegal gair ben adonot. Latine. Exulta ſa-
tis filia ſyon. iubila filia hieruſalẽ. Ecce rex tuꝰ veniet. tibi iu
ſtus et ſaluatꝰ ipẽ. pauꝑ ⁊ aſcẽdẽs ſuꝑ aſinã ⁊ ſuper pullũ
filium aſinaꝝ. Hãc qꝫ prophetiã doctores veſtri meſſie

Judeorum ex-poſitio.

attribuũt. dicẽtes. Ipm iuſticia ſua de gladio gog magog
ſaluari debere ꝓ ꝙ iuſtꝰ ⁊ ſaluatꝰ ꝓphetia dixit. Sua inſuꝑ
humilitate ſuꝑ pullũ filiuꝫ aſine equitaturũ eē etſi totiꝰ mũ
di dñs erit. ⁊ dicunt aſinũ ⁊ filiuꝫ aſine ad maiorẽ certitudi
nẽ replicatũ fuiſſe. ſuꝑ clauſula tñ illa. Juſtus ⁊ ſaluatus ip
ſe rabi ſalomon dicit ꝙ in dño ſaluatus erit. Cũ au

Confutatio ip-ſorum.

tem hanc ſicut ⁊ alias prophetias in xp̃o ihesu nazareno:
prout euãgelia oñdunt; verificatã videamꝰ ſuꝑ ea ſermonẽ
ampliare nõ expedit. ſꝫ tñ clauſule illiꝰ iuſtus ⁊ ſaluatꝰ ipẽ
verꝫ intellectum vobis aſſignare. quibus cuꝫ ipſuꝫ deuꝫ eē
ſicut ẽ; dicamꝰ difficile nõ parꝝ videt̃ arguẽtes. quo mõ ſal
uatõe indigeat. Qđ qdẽ propter aliaꝝ prophetiaꝝ ſenſus
ignorantiã vobis ꝯtigit. Propheta. n. ipſius meſſie modũ
in hieruſalẽ veniẽdi. hic predicere intẽdit. qꝛ ſuper aſinum
ſeu pullum filium aſine. qui cum a iudeis crucifigendus eſ
ſet. vt ipſos iuſtum crucifigere intelligerent. ea dictione iu-
ſtus vſus eſt. et cum paſſionis hora ſuper eo. per iudeos
dicendum eſſet. Quia alios ſaluos fecit. ſeipſum ſaluare

non poteſt. ideo ⁊ ſaluatus ipſe ſubdit: vt oſtenderet ꝙ de ſaluatione corporis: ita vt a paſſione liberaretur non indigebat: cum illam ipſum pati neceſſario oportebat: et ſi veſtri de hac ſaluatione intelligant. ſed ipſum ſpirituali ſaluatione ab initio ⁊ ante ſecula cum dn̄o ſcilicet deo patre ſaluatum fuiſſe. Quare ⁊ ſaluatus ipſe notanter ꝓpheta dixit. Hebraice: zadic venoſciau hu. Ubi quid dictio illa hu importet: vobis per ſuperiora iam notum ē: ita ꝙ bene rabi ſalomon: ⁊ ſaluatus in dn̄o expoſuit.

Concordia cuȝ euangelio

Matheus

¶ Quod aūt myſteria hec euangelia verificent. Matheuȝ videte. qui capitulo. xxvij. ait. Tunc videns iudas. qui eū tradidit: ꝙ damnatus eſſet: pn̄ia ductus retulit triginta argenteos principibus ſacerdotum et ſenioribus dicens: peccaui tradens ſanguinem iuſtum. ⁊ Johannem capitu. xxiij. dicentem. Uidens autem centurio quod factuȝ fuerat glorificauit deum dicens. Uere hic hō iuſtus erat. Ipm̄ quoqȝ ad hieruſalē venientē ſup pullum filium aſine equitaſſe per primā propheciā indubitatā fideȝ habuiſtis. Nil igitur aliud veſtre ruine cauſa eſt. o miſeri: niſi quia quēadmodū diſcipulis ſuis xp̄s dixit: ad intelligēdū credenduȝqȝ in oībus q̄ locuti ſunt prophete tardi corde eſtis. Quā torditatē ipſe ihesus xp̄s cui ſeruio ſua clementia: prout apoſtolis fecit a cordibus veſtris remouere non dedigneutr.

Johannes.

Prophetia vndecima

Hebrea littera.

Geus capitulo. ij. inqt. Chi cho amar adonai
zeuaot god abat megat hi veani margiſe et haſ
a ciamin veet haarez veet haiam veet habarana
vehirgaſti et col hagoim ybau hemitat col ha-
goim vmileti et habait haze cauod amar ado-
nai zeuaot li haccheſei veli hazahau amar adonai zeuaot

gadol ihie cauod habait haze haabaron min bariſcion amar adonai zeuaot vbabait haze etten ſcialom amar adonai zeuaot. ¶ Latine. Quia hec dicit dñs exercituū. adhuc vnum modicū eſt: et ego cōmouebo celum et terram: et mare et aridā et cōmouebo oēs gentes: et venient cū deſiderio cuncte gētes: et implebo domū iſtā gloria dicit dñs exercituū. Meū ē argentū: et meū ē aurū dicit dñs exercituum. Magna erit gloria domus iſtius nouiſſime: pluſq̄ prime dicit dñs exercituū: et ī loco iſto dabo pacē. dicit dominus exercituū. ¶ Hanc ꝓphetiam cum ſimul cū re edificiū ſecundi templi ꝓlata ſit doctores veſtri diuerſis modis a proprio ſenſu puertere cupiūt. ¶ Nam rabi ſalomon ſe breuibus expediens dicit. adhuc vnū modicū ē. acſi diceret īmediate q̄ perſaꝝ regnū: ſup vos nunc dominans deſtruetur. adhuc vnū aliud ſurget. cui ſubiecti eritis. et erit grecoꝝ regnum: quod modicum durabit. et tunc ego commouebo celum et terrā cum miraculis. ſ. que cū machabeis faciam. ita q̄ quia in domo hac ego vobiſcū ſū. omnes intelligent. Quāobrem auri et argenti munera in ipſam ducent. Super particula autem illa dicente magna erit gloria domus iſtius nouiſſime pluſq̄ prime: quorundam veſtroꝝ rabi diſceptionem. rabi ſalomon recitat. Quorum vnus de edificio gloriam hanc intelligi dicit. alius vero de tempore Nam primi templi quatringenti et decem anni fuere. ſecundi vero quatringenti et viginti. ¶ Ego autē cū prophetia in ſe breuis ſit. et rabi dauid expoſitio ab iſta non multum diſcrepet: ideo ipſam hic immediate recitare intendo: et deinde ambas dei auxilio ſimul confutare. Inquit enim rabi dauid. Adhuc vnum modicum eſt et commouebo celum et terram. et reliqua. que pre multitudine glorie: et boni quod in ſc̄do tēplo deꝰ iſrahel largiēdus erat: methaphorice loquunt̄. Hoc aūt bonū machabeoꝝ tp̄e fuiſſe doctores aliq

Latina littera.

Judeoꝝ expoſitio.

Rabi ſalomon expoſitio

Rabi dauid

dicunt aliq vero erodis tpe. Tu tñ. vt libro ioſophi cõtinetur hoc ⁊ illud dicas. Deinde adhuc vnuз modicũ ē. ac ſi diceret. Adhuc bonũ vnũ vltra hoc q̄ḋ vobis nũc facio: vobis largiturus ero: ⁊ illud modicum etiã in oculis meis atq̧ leue erit. ⁊ ē ꝙ cum plures vos in edificio impedientes nunc habeatis. Eo tpe quo bonũ illud vobis tribuã: gentes oẽs: munerib⁹ argenti ⁊ auri: que ad eã ducent: domũ iſtam honorificabunt. Libro quoq̧ ioſophi ſcriptũ inueniť magnam terre cõmotionē diebus herodis fuiſſe. Dixit tñ commouebo celũ. vt rem magnificaret. celi. n. nõ cõmouentur. ⁊ cõmouebo omnes gentes. hoc ē. dabo in cordib⁹ eorum. vt a locis ſuis moueanť: ⁊ ad hui⁹ domus gloriaз videndum veniant. ⁊ nõ manib⁹ vacuis. ſed cum ſuis deſideratis rebus. caret. n. dictio illa deſiderium pro nomine cum ita vt littera ſic legenda ſit. ſ. ⁊ veniēt cum deſiderio cuncte gentes. i. cum deſideratis rebus ſuis. Meũ ē argentum: et meũ ē auruз. i. ꝙ cuiuſcunq̧ manibus ſit meũ ē. poſſũ. n. ab vno illud auferre. ⁊ alteri qñcũq̧ voluero tribuere. Quapropter in gẽtiuз cordibus dabo: vt de eo in magna copia ad domuз iſtã adducãt. Magna erit gloria domus iſti⁹ nouiſſime. ſuр hac parte doctores thalmut diuerſaꝝ opinionum fuerunt. quidam. n. in tpe magnã fuiſſe dicunt. quidaз vero in edificio. Et iſtorum vtrunq̧ fuit. nam tẽpluз primũ quadringẽtis ⁊ decẽ annis durauit. ſecunduз vero quatrĩgẽtis et viginti. fuit etiã edificio maius. qꝛ veluti doctores thalmut aiũt: ⁊ libro ioſophi reperiť: edificio herodis nũq̧ ſimile viſũ fuit. Et in loco iſto dabo pacē: eſto ꝙ ſecũdo tẽplo plura ⁊ diuerſa bella iudei habuerint multo etiam tempore in pace permanſerunt. ¶ Quãtum autē iſtorum rabi dicta ſuper prophetia hac veritati adhereant. de per ſe notum eſt. Nam rabi ſalomonis ſuper ea particula. Adhuc vnum modicum ē. expoſitio ſtare non poteſt. ex eo

Confutatio ipſorum.

quia ab alijs q̃z a grecis prout hiſtorie narrant. ſc̃do tem‑
plo iudei vexati fuerunt. Rabi dauid quoq̃z intentio mini‑
me cum ex ea: vt bene intuenti patet: littera corrumpat̃ nec
prophetiã methaphorice loqui dicere debemus. cum pro‑
pheta hic non in parabola. ſed aperto ſermõe loquat̃. Pre
terea ꝓphetiã ad aliq̃d propriũ bonũ ipſe nõ determinat. ſz
de doctoꝝ thalmut opinionibus vtrãq̃z capit. Quod aliun
de ꝓcedere non potuit: niſi quia ſui dicti ſuper prophetie
verbis inſufficientiam cognouit. Super particula vero illa
Et venient deſiderium cunctis gẽtibus. ꝛ reliqua. Docto
res veſtri ſi materiã ꝛ proprium prophetie ſignificatuz intel
ligerent: in terminoꝝ ſignificatu bene ſe haberent. Certum
eſt. n. q̃ ſicut ipſi dicunt. prout ego etiã traſtuli littera intel
ligenda ẽ. videlicet. Et venient cum deſiderio cuncte gen‑
tes. Sed de hoc nulla in ſecundo tẽplo memoria habetur:
niſi de tribus regibus magis: qui chriſti natiuitate ipſum ſa
lutare cum ſuis muneribus venere. Ea inſuper ſñia quam
ſuper ea particula. Magna erit gloria domus huius nouiſ
ſime pluſq̃z prime doctorum thalmut adducunt: nullius eſt
momenti. quia cum niſi ꝑ decẽ annos ſm templum primuz
exceſſerit q̃ de eo modico tp̃e propheta mentionẽ fecerit:
rationi conſonũ non videt̃. precipue cum verbis magnam
oſtendẽtibꝰ excellentiam. prout videtis. vſus ſit. Nec de e‑
dificij maioritate eoꝝ dictum poſſe verificari video: cum ꝓ
contraria parte multa fortis efficacia reperiantur. fuit eniz
templum primum ꝑ ſalomonem edificatum. cui vt ſcriptura
ſacra teſtatur deus ſuꝑ cunctis hominibus ſapientiã dedit
Erat quoq̃z tunc iſrahel omnis ſimul quietus atq̃z tranq̃l‑
lus ꝛ ſalomõi a multis munera infinita exhibita: ita vt quẽ
admodum regũ tertio hiſtorie narrant: argẽtuz diebus ſu‑
is tanq̃z lapides exiſtimaretur. cuiꝰ oppoſituz ſecundo tem
plo videmꝰ. in eo. n. iudei a captiuitate reuerſi debiles atq̃z

pauperes fuerũt. Nec non templi primi bona omnia vt regum quarto habetur ꝑ iude reges diſſipata fuerũt Nec ex om̃i iſrael niſi ea pars que dauid domui adheſit ibi adfuit Fuit inſuꝑ domus illa veluti danieli capitulo. ix. reuelatuȝ fuit in anguſtia tempoꝝ edificata queadmodum etiã edificationis tꝑe ab eſdra ⁊ nehemia capitulo. iiij. teſtimoñ habetis. Nec qđ de herodis edificio dicũt q̃ꝫuis magnuȝ fuerit locũ habere poteſt. Non. n. herodes ſalamoni equerari poteſt nec diuitie ſue diuitijs eiꝰ nec poteſtas ſua poteſtati eius: Jmmo plus dico vobis ꝙ nec de ſanctitatis maioritate ꝓpheta hic loqui potuit. Scitis. n. qꝛ libro qui vocať bioma doctores talmut dicunt ꝙ ignis ille qui in primo tẽplo de celo deſcendebat ſuꝑ altare holocauſta comburens ſecundo tẽplo non apparuit nec etiam vnctionis oleuȝ. Ex quibus ſequiť ꝙ de alia maioritate q̃ꝫ de ꝑdictis propheta loquatur. Demũ ꝙ particula illa Et in loco iſto dabo pacem de temporali pace loquať verificari minime poteſt. A ſui. n. principio vſqꝫ ad finẽ: veluti hiſtorie narrant: ab alijs nationibus iudei erũnis affecti fuerunt. ¶ Vos autem ſi prophetie veritatem capere vultis verba mea cuȝ ſua veritate accipite. Nam illos qui templi ⁊ hieruſalem edificio verſabantur tepide procedere deus videns ita vt edificiuȝ quodãmodo incoare non audebãt ſeu ab inceptis deſiſtere omnino volebant. Jdeo ageum ad eos miſit vt ꝓphetiam hanc qua de edificij neceſſitate eiuſqꝫ ꝑfectiõe ꝑꝑ in eo cõſumandum myſterium eis ꝓphetaret. Et hoc eſt ꝙ paulo ante dicit Et nunc confortare zerobabel dicit dñs: ⁊ cõfortare ioſue filij ioſedec ſacerdos magne ⁊ reliqua. Nam hec dicit dñs Adhuc vnũ modicum eſt temporis reſpectu preteriti poſt originale peccatum. Et ego commouebo celum ⁊ terrã cum ſignis ⁊ ꝓdigijs que per ipſa oſtendam vt demonſtrent magnum myſteriuȝ meſſie qui huius domus

Catholica expoſitio

tempore venturus eſt quem cuncte gentes quẽadmodum rabi dauid ait cum ſuis deſideratis rebus ſalutare venient ⁊ eo mediante domuȝ iſtam gloria implebo dicit dñs exercituuȝ. Et vt intelligerẽt q̈ non de temporali gloria loquebatur. ſubſequenter ait. Meum eſt argentuȝ ⁊ meuȝ eſt auruȝ dicit dominus exercituũ quaſi diceret Non argenti ⁊ auri copia in gloriam me exiſtimare putetis cũ vbicũqȝ ſint hec mea ſint. Sed de perpetua meſſie gloria per quẽ in loco iſto meã ſpiritualem pacem in eternum dabo. ¶ Et dico vobis q̈ eſſe ꝓphetiam hanc de iheſu xp̄o nazareno locutam eſt de hĳs quibus dubitare non oportet: nam ioſophi auctoritas p̄ rabi dauid de terremotu allegata cũ euãgelĳs cõuenit que de pluribus alĳs ſignis que xp̄i tẽpore apparuerũt teſtimoniũ ꝑhibẽt. Jnquit. n. pro particula illa

Mattheus Et venient cum deſiderio cũcte gentes capitu. ĳ. matheus Cum natus eſſet iheſus in betlem iuda in diebus herodis regis. Ecce magi ab oriente venerunt hieroſolimam dicentes vbi eſt qui natus eſt rex iudeoꝝ vidimus. n. ſtellã eius in oriente ⁊ venimus cũ muneribus adorare eum: vbi euãgelia cum eſaya etiã cõueniunt qui myſterium hoc capi. lx. ſicut ⁊ ageus hic p̄dicat. inquit. n. Omnes de ſaba venient

Matheus. auꝝ ⁊ thus deferentes ⁊ laudem dño annũtiantes. ¶ De alĳs aũt ſignis xp̄i tp̄e viſis idem matheus capitulo. xxvii. teſtatur dicens q̈ hora mortis eius uelũ templi in partes duas ſciſuȝ eſt ⁊ terra mota fuit ⁊ petre ſciſſe ſunt ⁊ monu

Lucas. menta apta. ¶ Lucas quoqȝ ca. xxiĳ. inq̄t. Erat aũt fere hora ſexta ⁊ tenebre facte ſunt in vniuerſaȝ terram vſqȝ ad horã nonã ⁊ oſcurat⁹ eſt ſol ⁊ reliqua. Pro p̄ticula vero

Lucas. illa ⁊ in loco iſto dabo pacẽ. Eundẽ lucã capi. ĳ. legite vbi ait q̈ immediate q̈ xp̄s natus eſt facta eſt cũ angelo q̄ ſuã natiuitatẽ in terrã annũtiare venit multitudo militie celeſtꝭ laudantiũ deũ ⁊ dicẽtiuȝ Gloria in excelſis deo ⁊ in terra

pax hominib⁹. ¶ Et capi. xiiij. iohānem q recitat aſcēſionis hora diſcipul' xp̄z dixiſſe. pacē meā do vob. n̄ ſicut mūd⁹ dat: ego do vobis. vt ſignificaret q nō d̄ tp̄ali pace loq̄ret quēadmodū ⁊ rabi achiua libro q d̄r ſanchedrin affirmat. Quā pacē ſua miſc̄dia de⁹ etiā vob̄ dare n̄ dedignet.

Prophetia Tertiadecima.

Hebrea littera.

Daniel capitulo. ix. inquit. Veoot ani meda ber bitfilla veaiſe gabriel aſcer raidi beha zō battheilla mugaf bigaf nogegag elai beget minhat gareu. vaiauē vaidaber gimmi vaiomer daniel gatta iazadi lebaſchileba bina. bithillat tahāuneba iaza dauar veani bati lebagid: chi hamudot atta vbin badauar vebauen bāmarre. Sciauugim ſciugim neh tab gal gammeba vegal gir codceba leballe happeſciag vl hatem battat vlhapper gauon vlhaui zedec golamem velabattom hazon venaui velimſcioab codeſc cadaſcim vete dag vetaſchel min moza dauar lebaſciu veliunot hieruſcia laim gad maſciah nagid ſciauugim ſciuga veſcia vugim ſciſcim vſcnaim taſciuu veniuneta rehoui vebaruz vbzoc hagitim. Veahare haſciauugim ſciſcim uſcnaim iccaret maſciha veen lo vehagir vehaccodeſc iaſchit gā nagid haba ve chizzo haſcietef vegad chez milhama neherezet ſciomemot vehigbir berit larabim ſciauuag ehad vehazi haſciauuag iaſchit zeuah vminha vegal chenaf ſciccɜuim meſciomē ve gad cala veneheraza tittha gal ſciomem. ¶ Latie Adhuc me loquēte in oratōe ⁊ vir gabriel quē viderā in viſione a principio cito volās tetigit me in tp̄e ſacrificij veſp̄tini. Et docuit me ⁊ locutus eſt mihi dixitq̄ꝫ Daniel nunc egreſſ⁹ ſum vt docerem te intellectionem. ab exordio precuꝫ tuaꝝ egreſſus eſt ſermo ⁊ ego veni vt indicarē tibi quia vir deſideriorum es tu aūt animaduerte ſermonē ⁊ intellige viſionem. Septuaginta hebdomades cōſtitutū eſt ſup̄ populū

Latina littera.

tuum: ⁊ ſuper vrbem ſanctam tuam ad cõſumandam preua
ricationẽ: ⁊ vt finem accipiat peccatũ: ⁊ ad delendã iniqui
tatem: ⁊ ad duceuduz iuſtitiã ſempiternã: ⁊ finem accipiãt
viſio et prophetia. ⁊ ad inungendum ſanctum ſctõrum ſci-
to ergo ⁊ animaduerte ab exitu ſermonis. vt iterum edifi-
cetur hieruſalem. vſq ad xp̄m ducem ebdomades ſeptem
⁊ ebdomades. lxij. rurſum edificabitur platea ⁊ murus: et
in anguſtia tẽporuz. Et poſt ebdomades. lxij. occidetur cri
ſtus. ⁊ non ẽ illi ⁊ ciuitatem ⁊ ſanctuarium diſſipabit popu
lus ducis venturi. ⁊ finis eiꝰ vaſtitas. ⁊ vſq ad finem bel-
li ſtatuti deſolatões ⁊ magnificabit pactuz multis ebdoma
da vna: ⁊ in dimidio ebdomadis deficere faciet oblationez
et ſacrificium: ⁊ propter abominationes deſolans erit. ⁊ vſ

Judeorum expoſitio.

q ad conſumationem ⁊ cõſtitutionẽ pſeuerabit ſup deſola
tum. ¶ Super hac viſione iudei viri: quẽadmodum vera
deo duce expoſitione videbitis. magna continẽtur myſte-
ria. Veſtri autem doctores thalmut. ipſam peruertere cu-
pientes: libro qui ganoda zara uuncupatur: ⁊ in libro ſedẽ
golam multa ſuper ea filacteria dilatant. ſed cum ſuper eo-
rum concluſionibus rabi ſalomonis expoſitio fundetur: ip-

Rabi ſalomon.

ſam ideo p̄mo recitare intendo. Jnquit em̃. Et ecce vir ga
briel cito volans tetigit me: ⁊ docuit me. Dixitq Daniel
ab exordio precum tuarum egreſſus eſt dei ſermo ad me:
vt venirem ipſum tibi indicare. Tu autem animaduerte ſer
monem: ⁊ intellige viſionem. nam ſeptuaginta ebdomades
cõſtitutum ẽ ſuper hieruſalem a primi templi ruina que ſe-
dechie tempore fuit. vſq ad ruinam ſcd̃am per titum fien-
dam. que quidem erit: vt in ea captiuatione iudeorum pre
uaricatio conſumetur: et perſecutionibus mediantibꝰ eorũ
peccatum ſic finem accipiat: vt mundati iniquitatibꝰ mere-
antur q adducam eis iuſticiam ſempiternam. ⁊ inũgaẽ ſã-
ctum ſanctorum. videlicet altaria ⁊ archa. aliaq ſanctuarij

vaſa. Que omnia p regis meſſie manus eis fiet. Has quoqꝫ ſeptuaginta ebdomades quatringētoꝝ ⁊ nonaginta annorum tēpus ſignificare dicit. accipit. n. pro ſeptena annoꝝ ebdomadā: ⁊ cōpotū a babylonica trāſmigratōe incipit. qd̄ ſecūdi tēpli deſtructiōe terminat̄. babylonica. n. captiuatio ſeptuaginta annis; ⁊ quatringētis ⁊ viginti tēplū ſcd̄m durauit. Deinde ſeqr̄. ſcito ergo ⁊ animaduerte ab exitu ſermonis. hoc ē ex exitu ſermonis. quaſi diceret angelus danieli qꝛ per virtutē ſermōis: q ab exordio precū ſuaꝝ ad ipſuꝫ a deo egreſſus ē vt eū ſibi annunciaret. id qd̄ p dicta verba importat̄. ſcire ⁊ animadnerte poterat. nā tēpus q̄ a ſui deſtructione hieruſalē iterum edificabitur vſqꝫ ad xp̄m ducē ſcꝫ cirū perſaruꝫ regē. qui dei xp̄s eſaie. xv. vocatus ē ebdomades ſeptē erunt annoꝝ. ſ. qne ſeptē ſeptene annoꝝ ſunt. ⁊ numerum quatraginta ⁊ nouē annorū faciūt. ſup quibuſ anni tres adhuc ſunt quos angelus nō enumerauit. qꝛ niſi de ebdomatibus perfectis mentionē fecit. ⁊ ſic annos quinquaginta ⁊ duos habemꝰ. ⁊ deinde ebdomades ſexaginta duas. quibꝰ platea. i. ciuitas ⁊ murus iteꝝ edificabunt̄. qui tamdiu permanebunt. ⁊ ſic ſeptuaginta ebdomadarum numerus reperit̄. ſed duratio hec muri ⁊ ciuitatis in anguſtia tēpoꝝ erit. cū aut a pſis aut a grecis ſeu a romāis ⁊ alijs cōtinue vexati erunt. Et poſt ebdomadas ſexagintaduas occidet̄ xp̄s. ſ. agrippas. qui veſpatiano bello ⁊ tēpli ruina. inde rex erit. ⁊ non ē illi. hoc ē ipſe agrippas amplius nō erit quia per mortē de medio tolletur. Fuit autē agrippas hic meſſie noīe nuncupatus. quia idem quod princeps ſeu magnus per hanc dictionem meſſiam denotatur. Et ciuitateꝫ ſcilicet hieroſolimam ⁊ ſanctuarium diſſipabit populus ducis venturi. videlicet titi veſpatiani. Et finis eius vaſtitas. id eſt romani populi. que quidem vaſtitas per meſſie manꝰ

erit. et vſq3 ad finem belli gog magog hec deſolationes p̄durabunt. Et magnificabit pactum multis ebdomada vna titus ille veſpatianus in pecto veniet cum principibus iuda ⁊ treugas: quibus infra tempus illud annorum ſeptem pacis ſpe3 illis dabit. ⁊ tamen in medio ebdomadis pactū ſuum irritum faciet. ita q̄ faciet: ciuitatem et templum diſſipando: populumq3 captiuando: hoſtiam ⁊ ſacrificium deficere. ⁊ vltra hec deſolans iſte loco ſanctuarij abominationem ſcilicet ſtatuam idolatricam in templo ponet. Et vſq3 ad conſumationem: ⁊ conſtitutionem ipſius deſolātis: per meſſie manus fiendam perſeuerabit deſolatio. Tempus enim idoli deſolationis: ⁊ ſibi ſeruientium tunc erit.

Confutatio rabi ſalomonis.

Hec ſunt que rabi ſalomon ſuper hac prophetia: ſeu viſione dicit. que quantum veritati conſentanea ſint per ea que immediate audietis: ſi volueritis poteritis facile iudicare. Multa enim ſua profert expoſitio que angeli dictis incompoſſibilia ſunt. Ego autem declaratione ſui defectuſ in annorum compotu: ad veram deo duce expoſitionem reſeruata. hijs ſolum erroribus qui viſionis partes tangunt. ad preſens vacare intendo. Certum eſt enim pro eo q̄ littera ſonat q̄ omnia ea que in prima angelica prepoſitōe cōtinentur. de conſumatione ſcilicet preuaricationis et iniquitatis deletione ⁊ reductione iuſticie ſempiterne. ⁊ reliqua. in hijs ſeptuaginta ebdomodalibus implenda erant. Iſte tamen rabi poſt ſeptuaginta ebdomades. illa verificanda eſſe affirmat dicens. quia poſt ſeruendi templi ruinam per titum factam. quod eſt manifeſte falſum. ad omnia eni3 hec ſeptuaginta ebdomarum tempus littera conſtituit. cum dicit. Septuaginta ebdomades conſtitutum eſt. vt conſumetur preuaricatio. et reliqua. et vltra hoc ebdomadas illas ſecundum opera; que in eis fienda erāt diſtinguit. ita q̄ ad

ebdomadam vltimam deſcendit. cum ait. Et poſt ebdomades ſexagintaduas occidetur chriſtus. ⁊ reliqua. Non obſtante ꝙ rabi iſte ꝙ pro ſui propoſiti accomodatione dictiones plures fruſtra littere addere coact⁹ fuerit. Ineſt quoq; vt ab eo queratur. de quibus peccatis et preuaricationibus vult ꝙ hac preſenti captiuatione iudei mundentur ꝑ quibus angelus dicit vt conſumetur preuaricatio. et finem accipiat peccatum. Nam ſi de hijs que per primi templi iudeos commiſſa ſunt. que iudei ſecundi templi portare habeant. iam pluries dictum eſt. ⁊ veſtri in hoc cõſentiunt ꝙ filij patrum iniquitates non portãt: niſi cum ipſorum viam ſequuntur. nunc autem ꝙ in ſecundo templo peccata primi non fuerint. nulli dubium eſt. Non enim ſicut in primo idolatria ⁊ alia vitia per ſcripturam teſtifitata: in ſecundo templo viſa fuerunt. nec etiam poſt ſecundi templi deſtructionem audita ſunt. Si vero de ſecundi templi peccatis intelligere vult. ſic deum iniuſtum dicit. qui grauia peccata ⁊ importabilia in primo templo commiſſa. ſola. lxx. annorum captiuatõne deleuit. ⁊ hec cum multorum beneficiorum ⁊ gratiarum conceſſione. de prophetis ſcilicet ⁊ miraculis. ⁊ alijs dignitatibus. de quibus ſcriptura ſacra teſtimonium perhibet. Et peccata reſpectu illorum leuia que ſecundo tẽplo cõmiſſa fuerunt tanta diuturnitate temporis. ⁊ tot naufragijs. adhuc non delet: nec tantorum babylonia tranſmigratione gratiarum in iſta aliquam conſentit. Quapropter ꝙ de alio peccato: et preuaricatione quam de hijs que iſte rabi dixit. angelus locutus ſit. neceſſario concludendũ m ẽ. Cunq; inſuper archam. ⁊ alia ſanctuarij vaſa per ſanctum ſanctorum intelligit contra ſacre ſcilicet ſcripture ſententiam expreſſe procedit. Que cum de veſtra redemptione loquitur talia fatur. Et cum multiplicati fueritis et creueritis

in terra in diebus illis ait dñs Non dicent vltra arca teſta
menti dñi: neqꝫ aſcēdet ſuper cor: Hieremie iij. Ex quo ma
nifeſte patet ꝙ poſito pro nō cōceſſo ꝙ verba viſionis hu-
ius eſſent vr̄e redemptionis tempore prout ipſe aſſerit ad
huc uerificāda: de arca alijſqꝫ ſanctuarij vaſa particula hec
intelligi nō poſſit. Ipſum preterea ſup̄ ea particula ſcito er
go ⁊ animaduerte ab exitu ſermonis non paꝝ peruerſuꝫ vi
deo: vult. n. ꝙ li ab loco per ponatur ita ꝙ terminuꝫ a quo
ſignificet. Cuius oppoſitum per angeli verba aperte vide
mus qui terminum etiā ad quē ſubſequēter ponit cuꝫ vſqꝫ
ad xp̄um ducē inquit. Quam quidem particulā ipſe rabi ſa
lomon: ut ex multis patet: ciro falſo attribuit. Plus. n. ſep-
tem a templi primi deſtructione vſqꝫ ad ciruꝫ ebdomades
fluxerunt: ⁊ hoc quidem in talmut libro qui megilla nuncu
patur capitulo primo per veſtroſmet doctores habet̄. Nā
vt ex ſacre ſcripture verbis colligūt nabucdonaſor annis
regnauit quatragintaquinqꝫ ⁊ decimonono ſui regni vt
hieremie libro ⁊ regum quarto habetur menſe quinto tem
plum deſtructum eſt: Ex quo ſequitur poſt deſtructionem
templi annis xxvij. nabucdenaſor ſuper regnaſſe. vnus. n.
ipſoruꝫ ⁊ ſi imperfectus ſit cum fuerit maior anni pars pro
integro anno computatur. Regnauit deinde prout ibidem
veſtri dicunt euilmerodac eius filius annis. xxiij. qui om-
nes anni. l. ſunt. Ex quibus patꝫ ꝙ anteqꝫ balthaſar regna
re cepiſſet ſeptem edomades tranſiuerunt ⁊ adhuc plus.
Ipſe quoqꝫ balthaſar prius q̄ cepiſſet cirus regnar̄ annis
tribus vixit: poſt quem darius annis duobus etiam regna
uit. ita ꝙ angelus de ciro aliquo modo loqui non potuit
cum vſqꝫ ad xp̄um ducem dixit. Coniungitur adhuc huic
termino chriſto dictio illa dux hebraice nagid que alicui ni
ſi meſſie: q per alios ꝓphetas ſic vocatus eſt attribui non

pōt. Teſtatur.n.ſup hoc eſayas.lv.de meſſia dicens Ecce teſtem populis dedi eum ducem ꝛ preceptorē gentibus hebraice ducē nagid: ñ obſtāte ꝙ ꝑ textꝰ ſeriē docemur. qm̄ de eodeꝫ meſſia in prima ꝛ ſecunda ꝓpoſitione angelus loquatur. Certum eſt.n.ꝙ cum occidetur xp̄s in ſecunda dicit propoſitione ad primum ducem xp̄m propoſitionis prime ſe refert q̃uis vr̄e rabi ꝑ ſecundum ſecunde propoſitionis xp̄m agrippā intelligere nō erubeſcat. quē ſecundi templi deſtructione per romanos interfectū fuiſſe aſſerit. Cuius cōtrarium de bello iudaico ioſophus teſtatur recitans ipſum ſe romam cōtuliſſe ꝛ illo durante bello cuꝫ romanis fedus pepigiſſe. Vos aūt ſi ſuam inſufficientiam cognoſcere vultis ſui dicti incōuenientiam cōſiderate. videns.n.dictum ſuum hoc veritati non paꝝ contradicere eo quia quēadmodum doctores vr̄i affirmāt vnctionis oleum reptum ſcd̄o tēplo nō fuerit ex quo reges inungi non poterāt: reducit ſe vt dicat ideꝫ ꝙ principem ſeu magnū xp̄m ſignificare quod manifeſte falſum exiſtit. ſcitis enim quia meſſias hebraice ideꝫ denotat quod apud grecos chriſtus ꝛ apud latinos vnctus. Princeps auteꝫ ꝛ magnus per ſuos proprios terminos ſignificantur. Demum id quod ſuper ea parte Et confirmabit pactum multis ebdomata vna ꝛ reliqua de tito veſpaſiani dicit. quia ſcilicet pactum cum iude principibus percuſſum in dimidio ebdomdis delere debebat omni veritati obſtat. Loco enim preallegato ioſophꝰ de tito teſtimonium peribet qualiter ipſe ad hieruſalem ꝛ templi ruinam non voluntarie ſed inuitus accedebat plurieſqꝫ mediate ꝛ immediate: ꝛ ne loci illius deſtructionis cauſa eſſent iudeis perſuadebat. ¶ Ex quibus omnibus Rabi ſalomonis ſuper hac viſione prauitas vnicuiqꝫ manifeſtatur.

Rabi leui expoſitio

¶ Ineſt etiam ſuper viſione hac rabi leui expoſi-

tio que talis eſt. Adhuc me loquente ꝛ vir gabriel quez vi
deram venit ad me dixitqꝫ Nunc egreſſus ſum vt docerez
te intellectionem methaphorice loquendo ſicut alibi Ecce
dominus egreditur de loco ſuo habetur. ꝛ hoc ad oſtēden
dum infuſionem que ab ipſo nobis infunditur. Ab exordio
precum tuaꝝ egreſſus eſt ſermo a deo. ſ. vt veritatez tibi ſu
per hoc manifeſtarē. Septuaginta edomades conſtitutum
eſt ſupꝫ populū tuum ꝛ reliqua. que immaginabile eſt ꝙ an
gelus danieli dixerit qꝛ putabat vt ipſe ſua oratione acco-
modaret preces ſuas vt reuerſio illa iſrael talis eſſet ꝙ am
plius tēpluz nō deſtrueretur. putabat. n. poſſe id licite fieri:
ꝓpterea qꝛ infraſcripta peccata cū punitiōibus iam habitis
punita eſſent. Angelus aūt non ſecūdum cōceptuz ſuū rez
ꝓcedere ei notificauit. Non. n. tēplum illud permanere de
bebat niſi ebdomadibꝰ ſeptuaginta a primi templi deſtruc-
tione incoantibus que cccc. lxxxx. anni ſunt. Seu forte ſibi
in hoc angelus vult ꝓpterea qꝛ ad tēpus longum ſua ora
tione daniel ſe extēderit vt ſciret ꝙ ſecundi tēpli edificiū vl
tra cōſtitutuz ſeptuanginta ebdomataꝝ tēpus ꝓcedere nō
debebat: eo quia apud deum ordinatuz erat vt hac diutur-
na captiuatione peccatum iſrael finem accipet in tantuz ꝙ
iuſtitiam ſempiternam que per qntum regnuz a daniele na-
bucdenaſori interpetrata fuit ei duci mererenť. Que qdem
ſempiterna iuſtitia meſſias ipſe eſt: ꝑ cuius aduētum viſio
ꝛ ꝓphetia omnis implebitur. Et ad inungendum ſanctum
ſanctoꝝ tunc. n. ſancto oleo quod abſconditum templo ſe-
cundo fuit inungeť. Fuit aūt id a deo factum propter bre-
uez ſecundi tēpli duratiōnē. Scito ergo ꝛ animaduerte ꝙa
ab exitu ſermonis q vt iſrael reuerterenť ꝛ hieruſalem ꝛ tem
plū iteꝝ edificareť exiuit vſqꝫ ad xp̄m ducē hoc eſt vſqꝫ ad
tempus quo xp̄us qui eſt dux. ſ. ſacerdos magnus cuz eis

erit: q͛ꝺ q̄dem erit poſt ꝑfectū edificiū ebdomadas ſeptem erūt. vij. n. ſunt anni q̄ a templi deſtructōne fluxerūt. vbi de annis qui hijs ſupſunt angelus non curauit: q̄a hoc danieli notificare opus nō erat cū illi hoc totū notū iam eſſet. hic aūt ſacerdos magnus Joſue filius Sedochie fuit. Et ebdomades. lxij. reuertet̃. ⁊ reliqua. i. ebdomadibus. lxij. in ſuo edificio cū platea ⁊ muro Hieruſalem a ſui edificij principio ꝑſeuerabit: ⁊ hoc in anguſtia tempoꝝ. naꝫ iudei a pluribus vexati erunt. Et poſt ebdomades. lxij. occidet̃ xp̄s. hoc eſt truncabit̃. q̄a magni ſacerdotis officio finis dabit̃ Et ciuitatem ⁊ ſanctuariuꝫ diſſipabit populus ducis venturi. ſ. Titi Veſpaſiani. dixit aūt populus ducis. nā ciuitatis ⁊ ſanctuarij deſtructioni: ut hiſtorie narrāt: Titus nō aſſentiebat̃. Et finis eius vaſtitas. ſ. ciuitatis: ⁊ uſq; ad finē belli erūt deſolationes: ⁊ nō pauce. durāte. n. bello: intra Hieruſalem ſecte orte fuerūt. Quamobrem inter ſeſe nfiniti interfecti ſunt magnificabit autem pactū multis: ille. ſ. Titus pacem enim eis continue predicabat: perſuadebatq; ne ciuitatis ⁊ templi ruinam cauſare vellēt: ſed tantū tributum romane genti redderent. quod quidem ebdomada vna durauit. in medio vero vltime ebdomadis hoſtiam ⁊ ſacrificiū a tēplo deficere fecit. Et ꝓpter abominationes quas manaſſes ⁊ alij ſibi ſimiles reges in templo poſuerunt. dux iſte illud deſolans erit. quouſq; iſrahel qui erit deſolatus deſolatōe vltima deſolabit̃. ¶ Hec igitur ſūt iudei viri que a rabi leui ſup hac viſione dicuntur que ſi bene cōſiderabitis in eis duo reperietis ꝑncipalr̃. nā vltra ea q̄ de angelo ⁊ de daniele vanilo q̄a dicit viſiōis intellectū quē fugere credit. cōcludit ⁊ q͛ꝺ euitare credit incōueniēs approbādo. ad plura ꝯtra vos venientia ducit̃. Quapp tanq; non ignoranter peccans vt a doctis ītelligeret̃ in mult; ; ſ in duob⁹ ſeu trib⁹ expoſitōib⁹

Confutatio rabi leui.

contentus. vt ſcitis extrauagando procedit. Nam cū ea q̄ in prima angeli propoſitione continentur myſteria. dicit. lxx ebdomadaꝝ tempore eē euacuanda: ipſe veritati adheret. Sed videns id veſtro falſo propoſito contradicere ad myſteriorum declarationem praua cautela nō deſcendit. ⁊ pro vulgi ſatiſfactione ad ſecundam expoſitionē deuenit: qua quidem cum rabi ſalomone cōuenit niſi inquantum clauſulam illam ad adducendum iuſticiā ſempiternam vero dn̄o et proprio meſſie. ſcilicet aſſignat dicens: miſterium hoc in ſomno nabucdenaſoris per danielem interpretatum figuratum fuiſſe. Vos autem per verba ſua quintum illud regnū meſſie infra tempus ebdomadarum. lxx. oriturum eſſe neceſſario concludere debetis. nam ſi infra tempus illud omnia myſteria hic contenta conſumanda erant. ⁊ per iuſticiam ſempiternam quintum regnum meſſie intelligitur: eſſe meſſiam infra tempus illud venturum abſq; dubio ſequit̄. Cumq; in ebdomadarum diuiſiōe de carentia et ſuperfluitate annorum: dummodo myſteria verificarentur angelum non curaſſe dicit abſq; dubio ridiculum eſt. ad quid enim in partes quas diuiſit tempus angelus diuiſiſſet: et miſteria in qualibet parte conſumanda: ab inuicem diſtinxiſſet. ſi quocunq; indeterminato tempore abſq; reſpectu omnia contingere potuiſſent. Preterea cum per chriſtum ducem ſacerdotem magnum intelligit. qua ratione moueatur neſcio. Scitis enim duas has dignitates regalem. ſcilicet ⁊ ſacerdotalem. nulli in ſacra ſcriptura: niſi meſſie attributas reperiri. Dauid nanq; cum tu es ſacerdos in eternum dicit. d̄ meſſia loquitur. Pari quoq; modo. ⁊ eſaias cū. Ecce teſtē gētibus: dedi ipſū ducē ⁊ p̄ceptorē gētibꝰ inq̄t. Quapꝑ de ioſia ſacerdote. ꝑut ipē aſſerit ſcriptura loqui nō poteſt p̄cipue cū has ambas dignitates illū habuiſſe ꝑ hiſtorias

Confutatio rabi leui.

non inueniamus. Demuꝫ id quod ſuꝑ ea clauſula occidet̃
xp̄s ⁊ nõ ē illi dicit contra vos de directo venit. Nam de
regni truncatione illam loqui vult ⁊ eius fine ex quo ꝙ ſa-
cerdotale ſeruitium tunc finem habeat neceſſario ſequitur:
cum per chriſtum ducem ſacerdotem intelligat. Quod qui
dem per vltimam prophetie partem ẽt confirmat qua dicit
iudaicum populum debere per tituꝫ vltima deſolatione de
ſolari. Vos nempe tãtam ſententiaꝝ ꝑuerſitatem ⁊ cõ
tradictioneꝫ nõ animaduertere vnde naſcatur ignoro. nec
de vobis aliud dicere debeo niſi ꝙ inter vos ⁊ deum pec-
catum vr̃um poſitum ſit cauſans ꝙ oculos habentes non
videatis ⁊ aures ⁊ non audiatis. ¶Ego autem vt quod
vobis promiſi non exo luã propterhoc non deſiſtam: verã
agrediens expoſitionem dico ꝙ cum nabucdenaſoris ſom
num danieli per dei gratiam reuelatum fuerit per quod qn
tum meſſie regnum cui finis non dabat̃ manifeſtatum fuit
prout etiam per ſuas viſiones confirmatum eſt. Quod qui
deꝫ regnū diebus regni quarti romanoꝝ. ſ. erat a deo ſuſci-
tanduꝫ. Fuerat quoqꝫ gog magog videlicet anticriſti belli
miſteriū ꝑnarratum: per qđ iſrael reliqe ſaluande erant. In
telligenſqꝫ ac perfecte ꝑmeditans ꝓut huius capituli prin-
cipio ipſemet aſſerit verba capitu. xxix. hieremie dicẽtia cuꝫ
ceperint impleri in babylõe. lxx. anni viſitabo vos ⁊ ſuſcita
bo ſuper vos verbuꝫ meum bonū vt reducam vos ad locū
iſtum Ego. n. ſcio cogitationes quas cogito ſuꝑ vos dicit
dn̄s. per que verba myſteria hic recitata denotata fuerunt.
Auidus ideo ⁊ deſideroſus myſterioꝝ proceſſus intellige
re: ſicut de eo angelus teſtatur dicens quia vir deſiderio-
rum es: ſe in oratione poſuit vt ea mediante deſiderio ſuo
deus ſatiſfaceret. qđ quidem per preſentem optinuit viſio-
nem. non. n. petitioni hic a daniele facte tantūmodo angeli
verba reſponſiua eſſe videmus. Nec ꝙ niſi ſmper babylo-

Catholica ex-
poſitio

nica reuerſione et templi reedificatione ipſe orauerit p ver
ba ſua docemur quinimo: queadmodum rabi leui ait: q ad
altiora et ad longi⁹ tẽpus ſe extenderit; nobis innuit ipſo ca
pituli pncipio dicẽte. Ego daniel intellexi in libris quaſi di-
ceret perfecte myſteria in ipſis cõtẽta meditatus ſu3. et hac
de cauſa veniens angelus ad eum inqt. Daniel nunc egreſ
ſus ſum. vt docerem te intellectione3. ſuper hijs ſc3 que tu
tanq3 deſideriorũ vir ſcire deſideras. Tu autẽ animaduer
te ſermonem et intellige viſionẽ. eſt enim magnorũ myſteri
orum cõtẽtiua magnaq3 intellectione indiget. Quorum pmũ
eſt. quia. lxx. ebdomades ſtatutum ẽ ſuper populum tuum
et ſuper vrbem ſanctã tuã et reliqua. Pro cui⁹ viſiõis intel
ligentia vera: animaduertẽdũ ẽ q tria in hac viſione prin-
cipaliter fuerunt danieli myſteria reuelata. Primu3. n. xpi
myſterium fuit: in quo ſcdi tẽpli reedificatio includit. ſcdm
vero hieruſalẽ et templi p titũ deſtructio. p ptẽ illã et ciuita
tem et ſanctuariu3 diſſipabit populus ducis vẽturi. et reliq
tertiũ quidẽ ẽ deſolationis duratio per eam ptẽ dicentem.
et vſq3 ad finem belli ſtatuti deſolationes. et per illam. et vſ-
q3 ad cõſũatõ3 et ↄſtitutõ3 pſeuerabit ſup deſolatũ. In pria
itaq3 parte: ab angelo ſic proceditur. nam ad myſterium il-
lud conſumandum. lxx. ebdomadarum tẽpus primo conſti
tuit. Secũdo vero ad ſpecialium operum que in eis fienda
erant declarationẽ deſcẽdit. ibi ſecũda. ſcito ergo et animad
uerte. et reliqua. vſq3 ad clauſulam illã. occidetur chriſtus:
et nõ illi incluſiue. Ego autẽ priuſq3 ad littere expoſitione3
accedam. volo tanq3 de principali hui⁹ myſterij fundamen
to. qualiter harum ebdomadaru3 numerus capiendus ſit. a q̃
etiam termino earũ cõputatio incipiat; necnon de termino
ad quem terminetur intelligatis. Quibus habitis viſionis
intentionem. facile ſi volueritis capietis. Et vos non late-
re volo. catholicos expoſitores in modo accipiendi ebdo-

madarum cum hebraicis ꝯuenire. Capiunt enim ipſi ſicut ⁊ veſtri ebdomadam pro ſeptena annorum dicentes. Septuaginta ebdomades. ſeptuaginta ſeptenas annoꝝ eē. que numerum. ccccxc. annorum faciunt. Sed a quo tēpore harū ebdomadaꝝ cōputatio incipiat videre. ⁊ vbi terminent non parua ſpeculatione indigem⁹. Veſtri em̄: vt ſupra vobis innui: in hoc manifeſte deficiunt. nā. lxx. ebdomadaruꝫ compotū a primi templi deſtructione: ꝑ nabuchdenaſorem facta incipiūt. dicuntqꝫ eas in ſecundi tēpli deſtructiōe terminare. Quas qdē in partes duas ſic diuidūt. dicūt. n. a ꝓ̄mi templi deſtructōe vſqꝫ ad reedificatiōꝫ ſecūdi. ebdomades decē fluxiſſe. q̄ annos. lxx. faciūt. aliȷ̄s vero. lx. ebdomatib⁹ q̄ quatringenti ⁊ viginti anni ſūt. tēplū ſecūdū ꝑduraſſe. Hui⁹ aūt dicti falſitas ꝑ doctores vr̄os thalmut. libro q dicit̄ magilla capi. ꝓ̄mo apte patet. Per ſacre. n. ſcripture hiſtorias oſ̄dunt qualiter a ꝓ̄mi tēpli deſtructione vſqꝫ ad ſecundi edificiȷ̄ finē anni. lxxviȷ. fluxerunt. nā quēadmoduꝫ ſupra: cū ꝓbaui nō poſſe de ciro. vſqꝫ ad xp̄m ducem intelligi iteꝝ recitaui. nabucdenaſor annis. xlv. regnauit. decionono cuius templum primum menſe qnto deſtructum eſt. Ex quo ſequitur ipſum poſt templi ruinam annis. xxviȷ. ſuperregnaſſe. poſt quem euilmerodac vt ipſi aſſerunt. annis regnauit. xxiȷ. Deinde annis tribus balthaſar vt ex textu habet̄. Darius vero primus. ſicut hiſtorie etiam narrant. annis duobus regnauit. ⁊ conſequenter ſecunduꝫ veſtros cirus ānis tribus. ⁊ aſſuerus q dicitur arphaxat. regnauit annis q̄ttuordecim. Dari⁹ vero vt ex textu habet̄ vſqꝫ ad tēpli cōſumationē annis regnauit ſex. ⁊ ſic ꝓ̄me coꝝ diuiſioni ebdomada vna. annuſqꝫ ſupſūt. Ex q̄ toti⁹ cōpoti falſitas ſeq̄t̄. Pl⁹ em̄ quatrigētis nonaginta ānis. vt ꝑ ꝓ̄dicta videt̄ a ꝓ̄mi tēpli deſtructiōe vſqꝫ ad ſc̄dā fluxere. qḋ qdē ēt īfra vera ebdomadaꝝ calculatiōe vob̄ clari⁹ māifeſtabit̄

¶ Deficiunt inſuper ipſi in termino: a quo harum ebdo madarum haud dubium ⁊ ex cōſequenti in termīo ad quē eo quia per modum loquendi ſui angelus a quo tempore computatio hec incipienda ſcit: nos docet. dicit enim ꝙ ab exitu ſermonis vt iterum edificetur hieruſalem; hoc eſt a primo verbo a domino procedente. ſuper reditu populi ad hieruſalem. vt iterꝫ edificaretur. quod verbū hieremie. xxix habet. ex ea parte dicente. Cum ceperint impleri in baby lone. ſeptuaginta anni viſitabo vos. ⁊ ſuſcitabo ſuper vos verbum meum bonū: vt reducam vos ad locum iſtū. Qđ quidem vt precedenti capitulo idē hieremias teſtatur. re gis ſedochie anno quarto egreſſum fuiſſe reperitur. qui q̄ dem annus regni nabuchdenaſoris. xij. extitit. Quapropter lxx. ebdomadarum cōputatio ab aliquo predictoꝝ tempo rum neceſſario incipi debet. quo probato per annorum cō potum in terminum ad quem facile deuenimus. naꝫ ab an no nabuchdenaſoris. xij. compotum incoando cum annis quatragintaquinqꝫ. ꝓut veſtri aſſerunt: ipſe regnauerit ſub tractis ab hijs annis. xi. deſtructioni precedentibus a duo decimo incluſiue vſqꝫ ad regni fineꝫ anni. xxxiiij. ſupſunt. q̄ bus ānis. xxiij. quibus euilmerodac regnauit additis. ⁊ an nis tribus balthaſar. habetur de regibus caldeoꝝ ab exitu predicti ſermonis āni. lx. quibus ſi anni duo darij regni ad dantur. ⁊ eius nepotis ciri. xxx. necnon. et. xiiij. aſſueri ciri filij. ⁊ mariti heſter. ⁊ annis ſex darij ſecundi vſqꝫ ad ſecun di templi conſumationem. q̄ perſaꝝ regibus annos faciunt lxx. quibus caldeorum. lx. permixtis: ꝙ a verbi domini ad hieremiam egreſſu. vſqꝫ ad ſecundi templi conſumationem cxij. anni elapſi ſint demonſtratur. Hijs autem annis qua tringentis et viginti. quibus vt veſtri teſtificantur templuꝫ ſecunduꝫ durauit ſuper additis. habetur ꝙ ab exitu ſermo nis vſqꝫ ad vltimā tēpli deſtructionē anni. cccccxxxij. fluxe

runt. A quibus annis xlij. quibus dñi nr̄i ihesu xp̄i paſſio templi deſtructioni preceſſit prout omnes concedunt reſe catis: ſeqtur ꝙ ab exitu ſermonis a deo per hieremiam de ſecundi templi redificatione vſqꝫ ad paſſionis xp̄i annū an ni quatringenti nonaginta fluxerunt qui numerum. lxx. eb madarum per angelum danieli annūtiataꝝ faciunt. Ex qui bus vſorum prauitas vnicuiqꝫ notam ſe facit. ¶ Hijs viſis littere expoſitionem agrediens dico luce clarius patere an gelum per primam propoſitionē xp̄i myſteriū principaliter danieli predixiſſe cui. lxx. ebdomadaꝝ tēpꝰ cōſtituit. Tpis enim diſcurſus vt viſum eſt cum angeli dicto ad vnguē cō uenit Et deinde cūcta que dicta propoſitione continent ad tale miſterium referuntur. Nam clauſula illa Et ad ducen dum iuſtitiam ſempiternam prout veſtri aſſerūt meſſie attri buitur. necnon ⁊ illa Et inungēdum ſanctū ſanctoꝝ quē admodū ex doctoꝝ thalmut colligitur. Preuaricatio autē que eadē paſſione cōſumanda erat: peccatumqꝫ quod fineꝫ tunc accipere debebat; necnō ⁊ iniquitas que per iuſtitie ſempiterne aductionē ac ſancti ſanctorum inunctionem de lenda erat: Cum: vt per ſupiora viſum eſt: de primi templi peccatis neqꝫ ſecundi verificari poſſint. Jccirco ꝙ ad origi nale peccatum qđ per chriſti paſſioneꝫ delendum erat refe rātur neceſſario dicere cogimur. qua quideꝫ paſſione viſio omnis ⁊ prophetia que de tali myſterio loquute ſunt fineꝫ ⁊ conſumationem habere debebāt. Et hoc precipue ex mo do loquēdi ſui oſtendit angelus cum ⁊ finē accipiat pecca tum ſingulariter inquit. Per ſecundam vero propoſitio nem cum ſcito ergo ⁊ animaduerte ab exitu ſermonis ⁊ re liqua ait: Notificat danieli angelꝰ qualiter ab exitu ſermo nis. ſ. Nabucdenaſoris. xij. vt ſupra viſum eſt vſqꝫ ad xp̄m ducem videlicet chriſtum qui dux per prophetas vocatus eſt ebdomades ſeptem ⁊ ebdomades. lxij. fluere debebant.

Lre expoſitio.

poſt quas in vltima ebdomada paſſio eius cõſumanda e-
rat. per eam partem dicentem. Et poſt ebdomadas. lxij. oc
cidetur xp̄s: ⁊ non illi. Diſtinguūtur itaq; ſeptuaginta eb-
domades predicte ab angelo in partes tres. ſecundum ꝙ
in earum qualibet aliq̄d ſpeciale myſterium conſumandum
erat. Nam primi templi deſtructio ꝙ iam preceſſerat parte
prima continebatur. In ſecunda vero. ſcȝ eius principio e-
rat templi inſtauratio obtinēda: et hoc in anguſtia tempoꝝ.
quemadmodum eſdras et nehemias teſtantur. In fine au
tem ſui virginis cõceptio: verbiq; incarnatio germinari de
bebat. Sed vltima parte que vltima ebdomada exiſtit. vlti
mi xp̄i effectus per ſuam paſſionem: ⁊ morteȝ finis erat: ꝑ
qua occidetur xp̄s: ⁊ non eſt illi dixit. vbi ꝑ clauſulam hāc
⁊ non eſt illi: angelus denotare voluit ꝙ ſue paſſionis ho-
ra xp̄s neminem habere debebat: qui vt a morte euaderet
pro ſe perfecto animo procuraret: quemadmodum tunc ve
rificatum fuit. omnes enim ſui iudeorum metu ipſum relin-
querunt: alij vero ad id tanq̄ ad ſacrificiū currebant. Quā
obrem ea que in ſecundo principali myſterio continentur
ab angelo immediate poſita fuerunt. de diſſipatione ſcȝ ci-
uitatis ⁊ ſanctuarij per ducis venturi populum videlicet ti
ti veſpaſiani que in penam predicti peccati contra chriſtuȝ
commiſſi eſſe debebant. immo vt hiſtorie narrant: parum
poſt ſecuta ſunt. Dixit autem notanter: diſſipabit populus
ducis venturi: vt oſtenderet titum ad id non voluntarie.
interuenire. ſed bene aliorum populorum milites qui cum
eo erant: quēadmodum ioſephus de hoc iudaico bello te-
ſtimoniū perhibet. Ipſe. n. ne ciuitas ⁊ ſāctuariū deſtruerē
tur: ⁊ cum iudeis primo: ⁊ tandē cū militibꝰ ſūmopere la-
borauit. id aūt obtinere nō potuit: cum propter xp̄i occiſio-
nē finis eius vaſtitas eēt. que vaſtitas vſq; ad ſtatuti anti-
chriſti belli finem: duratura erat: ⁊ ipſa hieruſalem erat di-

uerſas deſolationes paſſura quemadmodum hucuſqȝ vt hiſtorie narrant: de ea viſum eſt. ſed per hanc particulam quodam ad tertium principale myſterium pertinens incidēter angelus tetegit. Quamobrem ad ſecundum immediate reuertitur: dicitqȝ ꝙ dux ille titus pactum multis ebdomada vna magnificare debebat. i. debebat eis perſuadere ſcȝ iudeis. vt ſecum in pactum venire vellent: quēadmodū Rabi leui ait: ne ciuitas ⁊ ſanctuarium deſtruerentur. ſed cum id ab eis obtinere non poterit. ideo in dimidio ebdomadis. vt hoſtia ⁊ ſanctuarium deficerent per templi ruinam cauſare debebat. Cuius cauſam aſſignans: angelus concludit et dicit ꝙ propter abominationes erit deſolans hoc eſt ipſe titus deſolans ꝓpter abominatiões ex operib⁹ iudeorum contra chriſtum factis vrgentes ciuitatem ⁊ tēplum deſolabit. Qua quidem deſolatio vſqȝ ad conſtitutū antichriſti bellum. vt ſupra viſum eſt. perſeueranda erit. Per quam particulam tertium principale myſteriuȝ angelus tetigit. Ex quibus concluditur vos alium meſſyam ſeu aliam ſalutem ꝗ̄ illam que poſt gog magog belluȝ: per dei gratiam vobis reſeruata eſt expectare nō debere. De qua ſalute quomodo per prophetias a prophetijs meſſie myſterium predicantibus diſtinctas a prophetis loquatur. per partem ſecundam immediate ſequentem deo volente manifeſte videbitis.

Explicit pars prima. Sequitur ſecunda.

Uia queadmodũ in ꝓhemio habuiſtis ꝓphetie
gog a prophetijs meſſie aductus ſic diſtinguunt
vt myſteria in illis cõtẽta eodẽ tꝑe verificari ali-
quo pacto nõ poſſint. ideo vt ipas ordine ſuo ab
inuicẽ diſtictas habeatis. p⁹ ꝓphetiarũ aduẽt⁹ mẽoriã. pro
phetiarũ gog recordatio fiet. vbi vos non ignorare decet:
ꝙ ꝗuis doctores veſtri dicant gog: de quo ſacra ſcriptura
loquitur. nomẽ eẽ regis dñantis ſuper populo ſeu loco qui
magog noie nuncupaꝶ. Attamen non dubitaꝶ quin ipſe ſit
quẽ xpiani antichriſtũ appellãt. qui a maiori parte veſtruꝫ
ſequetur: putãtes ipſum eẽ meſſiam: quẽ fruſtra expectatis
Scimus eñ iaphet a quo magog deſcendit. prout hiſtorie
teſtanꝶ: europam occupaſſe. Nos autẽ videmus prophe-
tas dicentes hunc gog de lateribꝰ aquilõis eẽ venturum.
Appellant autem ipſũ prophetie nomine gog: vt per illud
eſſentiam eius deſcriberẽt. diciꝶ enim gog a gag. hebraice:
latine tectum propterea quia anticriſtus iſte habitatio dia
boli erit: ⁊ inſtrumẽtũ quo ſub ſpecie boni. diabolus hoĩes
decipiet. hic quidẽ: vt ſcripture teſtatur: ſe deum faciet. Cũ
autem falſitas eius: ⁊ malitia per enoch ⁊ heliam tandem
detegenda ſit. Iccirco ſubiungunt ſibi prophete dictõnem
hanc magog: que detectum latine ſignificat. Et cum tem-
pus redemptionis reliquarum veſtararuꝫ in aduentu hui⁹
eſſe debeat. ideo horum myſteriorum inſimul colligatio in
ſacra ſcriptura reperitur. vbi queadmodum in ꝑncipio ha-
buiſtis: doctores veſtri eoꝝ falſitatem fundant. Ego auteꝫ
dico vobis ꝙ omnia que de veſtra redemptõe in huiuſmo
di prophetijs continentur: a chriſto iheſu dño nr̃o qui tunc
ſecundo venturus eſt. operabuntur. Quibus etiaꝫ prophe
tijs oſtenditur qualiter pro peccato contra xp̃m commiſſã
fuit captiuatio hec vobis in penã data. a qua per dei grati-
am ⁊ propter promiſſionem antiq̃s patribus factam. dieb⁹

illis liberamini. Nõ igitur vaniloqa doctoꝝ vr̃oꝝ vos decipiant: cuz in equocatõis fallacia fundata ſint. ſʒ ꝓ aiarum veſtrarum ſalute mihi credite: qui abſqꝫ paſſiõe vobis veritatẽ predico. Sunt itaqꝫ huius ſecunde partis prophetie principales nouem.

Prophetia prima.

De preſenti veſtra captiuatione propter peccatum cõtra chriſtum commiſſum que vſqꝫ ad antichriſti bellum durata eſt. ⁊ qualiter ex dei gratia cordis penitudine ducti redempti tunc eritis. Moyſi deuteronomij. xxviij.

Prophetia ſecunda.

De eadem veſtra predicto tempore redemptione que quidem in reſiduis veſtris erit: ⁊ ex dei gratia. naz propter peccatum contra xp̃m commiſſum: tanto munere digni nõ eſſetis. Eſaie primo.

Prophetia tertia

De ſimili predicto tp̃e redẽptõe. ⁊ de vr̃a tunc cõfeſſione xp̃i diuinitate: per dei gratiam vocando ipſum deum iuſtum veſtrum. Hieremie. xxiij.

Prophetia quarta.

De ſimili p̃dicto tp̃e redẽptõe q̃literqꝫ ꝓ xp̃i petm̃ iã predictã captiuitate hac flagellãdi eratis: ⁊ de tribulatiõibus quas eodẽ bello anticriſti iudei paſſuri erũt. ac de vr̃a xp̃o iheſu ꝯfeſſiõe: ip̃m deũ humanitatẽ ſumpſiſſe ꝓcedẽdo necnõ de hieruſalẽ ⁊ tẽpli reedificatõe. Hieremie. xxx. ⁊. xxxi.

Prophetia quiuta

De eadem poſt idem bellum redemptione ab hac ſcilicet captiuitate: qua propter peccatum contra chriſtum cõmiſſum eſtis. necnõ de aque baptiſmatis ſup vos tunc effuſione: ⁊ de bello ipſo: necnon de q̃ꝫ plurimis ad id pertinẽtibus myſterijs. ⁊ de hieruſalem et templi reedificatione. Ezechielis. xxxvi. xxxvij. xxxviij. ⁊. xxxix.

Prophetia ſexta

De ſimili predicto tpe in reſiduis veſtris ſaluatiõe. nec non de eodem bello: ⁊ q̃plurimis tunc conſumandis myſterijs. Johelis. iij.

Prophetia ſeptima

De eadem predicto tempore redemptione necnon ⁊ d̃ proprio bello.

Prophetia octaua

De eadẽ in reſiduis veſtris ſaluatiõe que ex dei gratia erit: necnon de vniuerſali tam ſpirituali q̃ temporali pace: que poſt bellum illud in toto mundo erit. Michee. iiij.

Prophetia nona.

De predicta veſtra poſt antichriſti bellũ redemptione ⁊ de bello ipſo: qua qdẽ etiã veſtre diſſipatõis cauſã ꝓpheta narrat: que peccatũ veſtrũ in vẽdẽdo xp̃m: ipm̃qꝫ crucifigendo eẽ debebat: ⁊ qualiter ꝑ dei gratiã errorẽ veſtrum tũc cognoſcẽtes de eo pn̄iam agetis: necnõ de hieruſalem ⁊ templi reedificatione: et alijs quibuſdam myſterijs dieb⁹ illis veriſicandis. Zacharie. xi. xij. xiij. ⁊. xiiij.

Prophetia prima.

Moyſes prophetarum princeps myſterium hoc cũ ꝓteſtatiõib⁹ maledictõib⁹ ⁊ minis vobis aptiſſime ꝓphetauit. Ipſũ. n. cõtra iſrael ꝓteſtatũ fuiſſe duob⁹ locis penthateuco reperimus. nã leuitici. xxvi. et deuterono. xxviij.

Rabi moyſi expoſitio

¶ Que q̃uis a pluri b⁹ veſtrum diuerſimode exponãt, q2 tñ rabi moyſi gerundenſis expoſitio: apud vos oẽs alias excedit. iõ de ea ꝑncipal'r mẽtionẽ facere decreui. Has eñ exponẽs maledictões, dicit illas leuitici. ꝑmã babylõis captiuitatẽ cernere. has võ deuterononij. hãc ꝑñtẽ ꝑ romanos factã. Quo dicto ſuꝑ male

dictionū verbis: īparūq; mō ⁊ ordine fundaī. oñdit nanq;
cuncta que leuitici libro continentur myſteria templo p͛io
cōſumata fuiſſe. Nā per verba illa ibi contenta dicentia ꝙ
ſi nō audiueritis me: nec feceritis oīa mandata mea. ⁊ reliq̄
dicit moyſen de mandatis ꝯ que tēplo pͥmo iudei venerūt
dei noīe mētionē feciſſe: ita ꝙ vſq; ad idolatria ⁊ ſimulacra
quibus tunc verſati ſūt deſcēdit. dicitq; punitiōes etiā oīm
pctōꝛuꝫ illoꝝ moyſen enarraſſe. q2 ſcꝫ gladiū animalia pꝛa
ua peſtē ⁊ famē: ⁊ tandē captiuationē. Que oīa: quēadmo
dū hiſtoꝛie narrant: tēplo illo verificata fuerunt. Ex verbis
vero illis. Tūc placebunt terre ſabata ſua cūctis dieb⁹ ſoli
tudinis ſue ſabatizabit: eo ꝙ nō requeuerit in ſabatis veſtris
⁊ reliqua ibi ꝯtēta. dicit durationis tp̄s babylonice trāſmi-
gratiōis colligi. q2. ſ. annis. lxx. ꝑdurāda erat. Pꝛo q̄ hyere
mie auctoꝛitatē: ex qua ſignificatuꝫ hoc verificari viſum fu
it adducit. ¶ Has autē deuteronomij maledictiōes: ꝓ pre
ſenti veſtra captiuatione dictas fuiſſe rōib⁹ plurib⁹ oñdit.
dicit eñ non fuiſſe captiuatiōi ꝑ eas terminatū tp̄s ꝯſtitutū
nec de liberatione ab ea. per illas ſpes aliqua quēadmodū
in pꝛimis leuitici datur. Sꝫ tm̄ in penitentia id dependere
aſſerunt. Rurſum in pꝛeuaricatiōibus hic cōtētis: de idola
tria ⁊ ſimulacris mentio facta nō fuit. ſed tantuꝫ dixit ꝙ ſi
audire nolueris vocē dñi dī tui: vt cuſtodias et facias om
nia mandata eius: vt oſtenderet ꝙ ex eo quia ꝯ mādatoꝝ
partē venturi erāt: puniri debebāt. Quod totuꝫ in ſc͛do tē-
plo viſum fuit. pꝛo cuius confirmatione doctoꝛum thalmut
auctoꝛitatem quandam adducit dicentem. Pꝛimum autē
templum pꝛopter idolatria adulteria ⁊ homicidia deſtruc-
tum eſt. ſed templum ſecundum in quo iudeos legem ob-
ſeruaſſe certi ſumus: pꝛopter qd deſtructuꝫ fuit: ꝓpter inde
bituꝫ odiuꝫ quod inter eos vigebat. Et deinde dicit ꝙ ver
ba illa: adducet dominus ſuper te gentē d longinq̄ ⁊ reliq̄.

pro romanis aliiſqꝫ gẽtibus contra hieruſalẽ cum eis venientibus moyſes explicauit. Et ꝑ partem illã Diſperget te dñs in oẽs populos a ſumitate terre vſqꝫ ad terminos eiꝰ pñtem hanc captiuitatẽ qua ꝑ orbem totum diſperſi fuiſtis denotauit: Diciťqꝫ clauſulã illã Et regẽ tuum quem conſtitues ſuꝑ te in agrippa qui tẽpore romani belli romaꝫ venit verificatã fuiſſe. Que quidẽ opinio ex quarto regum capi. xxii. cõfirmatur vbi habetur fuiſſe ab helchia ſacerdote moyſi librum inuẽtum quẽ ad ioſiã regem illico miſit qui cum ipſuꝫ legeret ſua veſtimenta ſcidit: confeſtiqꝫ ſuis precepit vt dominum ſuꝑ eo cõſulere deberẽt. Ubi rabi ſalomõ ait ioſiam ex eo cõtriſtari quia in eo ſcriptum inuenerit ducet te dñs ⁊ regẽ tuum quẽ cõſtitues ſuꝑ te in gẽtem quã non cognouiſti tu ⁊ pr̃es tui. verebatur vtiqꝫ ne ſuꝑ ipſo verba illa verificarentur. Huius tñ dubitationis ab holda ꝓphetiſſa reſolutus fuit qm̃ dictũ illud diebus ſuis verificãdum non erat. Demũ ex verbis illis. xxxi. capit. dicentibus Cũ ergo venerint ſuꝑ te omnes ſermones iſti benedictio. ſ. et maledictio quas propoſui in cõſpectu tuo ⁊ ductus penitudine cordis tui rabi moyſes cõcludit vr̃am ꝑ meſſiã quẽ ventuꝝ dicitis redemptioneꝫ moyſem innuere. Nam qꝛ cũ de peccatis veſtris penitẽtiam agetis cor veſtrum in vobis innouando deus circũcidet ex illis colligitur. pro quo circumcidet dñs deus tuus cor tuum ⁊ cor ſeminis tui vt diligas dñum deuꝫ tuum in toto corde tuo ⁊ tota anima tua vt viuificet te ſubſequenter ait. Qua ẽt de cauſa ecce dies veniẽt dicit dñs ⁊ feriaꝫ domui iſrael ⁊ domui iude fedus nouum ⁊ reliqua. capi. xxxi. hieremiã dixiſſe vult. Omnes aũt gratias has deus vobis cõcedet quia te ad penitentiã ductũ videbit.

Catholica expoſitio

¶ Qua quidẽ expoſitione ſtante volo viri iudei intelligatis captiuationẽ hãc pro peccato cõtra xp̃m cõmiſſo neceſſario vos pati ab eaqꝫ vſqꝫ ad antichriſti bel-

liũ redimẽdos no eſſe. Nã queadmodũ ꝑ raby moyſez doc toꝝ thalmut auctoritate notatuz ẽ in tẽplo ſecũdo lõge mi nꝰ ꝯtra legis mãdata ꝙ̃ in tẽplo ꝑmo iudei venerũt ⁊ tñ an nis lxx. dũtaxat captiui illi fuerũt. iſti vero mille ⁊ quatrin gẽtis ſexaginta ⁊ adhuc ꝑſeuerat. Unde aut deũ iniuſtũ dicere nos opportet aut ꝙ ꝓ aliquo magno ⁊ inremiſſibili peccato hec patiamini abſq̃ dubio. ꝙ ſi cũ ipõ rabi moyſe dicetis ꝑmi tẽpli peccata ꝑ primã captiuationẽ purgata nõ fuiſſe: ſed ad hãc captiuationẽ reſeruata. ad id ꝑ vltimã pri me ꝑtis ꝓphetiã reſpõſum habuiſtis. q2 hoc a dõ nõ fit niſi filijs opa patrũ ſequentibꝰ. Qd̃ qdem in iudeis ſecũdi tem pli neq̃ in vobis viſum nõ fuit. Quapropter alterius ꝑtis di uiſionis neceſſitatẽ vidẽs dico cũ aliud peccatum ꝙ̃ cõtra xp̄um ꝑ vos cõmiſſuz maius aſſignari non poſſit: ꝓ eo ne ceſſario vos pati ꝯcludẽduz eſſe. Nõ. n. deuteronomij ma ledictiones quẽadmodũ rabi moyſes ait in alio magis fun dari videnẽ ꝙ̃ in mãdatoꝝ ꝑte inobſeruãtia. Hoc aũt man datũ ut xp̄um. ſ. reciperẽt atq̃ audirẽt ⁊ a moyſe ⁊ ab alijs ꝓphetis: ſicut ꝑ partẽ ꝑcedentez habuiſtis: illis intimatum fuit. ⁊ vos nõ latere ſcio clauſulã illã capi. xxx. dicẽtẽ. Atq̃ obedias voci eius ꝓ hijs que a moyſe ⁊ alijs ꝓphetis dic ta ſunt: prout rabi moyſes ait: explicatã fuiſſe. Cuz igiẽ xp̄i aduẽtu moyſi ⁊ alioꝝ ꝓphetaꝝ mãdata patres vr̃i non ob ſeruauerit qua ꝑfidia vos eos imitãtes adhuc viuiti animi rum ꝙ dei indignatio cõtra vos tãto tp̄e perſeueret. Nec doctoꝝ thalmut dictũ in hoc quicq̃ valet: q indebito odio inter eos latenti id attribuũt. graue. n. eſſ3 ac diuine clemẽ tie repugnãs ꝙ hac friuola cauſa in peccatoꝝ primi templi cõparatione vos adeo acre aff ligeret. Et cũ: quẽadmoduz rabi moyſes recte ait. vr̃a redemptio in penitẽtia ꝯſiſtat ad quã niſi cognito peccato ꝑuenire impoſſibile eſt. Idcirco cum xp̄i myſterium a patribꝰ vr̃is nec a vobis in peccatum

reputatū ſit: nō dubitaт̄ q̄ de eo niſi magna vrgente cauſa nunq̄ꝫ penitentiā agetis; et ꝑ cōſequens ante illud redimi nō poteſtis. qua de cauſa deuteronimij maledictionibus vr̄e redēptionis moyſes nullā mētionem fecit niſi q̄ poſt multa alia verba capi. xxx. ait Cū ergo venerint ſup̄ te oēs ſermones iſti bn̄dictio. ſ. ⁊ maledictio ⁊ duct⁹ pēitudine cordis tui reducet te dn̄s deus tuus de captiuitate tua; ex qb⁹ verbis q̄d vobis ſuppoſui indubitate colligit̄. Nam captiuatōis diuturnitatē ꝑ plures ꝑtes p̄dixit. Dixerat. n. xxviii capi. ⁊ eiecit eos de⁹ de terra ſua in ira ⁊ furore ⁊ indignatione maxima ꝓiecitq̄ꝫ eos in terrā alienā ſicut hodie comprobat̄. dicit̄ ergo ꝓijci res illa haud dubium de qua cura nulla habet̄. Dicit deinde cū ergo venerint ſup̄ te oēs ſermones iſti quos ꝓpoſui in cōſpectu tuo. q̄d dictum ē̄t longitudinē ſignificat. Uos aūt ꝓ vr̄a redēptione penitētia indigere verba illa Et ductus penitudine cordis tui demonſtrāt. Ad quā cum niſi cognito peccato: vt dictū eſt: ꝑuenire poſſitis. Jdeo ſup̄ allegato capi. moiſes inq̄t Abſcōdita dn̄o deo nr̄o manifeſta vero nobis ſunt ⁊ filijs nr̄is vt faciamus vniuerſa legis hui⁹. Que verba a rabi moyſe ⁊ iouata ſic exponunt̄ videlicet peccata que cōmitentib⁹ abſcōdita ſunt dn̄o deo noſtro remittunt̄ vt in puniēdo ea peccatoris ignorātiam ꝯſideret. que vero peccatori manifeſta ſunt ita q̄ ſe peccare nō ignorat nobis ſunt ⁊ filijs noſtris vt faciam⁹ vniuerſa legis hui⁹. Cuꝫ g̊ xp̄i t̄pe inter iudeos aliq̄ ſ. docti ex certa ſciētia peccauerint. Aliq̄ vero ignorāter ꝓ qbus in cruce pēdens xp̄us pater ignoſce illis q2 neſciunt q̄d faciūt dixit. necnō ⁊ veſtri rabi illos primos imitātes alios eodē errore poſt illud cōtinue cōfirmarīt. Jcc irco penitētia a vobis lōge eſt. docti. n. qbus peccatū notuꝫ ē in cauſa ſunt ne penitentiā vnq̄ꝫ agatis: ⁊ ꝑ quos nunq̄ꝫ redēpti eſſetis. Alioꝝ aūt qbus abſcōdituꝫ peccatū ē cōſumationis

finis dabit᷑. Et hoc cū antichriſti bello qđ ꝓ cauſa motiua penitētie vr̄e de⁹ reſeruauit. Nā queadmodū ꝑ ſubſequentes clari⁹ videbitis ꝓphetas peccatū vr̄um eo bello mediante cognoſcetꝭ: ⁊ penitentia ducti de⁹ vr̄i miſerebit᷑ voſq; de captiuitate ad ſe reducet: moyſe dicēte et circūcidet dn̄s cor tuū vt diligas dn̄um deū tuū in toto corde tuo ⁊ tota anima tua vt viuificet te viuificatione. ſ. anime ⁊ corporis. Qđ ſi in alioꝝ peccatoꝝ penitentia q̄ȝ in hoc redēptio vr̄a cōſiſteret a multꝭ annis iā abſq; dubio redēpti eſſetis. Cū ȝ p⁹ hieruſalē ȝ deſtructionē ꝓ illis i penitētia ſemꝑ fueritꝭ ⁊ q̄tidie ſitis. Nec ſuꝑ verbꝭ illis dicētib⁹ oēs q̄q; maledictiones has dabit de⁹ ſuꝑ inimicos tuos ⁊ ſuꝑ hn̄tes te odio q ꝑſequuti ſūt te vos fundetꝭ more vr̄o dicētes alias nationes eo tp̄e id pati debere qđ vſq; tūc vos paſſi eſtꝭ. Verba n. hec ꝓ hijs q ſine cauſa licita ſȝ tātum odio vos ꝑſequuti erūt moyſes dixit. Qui aūt vos licite ꝑſecunt᷑ ⁊ ꝓ re ad fidē ꝑtinēte p̄cipue nō dubitat᷑ ꝙ rē dī gratā opuſq; piū opant᷑ Quāobrē đ talib⁹ haud dubiū moyſes hic nō loq᷑. Nūqd đ vniuerſali ſalute dieb⁹ ill' ꝓphetas loq̄ntꝭ videtꝭ: Nūqd nō conſideratis ēt ꝙ ſi de oīb⁹ ꝑſecutorib⁹ vr̄is hic ſermo eſſet nemo tūc p̄ter vos ſalu⁹ fieret: Nunqd nō ēt ſcripturaruȝ implicationeȝ que ex hoc ſuppoſito ſequeret᷑ ꝑcipitis O ſurdi ⁊ tardi corde ad ſalutem veſtram cognoſcendam quos pedes eorum in ſupplicium ducunt. Nonne ꝑ doctorum thalmut fabulas quaſ ſuper ſacra ſcriptura dicūt ad veritatem cognoſcendam ſi non ex alio excitari deberetis: Dicunt enim ſuper ea clauſula Et proiecit eos in terram alienam ſicut hodie comprobatur libro qui dicitur ſanchedrin decē tribus nunq̄ȝ ad hieruſalem reuerſuras eſſe. Nā ſicut dies hec ita vt nunq̄ȝ. reuertatur tranſit. ſic et ille vt ampli⁹ non reuerterentur iuerunt: non conſiderantes que ex eoꝝ dicto incōuenientia ſequant᷑. Non ne verba illa ad

iudā ⁊ beniamin. ſicut ⁊ decē tribus moyſes dixit. aut de veſtra redēptione loquētes pphetie. nūqd de decē tribub9 ſicut de vobis mētiōz nō faciūt. imo dico q hoꝝ rabi dictū magis ſup vos verificādum eēt. q̄ ſup illis q manus ſuas ſicut ⁊ vos xp̄i ſanguine nō abluerūt. Nec credatis a babylonis captiuatōe vos ſic in breui redēptos fuiſſe: niſi xp̄i miſteriū in tēplo illo cōſumādū eēt. nō. n. ſicut hiſtorie narrāt: pctā vr̄a illoꝝ pctīs cedebāt. ſ3 multo plura erāt. c. xxi. Ezech. dicēte. Et ſāmaria dimidiū pctōꝝ tuoꝝ ñ peccauit. ſ3 p mūdi ſaluatiōe: q in xp̄i aduentu ꝯſiſtebat: fuit reuerſio veſtra accelerata: ⁊ hac de cauſa maior pars vr̄m a ſalute priuata fuit. teſte eſaya cap. lxv. q ait. S3 reddā ⁊ retrribuā in ſinn eoꝝ iniqtates vr̄as: ⁊ iniqtates patꝝ vr̄oꝝ ſimul dicit dñs. q̄ mō rabi moyſi opinio ſaluari pōt q ſupra dixit: pmi templi peccata q̄ in babylone purgata ñ fuerūt ſecundi templi iudeos paſſos eē. quēadmodū etiā infra deo duce: prophetia quadā hieremie de mēte rabi dauid declarabit: ſuper eo dicto. In diebus illis non dicēt vltra pr̄es comederūt vuas agreſtes: ⁊ dētes filioꝝ obſtupeſcēt. Qd qde3 dictu3 hodierno die inter vos viget: ⁊ merito cu3 ruine veſtre cā illi fuerint in xp̄m man9 imponēdo. Vos autē in dānationē vr̄am illos imitari nolite. nec vltimū terminū expectare. ſcitis. n. q2 de vobis tunc pauci ad ſalutē electi erunt capi. ij. Iohele dicente. Et in reſiduis quos dñs vocauerit

Hebrea littera. Prophetia ſecunda.

Sayas q de futuris myſterijs plus alijs pphetis locut9 ē: libru3 ſuū hijs verbis agreſſus eſt.

e Scimgu ſciamain vehaazini erez chi adonai diber bāni gidalti veromātivehē paſcegu bi. iadag ſcior cone huvehamor cuus begalu iſrl'lo iadag gāmi lo hitbonā. hoi goi hote gā cheued gauō zerag meregim banni maſchitim

gazeu ꝛ adonai niazu ꝛ chedoſc iſrael nazoru abor: gal me
tuecu god toſifu ſara col roſc laboli vecol leuau dauai 'mic
chaf zegel vegad roſe en bo metom pezag uehabura vmac
ca teria lo zota velo bubaſcia velo rucchebā baſcia men:
arzehem ſcemama garebẽ ſeruſot eſc ad nathẽ lenegdebẽ
zarim obelim ota uſcmama chemahapebat zarim. venote-
ra bat ſyon cheſucca bebarẽ chimlona bemicſcia chegir ne
zura. Lule adonai zeuauod hotir lanu ſarid chimgat chiſ- Latina littera.
dom haina lagamora daminu ꝛ reliqua ¶ Latine Au-
dite celi ꝛ auribus percipe terra qm̃ dn̄s loquutus eſt fili-
os enutriui ꝛ exaltaui ipſi autē ſpreuerunt me. Cognouit
bos poſſeſſorem ſuū ꝛ aſinus pſepe dn̄i ſui iſrael aūt nõ co
gnouit populus meus non intellexit. Ue gẽs peccatrix po
pulus graui iniqtate ſemen neqꝫ filij ſcelerati dereliquerūt
dn̄m increpauerunt ſanctū iſrael abalienati ſunt retrorſum.
ſuper quo percutimini adhuc additis preuaricationē om-
ne caput languidū ꝛ omne cor merẽs. A plāta pedis vſqꝫ
ad verticem non eſt in eo ſanitas: vulnus contuſio ꝛ plaga
humida non eſt circūligata nec curata medicamine neqꝫ fo
ta oleo. Terra veſtra deſolata ciuitates vr̄e ſuccẽſe igni re
gionẽ veſtram corā vobis alieni deuorant ꝛ eſt deſolata ſi
cut vaſtitas alienoꝝ. ꝛ derelicta eſt filia ſion vt vmbraculū
in vinea ꝛ ſicut tugurium in cucumerario ſicut ciuitas va-
ſtata. niſi dn̄s exercituū reliquiſſet nobis reſidui parumper
quaſi ſodoma fuiſſemus gomorre ſimiles eſſem⁹ ꝛ reliqua
vſqꝫ ad clauſulā illā ſecūdo capitulo cõtentam incluſiue di
centem Et nõ exercebuntur vltra ad prelium. ¶ Qua qui Iudeorum ex-
dem prophetia doctores veſtri de proprio eius ſignificatu poſitio
nullā faciūt mẽtionẽ niſi ꝙ verba illa ſecūdi capituli dicen
tia Et erit in nouiſſimo dierum ꝛ reliqua pro meſſie tẽpo-
re loqui aiunt. ¶ Ego aūt cū in ſenſu terminoꝝ ꝛ prophe
tie diſcurſu ipſos limites non tranſcẽdere videā eoꝝ dicta

ſicut aliis prophetiis recitare nō curabo ſed prophetie intē-
tionem ⁊ que in ea pretioſa continentur dumtaxat vos in
telligere faciam.

Catholica ex-
poſitio

¶ Dico itaqꝫ ꝙ ꝑ pmā ei⁹ partē iudeoꝝ ingratitudinē in
chriſtum non recipiendo nec non ⁊ eoꝝ magnam propter
id punitionem propheta explicare voluit. Per ſecundam
vero ipſoꝝ poſt antichriſti bellum per dei gratiam redemp
tionem. Ubi ſi bene conſiderabitis cum moyſe deuterono
mii.xxxii. ipſum cōuenire videbitis. Nam quecunqꝫ moni-
torie ibi moyſes pdicauit myſteria. ab eſaya: qui omnem hi
ſtoriam hic ſummarie predixit: via exequutoria explicantur
Circa quod quinqꝫ principaliter facere videt̃. Primo.n.
celos ⁊ terram in dicendoꝝ teſtimonium inuocat vt iudici
um contra eos magis manifeſtaret. Cum inqt Audite celi
⁊ auribus percipe terra Qui quidē teſtes a moyſe vocati
etiā fuerūt dicēte Audite celi que loquor ⁊ audiat terra ver
ba oris mei. Deinde iudicii ⁊ punitionis cauſam que bene
ficioꝝ eis tributoꝝ ingratitudo ipſum nō cognoſcēdo eſſe
debebat eſayas enarrando ſubdit: Filios enutrivi ⁊ exalta
ui ipſi aūt ſpreuerūt me. volēs ex hoc īferre ꝙ placuit deo
ipſos exaltare ⁊ tantoꝝ tēporalium beneficiorū dignos fa-
cere vt poſt illa ad ſpiritualia ⁊ eterna bona per vnigenitū
filium ſuum iheſum chriſtum quē illis mittere debebat eos
adduceret. Ipſi aūt illū ſpreuendo fidem ſibi dare nō debe-
bant. Quamobrem animalibus brutis maiorem cognitio-
nem ꝙ̄ illis attribuit: dicēs Cognouit bos poſſeſſorem ſu
ſum ⁊ aſinus pſepe dn̄i ſui iſrael aūt non cognouit popul⁹
meus non intellexit. Quib⁹ cum moyſe conuenit ibi dicēte
Date magnificētiam deo noſtro ⁊ reliqua vſqꝫ ad particu
lam illam Generatio.n. peruerſa eſt ⁊ infideles filii. Puni-
tionēue exprimēs propheta cōſequenter ait Terra veſtra
deſerta Ciuitates veſtre ſuccēſe igni quod quidem dictū

poſt xpi paſſionē ſuper hieruſalem verificatū eſſe omnibus patet. Et in hoc cū moyſe eſayas cōcordat cuȝ ibidē ait Et ego prouocabo eos in eo qui nō eſt populus: ⁊ in gēte ſtulta irritabo illos. Ignis. n. ſubcenſus eſt in furore meo ⁊ ardebit vſq; ad inferni nouiſſima deuorabitq; terrā cū germine ſuo ⁊ reliqua. Volēs aūt aliqbus reſiduis vr̄e redētionis ſpeȝ p dei gratiā propheta dare ſeqtur dicere Niſi dn̄s exercituuȝ reliqſſet nobis reſiduū parūper quaſi ſicut ſodoma fuiſſemus ⁊ gomorre ſimiles eſſemus. Et hoc cū moyſe dicente ibidem Dixi vbi nam ſunt ceſſare faciam ex hominib⁹ memoriā eoꝝ ſed ꝓpter iram inimici diſtuli. Et reliqua. Et cū nouiſſimis diebus. ſ. poſt. anticriſti bellū hec redemptio fiēda eſſet: ideo in fine ſermonis verba hec protulit Propter hoc ait dn̄s deus exercituum fortis iſrael heu ego cōſolabor ſup hoſtib⁹ meis ⁊ vendicabor de inimicis meis ⁊ reliqua. p que iudiciū qđ in valle ioſaphat antichriſti gēte fiēdum erit denotauit. Poſt qđ manum ſuā ad te cōuertenduȝ deus te de peccato tuo mūdificabit iudiceſq; tuos ſicut pri⁹ fuerūt reſtituet: ita ꝙ ciuitas iuſtitie ⁊ vrbs fidelis hieruſalē tūc vocabit̄. Quo loco eſayas cū moyſe loqtur ea pte dicēte Si acuero ſicut fulgur gladiū meuȝ ⁊ arripuerit iudiciū man⁹ mea reddā vltionē hoſtib⁹ meis ⁊ reliqua cōcludēs ⁊ ꝓpitius erit terre populi ſui. Unde ꝓ maiori hui⁹ myſterij declaratione immediate poſt ait verbum qđ vidit eſayas filius amos ſup iudam ⁊ hieruſaleȝ ⁊ erit in nouiſſimis dieb⁹ ꝑparatus mōs dom⁹ dn̄i in vertice mōtiū ⁊ reliqua que cū a michea ſimul cum alijs myſterijs ſub eiſdē verbis explicet̄ ad locū illū declarāda dō duce ſeruabo. Sufficit tn̄ vos ab eſaya hic ſup vr̄a punitiōe ꝓ ſcelere vr̄o dei iuſtificationē ⁊ reliquaꝝ vr̄aꝝ p ſui miſericordiā redēptionē ⁊ ſaluteȝ habere ⁊ hoc poſt antichriſti bellū de q̄ libro ſuo hoc pluries ēt mētionē facit. ingt. n. ca. iiij In die

illa erit germē dñi in magnificentia ⁊ gloria et fructus ter‑
re ſublimis. et exultatio reſiduis iſrael. ⁊ erit qui relict⁹ fue‑
rit in ſyon: ⁊ reſiduus in hieruſalē ſanct⁹ vocabit̄. oīs q ſcri
ptus fuerit in vita in hieruſalē. Et capi. xxiiij. ab ea parte di
cente. A finibus terre laudes audiuimus gloriā iuſto vſq
ad capi. xxvij. finē. vbi ſermonē d hoc cōcludēs ꝓpheta ait
Et erit in die illa clanget̄ i tuba magna: ⁊ veniēt q ꝑditi fue
rint in terra aſſiriorū et qui electi erūt i terrra egipti: ⁊ ado
rabunt dñm in mōte ſancto in hieruſalē. ¶ Hanc aūt pro‑
phetiā ꝓ ꝓpoſito ꝑ me aſſūpto a ꝓpheta dictā fuiſſe. ex mł
tis verificatur. Nā cuncta que in ea cōtinētur. de veſtris. ſ.
ſceleribus et eorū punitionibus in vobis poſt babylōis re
uerſionē verificata videmus. Et ea que de veſtra redēptōe
loquūtur ad nouiſſimos dies ſe extendūt. Sꝫ id qđ magis
dictum meum approbat. eſt dictuꝫ illud prophete ſuꝑ quo
percutimini: adhuc additis preuaricationē: qđ niſi de pec‑
cato contra xp̄m cōmiſſo: in vobis verificari poteſt. Certū
eſt enim ꝙ de omnibus alijs: et primo ⁊ ſecundo templo
per vos perpetratis peccatis. penitentiā tandē feciſtis. pre
terq̄ꝫ de eo quod in xp̄m cōmiſiſtis: quo magis firmi ⁊ in‑
durati quottidie manetis: et adhuc manebitis quouſq ſuſ
citetur ſuꝑ vos ſp̄us ex alto: q corda veſtra lapidea ad car
nea cōuertat. Vos autē vnū ſaltē conſiderare deberetis ꝙ
non ſine myſterio: vt hec prophetia in memoriā vltime hie
ruſalē deſtructionis per titū facte veſtris ſinagogis propo
ſite: pro epiſtola legeretur a veſtris antiqs ordinatū ſit: ꝓ‑
ut hodierno die etiā a vobis obſeruatur: ⁊ id quod de ve‑
ſtra redemptione in ipſa continetur per meſſiam quem ven
turum dicitis: in vobis adimplendum eſſe dicatis. Ex qui
bus prophetiam ad aliud tempus diuertere veſtri licite mi
nime poſſunt.

Sequitur ꝓphetia tertia

Prophetia tertia

Jeremias capitulo.xxiij.inquit. Hoi rogim ma bedim vmfizim ꝛ zon margidi neum adonai la chen cho amar adonai elohe iſrahel gal barogim et hammi actem hafizotem et zoni vattadi hum velo pecadtem otam hineni poched galehem et roag magalelehem neuz adonai veani acabez et ſceerit zoni mic chol haarazod aſcer hidahti otam ſciã vehaſciuoti ethem gal nauehem vfaru verauu. vehachimoti galehem rogim veragum velo iren got velo iehattu velo ippachedu neum adonai vehachimoti ledauid zemah zadic vmalah meleh vehiſchil vegaſa miſcpat vxdaca baarez. beiamau tiuaſciag iehuda veiſrael iſccon lauetah veze ſcemo aſcer icrao ado nai zidchenu. laché hinne iamim baim neum adonai velo iomeru god hai adonai aſcer hegela et bene iſrael meerez mizraim chĩ im hai adonai aſcer hegela veaſeer heui et zerag bet iſrael meerez zaphona vmicchol haarazot aſcer hid dahtim ſciam veieſceu gal admadam. Hebrea littera.

Latine. Ue paſtoribus qui ꝑdunt et diſpergunt gregẽ paſcue mee. dicit dñs. ideo hec dicit dñs deus iſrahel ad paſtores qui paſcunt populũ meũ: vos diſperſiſtis gregem meum: et eieciſtis eos. ꝛ non viſitaſtis eos. Ecce ego viſitabo ſuꝑ vos malitiam ſtudiorum veſtrorum. dicit domin[9] ꝛ ego congregabo reliq̃as gregis mei. de omnibus terris ad quas eieci eos illuc. et conuertam eos ad terram ſuam: ꝛ creſcent ꝛ multiplicabuntur. Et ſuſcitabo ſuꝑ eos paſtores ꝛ paſcent eos: non formidabunt vltra et non pauebũt ꝛ nullus queretur ex numero dicit dñs. Ecce dies veniẽt dicit dñs. ꝛ ſuſcitabo dauid meſſiam iuſtum. ꝛ regnabit rex et intelliget ꝛ faciet iudicium ꝛ iuſticiam in terra. In dieb[9] ſuis ſaluabitur iuda: ꝛ iſrabel habitabit cõfitenter. ꝛ hoc eſt Latina littera.

nomē quo vocabit eū deus iuſtus nr̄. Propter hoc. Ecce
dies venient dicit dn̄s: ⁊ nō dicēt vltra: viuit dn̄s q eduxit
filios iſrael de t̄ra egipti. ſʒ viuit dn̄s q eduxit ⁊ adduxit ſe-
mē dom⁹ iſrael de terra aqlonis: ⁊ d̄ cūctis terris ad q̄s eie
cerā eos illuc: ⁊ habitabunt in terra ſua. ¶ Hāc ꝓphetī-

*Iudeorum ex-
poſitio.*

am doctores veſtri exponēdo: ſic diuidūt. nā ab ei⁹ princi-
pio vſqʒ ad ꝑtē illā. Ecce dies veniēt dicit dn̄s: ꝓ iude regi
bus tūc exiſtentib⁹ ꝓphetā locutū eē aiunt. abinde vero vſ
qʒ ad ipſius finē ꝓ t̄pe meſſie quē vēturū dicitis. ⁊ ſi bene
animaduerteritis ſuꝑ ea particula. In diebus ſuis ſaluabit
iuda. ipſos nihil dicere inuenietis d̄pto rabi ſalomone qui
ad dies huius: de quo ſermo hic ē illam refert. quem etiaʒ
rabi clauſulam illam. deus iuſtus noſter expoſuiſſe puto. ſʒ
quia pro propoſito veſtro ſua expoſitio ſonare non debe-

Rabi dauid

bat in libro qui apud me eſt. ipſam deletam inueni. id autēʒ
quod ſuper ea Rabi dauid dicit: eſt ꝙ ab iſrahel deus iu-
ſtus noſter meſſias vocabitur; eo quia dei iuſticia aſſidua:
diebus ſuis iudeis erit. dicitqʒ nomen hoc ſibi ſic impoſitū
eſſe quēadmodū nomē id deus exaltatio mea. Exodi. xxv.
a moyſe altari impoſitum fuit; ⁊ a iacobo dn̄s deus iſrael.
ex quo inferre vult apud iudeos hoc ſic eē in vſu q̄d etiaʒ
non animatis: quibus diuinitas attribui nō p̄ōt impoſitum
inueniatur. Rurſum ſuper ea particula. Et ſuſcitabo ſuper
eos paſtores; ⁊ paſcent eos: veſtros quicq̄ʒ dicere non re-
perio. Ex quo ſimul cum aliis eorum prauitatem vnicuiqʒ

*Confutatio ip-
ſorum*

manifeſtā faciunt. Certū ē em̄ partē illā ꝓphetie p̄mā iude
regib⁹: ſicut ipſi volūt attribui nō poſſe: nec de babylonica
captiuitate loqui: cum vniuerſalis ꝑ totum orbē illa nō fue
rit. ſuper qua dictum illud prophetie. Et ego cōgregabo re
liquias gregis mei de omnib⁹ terris: ad quas eieci eos il-
luc verificari poſſit. non obſtāte ꝙ quēadmodū negare nō
poteſtis: quotienſcunqʒ de reliquiaꝝ veſtrarum redemptio

ne prophete mentionem faciunt: ab hac preſenti captiuatio
ne collectionē inſpiciūt. Et q̄ de eadē met ꝓpheta hic lo-
quatur. ſeipm declarat. cū ⁊ ſuſcitabo dauid meſſiaʒ iuſtū
immediate inqt. Cui⁹ dieb⁹ hoc ē ipſo regnāte veſtre reli-
quie ſaluāde ſūt. quare nō in dieb⁹ illis: ſed in diebus ſuis
notanter ꝓpheta dixit. vt innueret q̄ nō eo tpe quo ſuſcitā
dus erat: debebāt iſte reliquie ſaluari ſed ſuis diebus: tem-
pus ad id nō cōſtituendo. Aliter eīm pro diebus ſuis tantū
quibus viueret. vos ſaluos eē intelligi oporteret: quod eſt
abſurdum dicere. ⁊ hac de cauſa ſuper hac particula. Ra-
bi dauid nihil dixiſſe arbitror. Id inſup quod ipſe rabi da-
uid ait ſuper particula illa. Et hoc eſt nomen eius quo vo-
cabunt eum deus iuſtus noſter nihil valere. ex modo loqu
di prophetie aperte patet. cum et hoc eſt nomen eius inqt.
Pro ſenſu enim ab ipſo rabi dicto ⁊ hoc eſt nomē quovo
cabunt eum prophetia ſonaret. Quē quidē loquendi mo-
dū doctores thalmut libro qui baua batra nuncupatur di-
ſtinxione qui vidit nauē: incoannte bene animaduertunt.
dicentes ex hoc prophetam innuere q̄ meſſias dei nomīe
theragramaton. ſcʒ vocabitur. Et ex hijs rabi dauid funda
mentum declinat cum locis per ipſum in exemplum allega
tis denominatiue ſcriptura loquatur. hic autem proprie de
meſſia vero deo: ⁊ eſſentialiter. ¶ Dico itaqʒ pro Catholica expoſitio
phetiam hanc de veſtra poſt anticriſti bellum ad chriſtum
conuerſione neceſſario loqui. quo tempore: vt per alias ha
betur prophetias: reliquie veſtre ſaluabuntur: ⁊ aduerſus
paſtores illos: qui chriſti ihesu aduentu populum paſce-
bant: ⁊ gubernabant ſermonem propheta dirigens inquit
Ve paſtorib⁹ q̄ ꝑdunt ⁊ diſpergūt gregē paſcue mee. dicit
dñs: quaſi diceret. Ve paſtoribus illis qui gregem paſcue
mee a xp̄i cognitōe diuertēdo ei⁹ ꝑditionis et diſperſionis

cauſa erunt. ⁊ notanter perdent dixit ⁊ deinde diſpergent. quia anime perditionis primo ⁊ conſequenter corpoꝝ diſperſionem ex eo cauſauerunt. Propterea hec dicit dominus deus iſrael ad paſtores eo qꝛ vos diſpergiſtis gregem meum: Ecce ego viſitabo ſuper vos malitiam ſtudiorum veſtrorum: ita ꝙ retributio vobis pro meritis dabitur. ⁊ tādem ego reliquias gregis mei de omnibus terris ad quas ꝓieci eos illuc cōgregabo: eiſqꝫ paſtores alios tales dabo ꝙ vltra nō formidabūt: nec ex numero aliqs quereť. Que verba ad apoſtolos alioſqꝫ xp̄i ſanctos qui tunc protectores veſtri erūt referuntur. ⁊ hoc ex ſubſequentibus verbis propheta clarius oſtendit cum inquit Ecce dies veniēt dicit dn̄s: Et ſuſcitabo dauid meſſiaꝫ iuſtum: vbi de proprio xp̄o aperte loquitur. Sed vt oſtēderet ꝙ eius aduētu hec verificanda non erāt: In diebus ſuis ſaluabitur iuda ⁊ iſrael habitabit cōfidenter conſequenter ait inferens ex hoc ꝙ ipſo regnante aliquo tēpore omnino ſaluandi eratis: ipſum qꝫ tunc ſuo proprio nomine vocare debebatis. Naꝫ. ſ. deuꝫ ⁊ iuſtū: deum. n. in eo diuinitatem exiſtere confitendo ⁊ iuſtum ipſum incarnatum iuſtum fuiſſe concedendo: ⁊ ex cōſequenti a patribus veſtris inique laceratum. ⁊ hoc eſt pro quo deus iuſtus noſter ꝓpheta dixit. Et pro maiori declaratione ſubdit propheta. Propter hoc Ecce dies venient dicit dominus ⁊ non dicent vltra viuit dn̄s qui eduxit filios iſrael de terra egipti ſed viuit dn̄s qui eduxit ⁊ adduxit ſemē domus iſrael de terra aquilonis ⁊ de cūctis terris ad quas eieceram eos illuc ⁊ habitabunt in terra ſua. Certuꝫ eſt. n. attento ꝙ de xp̄o ⁊ ſalute per ipſum vobis danda ꝓphetia abſqꝫ dubio loquatur: ⁊ id in vobis eius aduētu minime viſum fuerit: nec eſſe potuerit: eo qꝛ diſperſi tunc non eratis. Poſt antichriſti bellum hec implenda eſſe neceſſario ſequitur. Et cum rabi veſtri qui veſtri paſtores exiſtunt

ꝑdeceſſores coꝝ imitantes veſtre ruine cauſa ſint vobis veritatem cognoſcere ꝓhibẽtes. eis dico ꝙ hui⁹ boni participes ipſi nõ erũt. ſʒ bene alij q ignoranter peccãt. Et hoc ex verbis illis. Ecce ego viſitabo ſup vos malitiã ſtudioꝝ veſtroꝝ dicit dñs maniſeſte habef. ⁊ ex immediate ſeqntibus ſcʒ ⁊ ego cõgregabo reliqas gregis mei. ex quib⁹ paſtoꝝ ruina. gregis aũt redẽptio demõſtraf. Id aũt qđ de meſſia hic dicitur cum omnib⁹ ſuis cõditiõib⁹ de xp̃o intelligi: per primã ꝑtem certificamur. habuimus. n. per ipaʒ de ſtirpe ⁊ ſemine dauid; ipſum eẽ debere. necnõ in ſe diuinitatẽ habere. ⁊ ceteras partes ſibi attributas q̃ in eius aduẽtu verificate ſunt. Qđ autẽ omnis iſrael: ⁊ etiã duodecim trib⁹ ad ipſum cõuertẽdi ſint. ⁊ a ſuis apoſtolis paſci debeant per Lucã capi. xxij. clare habemus dicẽtẽ. Et ego diſpono vobis: ſicut diſpoſuit mihi pater regnũ: vt edatis ⁊ bibatis ſup mensã meã in regno meo: ⁊ ſedeatis ſup thronos iudicantes duodecim trib⁹ iſrael. oſtendit vtiq; ex hijs verbis euangeliſta nõ eẽ hec apoſtolis viuẽtib⁹ verificanda. ſʒ ipſis ſup thronos in celo ſedẽtibus. Lucas.

Prophetia quarta

Item hieremias cap. xxx. inqt. Hadauar aſcer Hebrea littera.
i baia el irmiahu meet adonai lemor. coamar adonai elohe iſrael lemor chetou leha et col hadeuarim aſcer dibarti eleha gal ſefer. chi hinne iamin baim neum adonai veſciauti et ſceut gãmi iſrahel vihuda amar adonai vehaſcinotim el haareʒ aſcer natatti lauotam vireſciuha. Uelle hadeuarim aſcer diber adonai el iſrahel veel iehuda. chi co amar adonai col harada ſciamgnu pahad veen ſcialom. ſciaalu na vrru im ioled ʒabar maduag raidi col geuer iadau gal halaʒau caioleda venehepehu col panim

leteracon. hoi chi gadol haiom hahu meen camohu veget
zara hi leiagacou umimēna inaſceag. vehaia haiom hahu
neum adonai zeuauot aſciaber vllo megal zauareba vmo-
ſerodeba anattec velo iagauru ba god zarim. vegauedu et
adonai elohehem veet dauid malcam aſcer achim lahem.
vegatta al tira gaudi iagacou neum adonai veal tehat iſra
el chi hinneni moſcigaba merahoc veet zargeh meerez ſci-
uiam veſciau iagacou veſciacat veſciaanan veen mabarid
chi itteha ani neum adonai lehoſcigeha. chi egeſe cala be-
hol hagoim aſcer hafizotiha ſciaz ah oteha lo egeſe cala ue
iſſartiha lāmiſcepat venacche lo anacchecca. chi co amar
adonai anuſc leſciureh nahla macchathehen dan dineh le
mazor refuot tagala en lah. col meahahaiah ſcehehuh odeh
lo idroſciu chi maccat oieu hichidih muſar ohzarai gal rou
gauoneh azemu hattoteh. ma tizgah gal ſciurech anuſc mac
chateh gal rou gauoneh gazemu hattodeh gaſidi elle lah.
lahē col ohelaih ieahelu vecol zaraih cullā baſceui ielehu
vehaiu ſcioſaih limſciſſa vehol hozezaih ettē lanaz. chi ege
le aruha lah vmimaccotahi erpach neū adonai chi niddu-
ha careu lah ſion hi doreſc en la. co amar adonai hinneni
ſciau ꝛ ſceut ahole iagacou vmiſcchenotau arahen venin
neta gir gal tilla vearmō gal miſcpato ieſceu. ueiaza mehē
toda vecol mezahachim uehirhetim uelo imgatu uehihat
tim velo izgadu. vehaiu hanau chechedem vegadatō lefa-
nai ticcō vfacadti gal col lohazau. vehaia adiro mimennu
vmoſclo micchirho ieze vehicrautiu vēigaſc elai chi mi hu
ze garau ꝛ libo lageſcet elai neū adonai. vehitē li lagā vea
ni eheie lahem lelohim. hinne ſagarat adonai hemaiazea ſa
gar migotet gal roſc reſciagim iahul lo iaſciuh harō af ado
nai gad gaſoto vegadhaſcimo mēzimot libo baaharit ha-
iamim tithonenu ba. baget hahi neū adonai eheie lelohim
lehol miſcpehot iſrael vehēma ihiiu li legam. co amar ado
nai maza hen hammidhar gā ſeride hareu halob lebargigo

iſrl'.meraboc adonai nirra li veabauat golam abautib gal
chen meſciabtib baſed.god enneb vaniunet betulat iſrael
god tagdi tuppaim veiazat bibbol meſabachiz.god tittegi
cheramim bebare ſciomerõ nategu uotegim vebillelu. chi
ſeſc iom careu nozerim bebar efraim cumu venagale ſiõ el
adonai elohenu.chi co amar adonai runnu leſagacou ſim-
ba vezabalu beroſc bagoim baſcmigu hallelu veimru ho-
ſciag adonai ⁊ gammeba ⁊ ſceerit iſrael.hinneni meui otã
meerez zaſon vechibaz tim miſarchete arez bam giuer vſiſ-
ſeab bara veioledet iabdau cahal gadol iaſciuuu hena.bi-
ubi iauou vbtahanunim ouilem olihem el nahale maim be
derech iaicar lo iccaſcelu ba chi haiti leiſrael leau veefraim
mimmerbac veimru mezare iſrl'iecabezennu vſcimaro che
roge gedro.chi fada adonai ⁊ iagacou vgalo miiad hazac
mimmennu.vbau verinnenu bimrom ſion venaharu el tub
adonai gal dagan vegal tiroſc vegal izhar vegal bene zon
vbachar vehaieta naſſciam chegan raue velo ioſifu ledaa-
ua god.az tiſmah betula bemahol bahurim vſceni iabdau
vehafabti eulam laſaſon venihamtim veſimmabtim migo-
nam. Veriueti neſeſc haccohanim daſcẽ vegammi ⁊ tuui
iſbagu neum adonai.co amar adonai col berama niſcmag
nehi behi tãrurim rahel meuacca gal baneha meana lehin-
nahem gal baneha chi enẽnu.co amar adonai mingi coleh
mibehi vegenaib midimga chi ieſc ſabar liſgullathec neum
adonai veſciauu meerem oieu.veieſc tigua lahariteh neuz
adonanai veſciau hanim liguulam.ſciamoag eciamagti efra
im mitnoded iſſartani vaiuaſer chegel lo lummad haſciue
ni vaſciuua chi atta adonai elohai.chi abare ſcuui nihanti
ucabare hiuadegi ſafacti gal iareh boſcii vegaz nihlãti chi
naſati herpat negurai.hauen iacchir li efraim im ieled ſcia-
gaſciugim chi mide daberi bo zahor eſgerẽnu god gal chẽ
hmu megai lo rahem arahamennu neũ adonai.hazziui lab
tamrurim ſcidi liheb lamneſilla dereb halabte ſciuui betu-
lat iſrael ſciuui el garaib elle.gad matai tithammachim ha
bat haſciouaua chi bara adonai hadaſcia barez ne cheua

chena teſoueu gauer. co amar adonai zeuauot elohe iſrael
god iomeru ⁊ badauar baze beerez iebuda ubgarau beſcin-
ni ⁊ ſceutā ieuarebeba adonai neue zedec bar baccodeoc.
Ueiaiceuu ba iebuda vecol garau iabdau iccarim venaſe
gu bageder. chi birueti neſeoc gaiefa vecol neſeoc daaua
milleti: gal zot hacbizoti vaerre vſcnati garena li. binne ia-
mim baim neum adonai vezaragti ⁊ bet iſrael veet bet iebu
da zerag adā vezerag behema. vebaia caaſcer ſciacadti ga-
lebem lintoſc velintoz velabaros vlbaauid vlbareag chē
eſecod galchē liunot velintoag neum adonai. baiamim ba
bem loiomeru god auot iobelu boſer veſcinne banim tiche
na: chi im iſc bagauono iamut col baadam babobel babo-
ſer tibbena ſcinnau. binne iamim baim neum adonai veba-
ratti et bet iſrael veet bet iebuda berit badaſcia. lo caberit
aſcer caratti ⁊ auotā beiom babazichi beiadā lebozia m me
erez mizraim aſcer bemma beferu ⁊ beriti veanochi bagalti
bam neum adonai. chi zot baberit aſcer ebrot et bene iſrael
abare baiamim babē neum adonai natatti torati bechirbā
vegal libbā ebteuenna vebaiti labem lelobim veemma ibi
iu li lagam. velo ielammedu god iſc et regebu veiſc et abiu
lemor degu et adonai chi cullā iedegu oti lemicchetannam
vegad gedolam neum adonai chi eſlab lagauonā vlbatta-
tam lo ezgor god. co amar adonai noten ſcemeſc leor iomā
huccot iareba vebobanim leor laila rogag baiā vaiebemu
gallau adonai zeuaot ſermo. im iamuſciu babucchim bael-
le millefanai neum adonai gam zerag iſrael iſcbetu mibeio
goi leſanai col baiamim. co amar adonai im imadu ſciama
im milmagla veiebacheru moſede erez lematta gam ani et
mas bebol zerag iſrael gal col aſcer gaſu neum adonai. bin
ne iamim baim neū adonai veniuneta bagir ladonai mim-
migdal bananuel gad ſciagat bappinna. veiaza god cau bā
mida negdo gal gingat gareu venaſeu gogata. vebol bage

mec vehappegarim vehadeſcen veol haſedemot gad na-
hal chidrō gad pinnat ſciagar haſſuſim miſraha codeſc la-
donai lo innateſc velo iehares god legolam.

¶ Latine Verbuz quod factum eſt hieremie a dn̄o dicēs Latina littera.
Hec dicit dn̄s de⁹ iſrael dicēs ſcribe tibi omnia verba que
loquut⁹ ſum ad te in libro. Ecce. n. dies venient dicit dn̄s:
⁊ conuertam conuerſionē populi mei iſrael ⁊ iuda ait dn̄s
Et cōuertā eos ad terrā quā dedi patribus eoꝝ ⁊ poſſide
bunt eam. Et hec ſunt verba que loquut⁹ eſt dn̄s ad iſrael
⁊ ad iudā. qꝛ hec dicit dn̄s vocē terrorem audiuim⁹ formi
do ⁊ nō eſt pax. interrogate nūc ⁊ videte ſi parit maſculus
quare vidi omnē viꝝ habentē manus ſuas ſuꝑ lūbos ſuos
quaſi ꝑturientis ⁊ cōuerſe ſunt cūcte facies in auruginē ve
qꝛ magna dies illa vt nō ſit ſimilis eius tēpuſqꝫ tribulatio-
nis eſt iacob ⁊ ex ipa ſaluabit. ⁊ erit in die illa ait dn̄s exer
cituū conterā iugum eius a collo tuo ⁊ vincula tua dirum
pam ⁊ nō ſeruient in ea amplus alienis ſꝫ ſeruiēt dn̄o deo
ſuo ⁊ dauid regi eoꝝ quē ſuſcitabo eis. ⁊ tu ne timeas ſer-
ue meus iacob ait dn̄s neqꝫ paueas iſrael qa ecce ego ſal-
uabo te de lōginquo et ſemē tuū de terra captiuitatis eoꝝ
⁊ reuertet iacob ⁊ qeſcet ⁊ regeſcet nemine formidāte qm̄
tecum ego ſum ait dn̄s ad ſaluandum te. faciam. n. cōſump
tionē in cunctis gētibus ad quas diſꝑſi te. te aūt non faciā
in cōſumptionē ſed caſtigabo te in iudicio impunis tn̄ non
eris. Quia hec dicit dn̄s Inſanabilis fractura tua peſſima
plaga tua non eſt qui iudicet iudiciū tuū ad ſuſcipiendū cu
rationē medicina non eſt tibi. Oēs amatores tui obliti ſunt
tui teqꝫ nō quērūt plaga. n. inimici ꝑcuſſi te caſtigatiōe cru
deli ꝓpter multitudinē iniqtatis tue fortia facta ſunt pec-
cata tua. qd clamas ſuꝑ fractura tua inſanabilis ē dolor tu⁹
ꝓpter multitudinē iniqtatis tue: ⁊ qꝛ fortia fuerūt peccata
tua feci hec tibi. Propterea oēs qui comedūt te deuora-

buntur: ⁊ vniuerſi hoſtes tui in captiuitatē ducentur: ⁊ om
nes q̄ te vaſtāt: vaſtabuntur: cūctoſq̄ p̄datores tuos dabo
in p̄daꝫ. obducā. n. cicatricē tibi: ⁊ a vulnerib⁹ tuis ſanabo
te: dicit dn̄s: quia eiectā vocauerunt te ſyon: eſt q̄ regrētē ſi
habet. Hec dicit dn̄s. Ecce ego cōuertā cōuerſionē taber-
naculoꝝ iacob: ⁊ tectis ei⁹ miſerebor: ⁊ edificabit̄ ciuitas i
excelſo ſuo: ⁊ templuꝫ iuxta ordinē ſuuꝫ fundabit̄: ⁊ egredi
etur ex eis laus: ⁊ vox laudantiū: ⁊ multiplicabo eos: ⁊ nō
minuentur. ⁊ glorificabo eos ⁊ nō attenuabunt̄. ⁊ erunt fi-
lij eius ſicut a principio: ⁊ cetus ei⁹ corā me permanebit: ⁊
viſitabo aduerſum oēs qui perſequuntur eos. ⁊ erit fortis
eius ex eo ⁊ poteſtas eius de medio ei⁹ egredief: ⁊ appli-
cabo eū: ⁊ accedet ad me. Quiſnaꝫ eſt ille qui applicet cor
ſuum: vt appropinquet mihi ait dn̄s. ⁊ eritis mihi in popu
lū: ⁊ ego ero vobis in deuꝫ. Ecce turbo dn̄i furor egrediēs
procella ruens ſuper caput impioꝝ cōq̄eſcet: nō auertetur
ira indignationis dn̄i: donec faciat et compleat cogitatōes
cordis ſui i nouiſſimo dieꝝ intelligetis in ea. Ca. xxxi.

IN illo tp̄e dicit dn̄s: ero deus vniuerſis cognatōnib⁹
iſrael: ⁊ ipſi erūt mihi in populū. Hec dicit dn̄s inuenit
gratiam in deſerto populus q̄ remāſerat gladio vadēs ad
faciendū ipſū q̄eſcere iſrahel a longe dn̄s apparuit mihi: et
caritate p̄petua dilexi te: ideo attraxi te miſericordia. Rur
ſum edificabo te: ⁊ edificaberis virgo iſrael. adhuc ornabe
ris timpanis tuis ⁊ egredieris i choro ludētiuꝫ. adhuc plā
tabis vineas in mōtib⁹ ſāmarie: plātabunt plātatores ⁊ vſ-
q̄ ad tp̄s ſi vindemiabūt. q̄r erit dies in qua clamabūt cu-
ſtodes in mōte effraim. ſurgite ⁊ aſcēdam⁹ ſyon ad dn̄m de
um nr̄m. q̄r hec dicit dn̄s: exultate iacob i letitia: ⁊ hinnite
ꝯ caput gētiū p̄ſonate canite ⁊ dicite. ſalua dn̄e pp̄lm tuum
reliq̄as iſrl̄. Ecce ego adducā eos de terra aq̄lōis: ⁊ cōgre
gabo eos ab extremis terre: int̄ q̄s erūt cec⁹ ⁊ claud⁹ p̄eg

nãs ⁊ pariẽs ſil᷑: cetus magna reuertet᷑ huc: in fletu veniẽt:
⁊ in miſericordibꝰ reducã eos: ⁊ adducaȝ eos ꝑ torrentes
aquarũ: in via recta nõ impingẽt in ea: qꝛ factꝰ ſuȝ iſraeli pr̄
⁊ effraim ꝑmogenitꝰ meꝰ ẽ. Audite verbũ dñi gẽtes ⁊ an-
nunciate in inſulis q̃ ꝓcul ſunt: ⁊ dicite: q diſperſit iſrael cõ-
gregabit eũ: ⁊ cuſtodiet euȝ: ſicut paſtor gregẽ ſuum. rede-
mit. n. deus iacob: ⁊ liberauit eum demanu potẽtioris eiꝰ.
⁊ veniẽt: ⁊ laudabũt in mõte ſyon: ⁊ cõfluent ad bonũ dñi
ſuꝑ frumẽto vino ⁊ oleo: ⁊ ſuꝑ fetu pecoꝝ ⁊ armentoruȝ: ⁊
erit anima eoꝝ q̃ſi ortꝰ irriguꝰ ⁊ vltra nõ eſuriẽt. tũc leta-
bit᷑ virgo in choro: iuuenes ⁊ ſenes ſimul ⁊ cõuertã luctũ
eorũ in gaudiũ: ⁊ cõſolabor eos: ⁊ letificabor a dolore ſuo
⁊ inebriabo aiam ſacerdotũ pinguedĩe: ⁊ populꝰ meꝰ bono
meo ſaturabit᷑: ait dñs. Hec dicit dñs: vox in rama audita ẽ
lamẽtatiõis luctꝰ ⁊ amaritudinũ rachel plorãtis ſuꝑ filios
ſuos nolẽtis ꝯſolari ſuꝑ filios ſuos: qꝛ nõ ſũt. Hec dicit do-
minꝰ. Prohibe voci tue: ne ploret ⁊ ocul' tuis ne lacrimẽt
qꝛ eſt merces operi tue: ait dñs: ⁊ reuertẽt᷑ a terra inimici.
⁊ ẽ ſpes nouiſſimis tuis ait dñs. ⁊ reuertentur filij ad ter-
minos ſuos. Audiens audiui effraim tranſmigrantem caſti-
gaſti me: et eruditus ſum: quaſi iuuenculus indomitus cõ-
uerte me ⁊ conuertar. quia tu es dñs deus meus. Poſtq̃ȝ
enĩ conuerſus ſum pniam egi. ⁊ poſtq̃ȝ cognoui percuſſi ſuꝑ
femur confuſus ſũ: ⁊ erubui. qꝛ ſuſtinui opprobriũ pueritie
mee. ſi filius honorabilis mihi effraiȝ. ſi puer delicatꝰ. qꝛ q̃-
tienſcunq̃ȝ loq̃r de eo recordãs recordabor eꝰ. Idcirco con-
turbata ſũt viſcera mea ſuꝑ eũ: miſerãs miſerabor eiꝰ ait do-
minus. ſtatue tibi ſpectacula: pone tibi ſignacula. dirige cor
tuum ad ſemitam via qua iuiſti reuertere virgo iſrahel re-
uertere ad ciuitates tuas iſtas. vſq̃ȝ q̃ ꝑplexa eris filia rebel-
lis. eo qꝛ creauit deꝰ nouũ ſuꝑ terra. femina circũdabit viꝝ
Hec dĩt dñs exercituũ: deꝰ iſrl'. adhuc dicẽt vbũ iſtõ i terra

iude ⁊ ciuitatibꝰ eius cum cõuertero captiuitatẽ eoꝝ bñdi
cat tibi deus habitacule iuſticie mõs ſanctus. ⁊ habitabũt
in eo iudas. ⁊ omnes ciuitates eius ſimul agricole ⁊ minã
tes gregẽ. qꝛ inebꝛiaui aĩam laſſã; ⁊ oẽm aĩam exuriẽtẽ ſa
turaui. iõ quaſi de ſõno excitatꝰ ſum: et vidi: ⁊ ſomnus me
us dulcis mihi. Ecce dies venient dicit dñs. ⁊ ſeminabo
domũ iſrahel ⁊ domũ iuda ſemẽ hoĩm ⁊ ſemẽ iumẽtoꝝ. et
erit ſicut vigilaui ſuꝑ eos: vt euellerẽ ⁊ demolirer: ⁊ diſſi-
parẽ ⁊ diſperderẽ ⁊ affligerẽ. ſic vigilabo ſuꝑ eos: vt edifi-
cẽ ⁊ plãtẽ: ait dñs. In diebꝰ illis nõ dicẽt vltra pr̃es come
derunt vuã acerbã: ⁊ dentes filioꝝ obſtupeſcunt. qꝛ vnuſ-
quiſqꝫ pꝛo peccato ſuo moꝛietur. oĩs hõ q comederit vuaꝫ
acerbã: dentes eius obſtupeſcẽt. Ecce dies veniẽt dicit do
minꝰ: et feriã domui iſrael: ⁊ domui iude fedꝰ nouum: nõ ſi
cut pactum quod pepigi cũ patribus eoꝝ in die qua apꝓ-
hendi manũ ſuã vt educerẽ eos de terra egipti: qđ ipſi irri
tũ fecerunt: pactũ meũ: ⁊ ego dñatus ſum eis: ait dñs. hoc
eſt pactum qđ feriam cũ filijs iſrael poſt dies illos dicit do
minus: dabo legẽ meã in viſceribus eoꝛum: ⁊ in coꝛde eo-
rum ſcribam eam: et ero eis in deũ. et ipſi erunt mihi in po-
pulum: ⁊ non docebunt vltra vir pꝛoximum ſuum ⁊ homo
fratrem ſuum dicentes, cognoſcite dominum. omnes enim
cognoſcent me a minimo eoꝛum: vſqꝫ ad maximum ait do
minus. quia pꝛopitiaboꝛ iniquitati eoꝝ ⁊ peccati eoꝝ non
memoꝛaboꝛ amplius. Hec dicit dñs qui dat ſolẽ in lumen
diei. oꝛdinẽ lune ⁊ ſtellaꝝ in lumẽ noctis diuidẽs mare: et
ſonauerunt fluctus eius: dñs exercituum nomen ſuum. ſi
deficient leges iſte coꝛam me dicit dñs: etiam ſemen iſrael
deficiet: vt non ſit gens coꝛã me cũctis diebꝰ. Hec dicit do
minus: ſi menſurari poterunt celi ſurſum ⁊ inueſtigari fun-
damenta terre deoꝛſũ etiã ego abhoꝛrebo in vniuerſũ ſemẽ
iſrael: cũ oĩ qđ fecerũt ait dñs. Ecce dies veniẽt dicit dñs
⁊ edificabit ciuitas dño a turri ananhel vſqꝫ ad poꝛtã ãguli

⁊ exibit vltra normā mēſure in cōſpectu eius ſup collē ga reb: et circuibit gogata. et omnem vallē cadauerum ⁊ cineres ⁊ omnes campos vſq; ad torrētē cedron ⁊ vſq; ad angulum porte equorū orientalis ſanctū domino non euelletur: ⁊ non deſtruetur vltra in perpetuum.

¶ Duo capitula hec iudei viri pro tēpore redemptionis veſtre per meſſiam quē venturū dicitis a doctoribus vr̄is exponuntur. in quo maxime fundantur. propterea quia etiam de decē tribubus reuerſione in eis agitur. quod de babylonica reuerſione verificari non poteſt. cum in illa: vt hiſtorie narrant: decē tribus reuerſe non ſint Ipſis itaq; prophetie: ſiue capitulorum diſcurſum: declarantibus: dicunt deum hieremie dixiſſe: vt verba hec que ad deum locutus erat: in libro ſcriberet. erant enim nouiſſimis diebus verificanda. Et dicunt preteritum tempus pro preſenti prophetam poſuiſſe: cum verba que locutus ſum. inqt. nondū explicata. ſed explicāda prophetarū more: prout alias dictū eſt. Dicuntq; tribulationes has: de quibus hic mentio fit: gog magog bello ſcatendas eſſe. quod bellum ante aduentum veri meſſie erit. a quo etiam erunt iudei liberati: per v̄ba illa dicentia. Et erit in die illa ait dn̄s: conterā iugū eiꝰ a collo tuo: et vincula tua diſrumpam. Uerba autem illa. Uocem terrorem audiuimus. et reliqua. eo tempore a gētibus dicendas eſſe aiunt. Uerba vero illa. ſed ſeruient domino deo ſuo ⁊ dauid regi eorum. dicunt aut ꝓ proprio dauid aut pro meſſia eius filio: quē dauid nomine vocauit prophetam dixiſſe. Cunq; gentium vos perſequentiū ruinam per prophetiā minetur: ⁊ vobis poſt peccati punitionem ꝓmittatur ſalus. nullo mō verum meſſiam promiſſum chriſtum fuiſſe concedere volunt. Dicūt. n. ex eius aduentu hijs oppoſitum fuiſſe. vnde eſſe aliū venturum. cuius tēpore hec verificanda ſint: indubitate concludere putant.

Judeorum expoſitio

Partem inſuper illam Et erit fortis eius ex eo ⁊ poteſtas illius de medio eius egredietur ſuper meſſia ſic exponunt. Dicunt enim Et erit fortis eorum. ſ. eoruꝫ rex ex eo: ⁊ pro maiori confirmatione ⁊ poteſtas illius de medio eius egredietur ſubdit. notum erat enim ex iſrael meſſiaꝫ regem eſſe debere. Hijs autem verbis vſus eſt propheta vt oſtenderet ꝙ ab aliarum nationum regibus ſicut vſqꝫ tunc amplius dominādi non erant. Ex eo vero ꝙ de medio eius egredietur inquit. moyſi dictum deuteronomij. xvij. verificatur dicens. De medio fratrum tuorum conſtitues tibi regem. Et particulam illaꝫ Et applicabo euꝫ ⁊ accedet ad me aut pro rege ipſo aut pro iſrael intelligi poſſe aiunt. Super parte quidē illa prophetie dicente vox in rama audita eſt ⁊ reliqua. Eo quia de decem tribubus quarum caput erat eſraim de cuius tribu ipſarum rex erat in ipſa mentio fiat: dicūt ꝙ cum ipſarum reuerſionis ſpes aliqua quodammodo nō eſſet: cum ſecundo templo reuerſi non ſint nec illorum certus locus ſciatur. ideo vox illa matris rachel in rama id eſt in excelſo audita eſt ſuper eis plorantis metuentis ne forte etiam tunc reuerſure ſint. cui propheta dei nomine reſpondens ſequentia conſolatoria verba inquit dicentia prohibe voci tue ne ploret ⁊ reliqua. Quibus tunc letabitur virgo in choro iuuenes ⁊ ſenes inſimul continetur: vbi dicūt ꝙ virgo pro virginibus intelligitur. Rurſuꝫ ſuper ea parte dicente ſtatue tibi ſpectacula pone tibi ſignacula ⁊ reliqua. dicunt ꝙ illis qui tunc erant propheta loquebatur dicens vt captiuationis tempore ſibi ſpectacula ad viam recognoſcēdam ponerent. Erant enim adhuc ad ſuas ciuitates reuerſuri. Sed rabi ſalomon dicit ſtatue tibi ſpectacula hoc eſt ſigna quibus in viam tuorum bonorum patrum dirigaris.

Rabi ſalomon

¶ Particulam autem illam vſquequo perplexa eris filia rebellis ad vos ſollicitandum vt amplius perplexis nō

manentibus habita de peccatis veſtris penitentia ad domi num conuerteremini. ſuper ſubſequenti vero particula videlicet eo quia creauit deus nouum ſuper terra femina circundabit virum dicunt ꝙ poſt redemptionem veſtram per meſſiam fiendam nouum hoc ſuper terra deus creabit ꝙ femina ſcilicet que ab homine nunc circundatur ⁊ perſequitur; virum tunc ipſa circũdabit perſequeturqꝫ. Quod quidem per anthonomaſiam dictum fuiſſe volunt ad denotã dum ꝙ cum vt ad ipſum conuerteremini hucuſqꝫ vos deus ſequutus ſit econtra tunc erit. vt enim ad eum reducamini vos ipſum circumdabitis. Ex qua viſione profeta letatus concludit ⁊ dicit ideo quaſi de ſomno excitatus ſum ⁊ vidi ⁊ ſomnus meus dulcis mihi. Super ea parte preterea dicente Ecce dies venient dicit dominus ⁊ ſeminabo domum iſrael ⁊ domum iuda ſemen hominum ⁊ ſemen iumentorum rabi dauid dicit ꝙ meſſie tempore ſicut ſemẽ ex quo de grano vno plura naſcuntur ſic homines ⁊ beſtias deus ponet. Quamobrez in magna multitudine eos multiplicare faciet. attamen rabi ſalomon in ea aliter ſe habet. dicit enim ꝙ deus gratiã ſuã ſuper doctos ⁊ indoctos tunc ſic infundet vt in dei cognitione equales omnes ſint. dicitqꝫ doctos hominum nomine ⁊ indoctos iumentorum methaphorice prophetã appellaſſe. Ex verbis autẽ illis dicẽtibus in diebus illis non dicent vltra patres comederunt vuaz agreſtem ⁊ dentes filiorũ obſtupeſcunt rabi dauit ait eſſe hoc apud peccatores quid conſuetum queadmodum trenorum quinto antiqui dixere patres noſtri peccauerunt ⁊ non ſunt nos autẽ iniquitates eorum portauimus. verũtamen de diuina conſtitutione eſt iniquitates patrũ ſuꝑ filijs reddere cum oꝑa patrum filij ſequuntur, ſeu ꝙ iniquitates omnium ſimul congregent ⁊ omnes ſuper filijs reuoluant. Rabi dauid.

id autem niſi pro idolatria ſeu aliquo alio peccato intenſo nunq̃ fieret. ⁊ ſubdit ꝙ metus hic tunc temporis apud homines non erit. Omnes. n. deũ equaliter cognoſcent ⁊ cõſequenter peccati ſui quilibet penam luet. Et ſup ea parte dicente Ecce dies venient dicit dñs ⁊ feriam domui iſrael ⁊ domui iude fedus nouũ ⁊ reliqua dicit rabi dauid ꝙ hec nouitas pacti erit ſic vt non amplius irritum quẽadmoduꝫ illud quod in monte ſinai cũ iſrael deus pepigit ſed firmuꝫ ſit. Chriſtianis autem qui in hoc errant dicẽtes de noua lege per hieſum nazarenum datam hic prophetaꝫ loquutum eſſe. reſponde ꝙ non dicitur a propheta ſicut lex quã dedi eis ſed ſicut pactum quod pepigi cũ patribus ſuis: qđ pactum ipſi irritum fecerunt. hoc aũt nouum irritum non facient. dabit. n. legem ſuam deus in viſceribus eoꝝ ⁊ in cordibus eoꝝ ſcribet eam. ñ erit ergo nouitas pacti ſed eius cõfirmatio. Nunquid non prophetaꝝ vltimus malachias in fine ſermonum ſuoꝝ inqt Memẽtote legis moyſi ſerui mei quã mandaui ei in oreb ad omneꝫ iſrael precepta ⁊ iudicia vbi tota pagina illa ſup meſſie miſterio verſatur: Cõcludit enim Ecce ego mittã vobis eliam prophetam anteq̃ veniat dies dñi magnus ⁊ horribilis. Ex quibus nunq̃ aliaꝫ legẽ ſuper illa que monte ſinai data fuit innouandaꝫ eſſe maniſeſte colligiť. Super ſubſequenti quoq̃ parte dicente Et non docebit vltra vir proximum ſuum ⁊ vir fratrem ſuum cognoſce dñum: Omnes. n. cognoſcent me a minimo eorũ vſq̃ ad maximum ait dñs: quia propitiabor iniquitati eorũ ⁊ peccati eoꝝ ñ memorabor amplius. dicit iſte rabi ñ eſſe per verba hec intelligendum equalem ſcientiam tũc oẽs habere hoc enim impoſſibile eſſet precipue vt eſſent pueri ſuis maioribus doctrina ſimiles ⁊ equales. Innuit autem per ea propheta omnes tũc in timore dñi ⁊ via eius ambulando equales eſſe. Et hoc quia iniquitati eorum quam in

captiuatione commiſerunt ꝓpitiabitur deꝰ. ⁊ vt ipſū cognoſcant cor nouū eis dabit. Pro quo verba illa ſubſeqntia ꝓpheta protulit dicētia. ſi mēſurari poterunt celi ſurſum ⁊ inueſtigari fundamenta terre deorſum. ⁊ ego abijciaꝫ vniuerſum ſemen iſrahel cū omnibus hijs que fecerūt ait dn̄s.

¶ Hec igitur eſt veſtrorum doctoꝝ. precipue rabi dauid ſup hac ꝓphetia expoſitio: que q̄ꝫtum veritati ac prophetie intellectui conſona ſit: ex hijs que ſequent̄ vobis liquide patebit. q̄ꝫuis aliquibꝰ partibꝰ: quē admodū ⁊ alijs cōtigit prophetijs: eoruꝫ verba ſi recto ſenſu interpretrent̄: veritati adhereant. Certum eſt enim q̄ de veſtra ab hac preſenti captiuitate redēptione prophetia loquitur: necnō de vniuerſali iſrael ad hieruſalē reuerſione. illorum ſcꝫ qui ad tempus illud reſeruabuntur. qui tamē vt omnes prophetie teſtantur: pauci erunt. quē admodū etiā hic ꝓpheta ait. ſalua dn̄e populū tuū reliqas iſrael. Hoc aūt poſt gog magog. ſcꝫ antichriſti bellum: vobis verū meſſiam xp̄m iheſum cognoſcentibus: erit. Tunc enī cognita veritate ab errore veſtro recedetis. Qua de cauſa cum hoc myſterio tanq̄ꝫ materia et reductionis modo propheta ſermonem agreſſus eſt: cuꝫ hec dicit dominus: vocem tremoris audiuimus. inquit.

Ego vero vt veritas vobis facilius manifeſtetur: ⁊ veſtrorum rabi inſufficientia: ſeu prauitas magis pateat: hic modo tali procedam. nam principaliores partes: quibus prophetie ſn̄iam a vero ſenſu peruertere conantur. primo dei auxilio confutabo. ceteras vero cū ad veram prophetie expoſitionem deueniam: eo mō quo intelligende ſūt: deo duce declarabo. Cum itaq̄ꝫ clauſulam illam: vocem terroris audiuimus: a gentibus dicendam eſſe aiunt: dico ipſos cōtra prophetie intentionem procedere: que vt ex ſe patet: ad iudeos de directo loquitur. Et cum ex ea parte ſeu partibus quibus aliarum gentium conſumptio predicatur iheſū

Confutatio eorum.

ve℞ meſſiā promiſſū ñ fuiſſe:concludere voluñt:eo quia hu
ius oppoſitū tunc ſecutum eſt. dico de vniuerſali gentium
cõſumptione ꝓpbetiā aliquo mõ verificari nõ poſſe. ſcitis
eñ vniuerſale meſſie dñium per oẽs prophetas predicari:
quod qdem etiā a vr̃is doctoꝛib' cõceditur. vñ ſi ipſarum
oim deſtructio ſiue cõſumptio tũc fieret:prophetie alie mẽ
dacium predicarẽt:quod ẽ abſurdū dicere. Ut ergo adin-
uicē prophetie cõtrariari nõ videaſ ꝙ pars hec de hijs ſo
lūmodo xp̃ianis q antichriſtū ſequentur alijſq; infidelibus
intelligẽda ſit.neceſſario dicere debemus.Et ratio quare i
illis chriſtianis ⁊ nõ in vobis cõſumptio fiet:erit quia vos
in verum meſſiam antichriſtum reputabitis:eo quoq; me-
diante vobis veritas manifeſtabitur.Jlli autem cum a ve-
ra via qua ſemper ambulauerunt metu tunc recederint nõ
ſic excuſandi erunt.Et cum tantum illi qui ſine cauſa licita
vos perſecuti fuerint:in hac ſorte cadẽt.Jccirco. Propte
rea omnes qui comedũt te:deuoꝛabuntur. Propheta ait
⁊ reliqua. Certum eſt enim ꝙ cum vos in fine ſaluare de-
us velit ſine licita cauſa vexandi non eſtis.ſecus autem eſt
vt ſupꝛa dixi.de cauſa fidem decernente. Partem inſu
per illam:⁊ erit foꝛtis eius ex eo:⁊ poteſtas eius ḋ medio
eius egredietur:licet meſſie recte veſtri attribuāt:non tamẽ
ſuper eo quẽ expectatis verificari poteſt. quod quidem ex
vocabuloꝛum vi manifeſte patet. Scitis enim nomen hoc
adir hebꝛaice.latine foꝛtis:diuinitatem impoꝛtare:quā meſ
ſiam habere:vos minime conceditis. Cunq; et poteſtas
eius de medio eius egredietur: pꝛo maioꝛe dicti coꝛrobo-
ratione:replicatum fuiſſe aiunt:a veritate non parum elon
gantur. Cum termini iſti foꝛtis.ſcilicet ⁊ poteſtas:quemad
modum infra vera deo duce expoſitione oſtendeſ: diuerſa
habeant ſignificata.ita ꝙ pꝛo diuerſis ſubiectis accipi om-

nino debent. Et cum dictū illud moyſi deuteronomij. xvij. capitulo ex clauſula hac verificari dicunt. Qua ratione moueantur neſcio. fuit enim illud iſrahel a moyſe preceptum: vt cum in promiſſionis terra eſſent: volentes ſuper eos regem conſtituere: ex iſrahel ⁊ non ex alijs nationibus ipſum conſtituerent. Rex autem meſſias per vos conſtituendus non eſt: quemadmodum etiam ex modo loquendi ſui propheta hic innuit: cum de medio eius egredietur: ait. Egredietur enim ex ſeipſo abſqꝫ hoc ꝙ ab alio conſtituatur.

De ea quidem particula dicente. Et applicabo eum: et accedet ad me: quam vt pro rege aut pro iſrahel intelligi poſſe dicunt. dico magis conſonum eſſe: vt pro iſrahel ꝗꝫ pro rege intelligatur. et hoc per clauſulā immediate ſequētē: qua concluditur. Et eritis mihi in populum. et ego ero vobis in deum. Quo etiam intellectu: vt infra patbit: prophetie ſenſus melius habetur. Cunqꝫ per eam clauſulam dicentem. Tunc letabitur virgo in choro: prophetam virginem pro virginibus ſumpſiſſe volunt: praue ipſorum more id dicunt. Nam ſi non de propria ⁊ determinata virgine propheta loqueretur virgines plurali numero: quemadmodum de iuuenibus ſenibuſqꝫ fecit: dicere potuiſſet. Id preterea quod ſuper ea parte ſtatue tibi ſpectacula. pone tibi ſignacala. ⁊ reliqua. dicunt ſtare minime poteſt. Non enim pro tempore adeo longo quo captiuitas veſtra duranda erat: propheta cui occultum non erat: verba illa dicere poterat. Necnon id qđ ſuper particula illa. Uſquequo ꝑplexa eris filia rebellis: eo quia creauit deus nouum ſuper terra: femina circundabit virum: dicunt. omni veritati contrarium eſt. Ipſi enim clauſule ſententiam que vna ē. vt vidiſtis in duas diuidunt. et cum hoc eorum dicta ſuper eis conſona miniē ſunt. Nō. n. ꝙ hoīes deum circūdent: vt ad

ſua reducantur ſeruitia quid nouum eſſe videtur in tantum
q per anthonomaſiam prout ipſi dicunt a propheta expli-
caretur. Et ad rabi dauid qui ea particula Et ſeminabo do
mum iſrael ⁊ domum iude ſemen hominu ⁊ ſemen iumen
torum: vult homines ⁊ beſtias vr̃as. ſicut ſemẽ deum tunc
multiplicare debere. dico ipſũ nõ bene ſentire. id eñ qđ per
verba hec ꝓpheta vult: queadmodũ rabi ſalomon ait: ſub
ſequentia verba declarãt. dicẽtia. In diebus illis nõ dicẽt
vltra. Patres comederũt vuas agreſtes: ⁊ reliqua. vbi ip
ſemet rabi dauid ſubdit id ob equalẽ in eos infuſam ſciẽtiã
tunc contingere. Id tñ quod iſte rabi ſuper verbis hijs de
patribus comedentibus vuuas agreſtes: dicit in ſe verita-
tem habet. verificatur eñ in vobis. ſuper quibus patꝝ ini-
quitates redunt precipue eoꝝ qui in xp̃i paſſione reperti
ſunt: ⁊ pilato dixerũt. ſanguis eius ſuꝑ nos et ſuꝑ filios no
ſtros. Cum autẽ ſuꝑ ea parte. Et feriam domui iſrael ⁊ do
mui iude fedus nouum ⁊ reliqua. pro pacto nouo. firmu
non irritum pactũ prophetam intelligere dicit. Ex quo cõ-
tra chriſtianos arguit dicẽtes illud pro noua lege. per chri
ſtum iheſum datã a propheta dictu fuiſſe: chriſtiane veri-
tati obſtare putans ſuis verbis illam confirmare video. ar-
guens eñ in eo ſe fundat. quia nõ ſicut pactũ: quod pepigi
cu patribus ſuis: propheta dixit. Et nõ dixit ſicut lex quã
dedi eis. Et deinde ſuam opinionem probare volens pac-
tum hoc nouum firmum ⁊ non irritum eẽ debere dicit. eo
quia legem ſuam in viſceribus eoꝝ deus dabit. non conſi-
derans q ſi pro nouo pacto legem que viſceribus eorum
danda erat: propheta intelligebat. cogitur dicere pro pacto
⁊ lege prophetam idem ſentire: precipue cu pacti nomine
vtrunq appellet. et illud ſc quod patribus ſuis datum fu-
it: ⁊ hoc nouum quod filijs dandum erat. non obſtante q
in ſacra ſcriptura nomine pacti legem appellari. pleriſq in-

locis inuenimus. ad auctoritatē autem malachie quaꝫ ipſe
ducit: dico ꝙ ſi prophete intentōnē ibi bene intellexiſſꝫ ta-
cuiſſet hec abſqꝫ dubio. Hanc em̄ proprie ſententiā: ſeu huic
ſimilem malachias loco illo innuere voluit. Nā meſſie my
ſterium tangēs: cuius aduentu noua lex. ſcꝫ prime verifica
tiua: danda erat: vt moneret eos: ꝙ vſqꝫ tunc moyſi lex ob
ſeruari debebat: inquantū ſcilicet ad eius precepta ⁊ ceri-
monias. ideo pro eorum notitia eis in ſignum dedit: quoni
am antequā dies illa qua prima lex euacuanda erat: ⁊ no-
ua lex danda eliam prophetam illis deus mittere debebat
ſed de hoc infra ſuo loco: deo duce diffuſius loquetur. Et
ſi huius rabi dicta ſuper parte illa dicente Et non docebūt
vltra vir proximum ſuum: ⁊ reliqua bene conſideraueritis
ſuā claudicationem ⁊ quantū expoſitionibus ſuis a verita-
te diſtet: manifeſte videbitis. Nam ſuper hijs verbis dicen
tibus. Omnes enim cognoſcēt me a minimo eoruꝫ vſqꝫ ad
maximum: prophetā mēdacē facit: cum quid impoſſibile di
cat: poſſe oēs in ſcientia eq̄les tūc eē. prout ꝓpheta aſſerit
Vos autem ſi ſuum ſuffiſima cognoſcere vultis: moduꝫ lo-
quendi ipſius attēdite: qui contra prophetie ſententiam co
gnitionem hanc ad abſolutam ſcientiā equiuocando redu-
cit: dicens impoſſibile eſſe ꝙ tunc equales omnes in ſcien
tia ſint. Quamobrem ad dn̄i timorem hanc equalitatē re-
ducit: quaſi ignoraret ꝙ illa ſcientia infuſa: ⁊ non acquiſita
eſſe debebit. Qua mediante in timore domini equales om
nes erunt: non obſtante ꝙ iohelis. iij. verba hec allegando
quēadmodum ibi deo duce videbitis: ſibipſi contradicit.

¶ Ego equidem vt de prauitate veſtrorum vobis clari Catholica ex-
orem noticiam prebeam veram prophetie expoſitionem a- poſitio
grediar. Dicoqꝫ ꝙ cum veſtram poſt antichriſti bellum
redemptionem. prout ſupra dixi. hoc in loco propheta nar-
rare voluerit: cum antichriſti myſterio ſermonem incoans:

inquit. Hec dicit dñs deus iſrahel dicēs. ſcribe tibi omnia
verba que locutus ſum ad te in libro. Ecce enim dies ve-
nient dicit dominus: ⁊ conuertaꝫ cōuerſionem populi mei
iſrahel et iuda ait dñs. ⁊ reliqua. vbi dicit: hec ſunt verba q̄
locutus eſt dominus ad iſrahel ⁊ ad iudam: quoniam hec
dicit dominus: Vocem terroris audiuimus: ⁊ reliqua. qui
bus antichriſti bellū tāgit: ⁊ verba ſua ad iſrahel ⁊ ad iudā
prout videtis dirigit. nō autem ad gentes. vt veſtri volunt
Sed cum in bello illo maior pars veſtrū peritura ſit. ⁊ pau
ci ſint remanſuri. Jccirco verbis hijs ꝓpheta vſus eſt. quā
obrem etiam dixit diem illam magnam eē: tempuſq; tribu-
lationis iacob. Pro remanentibus autem: ⁊ ex ipſa ſalua-
bitur inq̄t. ⁊ modum ſaluationis narrādo: verba hec protu
lit dicentia Et ſeruient dño deo ſuo: ⁊ dauid regi eoꝝ quē
ſuſcitabo eis. Que quidem verba pro dauid filio ſcꝫ meſſia
rege: prout ipſi etiā aiunt a propheta dicta fuerunt. Et qꝛ
meſſias hic deus eſſe debebat: ideo verbis hijs propheta
vſus eſt. aliter eniꝫ ſibi ſeruire licituꝫ non eēt: nec a prophe
ta preciperetur: cum contra legem veniret. ſed cum mens
veſtra id minime capiat. fueritq; a vobis ſemper repulſum.
Quapropter pro veſtra ſalute dei preuentus vobis neceſ-
ſarius ſit. ideo quoniam tecum ego ſum ad ſaluandū te. ait
dñs: conſequēter propheta inquit: quaſi dicat ꝙ ea de cau
ſa tu penitus non peribis. quia deus tibi per gratiaꝫ preue
niet. Cauſam autem quare in vobis: ſicut in alijs gentibus
antichriſtum ſequentibus conſumptionem deus nō faciet.
iam ſupra habuiſtis. ſed eſſe id ex dei gratia. ⁊ non pro me
ritis tuis. quia ex tui parte nulla tibi eſſꝫ redēptio: per ſub-
ſequentia verba propheta oſtendit: dicentia. quia hec dicit
dominus: inſanabilis fractura tua: peſſima plaga tua: non
eſt qui iudicet iudicium tuum ad alligandam curationē tu
am: medicina non eſt tibi. vbi ſuper ardua punitione: quam

tibi deus merito dedit ſe iuſtificando. Ex qua etiam omni-
no deperdita ⁊ inreducibilis ſemper iudicata fuiſti. ſubdit.
omnes amatores tui obliti ſũt tui: teq; nõ querũt. Plaga
enim inimici percuſſi te caſtigatione crudeli propter multi-
tudinẽ iniquitatis tue xp̄m ſcʒ interficiendo: fortia facta ſũt
peccata tua. videlicet poſt eius mortem: cum ſequentium
eum perſecutione. Et deinde deſtructionem illorum qui
ſine licita cauſa te perſecuti fuerint: enarrando. ſubſequen-
ter ait. Propterea omnes qui comedunt te deuorabuntur
⁊ reliqua. vobis in eis omnimodam redemptionem. cuʒ bo
norum reſtitutione promittẽdo. Omnibus dictis. Et erit for
tis eius ex eo: ⁊ poteſtas illius de medio eius egredietur:
Propheta inquit. Et deinde ſequitur. Et applicabo eum
⁊ accedet ad me. Quis enim eſt ille qui applicet cor ſuum:
vt appropinquet mihi ait dominus: ⁊ eritis mihi in popu-
lum. ⁊ ego ero vobis in deum. Quod dictum ſi recte con-
ſideraretis: id quod in eo continetur myſterium pro ſalute
veſtra intelligeretis. Et quãuis omnia hec ſapiẽtes veſtros
non latere apud me notum ſit: ipſoſq; locum hunc: ſicut et
alios praue exponere. Attamen ne etiam ab indoctis ve-
ſtris occultetur: volo intelligatis q̄ meſſie partes: quas
tunc concedetis: propheta loco iſto enarrare voluit. Nam
⁊ erit fortis eius ex eo dicendo. Partem ſuam tetigit di-
uinam. Scitis enim q̄ terminus hic adir. latine fortis. p̄p̄e
deo attribuitur. ⁊ ſi pro rei magnitudine aliq̄n alteri acco-
modet: id equiuoce fit. Cuʒ aũt. Et poteſtas ei⁹ de medio
illius egrediet. dixit partem xp̄i tetigit humanam. Sed ex
eo. et de medio eius inquit propheta. vt oſtenderet xp̄m fu
iſſe verum meſſiam: deum humanatum: ⁊ de medio veſtrũ
egreſſum: vos tunc omnino concedere debere. quod ante
id ſi conceſſiſtis. ⁊ hoc deutero. xviij. cũ moyſe bñ cõuenit

dicente. prophetam de medio tui: de fratribus tuis ſuſcita-
bit tibi dñs deus tuus. vbi etiam ipſe de xpo loquitur: quē
admodū pte prima pphetia ſcda ſufficienter viſtū eſt. Par
tē autē illā. Et applicabo eū: ⁊ accedet ad me pro iſrabel. ſi
cut rabi ionatan ait. propheta dixit. ⁊ hoc fui preuentus p
gratiam ad te ſaluandum neceſſitatem reiterando. Sed cū
niſi diſpoſitiuue ſtante: talis preuent⁹ fiat: vt oſtenderet hāc
diſpoſitionē te tunc habere. ſubdit. Quis enī eſt ille q appli
cet cor ſuum: vt appropinquet mihi ait dñs. Quod dictum
eo mō quo a veſtris dicit: intelligendum ē. videlicet quis
enim eſt ille qui applicet cor ſuum. vt appropinquet mihi
quem ego non recipiam ait dominus. ⁊ hoc eſt quod con-
ſequenter dicit. Et eritis mihi in populuꝫ. ⁊ ego ero vobis
in deum. Pro maiori autem predictorum omnium decla-
ratione ſermonē aſtrignit propheta. ⁊ dicit. Ecce turbo do
mini furor egrediens procella ruens ſup caput impiorum
conquieſcet: non auertetur ira indignationis dñi: donec fa
ciat et compleat cogitationes cordis ſui: in nouiſſimo die-
rum intelligetis in ea. volens ex hijs oſtendere omnia hec
antichriſti tempore verificanda eſſe. cuius cauſa prophetie
principio deus hieremie dixit. ſcribe tibi verba hec que lo-
cutus ſum ad te in libro. Unde cauſam quare ſic gratioſe
⁊ miſericorditer deus vobiſcum aget: vniuerſis notificare
volens. ſubſequens capituluꝫ agrediens inquit. Hec dicit
dñs inuenit gratiam in deſerto. ⁊ reliqua. vbi ait. Et chari
tate perpetua dilexi te. ideo attraxi te miſericordia. Et vſe
reductionis circūſtantijs narratis dicit. Audite verbū dñi
gentes: ⁊ annunciate in inſulis que procul ſunt: ⁊ dicite.
Qui diſperſit iſrabel congregabit eum: ⁊ cuſtodiet eum: ſi-
cut paſtor gregē ſuum. Redimet enī deus iacob: ⁊ libera-
bit eū de manu potētioris eius. hoc eſt de manu peccati p
ipſuꝫ contra xpm cōmiſſi: quod potentius eo erat. ipſumq̧

ſua duritie ⁊ perfidia permanere faciebat. pro quo infra: qꝛ propitiaboꝛ iniquitati eoꝛum ⁊ peccati eoꝛum non memorabor amplius fatur. Quod de proprio ⁊ determinato peccato chriſti mortis intelligitur. quo deleto ad veritatē cognoſcendā capaces reddebimini: ⁊ ſpiritualibus bonis: ⁊ coꝛporalibus inſimul fruemini. Quare propheta conſequēter dicit. Et venient ⁊ laudabunt in monte ſyon: ⁊ confluent ad bonū dn̄i ſuper frumento vino ⁊ oleo. tangens per hec ſpirituales partes ſcʒ euchariſtie ſacramentum quod pane ⁊ vino perficitur: ⁊ ſacramentum chriſmatis quod perficitˀ oleo. Et deide pro corporalibus partibus: ⁊ ſuper fetu pecorum ⁊ armentoꝛum ſubdit: concludens dicendo. Et erit anima eoꝛum quaſi oꝛtus irriguus: ⁊ vltra non exurient eo quia ⁊ preſentē ⁊ futurā vitam beatam habebunt. Cum āt ex veſtra reductione in celo ⁊ paradiſo a ſanctis patribus gaudium magnum fieri debeat. Jccirco poſt predicta verba inquit propheta. Tunc letabitur virgo in choro iuuenes ⁊ ſenes inſimul. ⁊ conuertam luctum eoꝛum in gaudium ⁊ conſolaboꝛ eos: ⁊ letificabo a doloꝛe eorū. Quoꝛum verboꝛum ſenſus verus hic eſt. Tunc letabitur virgo determinata. ſcʒ maria in choro videlicet angeloꝛum in queʒ ipſa beata aſſumpta eſt. iuuenes ⁊ ſenes inſimul. hoc eſt ſācti beati prime legis ⁊ ſecunde. Non enim dubitatur quin ipſa mater miſericoꝛdie ſuper veſtra conuerſione letanda: ⁊ exultanda ſit: cum ad ſuam deuotioneʒ. vos primos eſſe decebat. pari quoqꝫ modo ⁊ ſancti patres qui in luctu ⁊ amaritudine de veſtra perditione ſemper fuerunt letabunͭ: precipue cum principalioꝛes: ⁊ maioꝛ eoꝛum pars ex te egreſſi ſint. Pro quo etiā hieremias ipſe letatus eſt. cum infra inquit. Jdeo quaſi de ſomno excitatus ſum: ⁊ vidi ⁊ ſōnus meus dulcis mihi. Voluens deinde ſermonem ad decem tribus propheta talia fatur. Hec dicit dominus. Vox

in rama audita eſt. ⁊ reliqua vſqȝ ad partem illam dicentē. Jdcirco conturbata ſunt viſcera mea ſuper eum: miſerans miſerabor eius ait dñs. vbi rachel ſuper filios ſuos plorātis lamentatione narrata: que quidem lamentatio pro decem tribubus. quarum tribus effraim filij ioſeph filij ipſius rachel caput erat: per ipſam omnino fiebat: metuebat enim ne tempore etiam illo ipſorum miſertus eſſet deus: ita ꝙ nec tunc ad hieruſalē reuerſuri eſſent: promittit ei propheta ipſarum etiam reductionē dei nomine: qui ſue miſericordie recordat⁹ ipſos ad ſuos terminos tunc ducet. ita ꝙ ad bonum illud vna cum fratribus ſuis confluent. Ad quos iterū reuertēs: ꝓpheta inqt ſtatue tibi ſpectacula. pone tibi ſignacula. dirige cor tuum ad ſemitam: via qua iuiſti reuertere virgo iſrael: reuertere ad ciuitates iſtas. Quod dictum alterius ſententie eſt ꝙ ei⁹ que a doctoribus veſtris aſſignatur. nam cum ad hieruſalem redeundū ſpes veſtra ⁊ voluntas continue directa ſit. ideo per verba hec mod⁹ ⁊ via reuerſionis a propheta datur. ⁊ eſt: vt ea via qua ab illa receſſiſtis reuertamini: ⁊ hoc receſſus cauſam cognoſcēdo. pro quo ſtatue tibi ſpectacula: pone tibi ſignacula. ⁊ reliqua inquit: quaſi diceret. ſi tu iſrahel ad tuas ciuitates reuerti vis cor tuū ad ſemitā rectam. ſcȝ ⁊ veram te dirigere oportet. ⁊ hoc quidem ea via qua a ſemita receſſiſti: reuertendo. ſtatuendo ſcilicet tibi ſpectacula ⁊ ſignacula tibi ponendo. hoc eſt peccata illa: per que de vno in aliud procedendo: patres tui a recta ⁊ vera ſemita receſſerunt intra te rememorādo: ita vt te recognito: ⁊ ex illis quib⁹ adhuc tu inuoluta es pnīa habita ad verā ſemitam reducaris. Et cū aliud peccatū ꝙ id contra xp̄m per patres veſtros cōmiſſū huī⁹ cauſa eſſe ñ potuerit: cum de alijs per vos penitētia facta iam ſit. Jdeo pro maiori declaratione ⁊ vt ſuper illo vobis viam aperiret propheta ſubdit. Vſquequo perple-

xa eris filia rebellis: eo quia creauit deus nouum ſuper ter
ra: femina circundabit virum. ac ſi diceret. vſquequo tu re
bellis ac pertinax reſiſtens tibi difficile erit cor tuum ad ſe
mitam dirigere: ita vt myſterium hoc nouum cōcedas qđ
deus ſuper terra creauit: videlicet ꝙ femina ſcꝫ ma ria vir-
go virum chriſtum ſcꝫ iheſum ab inſtanti incarnationis per
fectum circundauerit. Cum autē dies adhuc venturi ſint:
quibus talis gratia vobis a deo concedetur. conſequenter
propheta ait. Hec dicit dominus exercituum deus iſrahel
Adhuc dicent verbum iſtud in terra iuda: ⁊ in ciuitatibus
eius cum conuertero captiuitatem eorum. benedicat tibi
deus habitacule iuſticie mons ſanctus: ⁊ habitabit i eo iu
das ⁊ omnes ciuitates eius ſimul agricole ⁊ minātes gre
gem. Ubi concludendo ait. quia inebriaui animam laſſam
⁊ omnē animā exurientem ſaturaui. quaſi diceret ꝙ anima
que a pctō detēta laſſa ⁊ afflicta erat gr̃a a deo infuſa ſatu
rabitur tūc: ⁊ inebriabit̃ ⁊ ad ſalutē ſuā cognoſcēdā diſpoſi
ta reddet̃. Et ex hoc gauiſ⁹ ꝓpheta. iō quaſi de ſōno ſuſci-
tat⁹ ſū ⁊ vidi inqt. ⁊ ſomn⁹ me⁹ dulcis mihi. Cū aūt gratia
hec a deo tūc ꝯceſſa cōis atq; equal' eē debeat. iō cōſeqūt
ꝓpheta talia fatur. Ecce dies venient dicit dn̄s. ⁊ ſemiabo
domū iſrahel ⁊ domū iuda ſemē hoīm ⁊ ſemē iumētorū. q̄
verba ꝑut rabi ſalomō ait intelligēda ſūt. ⁊ ſemiabo idiffe-
rēter gr̃aꝫ meā ſuꝑ ſemē hoīm ⁊ ſuꝑ ſemē iumētoꝝ. hoc eſt
ſuꝑ doctoſ ⁊ idoctos. ita vt oēs eq̄lit̃ cognoſcēdo me ſalua
ri poſſint eo qꝛ gr̃aꝫ meā mea clemētia i oēs eq̄lit̃ ifūdā. q̄re
ſubdit. Et erit ſicut vigilaui ſuꝑ eos. vt euellerē ⁊ demoli-
rer ⁊ diſſiparē ⁊ diſꝑderē ⁊ affligereꝫ. ſic viſitabo ſuꝑ eos.
vt edificē ⁊ plātē ait dn̄s. Et cū pctm̄ ꝑ aliquē cōmiſſū ſuꝑ
aliū tūc ꝓīci n̄ poterit gr̄e eq̄litate tūc ſtāte ⁊ dei cognitio
nis. iō ſubſeq̄nt̃ ꝓpheta ait. In dieb⁹ illis non dicent vltra
Patres comederunt vuas agreſtes: ⁊ dentes filioꝝ obſtu

peſcunt. omnis enim homo qui comederit vuã acerbam dẽ
tes eius obmuteſcẽt. ita ꝙ vnuſquiſq; ꝑ pctõ ſuo penã lu-
et: ⁊ hoc pro cognitionis equalitate: quẽadmodũ rabi da-
uid ait: Quis non ad prophetie intellectum id dicat. Et
deinde pro maiori dictorum verificatione ſequitur prophe
ta dicere. Ecce dies venient dicit dñs: ⁊ feriam domui iſrl'
et domui iuda fedus nouum: non ſicut pactum quod pepi
gi cũ patribus ſuis: quod ipſi irritũ fecerũt. ſed hoc eſt pac-
tum quod feriam cum filijs iſrahel poſt dies illos ait dñs.
dabo legem meam in viſceribus eorum: ⁊ in corde eorum
ſcribam eam: ⁊ ero eis in deum: ⁊ ipſi erunt mihi in populũ
ſuper quo loco pro veritatis declaratione dico: quẽadmo
dum vos non latet: legem pacti nomine nuncupari in ſacra
ſcriptura pluries reperiri. teſte moyſe Deuteronomij. xxix.
dicente. Hec ſunt verba federis: quod precepit dominus
moyſi: vt feriret cum filijs iſrahel in terra moab preter fed⁹
illud quod cum eis pepigit in oreb. Certum eſt enim ꝙ in
oreb aliud fedus preterquam ipſa lex datum minime fuit.
Dico inſuper ꝙ legem illam et pactum cum chriſti morte
⁊ eius non receptione vos irritum feciſtis. Tunc autez ip-
ſum cognoſcentes per dei gratiam ſic firmum erit ꝙ nunq̃
delebitur. ⁊ hoc modo rabi dauid expoſitio locum habere
poteſt. Verba tamen prophetie exponẽda ſic ſunt: nã. Ec-
ce dies venient dicit dñs ſcʒ antichriſti bellum ſequentes:
⁊ feriam domui iſrahel ⁊ domui iuda fedus nouum. hoc ẽ
legẽ nouã per chriſtum. ſcilicet datã. cui tunc cõfitebuntur
que quidem nõ ſicut ea: quaʒ patribus ſuis dedierit. pactuʒ
enim illud ipſi irritum fecerũt: ita ꝙ oportuit me illos acre
caſtigare. Hoc autem irritum non facient. dabo enim legẽ
meam in viſceribus eorum. ⁊ in corde eorum ſcribam eam
¶Per que verba hanc legem gratie eſſe propheta innuit.
⁊ omnibus equalem. Quod quidẽ per ſubſequentia verba

aptius propheta oſtendit. dicentia. Et nō docebunt vltra vir proximū ſuū. ⁊ homo fratrē ſuū. dicens cognoſcite dn̄ꝫ omnes em̄ cognoſcēt me a minimo eoꝝ vſqꝫ ad maximum ait dn̄s. vbi hui⁹ gratie vobis cōcedende cauſaꝫ aſſignādo propheta concludit dicens. Quia ꝓpitiabor iniqtati eoruꝫ ⁊ pcti eoꝝ nō mēorabor āpli⁹. Ex quib⁹ vobis pn̄tis captiuationis cauſam. ⁊ eius diuturnitatis. pctm̄ cōtra xp̄m commiſſum fuiſſe aperte colligimus. loquitur enim de proprio ⁊ determinato peccato: cum propitiabor iniquitati eorum ⁊ peccati eorum non memorabor amplius ſingulariter proferat. Qd̄ ſi pro alijs locutus eſſꝫ peccatis plurali numero haut dubium locut⁹ eſſet. Et cum peccati grauitate attenta gratia hec. prout ſupra aſſerit. poſt longum tempus vobis concedenda eſſet. ita vt ab omni ſpe priuata quodammodo videretur. Jccirco pro rei certitudine propheta talia fatur. Hec dicit dominus. qui dat ſolem in lumine diei: ordinē lune ⁊ ſtellarum ſi defecerint leges iſte coram me: dicit dominus. etiam ſemen iſrael deficiet: vt non ſit gens coram me cunctis diebus. ⁊ reliqua. vſqꝫ ad prophetie finem contenta. Que omnia myſterij huius certificatiua ſūt. ⁊ preter hec vſqꝫ ad libri finem miſterium hoc pleriſqꝫ i locis. vt manifeſte patet: ab ipſo hieremia tangit.

Prophetia quinta

e

Zechiel. capi. xxxvi. hoc ideꝫ myſteriū ꝓphetās ingt. Et tu fili hoīs propheta ſup mōtes iſrael. ⁊ dic mōtes iſrahel. audite verbū dn̄i. Hec dicit dominus deus: eo ꝙ dixerit inimicus ſup vos: euge et altitudines ſempiterne in hereditatem fuerūt nobis. propterea vaticinare ⁊ dic. hec dicit dominus deus pro eo ꝙ deſolati eſtis: et conculcati per circuitum: et facti

Latina littera.

in hereditatē reliquis gentibus: ⁊ aſcēdiſtis ſuper labium
lingue. ⁊ opprobrium populi. Propterea montes iſrahel.
Audite verbum dñi dei. Hec dicit dñs deus montibus et
collibus torrentibus vallibuſq; ⁊ deſertis parietinis. ⁊ vr-
bibus derelictis. que depopulate ſunt. et ſubſannate a reli-
quis gentibus per circuitum. Propterea hec dicit dñs de-
us. quoniam igne zeli mei locutus ſum: de reliquis genti-
bus: ⁊ de idumea vniuerſa que dederunt terram meam ſi-
bi in hereditate cum gaudio: et toto corde. et ex animo et
eiecerunt eam: vt vaſtarēt. Idcirco vaticinare ſuper humū
iſrael: et dices montibus ⁊ collibus iugis ⁊ vallibus. Hec
dicit dominus de⁹. Ecce ego in zelo meo ⁊ in furore meo
locutus ſum: eo ꝙ confuſionem gentium ſuſtinueritis. Id
circo hec dicit dominus deus. Ego leuaui manum meam:
vt gentes que in circuitu veſtro ſunt: ipſe confuſionem ſuā
portent. vos autem montes iſrahel ramos veſtros gemine
tis: ⁊ fructum veſtrum afferetis populo meo iſrael: cum ꝓ-
pinqui erunt. vt veniant. Ecce. n. ego ad vos ⁊ conuertar
ad vos. ⁊ arabimini: ⁊ accipietis ſementem: ⁊ multiplicabo
in vobis homines: omnem ſcȝ domum iſrahel ⁊ habitabū-
tur ciuitates ⁊ ruinoſa inſtaurabunt: ⁊ replebo vos homi-
nibus et iumentis ⁊ multiplicabuntur ⁊ creſcent. ⁊ habita
re vos faciam ſicut a principio: et benificabo plus q̄ȝ ab ini
tio: ⁊ ſcietis quia ego dominus. ⁊ adducam ſuper vos ho-
mines populum meum iſrael: ⁊ poſſidebunt te: et eris eis ī
hereditatē ⁊ nō addes vltra: vt abſq; eis ſis. Hec dicit do-
minus deus pro eo ꝙ dicunt de vobis deuoratrix hominū
es: ⁊ ſuffocās gentē tuā. propterea hoīes nō comedes am-
plius: ⁊ gentē tuā non necabis vltra. ait dñs deus. nec au-
ditam faciam in te amplius confuſionem gentium ⁊ oppro
brium populorum nequaquā portabis: ⁊ gentem tuam nō
amittes amplius: ait dominus deus. Et factum eſt verbuȝ

domini ad me dicens. Fili hominis domus iſrabel habita
uerunt in humo ſua: ⁊ polluerunt eam in vijs ſuis: et in ſtu
dijs ſuis iuxta immunditiem menſurate facta eſt via eorū
coram me. ⁊ effudi indignationem meā ſuper eos: ꝓpt' ſā-
guinē quem fuderunt ſuper terrā: ⁊ immunditijs ſuis pol
luerunt eam. ⁊ diſperſi eos in gentes: et ventilati ſunt ī ter
ras iuxta vias eorum: ⁊ adinuentiones eorū iudicaui eos
⁊ ingreſſi ſunt ad gentes: ad quas introierunt. ⁊ polluerūt
nomen ſanctum meum cum diceretur de eis populus do
mini eſt iſte: ⁊ de terra eius egreſſi ſunt. Idcirco dices do-
mui iſrabel. Hec dicit dominus deus. Non propter vos
ego faciam domus iſrabel. ſed propter nomen ſanctū meū
quod polluiſtis in gentibus: ad quas intraſtis. ⁊ ſanctifica
bo nomen meum magnum quod pollutū eſt inter gentes
quod polluiſtis in medio earum. vt ſciant gentes quia ego
dominus: ait dn̄s exercituum cum ſanctificatus fuero ī vo
bis coram eis. tollam quippe vos de gentibus. et congre-
gabo vos de vniuerſis terris: ⁊ adducam vos in terrā ve
ſtram. ⁊ effundam ſuper vos aquam mundā: ⁊ mundifica
bimini ab omnibus inquinamentis veſtris ⁊ ab vniuerſis
immundicijs veſtris mundabo vos: ⁊ dabo vobis cor no-
um et ſpiritum nouum ponā in medio veſtrū: ⁊ auferā cor
lapideum de carne veſtra ⁊ dabo vobis cor carneū. ⁊ ſpiri
tum meum ponā in medio veſtri et faciam vt in preceptis
meis ambuletis: ⁊ iudicia mea cuſtodiatis ⁊ operemini: et
habitabitis in terra quā dedi patribꝰ veſtris. ⁊ eritis mihi
in pplm ⁊ ego ero vobis in deū: ⁊ ſaluabo vos ex vniuer-
ſis inqnamētis vr̄is: ⁊ vocabo frumētū ⁊ mltiplicabo illud
⁊ ñ iponā vob famē. ⁊ mltiplicabo fructū ligni ⁊ germīa a-
gri vt nō portetꝪ vltra opprobriū famis in gentibꝰ. ⁊ recor
dabimini viaꝝ veſtraꝝ peſſimarū ⁊ ſtudiorum veſtrorū nō

bonorum: ⁊ diſplicebũt vobis iniquitates vr̃e ⁊ ſcelera ve
ſtra. non propter vos ego faciam. ait dñs deus notum ſit
vobis confundimini: ⁊ erubeſcite ſuper peccatis veſtris do
mus iſrael. Hec dicit dñs deus: in die qua mũdauero vos
ex omnibus iniquitatibꝰ veſtris: ⁊ inhabitari fecero vrbes
et inſtaurauero ruinoſa ⁊ terra deſerta fuerit exculta que
quondam erat deſolata in oculis omnis viatoris. et dicẽt:
terra iſta inculta: facta eſt quaſi hortus delitiarum: ⁊ ciui-
tates deſerte ⁊ deſtitute atq; ſuffoſſe munite ſederũt. ⁊ ſci-
ent gentes quecunq; derelicte fuerint in circuitu veſtro:
quia ego dominus edificaui diſſipata: plantauiq; inculta.
ego dominus locutus ſum. et fecerim. Hec dicit dominus
deus: adhuc in hoc inueniet me domus iſrahel. vt faciam
eis. multiplicabo eos ſicut gregem homines. vt gregem ſã
ctum. vt gregem iſrahel in ſolennitatibus eius. ſic erunt ci-
uitates deſerte plene gregibus hominum. ⁊ ſcient quia ego
dominus. Capitulum. xxxvij.

Facta eſt ſup me manus domini. ⁊ eduxit me in ſpiritu
dñi. ⁊ dimiſit me in medio vallis que erat plena oſſibꝰ.
⁊ circũduxit me per ea in giro. erant autẽ multa valde ſup
faciẽ vallis. ſiccaq; vehemẽter: ⁊ dixit ad me. fili hominis
putas ne viuent oſſa iſta. ⁊ dixi dñe deus tu noſti. ⁊ dixit
ad me. vaticinare de oſſibus iſtis. ⁊ dices eis. oſſa arida au
dite verbum dñi. Hec dicit dñs deus oſſibus hijs. Ecce e-
go intromittam in vos ſpiritum ⁊ viuetis. ⁊ dabo ſup vos
neruos ⁊ ſubcreſcere faciam ſup vos carnes ⁊ ſuperexten-
dam in vobis cutẽ ⁊ dabo vobis ſpiritũ. ⁊ viuetis ⁊ ſcietis
quia ego dñs. ⁊ prophetaui ſicut preceptum fuerat mihi. ⁊
factus eſt ſonitus me prophetante. ⁊ ecce cõmotio ⁊ acceſ
ſerunt oſſa ad oſſa. vnumquodq; ad iuncturam ſuam. ⁊ vi
di. ⁊ ecce ſuper ea nerui ⁊ carnes aſcẽderunt ⁊ extenſa eſt
in eis cutis deſup. ⁊ ſpiritũ nõ habebant. ⁊ dixit ad me. va

ticinare ad ſpiritum vaticinare filij hominis ⁊ dices ad ſpi
rituꝫ. Hec dicit dn̄s deus a quatuor ventis veni ſpiritus ⁊
inſufla ſuꝑ interfectos iſtos ⁊ reuiuiſcant. ⁊ ꝓphetaui ſicut
preceperat mihi ⁊ ingreſſus eſt in ea ſpiritus ⁊ reuixerunt
ſteterūtqꝫ ſuꝑ pedes ſuos exercitus grādis nimis valde. ⁊
dixit ad me filij hominis oſſa hec vniuerſa domus iſrael eſt
Ecce dicunt. Arruerunt oſſa nr̄a ⁊ perijt ſpes noſtra ⁊ ab
ſciſi ſum⁹. Propterea vaticinare ⁊ dices ad eos Hec dicit
dn̄s deus ecce ego aperiaꝫ tumulos veſtros ⁊ educā vos
de ſepulcris veſtris popule meus ⁊ aducam vos in terram
iſrael ⁊ ſcietis quia ego dn̄s cum aperuero ſepulcra veſtra
⁊ eduxero vos de tumulis veſtris popule me⁹. ⁊ dabo ſpi
ritum meū in vobis ⁊ viuetis ⁊ regeſcere vos faciaꝫ ſuper
humum vr̄am ⁊ ſcietis q̄a ego dominus locutus ſum ⁊ fe-
ci ait dn̄s deus. Et factus eſt ſermo domini ad me dicēs ⁊
tu fili hominis ſume tibi lignum vnuꝫ ⁊ ſcribe ſuper illud iu
de ⁊ filiorum iſrael ſocijs eius ⁊ tolle lignum alteruꝫ ⁊ ſcri
be ſuper illud ioſeph lignum efraiꝫ ⁊ cūcte domus iſrael ſo
ciorum eius ⁊ adiunge illa vnum ad altetum tibi in lignum
vnuꝫ ⁊ erunt in vnione in manu tua. Cum aūt dixerint ad
te filij populi tui loquentes nonne indicabis nobis quid
in hijs tibi velis. dices ad eos hec dicit domin⁹ Ecce ego
aſſumam lignum ioſeph quod eſt in manu efraim ⁊ tribus
iſrael que ſunt ei adiuncte ⁊ dabo eas pariter cum ligno iu
da ⁊ faciam eos in lignū vnum ⁊ erūt vnum in manu mea.
Erunt aūt ligna ſuper que ſcripſeris in manu tua in oculis
eorum: ⁊ dices ad eos Hec dicit dominus deus Ecce ego
aſſumam filios iſrael de medio nationum ad quos abierūt
⁊ congregabo eos vndiqꝫ ⁊ aducam eos ad humum ſuaꝫ.
⁊ faciam eos gentem vnam in terra in mōtibus iſrael ⁊ rex
vnus erit omnibus eis in regem ⁊ non erunt vltra in duas
gentes nec diuidentur amplius in duo regna. neqꝫ pollu-

entur vltra in immunditijs ſuis ⁊ abbominationibus ſuis ⁊ cunctis iniquitatibus ſuis ⁊ ſaluos eos faciaȝ de vniuerſis ſedibus ſuis in quibus peccauerunt ⁊ emundabo eos ⁊ erunt mihi in populum ⁊ ego ero eis in deum. ⁊ ſeruus meus dauid rex ſuper eos ⁊ paſtor vnus erit omnibus ipſis in iudicijs meis ambulabunt ⁊ mandata mea cuſtodiēt ⁊ facient ea. ⁊ habitabunt ſuper rerram quam dedi ſeruo meo iacob qua habitauerunt patres veſtri ⁊ habitabunt ſuper eam ipſi ⁊ filij eoꝝ ⁊ filij filiorum eorum vſqȝ in ſempiternum. ⁊ dauid ſeruus meus dux eorum in ſempiternum. ⁊ percutiam eis fedus pacis pactum ſempiternum erit eis ⁊ fundabo eos ⁊ multiplicabo ⁊ dabo ſanctuarium meum in medio eorum in perpetuum. ⁊ erit tabernaculum meum in eis ⁊ ero eis in deum ⁊ ipſi erunt mihi in populuȝ; ⁊ ſcient gentes quia ego dominus ſanctificator iſrael cum fuerit ſanctuarium meum in medio eorum id perpetuum.

Capitulum. xxxviij.

¶ Et factus eſt ſermo domini ad me dicēs fili hominis pone faciem tuam contra gog de terra magog principeȝ capitis moſoch ⁊ thubal ⁊ vaticinare de eo. ⁊ dices Hec dicit dominus deus Ecce ego ad te gog principem capitis moſoch ⁊ thubal. ⁊ circūagaȝ te. ⁊ ponam frenum in maxillis tuis ⁊ educam te ⁊ omnem exercitum tuum equos ⁊ equites veſtitos loricis vniuerſos multitudineȝ magnam haſtā ⁊ clipeum arripientium ⁊ gladium. perſe ethiopes ⁊ lybies cum eis omnes ſcutati ⁊ galeati. gomer ⁊ vniuerſa agmina eius domus thogarma latera aquilonis ⁊ totū robur eius populi multi tecum. prepara ⁊ inſtrue te ⁊ omnem multitudinem tuam que coaceruata eſt ad te ⁊ eris eis in preceptum. Poſt dies multos viſitaberis in nouiſſimo annorum

venies ad terram que fruſtrata eſt a gladio ⁊ congregata de populis multis ad montes iſrael qui fuerunt deſerti iugiter ⁊ hec de populis educta eſt ⁊ habitabunt in ea confi dẽt vniuerſi aſcẽdes q̃ſi tẽpeſtas vẽies q̃ſi nubes vt operi as terrã tu ⁊ oĩa agmia tua ⁊ ppl'i m'lti tecũ Hec dicit dñs deꝰ In die illa aſcendent ſermões ſuper coꝛ tuũ ⁊ cogitabis cogitationem malam ⁊ dices. Aſcendã ad terraƷ abſq; muro veniam ad quieſcentes habitantes ſecure hĳ omnes habitant ſine muro vettes ⁊ poꝛte nõ ſunt eis: vt diripias ſpolia ⁊ inuadas predam vt inferas manum tuam ſuper deſerta reſtituta; ⁊ ſuper populum qui congregatus eſt ex gentibus qui poſſidet poſſeſſiones ⁊ bona habitans in vmbilico terre. Saba ⁊ dedan ⁊ negotiatoꝛes tharſis ⁊ om̃es leones eius dicent tibi Nunquid ad ſumẽda ſpolia tu venis aut ad diripiendam predam congregaſti multitudinem tuã vt tollas argentum ⁊ auruƷ auferas ſupellectilem atq; ſubſtantiam ⁊ diripias manubias infinitas. Propterea vaticinare filĳ hominis ⁊ dices ad gog hec dicit dominus deus Nunquid non die illo cum habitauerit populus meus iſrael confidenter ſcies ⁊ venies de loco tuo a lateribus aquilonis tu ⁊ populi multi tecum aſcenſoꝛes equoꝛum vniuerſi cetus magnus ⁊ exercitus vehemens. ⁊ aſcendes ſuper populum meum iſrabel quaſi nubes vt operias terram innouiſſimis diebus erit. Et adducam te ſuper terram meam vt ſciant gentes me cum ſanctificatus fuero in te in oculis eoꝛum o gog. Hec dicit dominus deus. Tu ergo ille es de quo locutus ſum in diebus antiquis per manus ſeruoꝛum meoꝛum iſrabel qui prophetauerunt in diebus illorum tempoꝛum vt aducerem te ſuper eos: ⁊ erit in die illa in die aduentus gog ſuper terram iſrabel ait dominus deus noſter hieſus xp̄s aſcẽdet indignatio mea in furoꝛe meo

⁊ in zelo meo in igne ire mee locutus ſum qa in die illa erit
commotio magna ſuper terram iſrael ⁊ commouebuntur a
facie mea piſces maris ⁊ volucres celi ⁊ beſtie agri ⁊ omne
reptile quod mouetur ſuper humuꝫ cunctiqꝫ homines qui
ſunt ſuper faciem terre. Et ſubuertentur montes ⁊ cadent
ſepes ⁊ omnis murus corruet in terram.

¶ Et conuocabo aduerſus eum in cunctis montibus meis
gladium ait dominus deus gladius vniuſcuiuſqꝫ in fratreꝫ
ſuum dirigetur. ⁊ iudicabo eum peſte ⁊ ſanguine ⁊ ymbre
vehementi ⁊ lapidibus immenſis ignem ⁊ ſulphur pluam
ſuper eum. Et ſuper exercitum eius ⁊ ſuper populos mul-
tos qui ſunt cum eo. Et magnificabor ⁊ ſanctificabor ⁊ no
tus ero in oculis multaruꝫ gentiuꝫ ⁊ ſcient quia ego dñs.

Capitulum. xxxix.

¶ Tu autem fili hominis vaticinare aduerſuꝫ gog ⁊ dices
Hec dicit dominus deus Ecce ego ſuper te gog principeꝫ
capitis moſoch ⁊ thubal. ⁊ circumagaꝫ te ⁊ aducaꝫ te ⁊ a-
ſcendere te faciam a lateribus aquilonis ⁊ aducam ſuper
montes iſrael. ⁊ percutiaꝫ arcum tuuꝫ in manu ſiniſtra tua
⁊ ſagittas tuas de manu dextera tua deiciam. Super mon
tes iſrael cades tu ⁊ omnia agmina tua ⁊ populi qui ſunt te
cum. feris auibꝰ omniqꝫ volatili celi ⁊ beſtijs terre dedi te
ad deuorandum. Super faciem agri cades; quia ego locu-
tus ſum; ait dominus deus. Et immittam ignem in magog
⁊ in his qui habitant in inſulis confidenter. ⁊ ſcient qꝛ ego
dominus. Et nomen ſanctum meum notum faciam in me-
dio populi mei iſrael ⁊ non polluam nomen ſanctum meuꝫ
amplius; ⁊ ſciant gentes quia ego dominus ſanctus iſrael.
Ecce venit; ⁊ factuꝫ eſt ait dominus deus. hec eſt dies de
qua ego locutus ſum. Et egredientur habitatores de ciui-
tatibus iſrael. ⁊ ſuccēdent ⁊ comburēt arma clypeum ⁊ ha
ſtas arcum ⁊ ſagittas ⁊ baculos manuum ⁊ contos; ⁊ ſuc-

cedent ea igni ſeptem annis. Et non portabunt ligna d re-
gionibus; neqꝫ ſuccidēt de ſaltibus: quoniā arma ſuccēdēt
igni; ⁊ depredabuntur eos quibus prede fuerant; ⁊ diripi-
ent vaſtatores ſuos. ait dn̄s deus. Et erit in die illa dabo
gog locum ſepulcri ibi in iſrabel. vallem viatorum ad orie-
tem maris que obſtupeſcere faciet pretereuntes. Et ſepeli-
ent ibi gog ⁊ omnem multitudinem eius: ⁊ vocabitur val-
lis multitudinis gog: ⁊ ſepelient eos domus iſrabel: vt mū-
dent terram ſeptem menſibus. ſepeliet autē eū omnis popu-
lus terre; ⁊ erit eis nominata dies in qua glorificatus ſum
ait dn̄s deus. Et viros iugiter cōſtituēt luſtrantes terram
qui ſepeliant ⁊ requirant eos qui manſerāt ſup faciē terre;
vt emundent eā. Spatio aūt ſeptem menſium querēt; ⁊ cir-
cuibunt peragrantes terrā. Cunqꝫ viderint os hoīs ſtatu-
ent iuxta illud titulū donec ſepeliant illud pollinctores in
valle multitudinis gog. Nomen autem ciuitatis amona et
mundabunt terram. Tu ergo fili hominis. Hec dicit dn̄s
deus. Dic omni volucri ⁊ vniuerſis auibus cunctiſqꝫ be-
ſtijs agri. Conuenite properate; concurrite vndiqꝫ ad vic-
timam meam quā ego imolo vobis: victimā grandē ſuper
montes iſrabel: vt comedatis carnes ⁊ bibatis ſanguinem
Carnes fortium comedetis ⁊ ſanguinē principū terre bibe-
tis; arietum ⁊ agnoꝝ ⁊ hircoꝝ taurorum ⁊ altilium ⁊ pin-
guium omnium. Et comedetis adipem in ſaturitatē; ⁊ bi-
betis ſanguinem in ebrietatē de victima quā ego imolaui
vobis ⁊ ſaturabimini ſup menſam meam de equo ⁊ de eq-
te forti; ⁊ de vniuerſis viris bellatoribus. ait dn̄s deus Et
ponam gloriam meam in gentibus; ⁊ videbunt omnes gē-
tes iudicium meum quod fecerim ⁊ manum meam quam
poſuerim ſuper eos. ⁊ ſcient domus iſrabel: quia ego dn̄s
deus eorū a die illa ⁊ deinceps. Et ſciēt gentes qm̄ in ini-

quitate ſua capta eſt domus iſrahel: eo ꝙ dereliqrunt me ⁊ abſcondi faciem meā ab eis: ⁊ tradidi eos in manus hoſtiū: ⁊ ceciderunt in gladio vniuerſi. Iuxta immunditiā eorum ⁊ ſcelus feci eis: ⁊ abſcondi faciem meā ab illis. Propterea hec dicit dn̄s deus. Nunc reducam captiuitatē iacob: ⁊ miſerebor omnis domus iſrahel. Et aſſumam zelum pro nomine ſancto meo: ⁊ portabunt cōfuſionē ſuaꝫ ⁊ omnem preuaricationem quā preuaricati ſunt in me: cum habitauerint in terra ſua confidenter nemine formidante: ⁊ reduxero eos de populis: ⁊ congregauero de terris inimicorum ſuorum. ⁊ ſanctificatus fuero in eis in oſculis plurimarum gentium. Et ſciēt quia ego dn̄s deus eorꝫ eo ꝙ trāſtulerim eos in nationes ⁊ cōgregauerim eos ſup terrā ſuā ⁊ nō dereliqueriꝫ queꝗ̄ ex eis ibi. Et non abſcondaꝫ vltra faciē meā ab illis: eo ꝙ effuderim ſpiritū meū ſup oēm domū iſrahel. ait dn̄s deus. ¶ Nota in hac prophetia hebraicam litteram. ſicut in alijs non poſui ſui longitudine. ⁊ quia xpiana littera ab hebrea in ipſa non in multis diſcrepat: ipſam tamen ſm̄ hebraicam veritatem transduxi. ¶ Sup

Iudeorum expoſitio.

hac prophetia: cum circa vniuerſalem redemptionem veſtram: ⁊ gog magog myſterium: principaliter verſetur: doctores veſtri eorum errorem ꝑmaxime edificant. dicūt eñ non poſſe hanc: niſi veſtri expectati meſſie aduentu verificari. Ego autem dico vobis ꝙ per iſtaꝫ chriſtiana veritas ſuperioribus longe clarius: ⁊ magis indubitate demonſtratur: quam vt facilius intelligatis: cum non in prophetie diſcurſu: ſed in principali myſterio inter nos ⁊ vos differentia

Catholica expoſitio cū iudeorꝫ cōfutatiōe

exiſtat: eorum dicta ſicut in alijs recitare non curo. ¶ Sed veram prophetie declarationem agredi dumtaxat. Qua quidem partes ille que ſpeculatione: ob differentiaꝫ inter nos exiſtentē indigebunt: indigeſte dei auxilio nō tranſibūt. Et

ꝓ maiori dicendoꝝ noticia modum procedendi prophete
animaduertere debetis. qui mōtibus iſrabel primo prophe
tatur eis cum totius iſrabel reuerſione reſtauratōez ꝓmit-
tendo. deinde captiuationis iſrabel eorūq; reductōis cau-
ſa aſſignata anime ⁊ corporis redēptio illis pollicetur. cū
fili hominis domus iſrabel habitauerunt in humo ſua; ⁊ re
liqua inquit. Conſequenter vero ipſius reductionis certi
ficatiuum ſignum a deo illimet prophete datur: per partē
illam dicentem. Facta eſt ſuper me manus dñi ⁊ reliqua.
Poſtq; iſrabel ſuper ſimili redemptione ex ea pte. Et tu fi
li hominis ſume tibi lignum vnū: ⁊ reliqua. ſignum prebet
Deniq; ipſi reductioni tempꝰ aſſignatur: q̄ antichriſti die
bus; quibus hec omnia cōſumanda ſunt. ⁊ hoc cum fili ho
minis pone faciem tuam cōtra gog inquit. Dirigens itaq;
ad montes iſrabel ſermonem propheta talia fatur. Mōtes
iſrabel audite verbū dñi; hec dicit dñs deus; pro eo q̄ di-
xerit inimicus gog. ſcz de vobis; euge quia hieroſolime al-
titudines hereditate nobis date ſunt putātes me amplius
vos viſitaturum nō eē. Jccirco ſcitote q̄ ego igne zeli mei
locutus ſum contra gentes has; que in hereditate perpe-
tua vos ſibi dare putauerunt. ita q̄ confuſionē ſuam ipſe
portabunt. ⁊ vos ramos vr̄os germinetis; ⁊ fructū vr̄m af
feretis populo meo iſrabel. Quod quidem erit cum propi-
qui erunt. vt veniant. Tūc eīm ego ad vos ero cōuertarq;
ad vos ⁊ arabimini; ac ſemētē accipietis; vt hoīm multitu
dinē ad vos venientē recipe comode poſſitis. Hec autem
multitudo vniuerſa domus iſrabel erit. tunc equidem ciui
tates habitabuntur; ⁊ ruinoſa inſtaurabuntur. hominibus
enim ⁊ iumentis vos replebo; ita q̄ ſicut a principio et ma
gis vos hitare faciā. ⁊ vltra hoc erit reſtauratio hec ppe-
tua; qm̄ te ſic poſſidebunt eiſq; in hereditate ſic eris q̄ vt

abſqꝫ eis ſis vltra non addas: necꝫ hominum denoratrix ⁊ gentem ſuam ſuffocans ſicut prius amplius vocari poſſis: nec hanc gentium confuſionem ⁊ populorum opprobrium vltra portabis; Eo quia gentem tuam amplius non amittes ait dominus deus. His autem expletis dicere pergit profeta; Et factum eſt verbum domini ad me dicens fili hominis domus iſrael habitauerunt in humo ſua ⁊ polluerunt eam in vijs ſuis ⁊ in ſtudijs ſuis iuxta immunditiem mēſtruate facta eſt via eorum coram me. Per que verba:
Rabi ſalomon quemadmodum rabi ſalomon ait; innuere vult propheta ꝙ propterea quia in ſacra ſcriptura dei vxor congregatio iſrahel vocata eſt; ⁊ ipſe vir ſuus. ideo mulieri menſtruate quam durātibus menſtruis maritus a ſe elongare facit eaꝫ aſſimilauit. Peccatum autem propter quod illos deus expulit ⁊ captiuos fecit propheta narrās; ⁊ effudi indignationem meam ſuper eos pro ſanguine quem funderunt ſuper terram ſubſequenter ait. Ubi per modum loquendi ſuum ꝙ de chriſti ſanguine intelligat aperte oſtēdit. Inquit enim hebraice gal hadam aſcer ſcia febu gal haarez quod de ſanguine proprio ⁊ determinato omnino intelligi debet Scitis enim litteram illam he que dictioni illi dam apponitur he halediga. Hoc eſt he certitudinis nuncupari. Ita ꝙ cum gal hadam inquit ad vnum determinatum ſanguinem ſe refert. Et ꝙ ita ſit per ſubſequentem particalam. Et in immunditijs ſuis polluerunt eam dicentē; apertius oſtēdit. Per ipſam enim de peccatis alijs vniuerſalem notitiam vniueſaliter loquendo aſſignat. Et ego hanc puto cauſam fuiſſe propter quam rabi dauid partem iſtam intactam dimiſit. Sed ad punitionem veniens propheta Et diſperſi eos in gentes ⁊ ventilati ſunt in terras iuxta vias eorum ⁊ ad inuentiones eorum iudicaui eos ſubdit. Et cum a tali

diſperſione cōgregatio per vos nunq̄ꝫ fieret. Nunq̄ꝫ enim
niſi dei gratia preueniēte a veſtra perfidia recederetis. iđo
cauſam redemptionis aſſignando que dei ſui honoris ven
dicatio erit: ſubdit propheta Et ingreſſi ſunt ad gentes ad
quas introierunt ⁊ polluerunt nomen ſanctum meuꝫ: ⁊ re
liqua. Ubi ſubſequenter ait iccirco dices ad eos Hec dicit
dominus deus. Non propter vos ego faciam domus iſra
hel non enim tanti digni vos eſtis. Sed propter nomē ſan
ctum meum quod volo inter gentes: In quibus vos ipſuꝫ
pollutū feciſtis ſanctificetur. Et hoc pro gentibus ſub chri
ſti fide non exiſtentibus quibus hec futura eſſe notuꝫ non
eſt. Modum autem ſanctificationis aſſignando propheta
dicit. Tollā quippe vos de gentibus ⁊ cōgregabo vos de
vniuerſis terris ⁊ aducam vos in terram veſtraꝫ. vbi aquā
mundam qua mediante ab omnibus inquinamētis veſtris
⁊ ab vniueſis immunditijs veſtris mundificabimini ſuper
vos effundam. Per quam aquam: aquam babtiſmatis ha
ud dubium intelligit. quod per doctores veſtros libro bio-
ma hieroſolomitano auctorizatur dicētes ꝙ ſicut pelagus
pollutos mundificat ſic deus ſanctus ⁊ benedictus ventu
ro tempore iſrael mundificaturus erit ezechiele. xxxvi. di-
cente. Et effundam ſuper vos aquam mundam ⁊ mundi-
ficabimini. ex quibus habetur ꝙ non exemplariter: quem-
admoduꝫ rabi dauid vult: propheta loquitur. Sed de pro
pria aque baptiſmatis aſperſione qua tunc pro veſtra ſalu-
te per dei gratiam renati eritis. Quare ſubdit propheta.
Et dabo vobis cor nouum ⁊ ſpiritum nouum ponam in
medio veſtrum: ⁊ auferam cor lapideum de carne veſtra ⁊
dabo vobis cor carneum ita vt remota perfidia ad deum
cognoſcendum diſpoſiti reddamini eiuſq; mandata liben-
ti animo obſeruetis. pro quo ⁊ faciam vt in preceptis meis

ambuletis ⁊ iudicia mea cuſtodiatis ⁊ operemini: ſubſequē ter propeta ait. Poſt autem hec in terra veſtra habitationem deus vobis pollicetur: vbi ſibi in populum eritis ⁊ ipſe vobis in deum: ita ꝙ poſtq̃ʒ anime ſalute: iniqitates veſtras delendo: vos ſaluauerit; faciet vos etiam temporalibus bonis abundare propheta dicente. Et ſaluabo vos ex vniuerſis inquinamentis veſtris ⁊ vocabo frumentum ⁊ multiplicabo illud: ⁊ reliqua. Quibus bonis vobis cōceſſis perſidie veſtre veſtrarum peſſimarum viarum recordabimini. ⁊ quemadmodum propheta aſſerit ſuper illas dolebitis. Sed cum non pro meritis veſtris ſed per dei gratiaʒ hec vobis fient: ideo non propter vos ego faciam ait dominus deus: Notum ſit vobis confundemini ⁊ erubeſcite ſuper peccatis veſtris domus iſrael propheta ait. Et poſtremo boni abundantiam quam a deo tunc conſecuti eritis ex qua gētes que poſt antichriſti bellum in circuitu veſtro remanebunt admirati erunt enarrando. omnem diſcurſum qui vſq̃ʒ ad capituli finem continetur recitat. vbi ⁊ parti ſecunde finis datur. Et tertiam agrediens ſignum ſuper omnium predictorum certitudine ſibi a deo datum recitat. dicēs ꝙ manus domini ſibi in viſione facta fuit. Que in vallem oſſibus mortuorum ſcilicet plenaʒ ipſum duxit. dicitq̃ʒ ꝙ videbatur ei vt per oſſa illa in gyro circūduceret. ⁊ hoc vt eorum multitudinem que infinita quodammodo erat inſpiceret. Et qualiter arida ⁊ eſiccata valde erant vt maiorem impoſſibilitatē reuiuificationis perciperet. Quo facto aſſerit propheta ſibi deum dixiſſe an oſſa illa amplius reuiuiſcere putaret. Cui reſpondidit illud ſibi tantummodo notum eſſe. Deus autem ſibi poſtmodum vt de illis oſſibus prophetaret iuſſit qualiter in ea ſpiritum intromittere debebat ita vt viuerent eis diceret. debebat enim ſuper illis ner

nos dare ⁊ carnes ſubcreſcere nec non ⁊ cutem ſuper extē-
dere. ⁊ deinde ſpiritum in eos intromittere; ita vt reuiuifi-
cati; quia ipſe eſt dominus cognoſcerent. Quod preceptuꝫ
ipſum obſeruaſſe teſtatur propheta. ⁊ ipſo facto commotio-
nem ⁊ ſonitum inter illa oſſa factum eſſe recitat tali modo
ꝙ vnum ad aliud vnumquodqꝫ in iuncturam ſuam acceſ-
ſerunt; ⁊ carnes ⁊ cutim deſuper eis vidit; ſpiritum tamen
non habebant. Dicit autem fuiſſe a deo ſibi preceptum vt
ad ſpiritum vaticinaretur ꝙ a quatuor ventis veniret ⁊ ſu-
per interfectos illos ita vt reuiuificarētur inſufflaret. Quo
facto in oſſa illa ſpiritus ingreſſus eſt ⁊ vixerunt; ⁊ ſuper ſu-
is pedibus ſteterunt; eratqꝫ exercitus grandis nimis valde
Quibus explicatis aſſerit ꝙ exempli ſignificatum ſibi ſigni-
ficans deus dixit oſſa illa vniuerſam domum iſrabel eſſe
que quaſi oſſa eſiccata abſqꝫ alicuius redemptionis ſpe eſ-
ſe dicitiſ. Que quidē verba; cuꝫ omnes per vos ſuper meſ-
ſie aduentu calculatos terminos elapſos eſſe videritis; a
vobis dicentur. pro quo. Ecce dicunt. Aruerunt oſſa no-
ſtra ⁊ reliqua; propheta inquit. Cum autem ſua miſericor-
dia deus vos adhuc ſaluos facere debeat ſubſequēter ait
Propterea vaticinare ⁊ dices ad eos. Hec dicit dominus
deus; Ecce ego aperiam tumulos veſtros ⁊ educam vos
de ſepulcris veſtris popule meus ⁊ reliqua; vſqꝫ ad huius
partis finem quibus verba hec continentur. videlicet. Et
dabo ſpirituꝫ meuꝫ in vobis ⁊ viuetis; vbi quemadmoduꝫ
rabi dauid ait de intellectuali ſpiritu quo mediante noticiā
veritatis habebiſ ꝓpheta loquiſ. Vos aūt ſignificati ſimi-
litudinē animaduertite qa quaſi eſſetis mortui in ſepulcris
omni notitia priuati de vobis ꝓpheta loquiſ; ⁊ merito. naꝫ
peccatū in quo eſtis vos victos ⁊ oppſſos ſic tenet ꝙ niſi

ius miſc͞dia erga vos tāta ē ꝙ ſi obſtāte ſigno hoc ꝓphete
dato pro maiori rei certitudine voluit vobis etiaz aliud da
re. Quare dixit propheta vt lignum vnum ſibi ſumeret ſu-
per quo verba hec ſcriberet. ſcilicet iuda ⁊ filiorum iſrahel
ſotiorum eius: qui tribus beniamin tota: ⁊ de tribu leui ple
riq; alij: necnon ⁊ aliarum tribuum qui in decem tribuum
captiuatiuatione in terris iude ⁊ beniamin remanſerunt
ſunt. Et lignum alteruz ex alia parte ſuper quo ſcriberet io
ſeph lignum effraim: ⁊ cuncte domus iſrahel ſotiorum ei9:
qui decem tribus ſunt: quarum caput eſt effraim ioſeph fili
us. Quo facto dixit ei vt ligna illa vnum ad alterum adiun
geret. quia in lignum vnum in manu ſua efficerentur. ⁊ cū
filij populi ſui ad eum dicerent: vtrum quid ſibi in illis vel-
let eis indicaret, reſponderet ꝙ ſic aſſumet deus lignum io
ſeph ⁊ cum ligno iuda pariter iungat ꝙ erunt in vnum in
manu ſua. ita ꝙ omnibus illis rex vnus in regem erit: quē
infra nomine vocat eum. Et ſeruus meus dauid rex ſuper
eos inquit. quod pro meſſia rege: vt veſtri expoſitores vo-
lunt: dixit. et hoc permaxime oſtendit propheta cuz. Et pa
ſtor vnus erit omnibus ipſis: immediate ſubdit. Non eniz
paſtor vnicus vocari poteſt: niſi qui ſolus paſtor et ſemper
eſt. ſunt itaq; verba hec ſic intelligēda. Et ſeruus meus da
uid rex ſuper eos: hoc eſt ipſemet qui eis rex erit, erit pa-
ſtor vnus omnibus illis. ita ꝙ poſt ipſum alter non ſucce-
det. ⁊ vt hanc ſententiam melius declararet propheta dice
re ſequitur. Et habitabunt ſuper terram quam dedi ſeruo
meo iacob; qua habitauerunt patres veſtri: ⁊ habitabunt
ſuper eam ipſi ⁊ filij eorum: ⁊ filij filiorum eorum vſq; in ſē
piternum, et poſtea ſubdit. Et dauid ſeruus meus rex eo-
rum in perpetuum. Certum eſt ergo cum non perpetuum
⁊ eternum meſſiam vos dicatis quod prophetia de ipſo

intelligi non poteſt. ſed de chriſto iheſu in ſe diuinitatez ha bente: ⁊ perpetuitatem. pro quo: ⁊ eritis mihi in populum: ⁊ ego ero vobis in deum. ſubſequenter ait. ⁊ hoc in terris veſtris; vbi ſuum tabernaculum ⁊ ſanctuarium in eternuz ſtabit. Huius autem rei ꝑ predicta ſigna certitudine da- ta verificationis tempus aſſignat. dicens. Et factus ē ſer- mo dn̄i ad me dicens. Fili hominis pone faciem tuam cō- tra gog. ⁊ reliqua. vbi narrat ꝙ diebus illis quibꝰ hec cō- ſumanda erunt: ponet deus in corde gog. ſcꝫ antichriſti per mittetqꝫ ei. vt cum exercitu magno ⁊ forti cum propoſito ⁊ intentione ad montes iſrahel veniendi: de partibus aquilo nis recedat. pro quo dixit. Et circumagam te ⁊ ponam fre num in maxillis tuis ⁊ educaz te ⁊ omnē exercitum tuum ⁊ reliqua. vbi poſtea ait. Prepara ⁊ inſtrue te. ⁊ omnē mł- titudinem tuam que coacervata eſt ad te. ⁊ eris eis in pre- ceptum. Poſt dies multos viſitaberis in nouiſſimo anno rum venies ad terram que reuerſa eſt a gladio. ⁊ congrega ta eſt de populis multis ad montes iſrahel. ⁊ reliqua. Qui quidem gog. ſcꝫ antichriſtus filius perditionis tandem erit contra quem potentiam ſuā deus magnis miraculis et ꝓ- digijs coram omni gente oſtendet. Eſt autem hic ſpeculatōnis locus ante iſrahel congregationez: ⁊ ſuis ter ris reductionē ſeu poſtea aduentus huius eē debeat. nam id poſtea eſſe debere; per aliqua prophetam innuere vide- mus: per aliqua vero antea. cum enim. Hec dicit dominus deus. Nunquid non in die illo cum habitauerit populus meus iſrahel confidenter. ſcies ⁊ venies. inquit. iſrahel in hieruſalem exiſtente. illum venturum eſſe prophetam oſtē- dere videtur. Cum autem prophete diſcurſum a principio ſui vſqꝫ ad finem conſideramus ipſum oppoſitum demon- ſtrare videmus. ⁊ hoc precipue per partem illam dicentez. Hec dicit dn̄s deus. nunc reducam captiuationem iacob.

ex qua parte colligitur ꝙ finita re gog iſrabel ad bieruſalez reducetur cū mortuo gog dictum illud proferaᵗ. Et in hoc etiam quemadmoduz ſuo loco deo duce videbitis. Zacharias conuenit. Doctores autem veſtri ſuper hoc claudicare videntur. dicunt enim poſt exitum totius iſrabel ſeu maioris eius partis a captiuatione id eſſe debere. Quod dictum ſi iſrabel ad bieruſalem reuerſionez affirmare vult. nec rationi conſonum eſt: neqꝫ cuz veſtra opinione ſtare poteſt Nam ſi etiaz iuda: prout prophetie teſtantur: in obſidione contra bieruſalem cum ipſo gog venire debet: non dubitatur ꝙ in bieruſalem tunc ſtare non poterit. repugnant enīz ipſum ſimul in bieruſalem ſtare: ⁊ contra illuz venire. Quapropter ꝙ finitis miſterijs gog veſtra reuerſio fiat. neceſſario dicere debemus. ⁊ ꝙ dictū illud videlicet. Nunqd nō cum babitauerit populus meᵘ iſrabel cōfidenter. ſcies ⁊ venies de xpianis qui vere iſrabel nūc vocanᵗ loquatur. permittet enim cum hec conſumanda erunt deus vt a chriſtianis bieruſalē babitetur. Qua de cauſa libenti animo vos antichriſtum ſecuti eritis. Et ꝙ hec veritas rei ſit. ⁊ ꝙ aliter prophetia contradictionem implicaret nec cum zacharia conueniret ex eius diſcurſu ⁊ modo loquendi ipſius indubitate colligitur. Nam cum de aduentu gog prima vice propheta mentionem facit tali modo loquitur ꝙ pro chriſtianis clauſulam illam. ſeruus meus iſrabel omnino dicat aperte oſtēdit. inquit enim poſt dies multos viſitaberis in nouiſſimo annorum venies ad terram que fruſtrata ē a gladio ſcꝫ diuerſarum gentium. nā quēadmodum rabi dauid ait diuerſis temporibus a diuerſis cū ſui deterioratiōe dominata eſt. Et ſimiliter ꝯgregata eſt de populis multis hoc eſt babitata. ita ꝙ montes eius a pluribus deſerti iugiᵗ fuerunt. mō autē hec ſcꝫ bieruſalem de populis. i. a populis videlicet chriſtianis qui de pluribus populis ſunt: ab his de

ſertationibus educta eſt. ita ꝙ in ea confidenter habitabūt cōtra quos dicit propheta ꝙ iſte gog. ſcꝫ antichriſtus quaſi tempeſtas. id eſt maximo impetu cum ſuo magno exercitu veniet pro quo ſubſeq̄nter ait. In die illo aſcendent ſermones ſuper cor tuum: ⁊ cogitabis cogitationē malam: et dices. Aſcendam ad terras abſq; muro: veniaꝫ ad quieſcētes habitantes ſecure; vt diripias ſpolia. ⁊ inuadas predaꝫ vt inferas manum tuam ſuper deſerta que habitantur: ⁊ ſuper populuꝫ qui congregatus eſt ex gentibus q̄ð pro chriſtiano populo dixit. ⁊ poſſidet poſſeſſiones ⁊ bona habitātes ſuper vmblico terre. Unde ſaba dedaꝫ ⁊ negociatores tharſis qui tecum tunc venient. dicent tibi. Nūquid ad ſumenda ſpolia tu venis: aut ad diripiendam predaꝫ congregaſti multitudinem tuam. vt tollas argentum ⁊ aurum. auferas ſuppellectilem atq; ſubſtantiam: Quod dictum ſuper iudeis verificari minime poteſt. Non enim clauſula illa. Et hec de populis educta eſt. ſuper eo verificatur. cum niſi populus vnus ſit. nec veriſimile eſt ꝙ in tempore adeo breui tanta multitudo bonorum ſibi coaceruare poſſit. ita vt ſaba ⁊ dedam ⁊ alij mercatores verba illa pro eis dicant. p̄cipue cum illi qui ex vobis ſalui rem anebunt: vt omnes ꝓphetie teſtant̄: pauci erunt. Ex quibus concluditur ad hoc vt prophetia contradictionem non implicet: ⁊ a prophetia zacharie non diſcrepet a chriſtianis hieruſalem tunc omnino inhabitari qui iſrahel nomine nuncupantur. Et vos miſterijs gog conſumatis ad ipſam reduci quod quidem ex modo loquendi prophete permaxime confirmatur qui populus meus iſrahel in clauſula illa dicit: in fine vero. Nunc reducam captiuationem iacob. vt oſtenderet ꝙ nō de vno ⁊ eodem in principio ⁊ fine loquebatur. ſed in prima ſcilicꝫ de chriſtianis: et in ſecunda de vobis. quorum prophetijs euacuatis: veritateq; per dei gratiam vobis reuelata:

vniuerſalis reductio ſiet. Quapꝛopter et miſereboꝛ omnis domus iſrabel; immediate ſubdit ad vniuerſalem chꝛiſti fidelium redemptionem atq; congregationem denotandam Cum autem de eo quod vobiſcum faciet deus vos digni non ſitis; ſed pꝛo ſua gloꝛia faciet. ideo pꝛout ſupꝛa etiam dixit. Et aſſumam zelum pꝛo nomine ſancto meo. ſubſequẽter ait. Utinam ergo ⁊ veritatis vos capaces eſſetis. ita vt infra tempus hoc tanta multitudo veſtrum. tanta cecitate ⁊ veſtroꝛum rabi prauitate non periret.

Pꝛophetia ſexta.

Hebꝛea litteris.

i Obel. capitulo. iij. inquit. Uehaia abarechen eſcpoh et rubi gal col baſar venibeu benebem vbnodebem zicnebem balomot iebalemun ba burebem bezionot irru. vegam gal bagauadim vegal baſcefabot baiamim babemma eſcpob et rubi. vena tatti mofetim baſciamain vbaarez dam vaeſc vetimerot ga ſcian. baſcemeſc iebaſeb leboſceb vebaiareab ledam liſnebo iom adonai bagadol vebannoꝛa. vebaia col aſcer iera beſcem adonai immalet chi babar ſion vbiruſciaiaim tibiie peleta caaſcer amar adonai vbaſſaridim aſcer adonai coꝛe. chi binne baiamim babemma vbaget babi aſcer aſciu et ſcterit iebuda viruſcialaim vechibaſti et col bagoim veboꝛadtim el gemec ieboſcia ſat veniſcpatti ittam ſciam gal gammi venabalati iſrabel aſcer pizeru bagoim veet arti bil lelu. vegal gammi iadu goꝛal vaittenu baieled bazona vebaialda maberu baiam vaiſtu. vegam ma attem li zoꝛ vezidon vecol gelilot pelaſcet bagemnl attem meſciallemim ga laiutim gomelim attem gaiai cal mebera aſciu gemulebem beroſcebem aſcer caſpi vzbaui lecabtem vmabamadai bat touim bauetem lebebelebem. vbne iebuda vbne bieruſcia

laim mebartem liune haieuanim lemagã harbicam megal
gebulã. binneni megiraã min hammacom aſcer mecartem
otam ſciamma vehaſciuoti gemulehem beroſciehem. vma-
barti ⁊ benehẽ veet benotehem beiat bene iehuda vmha-
rum liſeuaim el goi rahoc chi adonai diber. chirru zot ba-
goim cadeſciu milhama hagiru hagiborim igeſciu iagaru
col ance hammilhama cottu ittehem leharauot vmazmero
tehẽ lirmahim behallaſc iomar gibor ani. huſciu vauou col
hagoim miſſauiu venichazu ſciamma hanhat adonai gibo-
rehi. iegoru veiagalu hagoim el gemec iehoſciafat chi ſciã
eſcieu liſcpot ⁊ col hagoim miſſauiu. ſcilhu magal chi baſci
al cazir bou redu chi malea gat heſcicu haiegauim chi ra-
ba ragatã. hãonim hãoniz begemec hebaruz chi carou iom
adõai begemec hebaruz: ſciemeſc veiareah cadaru vecoha
uim aſefu nogham. vadonai miſion iſciag vmiruſcialam it-
ten colo verageſciu ſciamaim vaarez vadonai mahſe legã-
mo vmaoz liune iſrael. vidagtem chi ani adonai elohehem
ſci hen heſion harcodſci vehaieta ieruſcialaim codeſe veza
ri lo iagauru ba god. vehaia boiõ hahu ittefu heharim ga-
ſis vehageuagot telahna halau vehol afiche iehuda iele-
hu maim vmagian mibet adonai ieze vehiſcha ⁊ nohal ha-
ſcittim. mizraim liſcmana tihiie veedom lemidbar ſcemama
tihie mehamas bene iehuda aſcer ſciafehu dam nachi be-
arzam. vihuda legolã teſceu viruſcialaim ledor vador. ve-
niccheti damã lo niccheti vadonai ſciohen heſion.

Latina littera

Latine ¶ Et erit poſt hoc effundam ſpiritum meum ſuper
omnem carnem: ⁊ prophetabunt filij veſtri ⁊ filie veſtre: ſe-
nes veſtri ſomnia ſomniabunt: ⁊ iuuenes veſtri viſiones vi-
debunt. ſuper ſeruos quoq; ⁊ ſuper ancillas in diebus illis
effundam ſpiritum meum: ⁊ dabo prodigia in celo: ⁊ in ter-
ram ſanguinẽ ⁊ ignem ⁊ vaporem fumi. ſol cõuertetur in
tenebras ⁊ luna in ſanguinem: anteq̃ veniat dies domini

ni magnus ⁊ horribilis. Et erit: omnis qui inuocauerit nomen domini saluus erit: quia in monte ſion ⁊ in ieruſalem erit ſaluatio ſicut dixit dominus: ⁊ in reſiduis quos dominus vocauerit.

Capitulum. iij.

Quia ecce in diebus illis ⁊ in tempore illo quo conuertero captiuitatem iuda ⁊ hieruſalem. Congregabo omnes gentes: ⁊ ducam in valle ioſaphat: ⁊ diſceptabo cum eis ibi ſuper populo meo ⁊ hereditate mea iſrahel quos diſperſerunt in nationibus: ⁊ terram meam diuiſerunt. Et ſuper populum meum miſerunt ſortem. Et poſuerūt puerum in proſtribulo ⁊ puellam vendiderunt pro vino vt biberent. Verum quid mihi ⁊ vobis tyrus ⁊ ſidon ⁊ omnis terminus paleſtinarum: Nunquid vltionē vos reddetis mihi: Et ſi vlciſcimini vos contra me cito velociter reddam viciſſitudinem vobis ſuper caput veſtrum. Argentum enim meum ⁊ aurum tuliſtis ⁊ deſiderabilia mea ⁊ pulcherrima intuliſtis in delubra veſtra. Et filios iuda ⁊ filios hieruſalē vēdidiſtis filijs grecorum: vt longe faceretis eos de finibus ſuis. Ecce ego ſuſcitabo eos de loco in quo vēdidiſtis eos: ⁊ conuertam retributionem veſtrā in caput veſtrum. Et vēdam filios veſtros ⁊ filias veſtras in manibus filiorum iuda: ⁊ venūdabunt ſabeis genti longíque quia dominus locutus eſt. clamate ergo in gentibus ſanctificate bellū: ſuſcitate robuſtos. Aſcendant: accedant omnes viri bellatores Cōcidite aratra veſtra in gladios: ⁊ ligones veſtros in lāceas. Debilis dicat: quia ego fortis ſum. Erumpite ⁊ venite omnes gentes de circuitu ⁊ congregabimī Ibi occumbere faciet dominus robuſtos tuos. Conſurgant ⁊ accendāt gentes in vallem ioſaphat: qꝛ ibi ſedebo vt iudicem omnes gentes in circuitu. Mittite falces quoniā maturauit meſſis Venite ⁊ deſcendite: quia plenum eſt torcular. Exube

rant torcularia: q2 multiplicata eſt malitia eorum. Populi populi in valle conciſionis: q2 iuxta eſt dies domini in valle conciſionis. Sol ⁊ luna obtenebrati ſunt: ⁊ ſtelle retraxerunt ſplendorem ſuuꝫ. Et dominus de ſion rugiet: ⁊ de hieruſalem dabit vocem ſuam. Et cõmouebuntur celi ⁊ terra ⁊ dominus ſpes populi ſui: ⁊ fortitudo filiorũ iſrael. Et ſcietis q2 ego dñs deus veſter: habitans in ſion in monte ſancto meo. Et erit hieruſalẽ ſancta: ⁊ alieni nõ tranſibũt per eam amplius. Et erit in die illa ſtillabunt mõtes dulcedinẽ ⁊ colles fluent lacte. Et per oẽs riuos iude ibunt aque. Et fons de domo dñi egredieṫ: ⁊ irrigabit torrentem ſpinaruꝫ Egiptus in deſolatione erit ⁊ idumea in deſertum ꝑditionis: pro eo ꝙ inique egerint in filios iuda: q effuderũt ſanguinem inocentem in terra ſua. Et iuda in eternum habitabiṫ: ⁊ hieruſalẽ in generationẽ ⁊ generationẽ. Et mũdabo ſanguinẽ eoꝝ quẽ nõ mũdauerã: ⁊ dñs ꝯmorabiṫ in ſyon.

¶ Hec quoqꝫ prophetia pro veſtra reductione per expectatum a vobis meſſiam fienda a doctoribus veſtris exponitur. quã cũ gog bellum precedere debeat Mirabilia hec que in prophetia recitantur eo tempore fienda eſſe aiunt. Cum autem precedentẽ ꝓphetiam prophetia hec ſequaṫ. vt etiam ex praua eorum expoſitione permaxime patet: Jdcirco in ea: prout in ſupioribus ipſoꝝ expoſitionẽ recitãdo: ꝓcedam. Dicunt. n. Et erit poſt hec ac ſi diceret Et erit in nouiſſimis dieb⁹. hoc aũt loquẽdi modo vſus eſt ꝓpheta: quia Et ſcietis quia ego in medio iſrahel ſum ſupra dixit. Ut oſtenderet ꝙ poſt hec. ſcilicet diebus illis ſcientia ſic ꝑfecta ſcietis ꝙ amplius nõ peccabitis quẽadmoduꝫ eſaias etiam quia repleta erit terra ſcientia domini inquit. Effundam ſpiritũ meum ſuper omnẽ carnẽ dictum hoc de iſrahel tãtummodo intelligiṫ ſicut. n. omnis caro alibi dicit q̃ð nõ de omnibus animalib⁹: ſed ð hoĩe tantũ intelligiṫ. ſic ẽt hic

Judeorum expoſitio.

de iſrahel qui ſpirituꝫ ſanctum habere merentur: particulariter loquitur. Dixit auteꝫ ſuper omnem carnē vt magnos ⁊ paruos colligeret quemadmodum hieremias dixit. oēs enim cognoſcent me a minimo eorum vſqꝫ ad maximū ait dominus. Et cum ſpiritum meum inquit de ſpiritu ſcientie ⁊ intellectus loquitur. Quod quidem erit quia in ipſorum parte intellectiua virtus talis erit donec profetizent. non eniꝫ prophetabunt omnes dixit; ſed tantum filij veſtri ⁊ filie veſtre; Bene autem in ſpiritus effuſione ſuper omnem carnem vniuerſaliter locutus eſt. Dixitqꝫ ſenes veſtri ⁊ iuuenes veſtri non tamen omnes. Que quideꝫ prophetia in viſiōe ⁊ ſomnis eis reuelabitur. Dicit inſuper ſuper ſeruos quoqꝫ ⁊ ſuper ancillas in diebus illis effundaꝫ ſpirituꝫ meum. Et ſtabunt alieni ⁊ paſcent oues veſtras alibi habetur lō aſſerit hic propheta q̄ etiam ſuper illis eo quia in terris iſrahel ſtabunt ⁊ illis ſeruient; ſpiritus ſcientie ⁊ intellectus erit. Uerumtamen particulam iſtam.

Rabi ſalomon

¶ Effundam ſpiritum meum ſuper omnem carneꝫ rabi ſalomon ſic exponit videlicet ſuper omnem cuius cor: ſicut caro molle efficietur iuxta ezechielis dictum. Et dabo eis cor carneum. Dicunt deinde Et dabo ꝓdigia ſcilicet diebus illis in celo ⁊ in terra. Nam pre occiſionis multitudine in terram ſanguinem dabo in celo vero ignem ⁊ fumi vaporem. Hec auteꝫ prodigia ſuper ruina gentium cum gog contra hieruſalem venientium indicatiua erunt. hec tamen que de ſolis in tenebras conuerſione ⁊ lune in ſanguinem propheta ait quidam volunt ſic vt aſſeritur eſſe debere. de numero quoruꝫ eſt rabi abrahā aben eſdra qui luminariū eclipſes in ſignuꝫ ⁊ prodigium malorum que tunc erunt precedere debere vult. pro quo dicit Anteqꝫ veniat dies domini magnus ⁊ horribilis prophetam dixiſſe ¶ Rabi moiſes vero cordubenſis omnia hec in figuram ⁊ exemplum anguſtiaruꝫ ⁊ ul

bulationũ: que ſuper gente gog venture erunt: dicta fuiſſe ait. Aliqui tñ ſup iſrahel tpe illo hec verificãda eẽ aſſerunt quibus poſt tribulationes: lux in tenebris erit: ⁊ hoc añ diem ruine gog. qñ ſcȝ cum populis multis contra hieruſalẽȝ ad preliandũ veniet ⁊ media pars ciuitatis in captiuitateȝ egredieť. hoc equidẽ tenebroſitas magna ⁊ grandis anguſtia iude erit. oĩs tamẽ q nomẽ dñi tũc in bello illo inuocauerit ſaluus erit. in ipſo vero ex iſrahel plures mali pibunt. boni aũt ⁊ perfecti q inter eos reperientur ſalui erũt. Quare ⁊ in reſiduis quos dñs vocauerit dixit. queadmodũ eſaias ait. Et erit omnis qui relictus fuerit in ſion ⁊ reſiduus in hieruſalem: ſanctus vocabitur omnis qui ſcriptus fuerit in vita in hieruſalem. Erit auteȝ hoc in monte ſyon cũ illuc gentes aſcẽdent. Quia. Ecce in diebus illis ⁊ tpe illo quo cõuertero captiuitatẽ iude ⁊ hieruſalẽ. dies iſti meſſie dies erunt. fecit autem de iuda ⁊ hieruſalem tantũmodo mentionẽ. ⁊ ſi omnis iſrahel tunc reuertetur. Propterea quia de tribu iuda meſſias erit: ⁊ hieruſalẽ imperij caput: necnõ qȝ bellum gog ibi fiet. Cõgregabo oẽs gentes: vt cũ gog. ſcȝ tunc veniant: ⁊ eas in vallẽ ioſaphat deducã. ibi eñ conflictus erit: ibiqȝ ſuper populo meo quẽ diſperſerunt: cuȝ eis diſceptabo. ⁊ hoc p tito veſpaſiani ⁊ eius exercitu qui hieruſalem deſtraxerũt: ⁊ populũ captiũ duxerũt. dixit. Quid quoqȝ mihi ⁊ vobis tyrus ⁊ ſidon q vicini eratis: ⁊ populũ meũ adiuuare vos decebat. ⁊ tñ alios cõtra eos inſurgere videntes: vt ſpolia ſpoliaretis ⁊ predaȝ duceretis: in eorum comitatu veniſtis. modo nunquid vltionem pro malo qd nunqȝ vobis feci mihi reddetis. ſi aũt ex vobis ipſis cõtra me abſqȝ cauſa vlciſcimini. ſciatis quia cito velociter ego ſuper caput veſtrum viciſſitudinem reddam: qui argẽtũ meũ ⁊ aurum tuliſtis: filioſqȝ iuda ⁊ hieruſalẽ grecoꝝ filijs venũdaſtis: vt de finibꝰ eiꝰ eos lõge faceretis. Ecce. n.

ego de loco quo eos vendidiſtis ſuſcitabo: ⁊ filios vr̄os ⁊
filias veſtras in manibus filioꝝ eoꝝ vēdā: qui ſabeis gen-
ti longinq̄ venundabunt eos. Clamate hec in gētibꝰ hoc ē
eas ad bellū hoc eſcitate: ita vt aratra ſua in gladios conci
dant. ⁊ reliqua vſq3 ad belli finē vbi cōcludēdo ait. Et erit
hieruſalem ſctā ⁊ alieni nō tranſibunt ꝑ eam amplꝰ. ſup q̄
dicto veſtri aiunt ꝙ quēadmodum res ſancta: alienis ⁊ ſe
cularibus ꝓhibita ē. ſic hieruſalem erit ꝙ alieni: vt ei noce
ant: per eam tranſire non poterunt. Et facta in gentibus il-
lis cōſumatione magnis bonis in ea iſrahel fruitus erit. qđ
quidē bonū ſignrauit propheta cū inqt. Et erit ī die illa ſtil
labunt montes dulcedinē: ⁊ reliqua. vt oſtenderet ꝙ abſq3
labore cuncta habebunt. Cū autē dixit ꝓpheta egiptus in
deſolatione erit: ⁊ idumea in deſertum perditiōis: volūt ve
ſtri ꝙ per egiptū iſmaelē intellexerit: ⁊ ꝑ idumeam romam
dicunt. n. has duas nationes longo tpe dominiū habuiſſe:
que etiam vſq3 ad tēpus illud dominabuntur. Qđ aūt per
idumeā romam intellexerit: ex eo patet. quia romanū impe
rium pro maiori parte idumeoꝝ eſt. Et q̄uis eis nationes
multe admixte ſint: appellanť tñ ſic pro principali eorum re
ge ceſare qui idumeus fuit ⁊ aliȷ̄s qui ipſum in romano im
perio ſecuti ſunt: ⁊ ſi hodierno die xp̄iane legi adhereant.
Iſte qdem due natōes ſunt q cū iſrahel. ſ. iuda ⁊ beniamin
apud eos captiuis male ſēꝑ egerūt. qꝛ vltra alias perſecu-
tiones ⁊ flagella: quibus eos affligerūt: infinitū ſanguinē ex
eis in terrā effuderūt Et hac đ cauſa de p̄nti iude captiuati
one p̄ncipaliter ꝓpheta mētionē facit. q̄uis. n. etiā decē tri
bus tūc reuerſure ſint. ſi tñ ſub hoꝝ ptāte māſerūt: nec fue
runt: ſicut iuda ⁊ beniamin: ab eis afflicti. Clauſula autē il
la ī terra ſua: pōt de terra iude: ſeu đ terra egipti ⁊ idumee
indifferēter intelligi: quōcunq3 ſit: iſte due natōes deſolate
erunt. iuda autē ⁊ hieruſalē in eternu3 ſtabunt. Sup parti-

cula vero illa. Et mundabo ſanguinẽ eoꝝ: dicũt veſtri ꝙ ñ de argento ⁊ auro quod a iudeis gentes iſte tulerunt: vendicatur⁹ eſt dñs: ſed de ſanguine eoꝝ quẽ effuderunt: de q̃ niſi cum anima pro anima de illis ſibi ſatiſfaciet. ꝙ ſi non ĩn proprijs effundentibus hoc erit. erit ſaltem in filijs ſuis ab ipſis deſcendentibus. ita ꝙ nulla via eos mundabit. Quibus expletis dñs in ſeculũ ſeculoꝝ in ſyon cõmorabit

Hec igitur ſunt que ſuper hac prophetia veſtri dicũt. que ſi bene conſiderabitis: non dubito ſummam eorum prauitatẽ percipietis. dummodo eniꝫ in veſtra perfidia vos cõfirment: cõtradictiones infinitas implicare non curãt. Naꝫ ſi bene memores eſtis: ꝺ eo quod ſuper dicto illo hieremie rabi dauid dixit. videlicet. Oẽs enim cognoſcent me a minimo eoꝝ vſqꝫ ad maximũ: his que hic dicit: ꝺ directo cõtra venire maniſeſte videbitis. Inquit enim ibi non eſſe intelligendum debere: tunc eſſe in ſciẽtia oẽs equales. eo qꝛ id impoſſibile eſſe videntur: preſertim ꝙ ſuis maioribus eqles pueri ſint. Sed ſolũmodo in timore domini oẽs equales erunt. Hic autem eandem hieremie ſententiam allegãdo oppoſitum illius quod ibi dixit. affirmat. inquit enim ſuper ea particula. Effundam ſpiritum meum ſuper omnem carnem: ſic vniuerſaliter prophetam eſſe locutum: vt magnos ⁊ paruos ſimul colligeret. quemadmodum hieremias etiam dixit. Omnes enim cognoſcent me a minimo eorum vſqꝫ ad maximum. Dicit quoqꝫ ſuper ea particula. Et ſcietis quia in medio iſrael ego ſum. ſcꝫ perfecta ſcientia ſcietis Preterea cum dabo ſpiritum meum: propheta ait. de ſpiritu ſcientie ⁊ intellectus: ipſum ſcilicet intelligere affirmat. cuius contrarium: vt ſupra viſum eſt: ibi probare nititur. Ultimum inſuper malitie ⁊ prauitatis ſue iſte rabi abſcondere non poteſt. cum dictum illud. Effundam ſpiritum meum ſuper omnem carnem: de iudeis dumtaxat

Confutatio eorum.

loqui vult. A pluribus enim prophetis; ſicut vos non latet de oppoſito huius certificamur. Quod quidez ipſemet alias confeſſus eſt, immo preſenti prophetia ſuper ea parte dicente ſuper ſeruos quoqz ⁊ ſuper ancillas in diebus illis effundam ſpiritum meum; vbi ipſe ait q etiam ſuper illis ſpiritus ſcientie ⁊ intellectus erit. Non obſtante q per ipſum iudei tantum cum ſibi ſeruientibus tunc in orbe toto remanerent; quod eſt omni veritati repugnans ⁊ contra omniuz prophetarum dicta. Nunquid forte vir iſte inſenſatos alios ſic reputat q ſubſequentia verba prophete dicētia Et erit omnis qui inuocauerit nomen domini ſaluus erit; non intelligant; quoniam de omnibus qui in bello illo dei nomen vocabunt vniuerſaliter loquuntur. Quapropter

Rabi ſalomon

rabi Salomonis ſuper hoc dicto expoſitionem meliorem iudico cum effundam ſpiritum meum ſuper omnem cuius cor molle ſicut caro efficietur inquit. Cum hac enim expoſitone dictum hoc Et erit omnis qui inuocauerit nomē domini ſaluus erit bene conuenit. Illi tales enim erunt quorum corda ſicut caro mollia efficientur. Quamobrem; prout vera prophetia expoſitione patebit nomen domini inuocabunt. Ibi etiam qua de cauſa Et in reſiduis quos dominus vocauerit propheta dixerit dei auxilo videbitis. Habita tñ notitia ꝑmo quomodo pars illa. Et dabo prodigia in

Rabi dauid

celo ⁊ in terra ⁊ reliqua intelligenda ſit. ¶ Ubi etiam rabi dauid malitia ſuper ea particula dicēte Quia ecce in diebus illis ⁊ tempore illo cum cōuertero captiuitatem iude; ⁊ hieruſalez detegetur. Nam dummodo ꝯtra chriſtianos aliquid dicat ſi ſine fundamento ⁊ ratione loquatur; nō aduertit ſeu non curat. Quod quidem ſuper particula illa. Et diſceptabo cuz eis ſuper populo meo ⁊ hereditate mea iſrahel per maxime oſtendit; quam Tito Veſpaſiani qui vos captiuauit tantummodo attribuit. quaſi innuere vel

let ꝙ tantum deſcendentes ab ipſo qui chriſtianam fidem ſectantur deus tūc punire habeat: ⁊ quaſi de omnibus gē tibus vniuerſaliter propheta locutus non eſſet. ⁊ ſi pro ali quo propoſito ad aliquos circūuicinos particulariter de ſcendat. cum Quid quoq; mihi ⁊ vobis tyrus ⁊ ſidon ⁊ re liqua inquit. vbi iſte rabi dicit per egiptum iſmaelem ⁊ per idumeam romā prophetam intellexiſſe. dilatando ſuper ce ſaris genalogia filatteria ſua quod: prout alias declaraui: omni veritati contrarium eſt. ¶ Demum cum particulā illam dicentem Et mūdabo ſanguinem eoꝝ quem non mū daueram pro ſanguine veſtro quem gentes effunderunt in telligendā eſſe ait. ſuo prauo itinere graditur. Nam ſi hec prophete intentio fuiſſet vltra qḋ alio modo loquēdi vſus eſſet: clauſulam hanc iuxta illam dicentem Qui effūderunt ſanguinē innocentem in terra ſua poſuiſſ; abſq; hoc ꝙ ꝑtē illā. Et iuda ieternū hitabit ⁊ hieruſalē in gn̄atiōe ⁊ gn̄ati onem interpoſuiſſet. Cum autem non ſic fecerit ſignū eſt ꝙ de ſanguine a iudeis in hieruſalem effuſo intellexerit: ⁊ non de ſanguine quem ipſi dicunt. precipue cum egiptus in deſolatione erit ⁊ idumea in deſertum deſolationis pro pheta dicat. Certum eſt enim ꝙ poſtquam deſolationē vl timam illis prophetauit ab alijs malis mūdatō eis quicq; prodeſſe poſſet ⁊ per conſequens dictum illud eis fruſtra applicaret. ¶ Ego aūt cum chriſtiana veritate prophetiā exponendo dico ꝙ cum propheta iſte pauca dixerit ſuiſq; ſermonibus breuis fuerit. nō enim niſi ſuper locuſta ⁊ hac vr̄a poſt antichriſti bellū reductione ipſum ꝓphetantem re perimus. iccirco non videt fuiſſe myſterium hoc ꝑ ipſum ſi cut ꝑ aliquos alios ꝓphetas ad plenū recitatum. Cū hoc tū adeo breuis nō fuit ꝙ myſterij animam nō tetigerit ⁊: ea que ꝑ alios exponunt nō expoſuerit Inquit. n. Et erit poſt hec quaſi diceret ⁊ erit in nouiſſimis diebus: vt veſtri aūt

Catholica expoſitio

quibus diebus vos vt ſaluos faciat deus viſitabit. Effun-
dam ſpiritum meum ſuper omnem carnē que. ſ. poſt belluꝫ
gog remanebit. illi. n. purificati diſpoſiti ſic erunt vt in eos
propheticum ſpirituꝫ domini infundi mereantur. ⁊ hoc eſt
quod Et profetabūt filij vr̄i ⁊ filie veſtre ⁊ reliqua prophe
ta dixit. Que quidem effuſio talis erit ꝙ etiam ſuꝑ ſeruos
⁊ ſuꝑ ancillas quoꝝ qualitas minima eſt infundetur. Cuꝫ
aūt priuſq̄ꝫ hec fiant gog myſteriuꝫ precedere debeat. ante
aduentum cuius ſigna plura atqꝫ prodigia in celo ⁊ in ter-
ra: prout rabi abrahā ait: apparitura ſunt. ideo Et dabo ꝓ
digia in celo ⁊ in terra ⁊ reliqua ꝓpheta inquit Anteq̄ꝫ ve
niat dies domini magnus ⁊ horribilis concludendo. ⁊ de-
inde dicit: ⁊ omnis qui inuocauerit nomen dn̄i ſaluus erit:
quia in monte ſyon ⁊ in hieruſalem erit ſaluatio ⁊ in reſidu
is quos dn̄s vocauerit. Per que verba oſtendit ꝓpheta
ꝙ illi qui in illius belli fine ſaluandi erunt altera iſtaꝝ dua-
rum conditionum ſaluabunt. Nam aut nomen dn̄i ex ſeip-
ſis inuocabunt aut dei vocatione indigebunt. Primā igit̄
conditionem pro chriſtianis qui antechriſtuꝫ ſecuti fuerint
dixit. Scient enim illi ipſos peccaſſe: ideo ex ſe ipſis ꝓ pec
cati remiſſione dn̄i nomen vocabunt. Secundaꝫ autem cō
ditionem pro vobis expreſſit. quoꝝ perfidia ⁊ cecitas tāta
erit ꝙ niſi deus ſua miſericordia vos vocaret peccatuꝫ ve
ſtrum nunq̄ꝫ cognoſceretis ita vt ex eo penitentia habita a
deo veniam peteretis. vos. n. vt alias diximus: qd̄ in chri-
ſtum egiſtis in peccatum non reputatis. Quamobrem anti
chriſtum ſequendo deo iniuriam facere noꝝ putabitis. Ic-
circo ſua miſericordia pro ſalute veſtra indigētes Et in re
ſiduis quos dominus vocauerit dixit. Quod aūt chriſtia-
ni dēptis illis qui nomen domini nō vocauerint ab illa ru
ina liberandi ſint. ex prophetie proceſſu manifeſte colligit̄
Nam gentes illas quarum vltimam ruinam prophetatur

propheta nomine voçat. ⁊ ſunt ille que tanquam vicine in
veſtra diſſipatiotione ⁊ etiã deſolatione vſe non ſunt; Sed
praue ⁊ inimice vobiſcum egerunt. he tamen ſub chriſtiana
fide non ſunt. Certum eſt enim ꝙ paliſtina egiptus ⁊ idu-
mea que apud iudeam ſunt; mabomettane fidei ſubiacent.
Circa id autem quod propheta hic facit quandoqꝫ ſcilicet
abſolute iſrael nominando quandoqꝫ vero ad iudam ⁊ hie
ruſalem particulariter deſcendendo. volo intelligatis ipſuꝫ
illud feciſſe; proprerea quia occiſionis chriſti peccatum in
hieruſalem a iudeis commiſſum fuit in quo decem tribus
inuente non ſunt. ⁊ cum ſine huius peccati remiſſione ſal-
uatio veſtra ⁊ reductio fieri nunqꝫ poſſet. ideo belli diſcur-
ſu finito ⁊ antichriſti ac aliarum gentium conſlictus cõclu-
dendo propheta ait. Et iuda in eternum habitabit ⁊ hieru
ſalem in generatione ⁊ generatione. Cuius cauſaꝫ aſſignã
do Et mundabo ſanguinem eorum quem non mundaue-
ram conſequẽter ait. Quod dictum ad xp̄i ſanguineꝫ queꝫ
iudei in hieruſalem effuderunt refertur; a quo tempore illo
deus vos mundabit; quod ante illud non fecerat. Quibus
expletis aſſerit propheta deum in ſyon morari debere; qḋ
idem eſt ꝙ dicere quia in ipſa cognitus erit. ¶ Cum au- Prophetia Amos
tem ſubſequens propheta amos ſuper hoc myſterio in ſui
libri fine paucis ſe expediat; iccirco hac cum prophetia dic
ta ſua annectere volo. Inquit enim Baiom habu achim ⁊ Hebrea littera.
ſuccat dauid hannofelet vegadarti ⁊ pirzebẽ vebariſotan
achim vbniteba chime golam. lemagan ireſcin ⁊ ſceerit edõ
vehol hagoim aſcer nicra ſcemi galehẽ neum adonai goſe
zot. hinne iamim bai neum adonai venigaſc horeſc bacco-
zer vedoreh ganauim bemoſceh hazarag vehetiſu hebaĩ
gaſis vehol hagebagot titmogagna. veſciauti ⁊ ſceut gãm
mi iſrahel vbanu garim neſciammot veiaſciaui vena-

tegu cheramin veſciatu et ienam vegaſu galmotveahelu ⁊
piriam. vntagtim gal admatam velo innateſciu god megal
admatam aſcer nadatti labem amar adonai elobeba.

Latina littera.

¶ Latine. In die illa. Suſcitabo tabernaculum dauid
quod cecidit: ⁊ iſtaurabo ruinas ſuas: ⁊ partes ei⁹ eiectas
releuabo. ⁊ reedificabo illud: ſicut in diebus antiqs: vt poſ
ſideant reliqas idumme: et omnes gentes: eo quia inuoca
tum eſt nomen meū ſuper eos: dicit dn̄s faciens hec. Ecce
dies venient ait dn̄s: ⁊ comprehendet arator meſſorem: ⁊
calcator vuarum mittentem ſemen ⁊ ſtillabunt montes li-
quorem: ⁊ omnes valles liqueſient. ⁊ conuertam captiui-
tatem populi mei iſrahel. et edificabunt ciuitates deſertas
⁊ inhabitabunt ⁊ plantabunt vineas: ⁊ bibent vinum eorū
⁊ facient hortos: ⁊ comedent fructus eorum: ⁊ plantabo
eos ſuper humum ſuam: ⁊ non euellent vltra de terra ſua:
quam dedi eis: dicit dominus deus tuus.

Prophetie ex-
poſitio

¶ Que quidem verba cuꝫ pauca ſint, et ſatis clara pau
ca indigent declaratione. Attamen partes duas in ea neceſ
ſarias indigeſtas amittere equū nō ē. propoſito tamen eſſe
hanc ſimul cum aliȷ̈s veſtram ſalutem in nouiſſimo predi-
centibus enumerandam. ⁊ ſi in aduentu meſſie per vos ex
pectati doctores veſtri ipſam verificandam eſſe dicant.
Prima itaqꝫ pars ipſius eſt illa qua in die illa ſuſcitabo ta
bernaculum dauid. quod cecidit. propheta inquit. Quam
quidem pro regno dauid veſtri exponunt: dicentes. exem-
plariter in ea prophetam eſſe locutum. ſic enim populuꝫ ſu
um rex protegit. ſicut ſub ſe exiſtentes tabernaculuꝫ coope
rit. Quorum dictum ſi vero meſſie attribuerent: veriſſimū
eſt. Certum eſt enim ꝙ pro tabernaculo regnum dauid: vt
ipſi aiunt: Propheta hic intellexit. Quod quidem eiectuꝫ
appellat: non ꝙ de ſe eiectum ſit. Sed inquantum illos
pro quibus primo ⁊ principaliter edicatum fuit: nō ꝓtegit

Et vt oſtenderet illud de toto ruinatum non eē: ⁊ inſtaurabo ruinas ſuas ⁊ partes eius eiectas releuabo inquit. Quāuis enim tabernaculum hoc. ſcʒ xp̄s iheſus dauid filius: vſqʒ tunc vos non protexerit. protexit tamē alias gentes que fidem ſuam receperunt: ita ꝙ ruinam dici non poteſt. Ut autem vniuerſalem reductionem veſtram predice ret: concludit ⁊ dicit. Et reedificabo eum: ſicut in dieb⁹ antiquis. Hoc eſt ſicut diebus dauid qui ſuper omnē iſrabel etiam decē tribubus dominatus ē: qui etiam vt veſtri aiūt ſuper idumea aliiſqʒ circūuicinis gentibus dominium habuit. ita ꝙ quemadmodum ipſi referunt: ⁊ bene in idumea preſides dauid conſtituit. pro quo: vt poſſideant reliquias idumee: ⁊ omnes gentes: propheta inquit. Cuius cauſam aſſignando. Eo ꝙ inuocatum ſit nomen meum ſuper eos: ſubſequenter ait. quod dictum: prout veſtri aiunt: ſic intelligendum eſt. videlicet pro eo ꝙ ſuper eos. ſcilicet ſuper iudeos nomen meum vocatum eſt. ideo idumee reliquias: et alias gentes poſſidebunt. Et hec eſt ſecunda pars quā declarandam eſſe dixi: qua quidem doctores veſtri ſuis expoſitionibus ⁊ dictis: ſuam fidelitatem oſtendunt. ſcitis enim ꝙ pro eoꝝ propoſito: vt per idumeam roma intelligat̃ verificare pluries conati ſūt. ⁊ tamē hic territorio veſtro eſſe idumeam vicinā: ingenue fatentur. Ex modo inſuper loq̄ndi prophete colligimus ꝙ ſua miſericordia deus hec vobiſcum faciet. non autem ꝙ a vobis ipſis recognoſcamini. et hoc ex eo quia in perſona dei tanq̄ꝫ agentis loquitur.

Prophetia ſeptima

Abdias propheta hac vnica ꝓphetia ſe expediente. inquit. Hazon gouadia co amar adonai elohim leedō ſcemuga ſciamagnu meet adonai Hebrea littera.

vezir bagoim ſciullab cumu venacuma galeba lammilbama. binne caton nedactiba bagoim bazuí atta meod. zedõ libeba biſcieba ſciobeni bebaque ſelag merom ſciuto omer belibo mi ioriden iarcz. im tagbiba canneſcer veim ben co banim ſim chinneba miſcam oriteba neum adoni im gannauim bau leba im ſciodede laila eb nidmeta balo igneuu daiam im bozerim bau lab balo iaſciru golelot. eb nebpeſu geſau nlugu mazpunau. gad bageuul ſcille buba col ance berdiebiabſciuba veiabelu leba ance ſcelomeba labmeba ſaſimu mazor tabteba en teuuna bo. balc baiom babu neum adonai vebaauadti babamin meedom vibuna mebar geſau. vebattu giboreba teman lemagan iccarat iſc mebar geſau miccatel. mebamas abiba iagacou tebaſſeba buſcia venibratta legolaz. beiom gamodba minneged beiom ſcenot zari belo venobrim bau ſcegarau vegal bieruſcialaim ſadu goral gam atta caabad meem. al tere beiom abiba beſom nobro veal tiſmab liune iebuda beiom ebdã veal tagde piba beiom zara. al tauo beſciagar gammi beiom etam veal tere gam atta beragato beiom eto veal tiſclana bebelo beiom eto. veal tagamod gal bapperte lebabrit et pelitau veal taſger ſeritau beiom zara. chi carou iom adonai gal col bagoim caaſcer gaſita iegaſe lab gemulcba iaſcin beroſceba. chi caaſcer ſcetiten gal bar codſci iſctu col bagoim ſauiu veſciatu velagu vebaiu chelo baiu. vbbar ſion tibiſe peleta vebaia codeſc veiareſciu bet iagacou et moraſ cebem. vebaia bet iagacou eſc vuet ioſeph lebana vuet geſau lecaſc vedalecu babem veabalum velo ibie ſarid leuet geſau chi adonai diber. veiareſciu bannegeu et bar geſau vebaſceſela et peliſtim veiareſciu et ſede effraim vuet ſede

ſclomeron vbignamim et bagilgad. vegalut babel baze liñe iſrabel aſcer chenaganim gad zarfat vegalud bieruſcia laim aſcer biſfarat ireſcin et bare bannegen vegalu moſcigim bebar ſion liſepot et bar geſau vebaieta ladonai ham meluba.

¶ Latine. Viſio abdie hec dicit dominus deus ad edom. Auditum audiuimus a domino: ⁊ legatus ad gentes miſſus eſt. Surgite: ⁊ conſurgamus aduerſus eum in prelium. Ecce paruulum dedi te in gentibus. contemptibilis tu es valde. Iniquitas cordis tui ſeduxit te habitare in ſciſſuris petre altitudinis ſolij tui. Qui dicis in corde tuo. Quis detrahet me in terram. Si exaltatus fueris vt aquila: ⁊ ſi inter ſidera poſueris nidum tuum: Inde detrahan te dicit dominus. Si fures introiſſent ad te. Si latrones ꝑ noctem: quomodo conſtituiſſes. Nonne furati eſſent ſufficientia ſibi. Si vindemiatores introiſſent ad te: Nunquid ſaltem racemum reliquiſſent tibi. Quomodo ſecuti ſunt Eſau: inueſtigauerunt abſcondita eius. Vſq; ad terminuȝ emiſerunt te: omnes viri federis tui illuſerunt tibi. Inualuerunt aduerſum te viri pacis tue. Qui comedunt tecum: ponent inſidias ſubter te. Non eſt prudētia in eo. Nunquid non in die illa dicit dominus: perdam ſapiētes de idumea ⁊ prudentiam de monte Eſau. Et timebunt fortes tui theman vt intereat vir de monte Eſau Ex interfectione. propter iniquitatem in fratrem tuum iacob: operiet te confuſio ⁊ peribis in eternum. In die cum ſtares aduerſus eum qñ capiebant alieni exercitum eius ⁊ extranei ingrediebāť portas ei⁹: ⁊ ſuꝑ iſrael mittebāt ſortē: tu q̄ȝ eras q̄ſi vn⁹ ex eis Et nō debebas inſpicere ī die fr̄is tui: in die ꝑegriatōis ei⁹ Latina littera.

Et non debebas letari ſuper filios iuda in die perditionis eorum: ⁊ non debebas magnificare os tuum in die anguſtie. Neq; debebas ingredi portam populi mei in die ruine eorū; neq; debebas deſpicere malis eius in die vaſtitatis illius. Et non debebas emitti aduerſus exercitum eius ī die vaſtitatis illius. neq; debebas ſtare in exitibus: vt interficeres eos qui fugiebāt. neq; tradere reliquos eius in die tribulationis; quando iuxta fuerit dies dn̄i ſup omnes gētes ſicut feciſti: fiet tibi: retributio tua reuertetur in caput tuū Quomodo enim bibiſti ſuper montem ſanctum meum. bibent omnes gentes iugiter: ⁊ bibent ⁊ abſorbebunt: ⁊ erūt quaſi non ſint. Et in monte ſyon erit ſaluatio. ⁊ erit ſanctꝰ. Et poſſidebit domus iacob ignis: ⁊ domus ioſeph flāma: ⁊ domus eſau ſtipula. Et ſuccendētur in eis: ⁊ deuorabūt eos: ⁊ nō erūt reliq̄e domꝰ eſau. q: dn̄s locutꝰ ē. ⁊ hereditabūt hi qui habitant partē auſtralē montis eſau ⁊ planitiē philiſtim: ⁊ poſſidebunt regionem ephraim ⁊ regionem ſamarie. Et beniamin poſſidebunt galaad. ⁊ tranſmigratio exercitus huius filiorū iſrahel: que eſt in chananeos vſq; ad ʒarphat: et tranſmigratio iheruſalē que eſt in ſepharat: poſſidebunt ciuitates auſtri. Et aſcendent ſaluatores in montem ſyon iudicare montem eſau. ⁊ erit domino regnum

Iudeorum expoſitio

¶ Hic propheta: quemadmodum veſtri aiūt: ad duo tantū myſteria ſuum ſermonē extēdit. nam ad idumee ruinam: ⁊ ad iudeorum cōſolationē. Doctores autē veſtri in vtriſq; errant: dicentes per idumeam romam intelligi. Qd quidem impoſſibile eē iam pluries oſtēdi. Et prophetia in aduentu meſſie a vobis expectati verificandam eſſe. que ꝓ conſolatione veſtre ad chriſtum reductionis: poſt antichriſti bellum: ſicut alie ſibi ſimiles: dicta eſt. Quod per plures eius partes manifeſte colligitur. inquit enim. Cum iuxta erit dies domi ni ſuper omnes gentes. Necnon. Et ī mō

te ſion erit ſaluatio. Et erit domino regnum. Quibus cum tribus iobelis dictis ſuper hoc propoſito: propheta cōcor dat dicentibus. Et conuocabo omnes gentes. Et quia in monte ſyon: ꝛ in hieruſalem erit ſaluatio. Et dominus morabitur in ſyon. Et ſic patet prophetam: tot et tanta mala aduerſum edom prophetaſſe: ita ꝙ vſqꝫ ad vltimam deſolationem. Propterea quia cum iudeis non ſeruato fraterno amore: peſſime egerunt. Quod quidē a pluribus alijs prophetis etiam habetur.

Catholica expoſitio

¶ Hac autem prophetia narrat propheta in hec myſteria ſaluatores interuenire debere. cum. Et aſcendent ſaluatores in montē ſion iudicare montem eſau. inquit. Quod dictum meſſie et ſotijs eius veſtri attribuunt: intelligentes pro ſotijs eius: ſeptem paſtores: ꝛ octo primates hominū a michea. iiij. nominatos. Qui recte ſentirent ſi pro meſſia chriſtum iheſum: ꝛ pro paſtoribus et primatibus hominū apoſtolos alioſqꝫ ſanctos eius intelligerent. Hi enim pro electorum ſalute et malorum damnatione tempore illo xp̄i aſſeſſores erunt. Poſt quod erit domino regnum totius ſcilicet orbis: prout veſtri cum zacharie auctoritate aiunt. qui. Et erit dominus rex in omnem terram capitulo vltimo inquit. Cognoſcent enim omnes tunc: quia ipſe ſolus verus meſſias deus ꝛ homo eſt. Ex quibus manifeſte videtur quomodo veſtri ipſis inuitis: vt prophetiā ſcđm verum eius ſenſum exponant: ducuntur. Nam ſi ſic ꝙ domino regnum tunc erit: non ergo alteri meſſie in ſe diuinitatem non habenti: qualem vos imagiatis: eſſe poterit. Sed tali meſſie qui diuinitatē habebit ſcꝫ chriſto ſaluatori erit.

Sequitur prophetia octaua.

Prophetia octaua

Hebrea littera.

Jchcas capitulo. iiij. inquit. Vehaia baaharit
m baiamin ihie har bet adonai nabon beroſc he/
harim veniſſa migebagot venaharu galau gam
mim. vehalchu goim rabim vegmeru lchu ve/
nagale el har adonai veel bet elohe iagacou veiorenu mi/
deraba veneleba beorehotau chi mizzion teze tora vduar
adonai miruſcialaim. veſciafat ben gamim rabim vehobiah
legoim gazumim gat rahoc vehitetu harnotehē leittim va
hanitotehem lemazmerot velo iſu goi el goi hereu velo il/
medun god milhama. veiaſceuu iſc tahat gafno vetahat te
enato veen maharit chi ſi adonai zeuaot diber. chi col ha/
gamim ielehu iſc beſcem elohau veanahnu neleh beſcem
adonai elohenu legolam vaged. Baiom hahu neum ado/
nai oſefa azzolega vehannidaha acabeza vaaſcer haregoti
veſamti ⁊ hazzolega liſcerit vehannehelaa legoi gazū vma
lah adonai galehem behar ſyon megatta vegad golam.

Latina littera.

Latine. Et erit in nouiſſimo dierum: erit mons domus
domini preparatus in vertice montium ⁊ ſublimis ſup colles; ⁊ fluent ad eū populi. ⁊ properabunt gentes multe: et
dicent. Venite ⁊ aſcendamꝰ ad mōtē dñi: ⁊ ad domū dei
iacob: ⁊ docebit nos de vijs ſuis. ⁊ ibimus in ſemitis ſuis;
quia de ſyon egredieť lex: ⁊ verbū dñi de hieruſalē: ⁊ iudi
cabit inť populos mľtos. ⁊ corripiet gentes fortes vſq; in
longinum: ⁊ cōcidēt gladios ſuos in vomeres: ⁊ haſtas ſu
as in ligōes; ⁊ nō ſumet gēs aduerſū gētē gladiū: ⁊ nō diſ/
cēt vltra belligare. Et ſedebūt vir ſubtus vitē ſuā. ⁊ ſubtꝰ
ficū ſuā: ⁊ nō erit q terreat. qꝛ os dñi exercituū locutū ē. qꝛ
oēs ppľi ambulabūt vnuſqſq; in noie dei ſui: ⁊ nos ambu/
labimus in noie dei noſtri in ſeculū ſeculi. Jn die illa dicit
dñs. Cōgregabo claudicātē: ⁊ eiectā colligā: ⁊ quā afflixe

ram. Et ponā claudicantē in reliq̄as: ⁊ eā que laborauerat in gentē robuſtam: ⁊ regnabit dñs ſup eos in monte ſyon: ex hoc nunc et vſq̄ in eternum. ¶ Hanc ꝓphetiā doctores veſtri tp̄e meſſie a vobis expectati verificādā eē aiunt. dicuntq̄ omnē ſubſequentē diſcurſum vſq̄ ad partem illam. Audite que dñs loquitur incluſiue cum verbis hui⁹ prophetie colligantiam habere. Qua quidē eo mō procedunt quo vnicuiq̄ ſpiritum habenti: eorum iniquitatē manifeſtam faciunt. Nam ſolita praua cautela: prophetiam exponentes: id quod pro ſuo propoſito facit figuraliter accipiunt. Et illud quod contra falſam eorum opinionē venit: aut iniqua expoſitione repellunt: aut indeclaratum amittūt

Iudeorum expoſitio.

Dicunt itaq̄. Et erit in nouiſſimo dierum. hoc eſt diebus meſſie. Erit mons domus domini preparatus: ⁊ ſublimis. non materialiter: ita ꝙ altior q̄ nunc eſt: efficiatur. Sed exemplariter propterea quia a gentibus illuc: vt deo ſeruiant: venientibus exaltabitur. Et hac quidem figura vſus eſt propheta: eo quia gentes dījs ſuis ſuper ſublimibus montibus ſeruire ſolent. Que tamen vero deo duntaxat tunc ſeruient. ⁊ montem hūc ſuper omnes alios mōtes: ⁊ colles honorabunt. ita ꝙ ipſarum multe properabūt ⁊ alteri dicent. Venite aſcendamus ad montem domini: ⁊ reliqua vbi ait. Quia de ſyon egredietur lex et verbum domini de hieruſalē. que quidē verba ꝓphete ⁊ nō gētiū ſūt. quaſi diceret. ex eo quia lex ⁊ mandatum cunctis gentib⁹ egredietur. Idcirco venite aſcendamus ad montem domini dicent. Huius autem legis doctor meſſias erit. pro quo Et iudicabit inter gentes multas. inquit. Et hac de cauſa clauſulam hanc exponentes. dicunt. Et iudicabit ille ſcilicet qui iudicaturus eſt. qui quidem meſſias rex erit. qui etiam ſuper omnes populos dominabitur. eoſq̄ ſic corripiet: quod inter eos bellum vltra non erit. neq̄ etiam belli-

coſis inſtrumentis amplius indigebunt. Quamobrem gla
dios ſuos in vomeres concident. ⁊ quilibet ſubtus vitē ſu
am: ⁊ ficum ſuā abſqꝫ timore ſedebit. Quia omnes populi
ambulabunt vnuſquiſqꝫ in nomine dei ſui. ſcꝫ poſt bellum
gog: eo quia ad veram viam non reducentur. Nos aūt do
mus iſrabel in noīe dn̄i dei nr̄i ī eternū ambulauim⁹. Quis
enim templū deſtruetur: ⁊ de terra noſtra captiui facti eri-
mus: non propterea alieno deo ſeruiemus. In die illa ſu-
pradicta. ſ. congregabo claudicantem videlicet iſrabel: qui
tanqꝫ infirmus: ⁊ claudicans in captiuatione reputat̄. qui-
cūqꝫ eīm in anguſtia exiſtit: quaſi claudicās dici pōt. Et po
nam claudicantē in reliqas: ita ſcꝫ ꝙ in captiuatiōe penitꝰ
non conſumetur: faciamqꝫ vt tempore illo ad terras ſuas
reuertatur. ¶ Hec igitur ſunt que ſuper recitata prophe-
tia: veſtri aiunt. ſed eorum ſequentes opinionem: ad altio-
ra procedunt. dicuntqꝫ. Et tu turris gregis: turris filie ſiō
vſqꝫ ad te vēiet: ⁊ vēit poteſtas prima regnū filie hieruſalē
que qdem turris dicit̄ ꝙ turris dauid eſt: ⁊ gregis turrim
eā appellauit; eo quia: quēadmodum pleriſqꝫ ī locis habet̄
iſrabel qui ouium greges nuncupantur: in hieruſalem que
regni iſrabel caput erat tanqꝫ grex in ouile congregabant̄.
Replicauit autem id propheta diuerſis dictiōibus pro ma
iori rei corroboratione. Rabi vero ſalomō dicit ꝙ pro tur
Rabi ſalomon ri gregis templum propheta intellexit Nunc quare vlu-
las vlulatu. Nunquid rex non eſt in te; an conſiliarius tu⁹
periit: quia comprehendit te dolor. ſicut parturientem. Ab
hoc dicto Rabi dauid dictionem illam nunquid amouet.
Rabi dauid dicitqꝫ. Nunc tu hieruſalez quare vlulas vlulatu. eo quia
a terra tua de proximo captiuanda ſis. Amen dico tibi ꝙ
id facere non debes. ſed de die ſolatii tibi promiſſi recorda
ri: ⁊ quāuis nunc rex in te non ſit. ſcias ꝙ rex et conſiliari
us tuus dominus deus eſt. qui et ſi faciem ſuam a te nunc

abſcondidit: adhuc redimet te ⁊ de tua captiuitate te con-
gregabit. Sed rabi ſalomon clauſulam illam dicentem. Rabi ſalomon
Nunc quare vlulas vlulatu. ſic legit. videlicet. Nunc qua
re aſſotiādo aſſotias te. Doles ⁊ ſatagis filia ſyon qua
ſi parturiens: quia nunc egredieris de ciuitate et morabe-
ris in agro: ⁊ venies vſq; ad babylonem: ibi liberaberis: ibi
redimet te deus de manu inimicorum tuorum. hoc dictū
quaſi imperatiue loqueretur a veſtris exponitur. Dicunt
enim Dole tu et ſatage filia ſyō ſuper peccato tuo. eo quia
propter illud de ciuitate tua egredieris. Non putes tamē
ꝙ in agro moraberis: ita ꝙ ſpes tua deperdita ſit. quoni-
am vſq; ad babylonem duntaxat captiuam venies. ⁊ hinc
poſt paucos dies liberaberis. Et nunc congregate ſunt
ſuper te gentes: que dicunt condemnabitur: ⁊ aſpiciet in
ſyon oculus noſter. partem hanc volunt veſtri ad meſſie tē
pus referri. voluntq; dictione illa nunc; pro rei certitudine
prophetam vſum fuiſſe. necnon ⁊ per gentes has exercitū
gog intellexiſſe: a quibus dicūt ꝙ verba hec tunc exibunt.
videlicet. Nunc condemnabitur ſyon de peccatis ſuis: et
modo tali deſtruetur: ꝙ oculus noſter in eam aſpitiet: ⁊ de
ea id quod capimus: videbimus. Ipſi autem non cogno-
uerunt cogitationes domini: nec conſilium eius intellexe-
runt: ita vt conſiderent propter quid. vt contra hieruſalem
venirent: eos excitabit. putant enim deſtruere ipſam et de-
ſolare: necnon ⁊ ſpolia multa detrahere. Deus autem ip-
ſos ibi congregabit vt ab iſrahel triturentur: quemadmo-
dum manipulus aree ad triturandum congregatur. Qua-
re ſequitur. Surge ⁊ tritura filia ſyon: quia cornu tuum po
nam ferreum: et vngulas tuas ponam ereas. ⁊ comminu-
es populos multos. Et cum bona illa ibi remanentia; deo
tunc conſecranda ſint. ideo ſubdit. Et ſanctificabis domi-
no rapinas eorum: et fortitudinem eorum domino vniuer-

ſe terre. Nunc circundaberis filia digna circundari: obſidi
Rabi dauid onem poſuit ſuper nos in virga percutient ſuper maxillam
iudicem iſrabel. Pars hec a rabi dauid cum ſuperiori ꝓ
poſito ſic colligatur. dicit eniꝫ nunc ſcilicet. tunc. id eſt tem
pore gog: tu iſrabel ab hoſte circũdaberis: propter quã cir
cũdationem vocaberis: ſeu vocari poteris filia circũdata.
obſidionem enim poſuit ſuper nos gog cum toto exercitu
ſuo. ⁊ in virga percutient ſuper maxillã iudicẽ iſrabel. nam
vt zacharias cap. viij. ait: media pars ciuitatis in captiuita
tẽ egredietur: inter quas iudices ⁊ magni dñi erũt: qui ab
Rabi ſalomon. illis in maxilla deridendo percutientur. Rabi vero ſalo-
mon hoc in loco aliter procedit. exponit enim illud pro ho
ſte chaldeorum qui contra hieruſalem tunc venturus erat
dicens. Nunc ꝙ iſrabel propter peccatuꝫ quod ſuperauit
in anguſtia exiſtit. Tu ſcꝫ filia chaldeorũ ab hoſte tuo ſtipa
ta: letaberis. hoc eſt letari potes. nũc eniꝫ in ponẽdo ſuper
nos obſidionẽ quam poſuiſti: appetitui tuo ſatiſfacies. Hu
ius autem cauſa eſt: o inimice: quia in virga percutient ſuꝑ
maxillã iudicem iſrabel. hoc eſt pro eo ꝙ iudices ſuos iſra
hel deridendo ſuper maxillam ꝑcutierunt: victoriam hanc
ſuper nos habebis. ¶Et tu bethlehem effrata
et reliqua. Hec prophetia vſqꝫ ad partem illam. Et erit iſte
pax excluſiue: in ſuperioribus declarata eſt. fuit eniꝫ prime
partis prophetia decima: vbi ad partes iſtas circumſtantã
tes declarandas animum meum non appuli. propterea qꝛ
ad partem hanc ſecundam. vt vidiſtis pertinent. Deſcẽ
dens autem nunc ad partẽ illã dicentẽ. Et erit iſte pax ⁊ re
liqua. dico doctores veſtros ipſam ſic exponere. nam Ra
bi dauid eã ad meſſiam referẽdo. inqt. Et erit iſte pax loco
enim metus quo in pñti metuẽtes ſumus. de aſſirio qñ ve
nit in terrã noſtrã: et qñ calcat in domibus noſtris. iſte ſcꝫ
meſſias erit nobis pax: ita ꝙ inimicũ vltra ñ timebim⁹. ſic

ctit autem ſententiam dicendo ꝙ pacis cauſa erit: eo quia cum gentibus pacē loquetur. Facietqꝫ ꝙ inimicus in terram iſrabel non veniet. Et caſu quo tunc veniret: prout bodierno die rex aſſiriorum facit: ſuſcitabimus ſuper eū ſeptē paſtores: et octo primates hominum qui illis obſtabūt: eūqꝫ cōuincent: ita ꝙ tute viuemus. Hi quidem paſtores et primates: duces et principes meſſie regis erunt. Nominauit autem eos ſub hoc numero ſeptem et octo. eo quia numerus multitudinis ſignificatiu⁹ exiſtit: et eſt q̄ſi plures ⁊ plures diceret. Rabi vero ſalomon loquitur hic ac ſi. Et erit hec pax propheta dixiſſet. inquit enim. Et erit hec pax integra ſcilicet ⁊ firma abſqꝫ interruptione aſſirij cum venerit in terram noſtram .i. ſi tunc ſicut nunc: in terram noſtraꝫ venire contigerit. ſuſcit. bimus enim ſuper eum ſepteꝫ paſtores et octo primates hominum: quos in libro quodam vocato ſota: doctores thalmut nominaſſe dicit. ſed pro dicti eorum verificatione aſſerit rationem ſe non videre. Et confringent terram aſſur in gladio: ⁊ terram nembrot in frameis ſuis. paſtores ſcilicet ⁊ principes iſti. eoruꝫ eniꝫ potentia illas ſuis armis expugnabunt. nominauit autem has duas gentes ſolummodo. quia iſte due hieruſalem deſtruxerunt. Et liberabit ab aſſur cum venerit in terram noſtraꝫ ac ſi diceret. Et liberabit meſſias iſte nos ab aſſur: interficiendo ipſum: ⁊ hoc propterea. quia venit in terram noſtraꝫ Et erunt reliquie iacob in medio populorum multorū quaſi ros a domino: ⁊ quaſi ſtilla ſuper herbam: que non expectat virum: ⁊ non preſtolatur filios hominum. Super hac pte dicūt veſtri ꝙ reliquie iacob: que p⁹ purificatioꝫ in eis factā remanebūt. erunt in medio populorū multorum: qui ſuper hieruſalem cum gog congregabuntur quaſi ros qui non ab homine: ſed a deo tantum expectatur. Nam quemadmoduꝫ ros ⁊ ſtilla non niſi a deo expectātur ſic ⁊ iſrael

Rabi ſalomon

Rabi dauid

tempore illo non niſi in dominum ſperabit: qui ab illa mul-
titudine populorum ipſum ſaluare poterit. Et erunt relique
iacob in gẽtibus in medio populorum multorum quaſi leo
in iumẽtis ſiluarum. ⁊ quaſi catulus leonis in gregibus pe
corum qui cum tranſierit ⁊ cõculcauerit ⁊ ceperit: nõ ẽ q̄ eru
at. Hanc ſimilitudinem dicunt veſtri ante exerciti gog de-
ſtructionem in vobis verificandã eſſe. ex quo aſſerunt eſſe
deſtructionem illam per vos fiendam qui inter populos il
los quaſi leo ⁊ catulus eritis. quemadmoduꝫ enim anima
lia cunta ſiluarum ab iſtis cõculcantur: ſic ⁊ vos populos
illos vſq; ad vltimum deſtructis. pro quo ſubdit Et exalta
bitur manus tua ſuper hoſtes tuos ⁊ reliqua. Et erit in die
illa dicit dominus: Auferam equos tuos de medio tui: ⁊
diſperdam quadrigas tuas. hoc dictum dicunt veſtri poſt
bellum gog verificandum eſſe. tunc enim equis ⁊ quadri-
gis non indigebitis; quia in pace ⁊ tranquillitate manebitis
Qua etiam de cauſa ciuitates terre tue perdam. ⁊ omnes
Doctores thalmut. — munitiones tuas deſtruam. ¶ Doctores autem thalmut
dicunt q̄ hec ſic deus faciet: propterea quia ſalubrius eſt
in villis q̄ꝫ in ciuitatibus morari. Et auferam maleficia de
manu tua: ⁊ augures non erunt tibi. eo quia ad bene viuen
dum eos reducam. ⁊ perdere faciam ſculptilia tua: ⁊ ſtatu-
as tuas de medio tui ⁊ non adorabis vltra: ⁊ reliqua que
nota ſunt. dicunt autem clauſulã illam Et conteram ciuita
tes tuas poſſe aut pro proprijs ciuitatibꝰ intelligi. aut pro
inimicis. Nam dictio illa gareba hebraice vtrumq; ſignifi
catum habere poteſt. Et faciaꝫ in furore ⁊ indignatione in
omnibus gentibus que non audiuerunt hoc eſt que legem
Confutatio eorum. — meam non receperunt. ¶ Hec igitur ſunt iudei viri que
ſuper hac prophetia doctores veſtri aiunt. Quorum dicta
ſi bene conſiderabitis: nõ dubito quod ſicut ego de eis ſen
tio ita et vos ſentietis. Ut autem ad hoc vobis viam ape-

riam volo: dei inuocato auxilio: per aliquas notiores ipſorum partes ſermocinando diſcurramus. quibus etiam ſpero vos magis diſpoſitos reddere: ad veram prophetie ſententiam: que poſtea vobis occurret: recipiendã. ibiq; q̃ plurime partes que hoc diſcurſu non tangentur: aperte patebunt. Dico itaq; q̄ per id quod ſuper ea parte Erit mõs domus domini a veſtris dicitur: habetur expreſſe qualiter tempore conuerſionis veſtre erit ad ſeruitia vnius dei vniuerſalis gentium conuerſio. quod quidem etiam ſuper parte illa Et properabunt gentes multe ⁊ reliqua replicant. Cuius contrarium aſſerunt per eam particulam Quia omnes populi ambulabũt vnuſquiſq; in nomine dei ſui quemadmodum loco ſuo manifeſte patet. vbi etiã per ſubſequẽtia verba dicentia Nos autẽ ambulabimus in nomine domini dei noſtri in eternum: aliũ errorem patefaciunt. dicũt enim q̄ q̃uis de terra ſua iudei captiui ſint: nõ ꝓpter hoc deo alieno ſeruiẽt. Ex quo de veſtra in hac captiuitate cõſtantia ſe iactare volunt. Vos tamen ſcitis quia de tempore illo: cum perfectam notitiam veritatis habebitis: verba illa determinate loquuntur. Cumq; clauſulam illam Congregabo claudicantem volunt eo modo quo dicũt pro iſrahel intelligi eos. Aliqua ratione moueri non video. licet. enim de veſtra claudicatione ibi propheta loquatur: nõ tamen ad ſenſum per eos aſſignarum loqui potuit. Nã ſi ꝑ corporali lapſu exemplum propheta dare voluiſſet: id cum alio genere morbi magis corporeo explicaſſet. Unde q̄ d̄ ſpiritali claudicatione locutus ſit: quemadmodũ ſuo loco deo duce patebit dicere conuẽientius eſt. Conſiderate inſuper obſecro quot vijs partem illam Nunc quare vlulas vlulatu ⁊ reliqua peruertere conantur. Nã rabi dauid remouet eam litterã he que dictioni illi meleh latine rex apponitur. que quidem he apud hebraicã linguam he haſce Confutatio rabi dauid

la nuncupatur. ⁊ idez ꝙ nunqd latine ſignificat. ipſe tamen prophetam affirmatiue loqui vult quaſi Rex non eſt in te abſolute dicert. Et non obſtante ꝙ totum reſiduum ꝓphetie quemadmoduz ſuo loco videbitis admiratiue loquitur Nec nō ⁊ dictionē illam im hebraice latine ſi que ꝙ ponitur clauſule ille: Cōſiliarius tuus periit. remouet. Et vltra hec dictionem illam periit amouet. Ex altera quoqꝫ parte ſuper verbis ꝓphetie verba multa ſuperaddit. que ſi bene conſiderentur ſenſui prophetie conſentanea minime iudicabuntur.

Confutatio rabi ſalomonis.

¶ Pari quoqꝫ modo ⁊ rabi ſalomonis expoſitio praua dicit poteſt. quoniā terminis illis Quare vlulas vlulatu. proprium ⁊ verum ſignificatum non dat. Scitis enim ꝙ ſecundum ipſum lammia taregireag propheta dixiſſet. Unde parte vna prophetie peruerſa ad aliam inſufficiēter exponendum neceſſario coguntur. Nam ſubſequentem partem dicentem Doles ⁊ ſatagis filia ſyon ⁊ reliqua: imperatiue exponunt. Ubi etiaz adictiones plures faciunt: que tamen cum omnibus illis nō bene aptatur: prout de ſe patet quemadmodum etiam vera expoſitione clarius manifeſtabitur. Et hoc proceſſu procedentes ſuper ea parte dicente Nunc circundaberis filia digna circundari ⁊ reliqua. ſuaz peruerſam opinionem rabi dauid clarius oſtendit. Naz id quod ſuper ea dicit: ſenſui prophetie conſentaneum minime eſt. non obſtante ꝙ clauſulam illam dicentem ſingulariter Judicez iſrael: ipſe in plurali iudices legit.

Confutatio rabi dauid

Confutatio rabi ſalomonis.

¶ Opinio autem rabi ſalomonis ſuper parte hac ⁊ ſi eam dictionem iudicē etiaz ipſe in plurali accipiat. attribuatqꝫ dictum illud Nunc circumdaberis ⁊ reliqua. chaldeorum hoſti: eſt tamen ſuper reſiduo prophetie veritati magis cōſona prout ſuo loco deo duce patebit. vbi etiaz intelligetis propter qd prophetia hec de aduētu meſſie videlicet Et tu betlez efrata hic a propheta interpoſita fuit, qualemqꝫ inter ſe colligā

tiam habeant. necnon ⁊ in qbus prophetie partibus veſtri veritati adherent: ibi videbitis. Sed pſentis pphetie pceſſuz ſequẽdo dico doctores veſtros in eo ſic ſe gerere ꝙ miror immo neſcio quo vultu talia calamo ſcribere preſumpſerunt. Dicunt. n. ꝙ reliquie iacob que poſt eius purificationem remanebunt: erũt in medio populorum cuz gog venientium quaſi ros a dño. Pari quoqꝫ modo dicũt ꝙ quaſi leo in iumẽtis ſiluaꝝ tunc erũt. ita ꝙ populos illos vltima deſtructione deſtruẽt. dicũt pterea eaꝫ ſimilitudinẽ de rore ⁊ ſtilla pphetaꝫ pphecisſe. qꝛ quẽadmodũ he nõ niſi a deo ſperantur. ſic ⁊ vos eo tpe non in alium ꝙ̃ in deuz ſperabitis. Partẽ inſup illã dicẽtem Et erit in die illa dicit dñs: auferaz equos tuos de medio tui: ⁊ reliqua. dicũt poſt belluz gog verificandã eſſe. vbi ẽt fabulã illã doctoꝝ thalmut de aeris bonitate recitant. primi aũt dicti eoꝝ in ſufficiẽtia ex eo patet: qꝛ ſicut p ezechielez zachariã ⁊ alios pphetas habeť: purificatio vr̃a bello gog finito erit. Jnqt. n. ezechiel vt ſuo loco vidiſtis Propterea hec dicit dñs Nunc reducam captiuitatẽ iacob. qđ dictũ ruina gog expleta explicať Et zacharias Sed ⁊ iudas pugnabit aduerſus hieruſalez. ex quibus colligiť: manifeſte ꝙ durante bello purificati nõ eritis. immo: quẽadmodum ẽt vr̃i concedunt: maloꝝ inter vos exiſtentium in bello illo ꝯſumptio fiet. ita ꝙ poſt illud remanentes electi ⁊ purificati erũt. pro quibus ppheta dicit ꝙ quaſi ros a dño in medio populoꝛuz multoꝝ erũt. et p hos populos de veniẽtibꝰ cũ gog dicere minime põt: cũ ipſoꝝ tpe iudei purificati nõdũ erũt. ſed de alijs populis q tanꝙ̃ electi ⁊ ſalui poſt bellũ illud remanebũt. Nec gentiũ gog deſtructio p iudeoꝝ manꝰ quẽadmoduz p partẽ ſcđm vr̃i aiũt: fiẽda erit. Per oẽs. n. pphetas habemꝰ ꝯſtructionẽ illã miraculoſe p deuz fiendã eſſe peſte. ſ. ⁊ fame fulguribꝰ ⁊ lapidibꝰ ⁊ cũ gladio vniuſcuiuſqꝫ in fratrẽ ſuũ. Deinde cũ dicũt ſequentem partem eſſe poſt bellum gog intel-

ligendam. qua ratione moueatur neſcio. cum diſcurſus ille totus a principio dicente. Et erunt reliquie iacob ⁊ reliq̃. vſq; ad finem. ad diem vnum referatur. Non eſt igitur maior ratio in prima parte q̃ in ſecunda: vt poſſit ad tempus illud magis referri. Sed ſi vna poſt bellum gog verificanda eſt. ⁊ alia omnino eodem tempore eſſet verificanda. Et econtra: ſi ante bellum vna: ⁊ alia ſimiliter. Vos autem ſi eorum inſufficientiam cognoſcere vultis: animaduertite ꝙ nõ videntes ſe intellectui prophetie ſatiſfacere. ad fabulas thalmut reducuntur. dicendo perditionem ciuitatuȝ ⁊ propheta predictam eſſe pro conſeruatione ſanitatis veſtre fiendã. Et hoc quidem contingit: quia ſicut ſpiritus ab eis longe eſt. ſic ⁊ ipſi ab eo longe ſunt. Non enim qui de terra ẽ ⁊ gratia priuatus: ſpiritualia capere poteſt. De numero quorum preſens pars vtiq; exiſtit: quemadmodum ſuo loco deo fauente: indubitate intelligetis. vbi etiam vos videre faciam qualiter ſuper quadam clauſula Rabi David vt id ꝑ dicta ſua innueret: ſe conduxerit.

Catholica expoſitio

¶ Ego igitur prophetiam ſuo ſenſu declarando. dico ꝙ eius proceſſus vltra id quod veſtri dicunt: ſe adhuc extendit. Includit enim partem quam excludunt vſq; ibi. Et intrinſecus ambulare cum deo tuo; quemadmodum per ſequentia certificabitur. nam volens deus hic per prophetã veſtram poſt antichriſti bellũ per ſui gratiam redẽptionẽ ꝓdicere. vbi pro quodam myſterio quod intelligetis: xpi aduentũ interpoſuit. attẽto ꝙ talis reductio poſt longum tẽpus fiẽda erat: q2 in nouiſſimo dieꝝ ꝑut ipẽ aſſerit. Idcirco q̃ſi cũ ſanctis patriarchis ſe excuſaret. oñdẽdo q̃lr id ex mera ingratitudĩe a vobis met ꝓceſſerit. finito p̃ncipali diſcurſu verba illa ꝓtulit. Principale itaq; myſteriũ agrediẽſ ingt. Et erit ĩnouiſſimo dieꝝ. h̃ ẽ pꝰ bellũ antixpi. d q̃. xxviij Ezeci. In nouiſſimo ãnoꝝ vẽieſ. dixit. Erit mõs domꝰ dñi

preparatus in vertice montium. aut materialiter: quia non eſt impoſſibile apud deum omne verbum. aut methaphoꝛi ce propter id ꝙ gentes multe ad ipſuꝫ confluent. a quibus vt veſtri aiunt exaltabitur. Quōcunqꝫ autem intelligatur: intentio prophete eſt oſtēdere nobis ꝙ gentes multe: que Quia de ſyon egreſſa eſt lex: ⁊ verbum domini de hieruſalem vſqꝫ tunc non cognouerunt: tempoꝛe illo ꝓphetabunt ⁊ adinuicem dicent. Venite aſcendamus ad montem dñi ⁊ reliqua. Ubi modum loquēdi prophete animaduertere debemus dicentis: quia de ſyon egredietur lex: ⁊ verbum domini de hieruſalem. Quam clauſulaꝫ veſtri exponendo pro verbo domini mandatuꝫ intelligunt: dicētes: Quia lex ⁊ mandatuꝫ domini de ſyon egredietur. Cum autem in antiqua lege mandata ⁊ precepta contineantur: non dubitaꝛ ꝙ non de illa lege: neqꝫ de mandatis in ipſa contentis propheta loquitur: ſed de noua lege per chꝛiſtum datam que in hieruſalem. pꝛout verificatuꝫ eſt: dāda erat. De qua hieremias ⁊ alij pꝛophete mentioneꝫ faciunt. Ego pro verbo domini verbum illud quod caro factuꝫ eſt: ſignificare intēdit. Ad quod verbum refertur dictum illud immediate ſequens dicens Et iudicabit inter populos multos: vbi veſtri dicūt. Et iudicabit qui iudicaturus erit ſcilicet meſſias qui hū vtiqꝫ dicerent: ſi de vero meſſia chꝛiſto hieſu intelligerēt. Ipſe enim qui verus meſſias eſt: ſuper populos omnes tūc dominabitur: quia ipſum eſſe verum deuꝫ omnes cognoſcent. Quos etiam modo tali coꝛripiet: ꝙ inſtrumentis bellicoſis amplius non indigebunt. Erūt enim ſic in pace continua ⁊ trāquillitate: ꝙ gladios ſuos in vomeres cōcident: vireꝗ ſubtus vitem ſuam ⁊ ficum abſqꝫ timoꝛe ſedebunt. Quia omnes populi ambulabunt: vnuſquiſqꝫ in nomine dei ſui. Hoc dictuꝫ de virtute ſermonis ⁊ eo mō quo veſtri illud aptant: falſum eſſet: nam ⁊per pꝛophetam ⁊ per

veſtros affirmatur ſupra: ꝙ omnes populi cognoſcent tūc verum deum: ⁊ illi ſeruient. prout etiā omnes alij prophete predicunt. Si igitur verba iſta ſic intelligenda eſſent: ⁊ ſibiipſi ⁊ omnibus alijs prophetis propheta cōtradiceret vnde volēs onchelos hoc incōueniēs fugere dicit. Quia omnes populi qui tunc peribunt: pro eo qꝛ in nomine dei ſui ambulauerīt pibūt. Pro q̄ animaduertendū eſt: quemadmodum vos non ignorare ſcio: ꝙ verba hec ſecundum ꝙ hebraica littera ſonant: q̄uis illud ſignificatū quod per latinam traſlationē oſtenditur habeant. poſſunt tamen eo modo etiam interpretari quo proprius prophete intellectus habebitur. Scitis. n. dictionē illam chi hebraice quādo ſepenumero latine ſignificare: quemadmodum exodi. xxiij. habetur: ex ea parte dicēte: chi tirre hamor ſonaaba rouez tabat maſſao. Latine quando videris aſinum odientis te iacere ſub onere ſuo. Accepto igitur chi loco iſto eodē modo: prout prophete intentio certe fuit: erunt verba hec latine ſic legenda: quando omnes populi ambularēt vnuſq̄ſq; in nomine dei ſui. Per que verba omnimodam perfectionem veſtram que tunc in veritatem cognoſcendo erit: propheta predicere vult. Poſtq̄. n. narrauerat populos oēs tunc deum cognoſcere debere: volēs oſtendere ꝙ non ꝑpter hoc ꝙ alij populi id faciant: vos illā perfectionē habebitis: ſed per dei gratiā ex particulari aſpectu vt infra oſtēdit. Inquit. quando omnes populi ambularent vnuſquiſq; in nomine dei ſui ⁊ nos ambulabim⁹ in nomine domini di noſtri in ſeculum ſeculi. quaſi diceret: poſito pro nō vero ꝙ omnes alij populi in nomine dei ſui vero deo non cognito ambularēt. Attamen nos nō ſic faciem⁹: ſed in nomine dn̄i dei noſtri in eternū ambulabimus. Cuius cauſam aſſignando propheta immediate ſequitur. In die illa ait dn̄s Con

gregabo claudicantē ⁊ reliqua. Per que oſtēdere vult: ꝙ tpe illo ſui gratia ⁊ miſericordia deus te congregabit: que vſqꝫ tūc ſup fide ſua ⁊ veritate claudicaſti: myſteria. ſ. incarnationis trinitatis ⁊ reſurrectionis ⁊ alia a prophetis p̄dicta capere nō potēs. De quo hieremias ēt ſupra menſionē fecit: cū dixit. Uſquequo pplexa eris filia rebellis eo quia creauit deus nouū ſup terra femina circūdabit viruꝫ. Et ſophonias capi. vlti. ēt inquit. Et ſaluabo claudicanteꝫ: ⁊ eā que eiecta fuerat congregabo. Certū eſt. n. quēadmodum per ſuperiora viſum eſt: ꝙ nō pro alio niſi pro peccato iſto eiecti fuiſtis eſtis ⁊ vſque tunc eritis. Eo aūt tempore faciet deus vt veritatis notitiam habeatis: ita ꝙ in monte ſyō ex tunc vſqꝫ in eternuꝫ ſuper vos regnabit: ⁊ a vobis tāqꝫ verus meſſias deus ⁊ homo cognitus erit. Pro cuius rei certitudine ad hieruſalē ſermonem propheta vertit. dicitqꝫ Et tu turris gregis turris filie ſyon vſqꝫ ad te veniet: ⁊ venit poteſtas prima regnum filie hieruſalem. Ubi eius modus loquendi conſiderandus eſt. cum dicit Uſqꝫ ad te veniet: ⁊ venit: nam licet rei corroborationi id veſtri attribuant. Debemus tamen modum corroborationis ⁊ fundamentum certitudinis intelligere. Certificatur enim hieruſalem per prophetam ſuper ſibi promiſſis hoc loquēdi modo. Nam cum primum aduentum regni huius per prophetas predicatum verificatum viderit: poterit abſqꝫ dubio ſuper ſecundo aduentu certificari. Et hoc eſt qđ dicit: Uſqꝫ ad te veniet ⁊ venit: quaſi diceret vſqꝫ ad te iterū veniet: ſicut iam venit. Et Quod de meſſie regno ꝓphetia loquat: ex ipſamet aperte habetur: ⁊ doctores vſi precipue onchelos in hoc cōſentiūt. Cuꝫ aūt ꝓpter vicinā deſtructioneꝫ a caldeis fiēdā: efficaciori cōſolatione hieruſalē indigeret: ſequit ꝓpheta dicere. Nūc q̄re vlulas vlulatu. ſ. tu hieruſalē

quaſi non credens in hijs que tibi pollicentur: Nunquid rex non eſt in te: an conſiliarius tuus perijt quaſi diceret. Credis ne me ſic impotētē eſſe vt ea que tibi promitto obſeruare non poſſiz. Quia comprehendit te dolor ſicut parturientem: Et ſi tu filia ſyon doles ⁊ ſatagis quaſi parturiens: eo quia nunc egredieris de ciuitate ⁊ venies vſq ad babylonem: dico tibi ꝙ nec propter hoc debes de promiſſis ſpem amittere. immo erit iſtud tibi ſignum futurorum magis certificatiuum. cum videbis ꝙ ibi. i. inde liberaberis ⁊ de manu inimicorum tuorum te deus redimet. Sed ad antichriſti myſteriū rediens propheta inquit. Et nunc congregate ſunt ad te gentes multe ⁊ reliqua. Ubi hac dictione nunc pro maiori rei certitudine: vt veſtri aiunt: propheta vſus eſt: immo dico vobis ꝙ ſuper parte hac tota veſtri ſe bene gererent: ſi illi ad quod dicta referuntur: ipſaz attribuerent. intelligunt enim pro clauſula illa filia ſyon iudeos tantummodo que pro tota congregatione fideliū que poſt antichriſti ruinam purificata remanebit: a propheta explicata fuit. quam congregationem dixit propheta: Et ſanctificabis domino rapinas eorum: ⁊ fortitudinem eorum dn̄o vniuerſe terre. Et deinde aſſignans propheta cauſam quare eo tempore hieruſalem a predictis gētibus circūdari ſic debebat: ſubſequenter ait. Nunc circundaberis filia digna circundari: ⁊ reliqua inter que ſe ipſum includit: dicendo. Obſidionem poſuit ſuper nos: eo quia de iudeis loquebatur: d̓ qua gēte ⁊ ipſe erat. Dicit itaq nunc. i. tunc antichriſti tp̄e: vt rabi dauid ait: tu. ſ. filia ſyō q̄ filia digna circūcidi es a predicto hoſte circundaberis. necnon. Et obſidionez poſuit. i. ponet ſuper nos antichriſtus ille. propterea quia filij tui in virga percutient ſuper maxillam iudicem iſrael. ſ. chriſtum hieſum: ⁊ vt intelligerent ꝙ de ipſo loquebatur immediate propheta inquit. Et tu betlem efrata ⁊ ſi mini-

ma es in millibus iude: ex te mihi egredietur qui ſit domi-
natior in iſrahel. Quam quidem prophetiam vſqꝫ ad partē
illam dicentem Et erit iſte pax excluſiue in prima principa-
li parte bene declaratā habuiſtis. Ab iſta vero parte vſqꝫ
ad illam dicentē Et erunt reliquie iacob. rabi dauid bene
ſe habet dempta clauſula illa prima. ſ. Et erit iſte pax: que
de meſſia hieſu loquitur qui ipſa pax in abſtracto fuit ſicut
propheta predicat. Et illa. ſ. Et ſuſcitabimus ſuper eā ſep
tem paſtores ⁊ octo primates hominum. Quam ad apoſto
los alioſqꝫ beatos ſicut decet non refert. Certum eſt enim
ꝙ ex verbis iſtis propheta nil aliud ſignificare vult niſi ꝙ
per chriſtum primo ⁊ ſecundo per iſtos: a cunctis inimicis
⁊ hoſtibus tempore illo iudei liberi ⁊ tuti erunt. Et cū ad
ſtatum illum ex dei gratia ſolummodo peruenietis: teſte ꝓ
pheta ipſo apud libri finem dicente: Quis deus ſimilis tui
qui aufers iniquitatem ⁊ tranſis peccatum reliquiarū here
ditatis tue. Jccirco. ſubſequenter hic ait. Et erunt reliquie
iacob in medio populorum multorum quaſi ros a domino
⁊ reliqua. Uolens ex eis notificare quod quemadmodū
ros ⁊ ſtilla non niſi a deo expectantur: ſic nō expectabitur
tunc ꝙ inter alias gentes que ſub xp̄i fide vſqꝫ tunc vixe-
runt: vos enumerandi eſſetis: attenta grauitate peccati ve
ſtri: niſi a deo illud procederet qui iniquitati veſtre ſua mi
ſericordia propitiabitur: ⁊ peccati veſtri non memorabitur
amplius. Cuius virtute reliquie ille ſuper omnes intrinſe
cos inimicos a quibus a recta via diuerti poſſent: vim ha-
bebunt. Pro cuius intellectu totū hunc diſcurſū prophe-
ta explicauit. Nam cum non virtute armorum: Sed ex dei
gratia dumtaxat ſalus veſtra acquirenda ſit: nec fortitudi-
ne ciuitatum ⁊ locorū ſit perſeueranda: non poſſunt verba
ſua niſi ſpiritualiter interpretari: prout etiam ꝑ aliquas par
tes ipſemet manifeſte oſtendit: Jnquit enim. Et auferā ma

leficia de manu tua: ⁊ euellam lucos tuos de medio tui: ⁊
conteram inimicos tuos. Que omnes ad ſpiritualem inimi
cum referuntur: ita ꝙ innuere vult propheta: ꝙ reliquie ia
cob que in gentibus hoc eſt chriſtianis tunc exiſtētibus re
manebunt: Quaſi leo in iumentis ſiluaruȝ erunt. Inimico
enim inuito. ſ. diabolo ſalutē cum illis proſequentur: ⁊ hac
de cauſa propheta dixit: Et exaltabitˀ manus tua ſuper ho
ſtes tuos: Et omnes inimici tui interibūt. Cumqȝ reliquie
ille in eo propoſito perſeuerare debeant: eo quia tēptator
ſuper eos poteſtatem non habebit. conſequenter prophe
ta ait. Et erit in die illa dicit dominus: tanferam maleficia
de manu tua ⁊ reliqua; que ad eundē ſignificatū oīa redu
cuntur. Quo etiam intellectu dictio illa Gareba: latine ci
uitates tuas de inimicis prout veſtri aiunt: intelligēda erit
Et ꝙ particula illa dicens: Et erunt reliquie iacob in gen
tibus: ſit ad gentes que in fide xpi vixerunt: attribuenda.
Oſtendit propheta per ſuam concluſionē dicentem Et fa
ciam in furore: ⁊ in dignatione vltionē in gentibus: que nō
audiuerunt. Quod dictum ſicut a rabi dauid exponitˀ intel
ligēdum eſt videlicet Et faciā in furore vltionem in gētibꝰ:
que non audierunt: nec receperunt legē dei p̱ xp̄m hieſum
datam. Cum autem omnia bona hec propter promiſſio
nē antiq̄s patriarchis factam deus vobiſcum faciet. Ideo
quaſi in ſcrutinium vobiſcum veniret: oſtendendo dilectio
nē qua veſtri ſemper affectus eſt: ⁊ in eius remuneratoneȝ
immēſaȝ veſtraȝ ingratitudinē. illis innocatis ꝓpheta talia
fatˀ ſurge contempne iudicium aduerſum mōtes: ⁊ audiant
colles vocem tuam: quia lis eſt domino cum populo ſuo:
⁊ cum iſrahel in ſcrutinium venit. Ubi per montes: quem
admodum rabi ionataȝ ⁊ rabi ſalomon aiunt: patriarchas
intelligit. ⁊ p̱ colles matres beatas Patriarcharū vxores

Et deinde ad ſcrutinium veniens inquit. Popule meus quid feci tibi: aut quid moleſtus fui tibi: reſponde mihi. quaſi diceret. Non potes ſuper malo vno de me conqueri immo potius infinita bona a me recepiſti. Que quidem bona recitando ſubdit Quia eduxi te de terra egipti: ⁊ de domo ſeruientium liberaui te. Jbi enim prout rabi Dauid ait ſeruis ſeruiebas. Nam egiptus de cham deſcendit cui per Noe geneſis. xviiij. dictũ fuit: ſeruus ſeruoꝝ erit fratribus ſuis. Et poſtq̃ te de manu illoꝝ eduxi miſi ante faciem tuam Moyſen. Aaron. ⁊ Mariam ut tibi redemptiõem euãgeliſarent. Et ultra hec memento queſo popule meus quid cogitauerit contra te Balac rex Moab: ⁊ quid reſpõderit ei Balaam filius Peor de Sethim uſq; ad Galgalam ut cognoſceres iuſticias domini: quante. ſ. tecum fuerunt. Nõ enim reſponſum illud quod dedit balaam dediſſet niſi de indignatione mea contra eum veritus fuiſſet. ⁊ quamuis propter peccatum quod ibi commiſiſti: Quemadmodum rabi Dauid ait filius perditionis fuiſſes: non ꝓpter hoc dereliqui te ſub poteſtate maledictionis illius. Sed cum morte tantummodo quorũdam veſtrorum peccatum illud vobis remiſi. Pari quoq; modo memento quanta in Galgala tecum feci quando Jordanem ſicco pede tranſiſti: ⁊ cuncta alia per hiſtorias ordine ſuo recitata memento. Et ſi dices quid dignum offeram domino quo ei ſatiſfaciam: curuabone genu illi aut holocauſtomata ⁊ vitulos anniculos ſibi offeram: ita ꝙ cum hijs ei placeam. dico ꝙ non. hijs enim dominus non placatur. ⁊ ſi cum millibus arietum aut multis millibus hircorum pinguium coram eo vos repreſentaretis. Jmmo plus dico vobis: ꝙ ſi tuum primogenitũ quez ſuper omnia amas: pro ſcelere tuo ſibi dares: nihil tibi valeret. Attenta grauitate peccati quod ꝯtra eum cõmiſiſti. nec

etiam hec ſunt que deus a te querit. Sed id quod bonum eſſet facere ⁊ quod dñs a te requirit indicauit tibi hō ſcilicet xp̄s hieſus q; humanitate aſſumpta tecū cōuerſatus eſt propheta dicente Indicauit tibi homo quid bonum eſſet: ⁊ quid dñs requirat a te. Et illud quod indicauit vtiq; eſt Facere iudiciū ⁊ diligere miſericordiam: ⁊ intrinſecus ambulare cum deo tuo hoc eſt toto corde ⁊ anima non apparenter: prout rabi dauid ait: ⁊ bene. ¶ Quod autem hec

Concordia cuȝ euāgelio

talia a xp̄o hieſu predicata fuerit: per euangelia cunta teſtimonium habemus. quēadmodum. n. veſtri hic aiunt: ⁊ ea que cum deo et que cum proximo obſeruāda ſunt: his verbis continentur. Nam pro pertinentibus ad proximum dixit: facere iudicium ⁊ diligere miſericordiam. pro pertinentibus vero ad deum Et intrinſecus ambulare cuȝ deo tuo

Matheus.

inquit. Que ambo mathei xxij. a xp̄o hieſu ſub hijs verbis expreſſa fuerunt. videlicet Dilige dominuȝ deum tuum in toto corde tuo ⁊ tota anima tua: ⁊ proximū tuuȝ ſicut teipſum. Non obſtante ꝙ cuncta verba ſua circa aliud q̄ȝ circa dilectionem dei: ⁊ proximi charitatem ⁊ miſericordiā principaliter non verſantur. Vos autem ſi audiendi aures haberetis: non dubito ꝙ ex verbis prophete huius colligeretis eſſe per nouam legem qua hec predicta precipiūtur: antiquam amittendaȝ que holocauſtis ⁊ alijs cerimonijs in figuram futurorum myſteriorum vtebatur.

Prophetia Nona.

Zacharias qui conuerſionem veſtram de qua in preſenti agitur: hoc ſuo libro breuibus verbis multipharie tetigit. in vltimo ſui longū ſuper
5
ea ſermonem facit. Inquit. enim capitulo. xi.

Latina littera.

Apri libane portas tuas: ⁊ comedat ignis cedros tuas: vlula abies quia cecidit cedrus: quoniā magnifici vaſtati ſunt

vlulate quercus baſan qm̄ ſucciſus ē ſaltus munit⁹. Vox vlulatus paſtoꝝ q2 vaſtata ē magnificẽtia coꝝ: vox rugit⁹ leonū: qm̄ vaſtata ē ſupbia iordanis. Hec dicit dn̄s de⁹ me us. Paſcẽdo pecora occiſiōis: q̄ redẽptorẽ eoꝝ occident. ⁊ nō cōmittẽt culpā: ⁊ vẽdẽs eos dicet. bn̄dict⁹ dn̄s diueſ fact⁹ ſum: ⁊ paſcẽs ea nō parcet eis. Qm̄ nō parcā vltra ſu per habitantes terrā: dicit dn̄s. Ecce. n. ego tradā homīes vnūquēq3 in manu ꝓximi ſui. ⁊ in manu regis ſui: ⁊ conci dẽt terrā: ⁊ nō eruā de manu eoꝝ. Et paui pec⁹ occiſionis ꝑpter hoc o paupes gregis: ⁊ aſſumpti mihi duas v̄gas vnā vocaui mitē: ⁊ alterā vocaui que demolit: ⁊ paui pe cora. Et ſuccidi tres paſtores in menſe vno: ⁊ cōtracta eſt anima mea in eis. ſiquidē ⁊ aīa eoꝝ variauit in me. Et dixi Nō paſcā vos: que moritur: moriatur: ⁊ que ſucciditur ſuc cidat: ⁊ relique deuorent vnaqueq3 carnē proxime ſue. Et tuli virgā meā q̄ vocabat mitis: et abſcindi eam. vt irritu3 facerē fedus meū quod ꝑcuſſi cū omnib⁹ populis: ⁊ irritū deductū ē in die illa: ⁊ cognouerūt vere pauperes gregis qui expectabāt me: q2 verbū dn̄i ē. Et dixi ad eos. ſi bonu3 ē in oculis veſtris: afferte mercedem meā. ⁊ ſi nō ſinite. Et appenderunt mercedē meā triginta argenteos Et dixit do minus ad me. Proiice illud ad figulū magnū pretiū. quo appretiatus ſum ab eis: ⁊ tuli triginta argenteos: ⁊ proieci illos in domū dn̄i ad figulum. Et precidi virgā meā ſecun dam que demolitur appellatā: vt diſſoluerē germanitatem inter iudā: et iſrahel. Et dixit dn̄s ad me. Adhuc ſume tibi vas paſtoris ſtulti: quia. Ecce ego ſuſcitabo paſtorem ſup terra. qui derelicta non viſitabit. fetum non queret. ⁊ con tritā nō ſanabit: ⁊ ſtantem non enutriet: ⁊ carnem pinguis comedet. ⁊ vngulas earum diſſoluet. Ve paſtor idolū de relinquens gregem. gladius ſuper brachium eius: ⁊ ſup o culum dextrum eius. brachium eius ariditate ſiccabitur: ⁊

oculus dexter eius tenebreſcens obſcurabitur.

Capitulum.xij.

¶Onus verbi domini ſuper iſrahel. dicit dominus ex-
tẽdẽs celũ ⁊ fũdãs terrã: ⁊ fingẽs ſpm̃ hoīs ī eo Ecce ego
ponã hieruſalẽ vas amaritudīs oībus populis in circuitu.
ſꝫ ⁊ iuda erit ī obſidiõe ſup̄ hieruſalẽ. Et erit in die illa: po
nã hieruſalem lapidem oneris cunctis populis: oẽs qui le
uabunt eum conciſione lacerabuntur: ⁊ colligentur aduer-
ſus eam omnia regna terre. In die illa ait dominus percu
tiam omnẽ equũ in ſtuporem: ⁊ aſcenſorem eius in amen-
tiam: ⁊ ſuper domum iuda aperiam oculos meos: ⁊ omnẽ
equum populorum percutiam cecitate. Et dicẽt duces iu
de in corde ſuo. Confortentur mihi habitatores hieruſalẽ
in domino exercituum deo eorum. In die illa ponam du-
ces iuda: ſicut fornacẽ ignis in lignis: ⁊ ſicut faceꝫ ignis in
paleam: ⁊ deuorabunt ad dextram ⁊ ad ſiniſtram oẽs po-
pulos in circuitu et habitabitur hieruſalem rurſus in loco
ſuo in hieruſalem. Et ſaluabit dominus tabernacula iuda ī
primo: vt non magnifice glorietur domus dauid ⁊ gloria
habitantium hieruſalem ſuper iudam. In die illa proteget
dominus habitatores hieruſalem: ⁊ erit qui offenderit ex
eis in die illa: quaſi dauid: ⁊ dom⁹ dauid ſicut deus: ſicut
angelus domini in conſpectu eorum. Et erit in die illa que
ram contererre omnes gentes que venient contra hieruſa
lem: ⁊ effundam ſuper domum dauid: ⁊ ſuper habitatoreꝫ
hieruſalem ſpiritum gratie ⁊ precum: ⁊ aſpicient ad me quẽ
confixerunt: ⁊ plangent ſuper euꝫ planctu quaſi ſuper vni
genitum: ⁊ dolebunt ſuper eum: vt doleri ſolet in morte p̄-
mogeniti. In die illa magnus erit planctus in hieruſalem
ſicut plantus ad Remon in campo magedon. Et plangẽt
terre familie: ⁊ familie ſeorſum: familia domus dauid ſeor-

ſũ: ⁊ mulieres eoꝝ ſeorſũ. familie domus nathan ſeorſuz: et mulieres eorum ſeorſum: familia domus leui ſeorſuz: ⁊ mulieres eoꝝ ſeorſũ. familia ſemei ſeorſũ ⁊ mlieres eoꝝ ſeorſuz oẽs familie reliq̃. familie ⁊ familie ſeorſũ: ⁊ mulieres eoruz ſeorſũ.

Capitulum. xiij.

¶ In die illa erit fons patens domui dauid: ⁊ habitantibus hieruſalem propter peccatum ⁊ propter menſtruatã Et erit in die illa dicit dominus exercituum. Diſperdam nomina idolorum de terra: ⁊ non memorabuntur vltra: ꝓphetas quoqꝫ. Et ſpiritum immundum auferam de terra. Et erit cum prophetauerit quiſpiam vltra: dicent ei pater eius ⁊ mater qui genuerunt eum. Non viues: quia mendacium locutus es in nomine dei: ⁊ configent eum pater eius ⁊ mater genitores eius cum prophetauerit. Et erit in die illa confundentur prophete vnuſquiſqꝫ ex viſione ſua cum prophetauerit: nec operiẽtur vltra ſtola piloſa: vt mẽtiantur. Sed dicet. Non ſum propheta. homo enim agricola ego ſum: quoniã adam pecudiauit me ab adoleſcẽtia mea. Et dicetur ei. Quid ſunt plage iſte in medio manuũ tuarum: ⁊ dicet. His plagatus ſum in domo amicoruz meorum. framea ſuſcitare ſuper paſtorem meum. ⁊ ſuper virũ coherentem mihi dicit dominus exercituum. Percute paſtorem ⁊ diſpergentur oues. ⁊ conuertam manum meam ad paruulos. Et erit in vniuerſa terra: dicit domin[us]. Partes due in ea concidentur: ⁊ deficient. Et tertia pars relinquetur in ea. Et ducam tertiam partem per ignem. ⁊ purificabo eos ſicut purificatur argentuz: et ꝓbabo eos: ſicut probatur aurum: ipſe vocabit nomen meum. ⁊ ego exaudiam ipſum. dicam populus meus eſt. ⁊ ipſe dicet: domĩe deus meus.

Capitulum. xiiij.

¶Ecce dies dño veniet: ⁊ diuidentur ſpolia tua in me
dio tui. Et cõgregabo omnes gentes ad hieruſalem in pre
lium: ⁊ capiet ciuitas: ⁊ vaſtabunt domus: ⁊ mulieres vio
labuntur: ⁊ egredietur media ꝑs ciuitatis in captiuitatem:
⁊ reliquum populi non auferet ex vrbe. Et egredietur dñs
⁊ preliabitur ꝯtra gentes illas: ſicut preliatus eſt in die pre
lij. Et ſtabunt pedes eius in die illa ſuꝑ montem oliuarum
qui eſt cõtra hieruſalem ad orientem: ⁊ ſcindetur mons oli
uarum ex parte ſui ad orientem: ⁊ occidẽtem prerupto grã
di valde. Et eradicabit medium mõtis verſus aquilonem:
⁊ medium eius ad meridiem. Et fugietis ad vallem montiu-
um eoꝝ: qm̃ extendet ſe vallis montiũ uſqꝫ ad Azal: ⁊ fugi
etis ſicut fugiſtis a facie terremotus in diebus Ozie regis
iude: ⁊ veniet dñs deus meus omneſqꝫ ſancti tecũ. Et erit
in die illa non erit lux te nebuloſa ⁊ ꝯpacta. erit autẽ dies
vna nota dño non dies neqꝫ nox: ⁊ erit in tempore veſperi
lux. ⁊ erit in die illa exibũt aque viue de hieruſalem media
pars eaꝝ ad mare orientale ⁊ media eaꝝ ad mare occiden
tale: in eſtate ⁊ in hieme erit. Et erit dñs rex ſuper omnem
terram: in die illa erit dñs vnus ⁊ nomen eius vnum. Cir-
cũdabit vniuerſa terra ſicut planities a colle Remon ad au
ſtrum hieruſalem: ⁊ exaltabit ⁊ habitabit in loco ſuo a por
ta beniamin uſqꝫ ad locum porte prioris ⁊ uſqꝫ ad portam
angulorum: ⁊ a turri ananeel uſqꝫ ad torcularia regis. Et
habitabunt in ea ⁊ anathema non erit amplius: ſed habita-
bit hieruſalem ſecure. Et hec erit plaga qua percutiet dñs
omnes gentes que pugnauerunt verſus hieruſalem: tabeſ-
cet caro ſua ipſo ſtante ſuper pedibus ſuis: ⁊ oculi eius ta-
beſcent in foraminibus ſuis: ⁊ lingua ſua tabeſcet in ore eo
rum. In die illa erit tumulus dñi magnus in eis: ⁊ appre-
hendent vir manum ꝓximi ſui: ⁊ conſeret manus eius ſuꝑ
manum ꝓximi ſui: ⁊ etiam iudas pugnabit aduerſus hieru-

ſalem ⁊ congregabuntur diuitie omnium gentium in circui
tu: auruꝫ ⁊ argentum ⁊ veſtes multe ſatis. Et ſic erit ruina
equi muli cameli ⁊ aſini: omniumqꝫ iumentoꝝ que fuerint
in hoſtibus illis ſicut ruina hec. Et omnes qui reliqui fue-
rint de vniuerſis gentibus que venerunt contra hieruſaleꝫ
aſcendent ab anno in annum vt adorent regem dñs exerci
tuum: ⁊ celebrēt feſtiuitatem tabernaculoꝝ. Et erit qui nō
aſcēderint de familijs terre ad hieruſalem ut adorent regē
dominum exercituū: non erit ſuper eos himber. Qꝫ ⁊ ſi fami
lia egipti non aſcenderit: ⁊ non venerit: nec ſuper eos erit.
Sed erit ruina qua percutiet dñus omnes gentes: eo quia
non aſcenderunt ad celebrandum feſtiuitatem tabernaculo
rum. Hoc erit peccatum egipti ⁊ hoc peccatum omniū gen
tium que non aſcenderint ad celebrandam feſtiuitatem ta-
bernaculoꝝ. In die illa erit quod ſup̄ frenum equi eſt: ſanc
tum dño: ⁊ erunt olle in domo domini quaſi fuſcinule corā
altari. Et erit omnis olla in hieruſalem: ⁊ in iuda ſanctifica
ta domino exercituum: ⁊ venient omnes immolantes: ⁊ ſu
ment ex eis: ⁊ coquent in eis ⁊ non erit mercator ultra in
domo domini exercituum in die illo. ¶ Quoniam qui
dem ſuper hac ꝓphetia viri iudei doctores veſtri perplexi Iudeorum ex-poſitio
non parum ſunt: ita ut rabi Salomon fateri non erubeſcat
ſe plures ſuper ea opiniones vidiſſe quas concordare neſ-
cit. Idcirco ut eoꝝ inſufficiētia ſeu malitia vobis magis pa
teat. veritas quoqꝫ clarius eluceſcat. ipſoꝝ dicta recitando
modo tali procedam. Nam rabi ſalomonis expoſitiōem ad
lrām recitabo cui rabi ionate aliorumqꝫ antiquorum docto
rum opiniones annectam. poſt quod quicuid iſtorum dic-
tis per rabi dauid aut alios ſuperadditum inueniam: ut ni-
hil intactum remaneat: ſuo loco dei auxilio ſuppeditabo.
¶ Inquit itaqꝫ rabi Salomon ſup̄ terra iſrahel ⁊ ipſo iſra- Rabi ſalomon.
hel prophetiam exponens. Aperi libane portas tuas ⁊ co

medat ignis teipſum: Aſſimulauit.n. ꝓpheta terram iſrael libano q eſt ſaltus. Et reges ipſius aſſimilauit cedris: principes aūt abietibus que cedris equales non ſunt equiparauit. Alios vero gubernatores aſſimiliauit quercubus que minoris precij aliaꝝ ſunt. Et ſic de gradu in gradū deſcendendo ꝓpheta proceſſit. ¶ Sed rabi Jonatan dicit: ꝙ de regibus ⁊ magnatibus populoꝝ ꝓpheta locutus eſt.

Rabi Jonatan

Doctores thalmut.

Auctoritate tamen Thalmut aſſerit rabi ſalomon ꝓphetā ſuper ſecundi templi deſtructione prophetaſſe. Dicunt.n. ꝙ quadraginta annis ante templi deſtructiōem porte eius a ſeipſis aperiebanť: aduerſus quas rabi iohanā ben zachai locutus eſt. dicens Templum templū uſquequo te ipſum confundes: ſcio.n. finem tuum vaſtationem eſſe: ⁊ quia ſuꝑ te prophetauit zacharias filius ido cuȝ dixit: Aperi libane portas tuas ⁊ comedat ignis cedros tuos. ¶ Rabi dauid vero ſuper hoc principio dicit eſſe ſuper hac ꝓphetia opiniōes diuerſas: N.i aliqui expoſitores ad dominiū mechabeorum ruinam ipſam reducunt. Et aliqui ad ſecundi templi deſtructionem. alij vero ad regum populorum ruinam ipſam trahunt. ¶ Paſce pecora occiſionis dicit rabi ſalomon: Prepara eis paſtores hoc eſt: prophetiza ex nunc ſuper paſtores: qui ipſa paſcere debebunt. Pecora aūt occiſionis iſrael ſunt: quos gentium reges ad quas eos mittā: occident: comedent: ⁊ venundabunt vnus ad alium: ⁊ non videbitur eis committere culpā: immo gratias deo referēt dicētes Benedictus dominus diues factus ſum. ¶ Rabi dauid vero loco iſto ſe ad ſubſequentis partis expoſitionē extendens dicit. Et paſcens ea non parcet eis. i. deus qui iſtorum pecoruȝ occiſionis paſtor eſt: non parcet eis. Quā obrem in manus inimicorum tradentur: vt in eos ſuam voluntatē faciant. Et hoc quoniam non parcam vltra ſuper habitantes terraȝ. ſ. hieruſalem: ſi non conuertantur: vt he

Rabi dauid

Rabi ſalomon.

Rabi dauid

ne faciant. ¶Ecce.n.ego tradam homines ⁊ reliqua: que verificabuntur qñ inter reges aliarum gentiuz ⁊ ſeipſos in ter ſe interficiẽdo: concident terraz iſrael: ⁊ ego quia in me peccauerunt: de manu eorum nõ eruam. ¶Et paui pecus occiſionis dicit rabi ſalomon ꝙ omnia verba hec dei ſunt ad prophetam dicentis: Ego deus paui ipſos.ſ.iſrael anti- quis diebus quando pauperes gregis abſqꝫ dubio erant. Rabi ſalomon
¶Et aſſumpſi mihi duas virgas: nã poſt dies aliquos ꝓp ter peccata eoꝝ in duo regna eos diuiſi. quarum virgaruz vnam mitẽ vocaui: quia.ſ.ierobobam pollicitus eſt mite ⁊ parce ſuper eos regnare. Alteram vero vocaui. que demo litur: ꝓpterea qꝛ roboam ſalomonis filius minatus eſt ſuꝑ eis acre dominari. Appellauit autem reges nomine virge cum paſtoꝝ moris ſit virgis vti. ¶Super hac vero parte Rabi dauid
dicit rabi dauid ꝙ aliqui doctores voluerũt hũc diſcurſuz ꝓ ꝑterito ſuꝑ iſrael exponere: inter quos cõpletã expoſitõ nẽ non inuenit. Sed particula illa dicente. Propter hoc o pauperes gregis. ſicut rabi ſalomon declarata dicit. Et aſ- ſumpſi mihi duas virgas. cũ.n. moris ſit paſtoꝝ virgis vti volens deus iſrahel paſcere aſſumpſit ſibi ex eis duas qua rum vnam mitẽ: alteram vero que demolitur: appellauit. hoc eſt modo mite modo acre ſcđm opera eoruz ipſos paſ cebat. Et ſuccidi tres paſtores in menſe vno hoc eſt pro pter peccata eorum indignatus: interfeci ſuorum regũ tres in menſe vno qui ela filius bagaſa ⁊ zimiri: ⁊ tueni filius gi nat: fuerunt. Rabi dauid vero dicit iſtos tres paſtores fu- Rabi dauid
iſſe ioacaz ⁊ ioachim tres filios ioſie q ꝑ inimicoꝝ manus ꝑierunt cũ qbus in primo templo domus dauid regnum finẽ habuit. dixit autem in menſe vno propter tempis pau citatẽ quo regnauerũt: quia viginti duobus annis dumta- xat: ⁊ menſibus quattuor: vt hiſtorie narrant.

¶Et contracta eſt anima mea in eis dicit Rabi Salo- Rabi ſalomon

mon:quia ipſos odio habui. Siquidem ⁊ anima eorũ va
riauit in me, quia ſcʒ abhorrui eam. ita ꝙ illis diebus dixi.
Nõ paſcã vos. ſʒ a facie mea ꝓijciamini: ⁊ inimicis ĩ p̃daʒ
ſitis. Et tuli virgam meam que vocabit̃ mitis ⁊ abſcidi eã
nã potẽtiã regñ iſrael cõſtrinxit ĩ diebus ioache filij ieu. ita
ꝙ ad nihilũ quaſi reduxit eã rex arã. Et tẽpe oſee filij ela
quem in manu ſanacherib tradidi. vt ipſum captiuũ duce-
ret. ita ꝙ fedus quod cũ populis omnib⁹: ne eis nocerẽt ꝑ
cuſſi. oportuit me propter ſua peccata irritũ facere. Atta-
men pauperes gregis qui cuſtodiunt mihi: hoc ẽ boni in-
ter eos exiſtentes qui cuſtodiebant mandata mea: cogno-
uerunt quia verbum dñi eſt. id eſt fuit ruina. ſ. illa ⁊ a moy
ſe predicato cũ. Ducet te deus ⁊ regẽ tuum. ⁊ reliq̃. inq̃t

Rabi dauid

Sed rabi dauid dicit. Et contracta eſt anima mea ĩ eis
propterea quia anima eorum variauit in me. Ipſi enĩʒ fue
runt in cauſa ꝙ a facie mea illos eiecerim. Quare ſequitur
⁊ dixi. Non paſcam vos. ⁊ reliqua. Poſtq̃ enim vidit de
us ꝙ in eorum conuerſionem ad bonum amplius ſpes nõ
erat. dixit. Ultra eos parcere nolle. Quod quidem dieb⁹
ioſie fuit: quem virgam mitem ſua bonitate appellauit. pro
quo dixit. Et tuli virgam meam que vocabatur mitis: et
abſcidi eam. ⁊ ſi dicatur alios reges poſt ioſiaʒ in iuda fuiſ
ſe. reſpondetur ꝙ de illis non curatur: cum ſemper in angu
ſtia fuerint. Et ſic pactum quod cum gentibus: vt eis non
nocerent: percuſſeram: ea die qua ioſias mortuus fuit. irri
tum factum eſt. Unde pauperes gregis q̃ cuſtodiunt mihi
id eſt boni me timentes qui verba mea expectabãt cogno-
uerunt: quia verbum domini fuit illud a prophetis iam p̃-
dictum: quibus fidem non preſtauerunt. Et dixi ad eos. vi
delicet ad reges iuda qui remanſerunt: ſecundũ rabi ſalo-
monem. Si bonum eſt in oculis veſtris: afferte mercedem
meam pro tanto bono quod vobis tribui. ⁊ hoc mandata

mea obſeruando. ⁊ ego vos iterum paſcã. Alioquin ſinite quia neqꝫ ego de vobis amplius curabo. Et appenderunt mercedẽ meã triginta argenteos. dicit rabi Jonathan ꝙ per hanc particulam innuit propheta aliquos bonos dei mandata obſeruantes inter eos tunc exiſtere. ⁊ iſti erant daniel ananias miſael ⁊ zacharias: Sed de numero trinario a propheta hic nominato: fatetur rabi ſalomon ſe neſcire quid ſignificare velit: pro quo recitat philateria q̃dam doctorum thalmut in libro ſcebitat hollin nominato dicentium: tali modo loquendi vſum eſſe prophetam propterea quia argentum deſiderabilis res eſt. Et dixit dominus ad me. Proijce illud ad figulum hoc eſt ad teſaurum: quaſi diceret. Scribe ⁊ repone hos bonos: ⁊ opera bona eorum: vt in fine ſeptuaginta annorum babylonie captiuitatis reſeruentur eis: ⁊ per eoꝝ manus templũ reedificet̃. Erit itaqꝫ figulum idẽ quod pretiũ magnũ: quod eſt domus mea ſancta que ẽ pulchritudo glorie ipſorum: quã abſtuli ab eis: ne illis in gloriam amplius eẽt. Et precidi virgam meam ſecundã que demolitur. ſ. appellatam. Naꝫ ſedochiam regem cum hijs qui ſuo tempore mali erant: captiuare feci: ⁊ hoc vt germanitatem que erat inter iudaꝫ ⁊ iſrahel: in preuaricando mandata mea: diſſoluerem

Rabi Jonatan

Rabi ſalomon

Sed rabi dauid exponit hunc diſcurſum: dicens ꝙ deus dixit ad illos: vt poſtq̃ eos paſcebat: ſi bonum erat in oculis eorum mercedem ſuam ei darent: ⁊ hoc penitentia habita: mandata eius obſeruando. ſi vero id facere nollent ꝙ quieſcerent. Ipſi autem appenderunt mercedem ſuam triginta argenteos. videlicet triginta iuſtos qui trium predictorum regum tempore inter eos erant. Qui quideꝫ fuerunt daniel ananias miſael zacharias hieremias ezechiel ⁊ ſophonias: ⁊ alij vſqꝫ ad numerum. q̃uis de eis memoria non habeatur. Et deinde recitat propheta deũ ſibi dixiſſe

Rabi dauid

vt argentum illud ad teſaurū.i.ad domū teſauri ꝓiceret
Ubi exemplariter loquitur propheta: vt oſtenderet ꝙ de-
bebat illis iuſtis precipere: vt ab alijs iniqs ſe ſepararent:
⁊ inter ſe ſe ſicut teſaurus reconditi ſtarent. Et hec omnia
dicit propheta ſe in viſione vidiſſe: ita ꝙ videbať etiaꝫ ei
argentum illud accipere: ⁊ ad domū dn̄i in teſaurum pro-
ſcere: ⁊ ſic magnum pretium idem qđ domū domini ſigni
ficat. Fuit autem iſtud tempore predictoꝝ paſtorum veri-
ficatum. tūc enim iuſti illi in ſuis celluculis ſe recōdiderūt:
⁊ ab alioꝝ̄ cōuerſatione retracti ſunt. Clauſulam vero il-
lam dicentem. Quo appreciatus ſum ab eis ſic intelligen-
da eſt. videlicet carus factus ſum eis: magnificaui eniꝫ me
cum illis: attenta malitia eorum. ita ꝙ me ab ipſis remoui
Et virgā meā ſcđam que demoliť appellatā precidi. ⁊ hoc
cū morte ſedochie qui maloꝝ regū vltim⁹ fuit. ⁊ cuꝫ ruina
domus ⁊ alioꝝ captiuatione: germanitatē: que inter iudaꝫ
⁊ iſrahel erat: circa ſeruitia alienoꝝ deoꝝ diſſolui. Poſtq̄
enim captiui facti ſūt. idoloꝝ ſeruitia reliquerūt. Hec igitur
ē ꝓphetie huius vſq; ad locū iſtuꝫ ꝑ preterito expoſitio: q̄
autē ſequuntur expoſitiōes ipſam ꝑ futuro exponūt. quarū
Pr̄ rabi dauid vna eſt patris dicentis: ꝙ in hac ꝓphetia ſecundi templi
diſcurſum a ſui principio vſq; ad finem tangiť. naꝫ poſt re-
uerſionem babylonie deus modo tali iudeos pauit. aſſum
pſit enim ſibi duas virgas. vnam ſcꝫ mitem per quaꝫ ſacer
dos magnus figuratus eſt. ⁊ alteram que demolitur nun-
cupatā per quā regē figurauit. ⁊ tamen ad bonum minime
conuerſi ſunt. Miſit preterea illis prophetas tres ſcꝫ ageū
zachariam ⁊ malachiam: vt ipſos paſcerent. videns tamen
ꝙ nihil proficerent. ſuccidit illos in menſe vno: pro quibus
dixit. Et ſuccidi tres paſtores in menſe vno. nec poſt mor-
tē illoꝝ ꝓphetas alios eis dedi. Deinde vero virgā meaꝫ
mitē ꝑcidi. Nā cū ꝓpinqu⁹ fui: vt captiuarē eos: amoui ab

illis ſacerdotale officiũ. Et dixi ad eos appẽdite mercedē meã: hoc ẽ pniam agite. quã pfecte nõ fecerũt. niſi q ꝓpt mortẽ cuiuſdã magni ſacerdotis in luctu ⁊ merore diebus triginta steterũt: ⁊ hi ſũt trigīta argentei a ꝓpheta nomīati quos ad domũ dñi in teſaurũ ꝓiecerat. Particulã aũt illã dicẽtẽ. Magnum preciũ q̃ apprētiatus ſũ ab eis. dixit ꝓpheta pro pulchritudine glorie: quã ab illis deus remouit Et ꝑcidi virgã meã ſecũdã. ſ. regẽ agrippã: cuius tpe tit⁹ iudeos captiuauit. Alia vo expoſitio ẽ rabi abrabe leuite toletani q dicit. Paſce pecora occiſionis. hec eſt ſcði tẽpli edificatio. ⁊ cum inqt. Et aſſumpſi mihi duas virgas ⁊ reliqua. ſignificauit dominium zerobabelis q de domo dauid fuerũt: quod dominiũ in virgã mitẽ figurauit. Et dominiũ ſacerdotũ q mala plura egerũt. ꝓpter quod virgã illã q̃ demolitur noie appellauit. Et ſuccidi tres paſtores in menſe vno. hanc particulã dixit vt has tres poteſtates ſignificaret domus. ſ. dauid ⁊ machabeorum ⁊ ſeruoꝝ ipſoꝝ quas in ſecundo tẽplo fuiſſe inuenim⁹. appellauit aũt tps durationis ſecũdi templi mẽſem vnum. quia pauci dies apud deum viſi fuerũt. Cum vero dixit. Et tuli virgã meã que vocabat mitis: ⁊ abſcidi eam. vt irritũ facerẽ fedus meũ. ⁊ reliqua. Mortẽ zerobabel' ⁊ nehemie ſignificare voluit poſtq̃ emicitia ⁊ fedus qd inter eos: ⁊ reges perſaꝝ erat: ſeparatũ fuit. Poſt hec autẽ cũ virga appellata que demolit: eos pauit. dixitq; ad eos. ſi bonũ eſt in oculis veſtris: affer te mercedã meã: ⁊ hoc in vijs meis ambulãdo. ⁊ appẽderũt mercedẽ meã triginta argẽteos: hoc ẽ triginta ãnos qbus viri miſericordie matthatias. ſ. ⁊ filij eius dominati ſũt qui licet triginta ⁊ vnum fuerint. ad triginta tamẽ reducũt Quare ſequitur: ꝓijce illud ad ſtatuariũ ⁊ reliq. Erat eniz dignũ in teſaurum reponi. quod qdem a propheta factum fuit ipſo dicente. Et tuli triginta argenteos. et reliqua.

Rabi abrabam toletanus.

Et pꝛecidi virgam meam ſecundā. ſ. machabeoꝝ regnum:
⁊ hoc maloꝝ tēpoꝛe: qui iudeos diuiſerunt. ſicut ieroboaꝫ
inter iudam ⁊ iſrahel fecit. Adhuc ſume tibi vas paſto-
Rabi ſalomon. ris ſtulti: dicit rabi ſalomon ꝙ hoc innuere voluit cum ſu-
pꝛa dixit. Paſce pecoꝛa occiſionis: vt oſtēderet ꝙ tempo-
re ſecundi templi vaſtitatis in manu eſau: deus eos trade-
re debebat. ⁊ hunc eſau dicit eſſe paſtoꝛeꝫ ſtultum: de quo
pꝛopheta loquitur: intelligendo per eſau romanum popu-
lum: vt alias veſtri faciunt: necnon ⁊ de hoc paſtoꝛe pꝛo-
phetam locutum eſſe ait: cum inquit. Qui derelicta non vi
ſitabit: ⁊ fetum non queret: et carnem pinguis comedet: et
reliqua. Nam ſi aliquem diuitem inter eos viderit: bona
ſua ſemper rapiet. Vocauit autem ipſum paſtoꝛem ſtultum
cum ſtultus ſit: nec vere paſtoꝛ vocari poſſit: qui de grege
non curat. Cum autem ſuper eo per meſſie manus deus
vindictam facere debeat. ideo ſubdit. Gladius ſuper bra-
chium eius: ⁊ ſuper oculū dextrū eius. bꝛachiū ei⁹ aridita-
te ſiccabitur: ⁊ oculus dexter eius tenebreſcēs obſcurabit
Rabi dauid Sed rabi dauid affirmans ꝙ ex hac parte pꝛopheta pꝛo
tempoꝛe ſecundi templi omnino loquatur. dicit ꝙ per pa-
ſtoꝛemſtultū herodē intellexit: qui ſeruus machabeoꝛum
fuit. Is quidem ſtulte in regno ſe gubernauit: vxoꝛem ⁊ fi
lios interficiendo: ⁊ infinita mala in iſrahel faciēdo. Pars
autem illa. Ve paſtoꝛ ⁊ idolum: ⁊ reliqua. aut pꝛo herode
ipſo: aut pꝛo agrippa: qui veſpſianum ⁊ titum in hieruſalē
duxit. intelligi poteſt. Onus verbi domini ſuper iſrael. ⁊
reliqua. dicit rabi ſalomun ꝙ verba hec pꝛopheta explica-
Rabi ſalomon. uit. vt ruinam eſau ⁊ alioꝛum qui cum iſrahel male egerūt
per ea intelligeremus. Quare inquit. Ecce ego ponam hie
ruſalem vas amaritudinis. id eſt vas veneni cunctis popu
lis. nam quemadmodum venenum coꝛ ⁊ ſpiritum moꝛtifi-
cat. ſic tempoꝛe illo populi contra hieruſalem venientes:

mortificabunt. Sed ⁊ iuda erit in obſidione ſuper hieru
ſalem Hanc particulā rabi ionatan ſic exponit. dicit eñ ꝙ Rabi ionatan.
populi qui contra hieruſalem tunc venient. Stante domo
dauid in ciuitate: ſic dominabunt: ꝙ cogent etiā iudā ipſo
inuito contra hieruſalem venire. Sed rabi dauid hic ait: ꝙ Rabi dauid
poſtq̄ propheta huiuſmodi templi deſtructionem prophetauit
Sequitur hic bona ſup iſrabel prophetare: et aliarum gen
tium ruinam. Particulā autem illam dicentem. Sed ⁊ iu
da erit in obſidione ſuper hieruſalem ſic aptat. dicit eniȝ ꝙ
in aduentu gog contra hieruſalem accipiet in via iudeos ď
terris iude: quos contra hieruſalem vi ducet. Quod qdeȝ
in onus grande ⁊ faſtidiorum habebunt. Et erit in die illa
ponā hieruſalē lapidē oneris. dicit rabi ſalomon ita ꝙ eā
q leuabūt eū conciſione lacerabunt. Et pcutiā omnē equū
ſcȝ preliantium in ſtuporem: ⁊ aſcenſorē eius pcutiam in a
mentiam. Sup domuȝ iude vero illos. ſ. qui cōtra hieruſa
lē coacti venient: aperiam oculos meos: vt eos ptegam: ⁊ a
ruina illa tutos faciam. qui cū alios lacerari ipſoſq̄ ſaluos
fieri videbunt: dicent in corde ſuo. Confortent mihi habi
tatores hieruſalem: quibus notū ē: qm̄ inuiti cōtra eos ad
preliandum venimus: in dn̄o exercituum deo eorum rogā
do. ſ. eum ⁊ orando pro nobis. In die illa ponaȝ duces iu
de: ſicut fornacem ignis: voluent enim ſe ad populos illos
⁊ ſicut ignis eos cōburent. Sed rabi dauid dicit hic ꝙ du Rabi dauid
ces iude qui cum gog tunc erunt. dicent verba hec. Pro
pterea quia illi qui in ciuitate erunt: cum ruinam populorū
viderint: exibunt de ciuitate: ⁊ venient: ⁊ coniungentur cū
illis: ita ꝙ vnus a dextris et alter a ſiniſtris: omnes gentes
illas confringent. Et habitabitur hieruſalem rurſus in
loco ſuo dicit rabi ſalomon. ſicut antiquitus fuit. Rabi da Rabi ſalomon.
uid vero dicit id prophetam explicaſſe: eo quia populi illi Rabi dauid
putabunt hieruſalem ruinare: vt oſtēderet ꝙ illud non erit

Rabi ſalomon

Sed in loco ſuo firma ſtabit ⁊ habitabitur. Et ſaluabit dominus tabernacula iuda in prīo hoc eſt priuſq̄ꝫ exiſtētes in hieruſalem in auxilium eorum egrediantur; Et deinde ſaluabuntur illi de ciuitate. Et hoc faciet deus vt non magnifice glorietur domus dauid: ⁊ gloria habitantium hieruſalem ſuper iudam dicendo: Quia ipſi prius ſalui facti ſunt. Et erit qui offenderit ex eis: hoc eſt qui debilior erit ex eis

Rabi dauid

Secundum rabi dauid vero clauſulam illam dicentem; Et domus dauid ſicut deus pro meſſia propheta explicauit. Clauſulam vero illam ſicut angelus dn̄i coram eis; pro angelo dn̄i qui ante eos ambulabit; dixit. Querā conterere dicit rabi ſalomon ideſt eorum contritioni vacabo. ¶ De

Doctores thalmut.

mente vere doctorum thalmut dicit ꝙ deus queret: ⁊ examinabit opera eorum; ⁊ malos male perdet: bonos autem

Rabi dauid

conſeruabit. Sed rabi dauid Queram conterere; ⁊ contetam ingt. ¶ Et effundam ſuper domum dauid ſpiritum gratie ⁊ precum: dicit rabi ſalomon: Mouebo ſcilicet ſpiri-

Rabi ſalomon

tum eorum ad me deprecandum; ⁊ deinde mihi grati erūt. Et aſpicient ad me quem confixerunt. ſuper hac parte rabi ſalomon de mente rabi ionate dicit. Et aſpicient ad me vt

Rabi Jonatas

conquerantur ſuper confixione: ⁊ occiſione quā in eos gētes fecerūt: ⁊ plangēt ſuper ea occiſione plāctu quaſi ſup vnigenitū. ¶ Auctoritate vero thalmut libro qui ſucca nūcupat; aſſerit omnia hec dicta fuiſſe pro meſſia filio ioſeph qui in bello illo occidetur. Sicut plātus adremon in valle magedon hoc eſt ſicut plantus hieremie ſuper morte ioſie quem pharago in magedon interfecit. ¶ Et plangent familie ⁊ familie ſeorſum: omnes iſte familie hic recitate: de domo dauid ſunt; Et ſacerdotales ⁊ leuite. ¶ Sed ra

Rabi dauid

bi dauid inquit; Et aſpicient ad me quem confixerunt: ꝙ caſu quo in bello illo ipſorum aliquem inimici confixerent: plangent ſuper eo amare: metuentes ne principium domi

nīj inimicorum ſuper eos illud ſit. Et admirabuntur ſuper re illa: ita q̄ omnes familie a propheta hic recitate ſicut ip ſe aſſerit: plangent. Propter peccatum ꝛ propter menſtruatam dicit rabi ſalomon q̄ vtrunq̄ iſtorum cum aqua mundificabatur. ¶ Prophetas quoq̄ Et ſpiritum im mundum auferam de terra ideſt pſeudo prophetam: ꝛ viti um. ¶ Nec operientur ſtola piloſa vt verbis eorum fi des preſtetur. ¶ Quoniam adam pecudiauit me: hoc eſt homo conſtituit me ab adoleſcētia mea pecudum cuſto dem: ita q̄ ſicut alij qui prophetie non verſantur: ego ſum. Super hac parte vero rabi dauid dicit: q̄ particula illa di cens In die illa erit fons patens: ſicut littera ſonat: intelli gi pōt: quia ſic in facto erit. Et hoc doctorum thalmut au ctoritate approbat. Clauſula autem illa videlicet propter peccatum: ꝛ propter menſtruatam. explicata fuit ad deno tandum q̄ aque viue a ciuitate tunc egredientur: quod an te illud non fuerat: ꝛ huius cauſa erit ne pro mundificatio ne iſtorum neceſſarium ſit extra ciuitatem ire. ¶ Quid ſunt plage iſte in medio manuum tuarum dicit rabi ſalomō q̄ loco humerorum propheta manuum dixit: in humeris enim preuaricatores verberantur. Et dicet his plaga tus ſum in domo amicorum meorum: qui reprehēſionibus ſuis me ad rectam viam ducebant. Sed rabi dauid ſu per loco iſto dicit: q̄ illi prophete neganti tunc ſe eſſe pro phetam: dicetur. Quid ſunt plage iſte in medio manuum tuarum niſi ſignum quod tu prophetare voluiſti: ꝛ paren tes tui propter illud te percutierunt: At ille reſpondebit: Non ex prophetia id fuiſſe: ſed dicet his plagatus ſum in domibꝰ amicoꝝ meoꝝ: propterea q̄a in ptinentibus ad me male gubernabar. Ratio aūt ꝑpter quā: in medio manuū tuaꝝ ꝑpheta dixit: fuit q̄ manus ꝛ pedes ei ligabāt ne de

Rabi ſalomon

Rabi dauid

Rabi ſalomon

Rabi dauid

domo exiret. Huiuſmodi tamen dicti intentum hoc eſt: nã cum deus proteſtatus ſit qualiter eo tempore ſpiritum ſuuꝫ ſuper omnem carnem effundet: ita ꝙ filij ꝛ filie noſtre prophetabunt. Ideo dicit nunc: ꝙ quando illi qui propheticũ ſpiritum non habebunt: moti inuidia prophetantium ſe ꝓphetas cum alijs enumerare voluerint: cognoſcentibus parentibus: quia mendacium locuntur: dicent ei: Non viues quia mendaciũ locutus es in nomine domini. ¶ Sed pater rabi dauid dicit ꝙ hoc dictum in die iudicij verificandũ erit: dicit. n. ꝙ tunc hi qui in vita ſua mẽdacia prophetarunt: quando reſurgent: in manibus ſuis plage ſicut fiſtule apparebunt. Et illud erit in ſignum malitie qua vixerũt. Et quo confundentur: pro quo dixit: Confundentur prophete vnuſquiſqꝫ ex viſione ſua: quaꝫ. ſ. hactenus ſe vidiſſe dixerunt. Nec operientur tunc ſtola piloſa ſicut iam fecerunt vt mentiantur. i. vt daretur fides mendacijs eoꝝ Et cum ipſum interrogabunt: diceſqꝫ ei Quid ſunt plage iſte in medio manuũ tuarum: Reſpondebit ꝙ non ea de cauſa id fuit: ſꝫ dicet: his plagatus fui in ſcolis tẽpore adoleſcẽtie quando. ſ preceptores me ſcribere docebant. ¶ Framea ſuſcitare ſuper paſtorem meum hoc eſt ſuper eſau quem pecorum captiuitatis mee paſtorem cõſtitui. ¶ Et ſuper virum coherenteꝫ mihi. i. quem mihi aſſotiaui vt pecora mea ſicut ego paſceret. ¶ Percute paſtoreꝫ. ſ. regeꝫ impie rome: ꝛ diſpergenẽ oues quas ſub ſua poteſtate retinet. Et conuertam manũ meã ad paruulos: q: ſecũdo loco alios minores dominos q ſub principali paſtore ſunt: ꝑcutiam Quãobrem ꝛ diſperſi erunt. ¶ Rabi dauid vero ſuper hac parte expoſitione rabi ſalomonis prius recitata opinionem rabi abrahe beneſdra aducit: qui dicit: prophetiaꝫ intelligi ac locutaꝫ eſſe ſup bellis que dieb⁹ meſſie filij ioſep in orbe toto erũt. d. xit aũt paſtorẽ meum ꝛ virum coherentem mihi

Pr̃ rabi dauid

Rabi ſalomon

Rabi dauid

R. abi abraham

q̃ rex ille quez ſup gentibus illis de⁹ cõſtituet: ſe deū facit Attamẽ in vltimo ipſū percutiet: ita q̄ oues. i. p̄ncipes ſub ſe exiſtentes diſpergent. Pro q̄bus. Et cõuertã manū meam ad paruulos inq̄t. ¶ Et tertia p̄s relinquet in ea: eo q̄ ad moſaicã fidẽ cõuertent: cū autẽ ante aduẽtū gog eoꝝ cõuerſio ad fidem erit. Ex quo ipſoꝝ bonitas manifeſtabitur Et in aduentu gog a fide reuerti debeãt. Quãobrẽ naufragia multa paſſuri erūt. iõ inq̄t. Et ducã tertiã partẽ in ignẽ dabuntur. n. eis calamitates ille in penã peccãti cõuerſiõis eorū; qui tn̄ in vltimo penitẽtia facta ſaluabūtur: ita q̄ vocabit nomẽ dei viui; ⁊ ip̄e exaudiet illū. Sed rabi dauid dicit ſup hac parte q̄ cū p̄pheta. Et erit i ōmi terra inq̄t. de terra iſrael tãtūmõ intellexit: in qua ex ōmi natiõe aliq̄ tūc habitabūt. ex quib⁹ remanebit pars illa dūtaxat: quã de⁹ in ignẽ tribulationū ducet: vt eos purificet: quẽadmodū argentū ⁊ aurū in igne purificantur. Ecce dies veniet dn̄o: dicit rabi ſalomon q̄ erit dies deo dilecta. Et diuidẽtur ſpolia tua ĩ medio tui: hoc ẽ. ſpolia inimicoꝝ tuoꝝ habitatores tui in medio tui diuidẽt. Et reliquū populi non aufferetur ex vrbe. q: ſcz nõ oẽs captiui exibūt. ſed ſiq̄s diceret. Propter q̄d p̄mittet de⁹ q̄ media p̄s captiuetur: ⁊ dom⁹ vaſtẽtur. Rn̄de q̄ ad hoc vt populi illi ſe excuſare n̄ poſſint. dicẽdo q̄ nõ ad p̄liandū: ſ; orandi cauſa venerūt. Sicut preliatus ẽ in die prelij. ſ. in mare cõtra pharagonẽ ⁊ gẽtẽ ſuã. Et ſcidetur mõs oliuaꝝ. ⁊ reliqua. q̄ oĩa ſicut lr̃a ſonat: miraculoſe tunc a deo fiẽt. Et fugietis q̄ſi. ſ. miracula hec videbitis. ſicut in diebus ozie a facie terremotus fugiſtis. Omneſq; ſancti tecum. id eſt omnes angeli tecum. Sed rabi dauid dicit. Ecce dies veniet domino: quo ſcilicet vt in gentibus iudicium faciat. apparebit. qui quidem dies. dies aduentus gog in terram iſrahel erit. Et diuidentur ſpolia tua in medio tui. loquitur cum hieruſalem: in medio

Rabi ſalomon.

Rabi dauid

Rabi ſalomon.

Rabi dauid

cuius populi illi ſpolia ſua diuident. qñ ſcꝫ in eaꝫ intrabunt
⁊ vt propheta aſſerit: ciuitas capietur: ⁊ domus vaſtabun
tur. Et hac quidem anguſtia illa tertia pars: que remane-
bit: a deo purificabiť. Et egredietur media pars ciuitatis in
captiuitatẽ anteꝗ̃ ſcilicet. purificati ſint. Et ſtabunt pedes
eius in die illa in monte oliuarum . Pars hec exemplari-
ter loquitur. apparebunt eniꝫ ibi ſigna ⁊ prodigia. ac ſi ſcin
deretur. De mente vero rabi moyſi cordubenſis. dicit ꝙ
Rabi Moyſes cordubenſis. dictio illa raglau: latine: pedes eius: idem q̃ꝺ ſui cauſa ſig
nificat: acſi diceret. Et ſtabunt ſui cauſa: hec prodigia que
infra dicuntur ſuper monte oliuarum. Ipſe autem rabi da
Rabi dauid uid affirmat omnia hec dicta fuiſſe in exemplum et figuraꝫ
ruine illarum gentium: que propter furoreꝫ domini in eos
ſcindentur: ⁊ hinc inde mortui cadent. Et tamẽ deide ſub
ſequentem particulam exponendo: dicit ꝙ quando mons
ſcindetur: a voce terre motus ad vallem montium fugient
Rabi Jonatas Rabi ionatan vero hanc particulaꝫ exponens dicit. Et fu-
gietis hoc eſt claudetur. nam poſt ipſius ſciſionem inde ad
Rabi dauid parum iterum claudetur. Sed rabi dauid ſuper ea parti-
cula dicente. Et veniet dominus deus meus. omneſꝗ̃ ſan
cti tecum: dicit ꝙ pro deo: miracula ⁊ prodigia ſua intelli-
gere debemus ⁊ pro ſanctis: angeli qui cum eo ſunt: ac ſi
dixiſſet: omneſꝗ̃ ſancti angeli cum eo. De mente auteꝫ
Rabi moyſes cordubenſis. rabi moyſi cordubenſis particulam hanc ſic aptat: videlicꝫ
Et veniet id eſt verificabitur verbuꝫ domini quod per ma
num ſanctorum hoc eſt prophetarum ad iſrael dictum eſt.
Rabi ſalomon ¶ Et erit in die illa: non erit lux clara. ſcilicet ſed nebulo
Rabi dauid ſa ⁊ compacta. dicit rabi ſalomon. Rabi dauid vero dicit:
Non erit lux clara. id eſt non erunt ſigna clara. Et erit
Rabi ſalomon dies vna: Rabi ſalomon hic dicit. ꝙ id quod propheta ex-
plicauit. verificabitur vna dierum a deo ad ſalutem repoſi

ta. Non dies neq3 nox: hoc eſt. Non erit lux clara ſicut futuri ſeculi lux: neq3 erit nox. id eſt tempus anguſtie: ſicut tēpore captiuitatis fuerat. cum in ſeruitute tunc non erunt. Sed erit in tempore veſpere lux. quia priuſq̄ mille cōpleantur anni. erit lux illa bona ⁊ perfecta: que iſrahel promiſſa eſt. Sed rabi dauid dicit. Non dies neq3 nox: ac ſi diceret: q̄ non erunt totaliter in tuto: neq3 in totali anguſtia. ſ3 in tempore veſperi erit lux. nam in vltimo: et ſummo anguſtie egredietur deus ad dandum eis ſalutem: ⁊ hoc contra gentes illas preliando. Et erit in die illa: dicit rabi ſalomon q̄ de die qua mons oliuarum ſcindetur: propheta loquitur. Tunc enim quemadmodum etiam ioel aſſerit: aque viue de hieruſalem exibunt: que verſus loca a propheta recitata fluent. In die illa erit dominus vnus. omnes eni gentes ſuis derelictis vanitatibus vni vero deo ſeruient. Pari quoq3 modo erit nomen eius vnu3. quia in ore omnium equaliter ⁊ vno modo reperietur. Rabi dauid vero dicit q̄ in die illa erit dominus vnus ſuper omnem terram: ⁊ nomen eius vnum: quia omnes cognoſcent: quoniam ipſe eſt rex regum ⁊ dominus dominantiu3. qui omnia poteſt. De mente autem rabi moyſi dicit: q̄ omnes tunc ſuo proprio nomine. ſcilicet thetagramaton deum nominabunt. Circundabit vniuerſa terra: ſicut planities: dicit rabi ſalomon q̄ flectentur alij montes: ita q̄ dempta hieroſolima: tota alia terra planities erit. Et hoc fiet. vt vniuerſo orbe altior ipſa videatur. Erit autem hoc a colle rēmon ad auſtrū hieruſalē: a quo loco mōtes incipiunt. Et exaltabit: Nā planitie circū circa facta: ipſa hierl'm exaltata ⁊ magis eleuata apparebit. Que q̄uis in loco ſuo ꝓpo ſtet: extēdet ſe ad omīa loca ꝑ ꝓphetam enarrata. Rabi dauid vero etſi alijs locis. vbi id idem prophetatur. dixerit nō eſſe verba prophetie materialiter. Sed per anthonaſiam intel-

Rabi dauid

Rabi ſalomon.

Rabi dauid

Rabi moyſes

Rabi dauid

ligendã: dicit tñ hic poſſe hãc exaltationẽ hieruſalẽ vtroq;
modo intelligi. q2. ſ. gloria ⁊ honore exaltabitur. ſeu magni
tudine ⁊ altitudine ex circũſtantium montiũ flexione. nec
non ⁊ anathema non erit amplius: ſed in ea ſemper iſrahel
habitabit. ¶ Tabeſcet caro vniuſcuiuſq; hoc ẽ reſoluetur:
⁊ conſumetur in inſtanti: non autem ſucceſſiua reſolutione.
In die illa erit tumultus domini magnus in eis: ad ſcienti
am ſcilicet eoꝝ confundendam: eamq; in amentia conuertẽ
dam. ¶ Et apprehẽdent vir manum proximi ſui ad ipſum
ſcilicet interficiendũ. ⁊ etiam iudas pugnabit aduerſus hie
ruſalem ipſo. ſ. inuito. ¶ Et erit qui non aſcenderint de fa
milijs: ⁊ reliqua. Non erit ſuper eos himber. ¶ Quod ſi fa
milia egipti non aſcẽderit: nec ſuper eos erit. i. non erit ſup
eos id quod de prohibitione himbris dictũ eſt: ſed hec erit
ruina eoꝝ ꝙ nilus q ad terrã humectãdam aſcendere ſolet
tunc nõ aſcẽdet. Quamobrẽ ⁊ ẽt ipſi fame peribũt. Et cũ
finis pene vna ⁊ eadẽ ſit: ideo ſubdit. hoc erit peccatũ egip
ti. i. punitio peccati: ⁊ omnium gentiũ que nõ aſcẽderint: ⁊
reliqua. In die illa erit quod ſup frenũ eq eſt: ſanctum dño
vltra. ſ. alia bona que ad id aſcendẽt: ita ꝙ omnia vaſa que
ad ſeruitia tẽpli erũt: argẽtea ⁊ aurea fiẽt. ¶ Et nõ erit mer
cator vltra in domo dñi: propterea q2 mercãtijs ampli⁹ nõ
indigebũt. ¶ Sed rabi dauid dicit hic ꝙ in die illa erit: qđ
ſup frenũ eq eſt: ſanctũ dño. intelligiẽ de eqs q poſt bellũ il
lud mortui remanebunt: aut de eqs ad feſtũ tabernaculoꝝ
annuatim veniẽtiũ q a ſuis dñis ſanctificabunẽ. ¶ Sup p
te vero illa dicẽte: Et erũt olle in domo dñi quaſi faſcicu
le corã altari dicit: ꝙ illud erit ꝓpter multitudinẽ veniẽtiũ
q animalia plura ad ſacrificandũ ducent. ⁊ ꝓpter neceſſita
tẽ ollaꝝ erit oĩs olla in hieruſalẽ ſancta: ⁊ ad tẽpli ſeruitia.
Cũ aũt dicit. Et nõ erit mercator vltra in domo dñi exer
citum in die illo: vult rabi dauid id eſſe debere propterea

Rabi dauid

quia reperientur in templo vaſa in tanta multitudine: ꝙ nõ oportebit vt a mercatorib⁹ ducanť. De mẽte vero patris refert: ꝙ pro mercatoribus giboneos propheta intellexit q in domo dñi ligna ſecabant: ⁊ aquã auriebãt. hi enim tunc locũ non habebunt: eo quia de ꝑncipalioribus gentiũ in tẽplo ſacerdotibus ſeruient. ¶ Hec ſunt viri iudei que ſup his capitulis a doctoribus veſtris dicunť. in quibus ꝙ̃uis eoꝝ ſufficientia ex ſeipſa manifesteť: volo tñ: vt eoꝝ diuerſitates ⁊ confuſiones vobis clarius pateant: poſtꝙ̃ aliqua pro maiori veritatis dilucidatione neceſſaria tetigero: Ad verã ꝓprophetie expoſitionẽ accedere. qua mediante eoꝝ errores facili⁹ decernenť. Propterea qꝛ in ea ꝑtes neceſſarie diuino auxilio diffaſe euacuabunť. Eſt itaqꝫ admiratione dignũ ꝙ in vna ꝓphetie ꝑte tot diuerſis vijs vri ꝓcedãt. Qua aũt de cauſa id faciant: ſi recte iudicare velletis: ꝑcipere facile eſſet. Notũ eſt enim apud me ꝙ ad aliud nõ tendũt: niſi vt miſteria in ꝓphetia cõtenta cum ſuis diuerſitatibus ſepeliant. nam cũ legẽtes circa illas intẽdunt a fundamẽtali cõſideratione neceſſario diuertunť. Quod quidẽ dum apud vos eram: priuſꝙ̃ lumen gratie mihi conceſſum fuiſſet: Et in hac ⁊ alijs prophetijs mihiipſi ſepenumero contigit. Unde concludere poſſumus ipſos prauitate porcius ⁊ malitia ꝙ̃ ignorantia id facere. quia cum aliud non poſſunt: proprium terminorum ſignificatum deſtruere querunt. Quod autem teſtimonium veritatis de eis perhibeaꝫ ſuper prophetie introitu id oſtendere incipiunt. Nam ipſorum aliqui pro futuro exponunt: aliqui vero pro preterito: ⁊ hij q ipm ꝓ pterito itelligũt: adhuc inť ſe ñ ꝯueniũt: quẽadmodũ ꝑ dicta eoꝝ diſcurrendo patet. Quo etiã lapſu ⁊ hi qui in futuꝝ prophetiam intelligunt: labuntur. Et non tantum hic ſed in tota prophetia ea via procedũt. Attamẽ dico vobis: ꝙ verus pro phetie ſenſus: ex eorum dictis:

Pr rabi dauid

Confutatio iudeorum.

prout per ſequentia deo duce videbitis: manifeſte elicitur. ad quorum notitiam ego non meo ingenio ſed dei gratia perueni. Et vt rei veritatem facilius fundamētaliuſq; cape poſſitis. priuſq; litteralē prophetie expoſitionem agrediar: quid per totum ſuū diſcurſum Propheta ſibi hic voluerit vobis ſummatī preponere decreui. Nam in primo capitu. ſuper hieruſalez deſtructione per romanos facta vt veſtrorum pleriq; aiunt propheta vaticinatus eſt. vbi de modo quo vſq; ad tempus illud deus iudeos pauit. Et deſtructionis cauſa memoriā facit. cū inquit Hec dicit dñs Paſcendo pecora occiſionis ⁊ reliqua. nec non ⁊ deſtructioni terminus aſſignatur: quia ſcilicet vſq; ad antichriſti belluz duratura eſt. ⁊ hoc per partem illam Et dixit dominus ad me Adbuc ſume tibi vas paſtoris ſtulti: ⁊ reliqua. Secūdo vero capitulo idem antichriſti myſteuium propheta cōſequēter tangit. vbi de ſalute veſtra atq; reductione que tunc fienda eſt: modoq; ſaluationis vobis promiſſio datur. quia gratiam ſuam in vobis deus infundet: qua mediante peccatum quod contra ipſum commiſiſtis: cognoſcetis. Et penitentia ducti ſuum implorabitis auxilium. Capitulo autē tertio veſtram per aquam baptiſmatis regerationem tunc fiendam propheta predicit. ⁊ qualiter ab inde in poſterum in corda hominum idolatria cogitatio nō aſcēdet: nec pſeudo prophete ⁊ immundi ſpiritus vltra orienſ. Quo etiam capitulo myſteriuz quodā propheta tangit: quod ſuo loco deo duce intelligetis. Et demū de numero illoruz qui poſt bellum illud purificati remanebunt: mentionē facit. Quarto quidem vltimoq; capitu. ipſius belli pceſſus diffuſe explicatur: ibiq; miracula ⁊ prodigia magna a deo tunc fienda recitantur. vbi etiam manifeſtuz facit propheta qualiter erit tunc deus vnus omnibus remanētibus ⁊ nomen eius vnum. poſt quod quedā nō ſeruato ordine a propheta tan

gunť: que loco ſuo deo fauente declarata videbitis. ¶ In quit itaq₃ ꝓpheta capi. primo Aperi libane portas tuas: ⁊ comedat ignis cedros tuas: Per que verba id quod a doctoribus vr̄is thalmut teſtificatur: ſigificare voluit. de apertione. ſ. tēpli portaꝝ ex ſe ipſis: vt ipſi⁹ deſtructionē₃ ipſemet indicarent. ſup qua: reges: ꝑncipes iude ⁊ magnates vlulare docet: cū ſubſequēter ait. Vlula abies q₂ cecidit cedrus vlulate q̄rcus baſan: q₂ ſucciſus ē ſaltus munit⁹. Et cū ꝓpter peccatū qđ a vobis cōmittēdū erat: id contingere debebat. ideo illud explicādo ſubdit ꝓpheta. Hec dicit dn̄s meus paſcēdo pecora occiſionis. ⁊ reliqua. hoc ē: ego de⁹ paſcēdo iſrael q pecora occiſionis vocari poſſunt: ꝓpterea q₂ redēptorem ſuum. ſ. xp̄m hieſum occidēt: ⁊ nō committent culpā. i. non putabūt ſe cōmittere culpā prout vr̄i aiunt Et vendens eos dicet: benedictus dn̄s diues factus ſum: cu₃ venditionis pretio. aſſumpſi michi duas virgas quibus ipſos gubernaui. Ꝙ qdē loco modū loquēdi ꝓphete ꝯſiderare debemus. q₂ in occiſione vniuerſaliter loquiť: eo q₂ vniuerſaliter ipſum occidere debebāt. In venditione vero loquitur ſingulariter: cum ⁊ vendens dicat: ꝓpterea q₂ vendens vnus duntaxat eſſe debebat. ſ. iudas. ⁊ quia trinitatis myſterium non erat iudeis adhuc manifeſtum: ſed iudeis. Jccirco apud occiſionem de redemptore particulariter loquiť. ⁊ apud venditionem vniuerſaliter dicit. Et vēdēs eos nō. n. ignorabat iudas: q₂ aliu₃ q̄₃ hominem tradebat. Cūq₃ ad illud auaritia mot⁹ dūtaxat venire debebat: ideo dixit. Et vendens eos dicet: Benedict⁹ dn̄s diues factus ſum. Dictionē quoq₃ illam Rege de mente patris rabi dauid. Paſcendo in latinum tranſduxi. ipſe. n. quēadmodū vos nō latet: eā in macor. i. gerundiū habet. Vocat aūt iſrahel pecora occiſionis: ꝓpterea q₂ deſtinati ⁊ occidi merebāť. poſtq̄₃ poſſeſſorē ſuū occidere debebāt. Quare ſeqtur inmediate. Et paſcens ea non parcet eis. Quod dicitur

ſicut rabi dauid ait: intelligit̃: videlicet. Et ve⁹ q̄ ē pater eo
rū: nō parcet eis. Sed in manus inimicoꝝ ea tradet: vt i ip
ſa ſuā volūtatē faciāt. Pro quo ſubſeq̄ndo ꝓpheta ait. q̄m
nō parcā vltra ſupꝫ habitātē terrā: ⁊ reliq̄. Que verba quē-
admodū rabi dauid ait: de terra iſrael locunt̃: narrādo qua
liter adinuicē ſe interficere debebāt; quouſq; cū inimicis ab
extra ⁊ ipſis iudeis ab int⁹: ꝓut rabi dauid ait: terra iſrael
concidi debebat: deo ipſo de manu eoꝝ nō eruente. Que
oīa; vt hiſtorie teſtant̃: ⁊ experientia ipſa docet: poſt chriſti
mortē: in vobis verificata ſunt. Modū autē quouſq; tunc
deus ipſos gubernauit; enarrando ꝓpheta talia fatur. Et
paui pecus occiſionis ꝓpter hoc o pauperes gregis. quaſi
diceret. Volens ego deus pro miſterio in ipſo cōſumando
ſcd̃m templū reedificare ꝓ ſui cōmutatōne hac via ꝓceſſi.
Aſſumpſi. n. mihi duas virgas; hoc ē duo regna: ꝓut rabi
abrahā leuitas ait. videlicet regnū zorobabelis: ⁊ nehemie
qui de domo dauid fuerūt, quod q̄dē regnū mite vocaui.
Et regnum machabeorum ⁊ ſucceſſoruꝫ eoꝝ cui quod de
molitur nomē impoſui. Et hoc vt p iſta duo regna vſq; ad
datū tēpus gubernarent̃. Quāobrē ſuccidi tres paſtores i
menſe vno, videlicet ageū: zachariā ⁊ malachiā: quēadmo
dū pater rabi dauid inq̄t. ne ꝓphetas ampli⁹ haberēt. Cu
ius dicti veritas ꝑ docto. vſos thalmut cōfirmat̃: dicētes.
q̄ mortuis ageo; zacharia ⁊ malachia ab iſrael ꝓphetia ab
lata ē. Hos aūt ꝓphetas eodē tp̄e fuiſſe nulli dubiū ē Sed
huius rei cauſam ꝓpheta aſſignando. ſubdit. Et contracta
eſt anima mea in eis, ſiquidem et anima eorum variauit in
me: hoc eſt; poſtquam anima eorum variauit in me: quia
non fuit mecum illa que eſſe debebat. Idcirco. Et contra-
cta eſt anima mea in eis. ita q̄ quemadmodum Rabi Da-
uid ait. cauſa mutationis anime mee aduerſus eos ipſemet
fuerunt. Quare ſequitur. Et dixi. Non paſcam

vos que moritur moriatur. ⁊ reliqua. quaſi diceret. Poſt-
ꝗ̃ per tot paſtores incarnationis myſterium vobis predi-
xi: ⁊ parum profuit. Ideo dixi. Non paſcam vos per pro-
phetas vltra. ſed que moritur moriatur ⁊ reliqua. Et vt cõ-
tra vos agere: gentibus magis liceret: virgam illaȝ que mi-
tis vocabatur: tuli: ⁊ abſcidi eam: hoc eſt: aſſumpſi ad me
zerobabelem ⁊ nehemiam: pront rabi aſſerit. Poſt quorũ
mortem fedus: quod cum omnibus populis: ne vobis no-
cerent: percuſſi irritum factum eſt. Immediate enim poſt
iſtorum mortẽ perſarũ reges: ⁊ alij in circuitu iudeos mo-
leſtare ceperunt. Quare concludit ⁊ dicit. Et irrituȝ dedu-
ctum eſt in die illa. Cum autem aliqui boni qui myſterium
hoc recepturi erant: inter eos eſſe debebant: cum quibus
loqui cepit. cum inquit Et paui pecus occiſionis propter
hoc pauperes gregis. Ideo de bonitate illorum teſtimo-
nium perhibendo hic ait. Et cognouerunt vere pauperes
gregis: qui expectabant me. quia verbum domini eſt: ac ſi
diceret ꝙ pauperes gregis. ſcȝ humiles cordis ⁊ boni qui
me incarnaturuȝ expectabant. vere cognouerunt. quia ver-
bum domini eſt. illud ſcȝ quod caro factum eſt. Et vt im-
menſam ſuam erga vos dilectionem oſtenderet deus: qua-
literq; vt vos ſaluos faceret: in aliquo non defecerit. quã-
uis ſupradicta verba ſuper veſtra derelictione explicauerit
aſſerit ꝙ eo tempore: quo predictum myſterium conſumã-
dum erat: ⁊ aſſumpta carne: ipſemet in vobis habitare de-
bebat: eratis ab ipſo: pro pretio: ⁊ remuneratione tanti be-
neficij: ꝑut rabi dauid ait: proprio ore ad penitentiam vo-
candi: data tamen vobis liberate eligendi viã quãcunq; vo-
luiſſetis. Quare inquit. Et dixi ad eos. ſi bonum eſt in ocu-
lis veſtris: afferte mercedem meã. ⁊ ſi non ſinite. Vos autẽ
loco pnie ⁊ reductõis ad bonũ dicit ꝙ debebatis in trigita
argẽteos ipm venũdare. pro quo. Et appenderũt mercedẽ

meã triginta argẽteos. ſubſequẽter ait. Ubi id quod ſupra de ſui venditione dixerat, in facto declarat. Poſt q̃d aſſerit propheta in prophetica viſione: quẽadmoduȝ veſtri dicunt: ſibi viſum fuiſſe q̄ deus diceret ei: vt pretiuȝ illud triginta argenteorum ad figulũ proijceret. ipſo dicente. Et dixit dominus ad me. Proijce illud ad figulum magnũ pretiũ quo appretiatus ſum ab eis. vbi: vt veſtri aiunt: ironice loquit̃: quaſi vile pretiũ diceret. ita q̄ retulit ꝓpheta fuiſſe ſibi viſum ſe ſic feciſſe. cum ſubdit. Et tuli trigĩta argẽteos ⁊ proieci illos in domum dñi ad figulũ. Cum aũt ⁊ ꝑ verba oris ſui ipſum cognoſcere minime debebatis. Sed potius contra ipſum inſurgere. Ideo in penã peccati veſtri conſequenter ait. Et precidi virgam meã ſecundã: que demolitur appellatam: vt diſſoluerem germanitatẽ inter iudam ⁊ iſrabel. Per que verba ꝓut rabi abrabam ait. deſtructio dominij machabeorum: eorũq; ſequentium denotat̃. Per quã ſequente poſtmodum captiuatione germanitatis ſolutio: inter iudam ⁊ iſrael oĩno fiebat. eo quia vtroq; quaſi ꝑ perpetue captiuo exiſtente germanitate vti non poterant. Huic vero captiuationi terminum aſſignando propheta talia fatur. Et dixit dominus ad me. Adhuc ſume tibi vas paſtoris ſtulti. quia ecce ego ſuſcitabo paſtorem in terra: q̄ derelicta non curabit. ⁊ reliqua. Intelligendo per hũc paſtorẽ gog. ſ. antichriſtum quem pro inſtrumento ſaluatiõis reliquiarum veſtrarum deus reſeruauit. Appellat autẽ ipſum ſtultum quoniã ſequentes ſe non curabit. Quare dixit Qui derelicta non viſitabit. ⁊ reliqua. Et vltra hoc ſua inſania tanta erit: q̄ quemadmodum rabi abrabam aben eſdra ait: ſe deum dicet: qui cum non ſit. Ideo propheta idolum ipſum appellat: dicens. Ue paſtor idolum derelinq̃ns gregẽ. ſcit̃. n. dictõ; illã elil hebraice: idolũ latĩe ſignificare

Quãobrẽ veſtri qui ipſã ſtultũ expoſuerunt: mali interpta-
ti ſũt. Sed cum hui⁹ paſtoris finis vaſtitas eẽ debebat: id
circo ſermonẽ de eo aſtringẽs propheta inqt. Gladius ſup
brachiũ eius: ⁊ ſup oculũ dextrum eius. ⁊ reliqua. Et ſcḋꝫ
capitulũ agrediẽs: inquit. Onus verbi dñi ſup iſrahel dicit
dñs: extẽdẽs celũ. Ecce ego ponã hieruſalẽ vas amaritudi
nis omnib⁹ populis. ⁊ reliqua. Ubi ỏ veſtra reductõe: mõ
ꝙ ſaluationis veſtre a propheta noticia dať. Dicit itaqꝫ ꝙ
eo tempore ponet deus hieruſalẽ vas amaritudinis omni
bus populis cõtra ipſaꝫ. ſ. cum antichriſto venientib⁹. eo qꝛ
res illa in fine eis amara erit. Et cũ iudei debeãt: ⁊ ipſi an-
tichriſtum ſequi: putantes ipſum eorum meſſiam eẽ. iõ ſub
dit. Sed ⁊ iuda erit in obſidione ſuper hieruſalem. Uolẽs
autem deus ſui miſericordia ⁊ gratia vos ſaluos facere: cõ
ſequenter ait. Et erit in die illa ponam hieruſalem lapidem
oneris cunctis populis: ita ꝙ in bello illo ipſi cum ſuis e-
quis ⁊ bonis contriti ⁊ lacerati erunt. Super domum iu-
de vero oculos ſuos aperire velle dicit. Quis enim in bel-
lo ill o etiam ipſi reperiantur. non tamen ſicut cum alijs gẽ
tibus: cum eis fiet. Et hoc quidem demonſtratiuum ſignũ
ſalutis ducibus iude: inter gentes illas exiſtentibus erit:
ita ꝙ veritatem cognoſcere incipient. Et in corde ſuo tunc
dicent. Confortentur mihi habitatores hieruſalem in do-
mino exercituum deo eorum. fatebantur enim tunc chriſti
anos vere deum cognoſcere: cum in domino exercituum
deo eorum dicent. Et vos quidem in prophetia ezechie-
lis iam habuiſtis quomodo de neceſſitate eo tempore in
hieruſalem chriſtiani: quos nomine iſrahel appellat: habita
re debeant. Aliter enim ſcripture inter ſe non conuenirent
Quare ſequitur ꝙ dictum illud videlicet. confortentur
mihi habitatores hieruſalem de chriſtianis ibi tunc habi-
tantibus omnino intelligatur. Et quamuis ỏ domo dauid

iudei & de aliis etiam in hieruſalem tunc reperiant: deo ſic diſponente vt ſcripture verificentur: qui quidem antichriſtum ſicut alii in meſſiam non habebunt. qui etiam videntes miracula que in gentes illas contra hieruſalem venientes deus faciet, cognoſcent quoniam veritas cum chriſtianis exiſtit. Attamen verba illa. ſ. In domino exercituũ deo eorum iudei extra ciuitatem exiſtentes ſuper eis dicere minime poterunt. Certum eſt. n. ꝙ ipſi qui miraculis propinquiores erunt: ſuper quos etiam deus vt ipſos a ruina illa ſaluos faciat oculos ſuos aperiet: Priuſq̄ꝫ illi de ciuitate deum & veritatem cognoſcent. quemadmoduꝫ p ſubſequẽtia verba propheta ipſe aperto ſermone predicat. cũ ait Et ſaluabit dominus tabernacula iude in primo vt nõ magnifice glorietur domus dauid: & gloria habitantium hieruſalem ſuper iuda Quod quideꝫ dictuꝫ aliter intelligi non poteſt: niſi ꝙ q̄ꝫuis illi de ciuitate cum gog non concurrerunt ne ſuper alios qui ipſum ſecuti ſunt: gloriari poſſint: dicendo ꝙ eorum cauſa ſaluati fuerunt. eo quia in gog ſpem nõ habuerũt. Iccirco illos primo. i. priuſq̄ꝫ eos de ciuitate; ꝑut rabi dauid ait; deus ſaluabit. & faciet ꝙ in gẽtes illas poteſtatem ſic habebunt; vt vltra alia flagella quibus lacerabuntur; ab eis etiam multi interficiantur. propheta dicente In die illa ponaꝫ duces iude ſicut fornaceꝫ ignis in lignis & deuorabunt ad dextram & ad ſiniſtram omnes populos in circuitu. Et hec quidem faciet deus vt a vobis melius cognoſcatur. omnemq̄ꝫ paſſionem & pecandi viam a vobis remoueat. Quare ſequitur In die illa proteget dominus habitatores hieruſalẽ & erit qui offenderit ex eis quaſi dauid; & reliqua. Vt autem aperte oſtenderet propheta ſaluationem veſtram eſſe per chriſtuꝫ fiendam qualiterq̄ꝫ a vobis tunc cognoſcetur ipſum fuiſſe quẽ pro ſalute veſtra humanitate aſſumpta in vobis ambulãdo cruci cõfixiſtis;

conſequenter ait. Et erit in die illa querā conterere omnes gentes que venerunt contra hieruſalem: Et effundam ſup domum dauid ⁊ ſuper habitatorem hieruſalem ſpiritū gratie ⁊ precum: ⁊ aſpicient ad me quem confixerunt: ⁊ plangent ſuper eum ⁊ reliqua. Certum eſt enim: vt alias dictū eſt: ꝙ niſi deus per gratiam vobis preueniret. ſalui nunꝗ̄ effecti eſſetis: cum vos peccaſſe non cognoſcatis. ⁊ hoc ex modo loquendi ſui propheta oſtendit: cum ſpiritum gratie ⁊ precum dicat: hoc eſt: Effundam ſpiritum gratie per quē ſe recognoſcent: Et deinde precum quia: vt eis parcā: me deprecabuntur. Quamobrē planctu grandi familie ⁊ familie ſeorſum plangent. Hoc autem erit facta in gentibus condemnandis punitione ⁊ reſiduis veſtris omnibus in hieruſalem ruductis. quod ex clauſula illa dicente: Queraȝ conterere colligit: que quemadmodū rabi dauid ait intelligenda eſt. videlicet. Queram conterere ⁊ conteraȝ: quaſi diceret: illis contritis Effundam ſuper domum dauid ſpiritum gratie ⁊ reliqua. Et ex hoc doctorum veſtroꝝ falſitas apparet qꝛ non dubitatur: ꝙ pro morte vnius qui tūc interficeret: non operteret tantus gemitus fieri: precipue cum: vt ſcripture teſtātur ⁊ ipſi rabi fatentur: in bello illo veſtrum multi morituri ſint. Et cum de omnibus generibus mortis ad cōfixionem proprie propheta deſcenderit. ¶ Qui quideȝ pro maiori intentus huius declaratione verba tertij capituli ꝓtulit dicendo in die illa erit fons patens domui dauid ⁊ habitantibus hieruſaleȝ propter peccatuȝ ⁊ propter menſtruatam: per que habita notitia de ſpiritu gratie que in vos infundēdus erat regeneratione veſtrā per aquā baptiſmatis propheta conſequenter deſcribit. prophetādo qualiter pro maiori veritatis euidentia deus fontem illum in hieruſalem creabit: cum quo a peccato veſtro contra deum commiſſum mundabimini mediāte quo peccato quaſi mēſtrua

Tertij capituli expoſitio.

ti a deo ſeparati facti eſtis. iuxta ezechiechielis capit. xxvi.
ſententiam dicentis Juxta immunditie menſtruatē facta ē
via eorum coram me. cum enim vxor menſtruata per legē
antiquam a viro ſeparata eſſet: ideo hanc ſimilitudinē ſcrip
tura accepit. Et deinde aliqua que eo tempore per deum
fienda erant; propheta enarrando de ablatione. ſ. idoloꝝ
nominum memorieq; pſeudo prophetarum ꝛ immundoꝝ
ſpirituū que omnia per antichriſti mortē qui idolū ꝛ pſeu
do propheta dici poterit: penitus tunc auferent̄. more pro
phetico intermediat ipſa verbis ſequentibus quibus ſupe
riora verba ſequant̄: que hec ſunt. videlicet Et dicetur ei:
Quid ſūt plage iſte in medio manuum tuaꝝ. volens per ip
ſa innuere ꝙ aliqui vidētes tunc predictam gratiam a deo
vobis conceſſam inuidia moti cū chriſto loquendo dicēt.
Quid ſunt plage iſte in medio manuū tuarū: quaſi dicant
iudeis qui tanta mala tibi fecerunt: hec cōcedis. At ille re
ſpondebit: his plagatus ſum in domo amicorum meorum
eo ſcilicet tempore quo dei patris dictum verificandum ſu
per me erat. Quod quidem dictum hoc fuit videlicet Fra
mea ſuſcitare ſuper paſtorem meum ꝛ ſuper virū coherētē
mihi: Percute paſtorem ꝛ diſpergentur oues: quaſi innu
ens ex hijs ꝙ licet peccatum de ſe in remiſſibile eſſet: Atta
men propter antiquos patres qui amici ſui fuerunt ꝛ quia
illud etiā: vt ſcripture verificarētur: fiendū neceſſario erat
iō cū reſiduis illis id faciet: pro quo Et conuertam manū
meam ad paruulos dixit. Vos autē ſi vanas expoſitiones
doctorum veſtrorum huic expoſitioni; omnibus bene con
ſideratis: comparabitis: credo ꝙ vſq; ad prophetie conſū
mationem in qua niſi tertia hominum pars purificata rema
nebit: non expectabitis. propheta dicente Et erit in vniuer
ſa terra dicit dominus; Partes due in ea concidentur; ꝛ

deficient: ⁊ tertia pars reliquetur in ea. ⁊ ducam tertiã partem in ignem: ⁊ reliqua que a doctoribus veſtris precipue rabi ionata pro vniuerſo orbe prout ſonant: interpretantur. A quibus expeditus propheta vltimum inuadit capitulũ in quo predictum myſterium gog diffuſius enarrat cum inquit. Ecce dies veniet dño ⁊ diuident ſpolia tua in medio tui: ⁊ reliqua. Narrãs qualiter ea die qua prefata myſteria deus verificare voluerit: ſpolia hieruſalem in medio ſui: a gentibus contra ipſam venientibus: diuidentur. Permittet enim deus tunc propter chriſtianorum peccata vt id facere poſſint capiantq; ciuitatem: ⁊ mulieres violẽt: necnõ ⁊ omnia alia a propheta hic enarrata. Attamẽ media pars populi a ciuitate non auferetur. Poſt autem hec dicit propheta ꝙ egredietur de⁹: ⁊ contra gentes illas preliabitur: ſicut preliat⁹ eſt in die prelij ſcilicet faragonis in exitu iſrael de egipto: prout veſtri aiunt. Et deinde aſſerit ꝙ pedes ei⁹ videlicet dei ſtabunt in die illa ſuper montem oliuarum: vbi ſcilicet ſteterunt quãdo pro mundi ſaluatione hieroſolimã glorificari venit. qui quidem mons ex parte ſui: ſicut prophetia refert: ſcindetur: vt gentes illas deuoret: quẽadmodum per alias prophetias habet̃ quo facto: ſicut rabi ionatan ait: immediate claudetur. Eam autem diem qua hec cõſumanda erunt: propheta deſcribendo inquit: ꝙ nõ erit dies nebuloſa ⁊ compacta: ſed erit dies nota domino non dies neq; nox. nam: quemadmodum rabi dauid ait: non in tuto neq; in totali anguſtia ea die iuſti erũt. Erit tamẽ in tempore veſperi lux: propterea quia eo tempore quo ſigna ⁊ prodigia in vltimo magnitudinis erũt: electis ipſis lux erit Tunc. n. in dño ſaluabunt̃. Unde pro vr̃e ſalutis inſtrumẽto egreſſum aquaꝝ viuaꝝ ð hieruſalẽ ꝓpheta iteꝝ aſſignat cũ q̄bus baptizabimini ⁊ ſub vr̃o paſtore hieſu xp̃o cũ criſti

Quarti capituli expoſitio.

anis vniemini. Pro quo propheta cõſequenter ait. Et erit dñs rex ſuper omnem terraȝ in die illa erit dominus vnus ⁊ nomen eius vnum. Et deinde cum alijs prophetis ſe cõcordando propheta ſuper hijs que de eleuatione hieruſalem tunc miraculoſe fient: inqt. Circundabit vniuerſa terra ſicut planities ⁊ reliqua. que a doctoribus veſtris etiã materialirer ſicut ſonãt interpretãtur. Poſt que verba reuertitꝰ propheta vt narret quandam aliam plagã qua gentes illas cum gog venientes vltra alias deus percutiet. Et eſt plaga que tabes appellatur. erit autem tabefactõ ⁊ reſolutio ſubita: prout vr̃i aiunt: ita ꝙ ipſis exiſtentibus ſuper pedibus ſuis cadent. Et cuȝ hoc erit tumultus dñi magnus in eis tali modo ꝙ ſicut rabi ſalomõ ait inter ſe interficientꝰ quibus etiaȝ plagis innuit ꝓpheta ꝙ lacetabitur iudas illi ſcilicet qui cum gentibus illis contra hieruſalem venient. ipſo dicẽte Et ẽt iudas pugnabit aduerſus hieruſalẽ. quaſi diceret. Et etiam iudas qui aduerſus hieruſuleȝ pugnabit plagis his percuſſus erit. Et confirmatur hec ratio ex eo quia de ipſius iude contra hieruſalem aduentu: propheta notitiam iam dederat: cuȝ ſupra dixerat. Sed ⁊ iuda erit in obſidione ſuper hieruſalem. Quamobrem id hic iteꝝ ꝓ eodem ꝓpoſito replicare non oportebat. Nec etiam rabi dauid expoſitio ſuꝑ loco iſto quicꝗ̃ valet. Nam vt bene intuẽti patet cũ verbis ꝓphetie cõſentanea non eſt. Cũ aũt cõſequẽter ait ꝓpheta. Et omnes qui reliqui fuerunt de vniuerſis gentibus que venerunt. contra hieruſalem aſcendẽt ab anno in annum vt adorent regem dñm exercituũ ⁊ celebrẽt feſtiuitatem tabernaculoꝝ. Innuere vult ꝙ ſaluatio remanẽtiũ de mẽſe ſeptẽbris erit. quo. ſ. tabernaculoꝝ feſtũ in antiqua lege celebrabatꝰ. hij. n. miracula que cũ eis deꝰ tnuc faciet videntes. hanc deuotionem accipiẽt: ⁊ ſingulis annis eodem tempore deuȝ adorare venient. quẽadmodũ

Rabi dauid ait. Debetis tame̅ animaduertere q cum tabernaculoꝝ celebratio cerimonialis eſſet a tempore publicationis euangelij ceſſauit. ita q de eade̅ celebratio̅e ex eadem cauſa: qua antiquitus celebrabatur. propheta no̅ loquitur. Sed de illius diei celebratio̅e: que̅ in memoria̅ tantoru̅ miraculoꝝ ⁊ bonoꝝ eis co̅ceſſoꝝ annuatim: tu̅c remanentes obſeruabu̅t. immo ad id ſic obligabuntur: q ſi quis no̅ venerit: penam luet. propheta dice̅te. Et erit qui non aſcenderit de familijs terre ad hieruſale̅ vt adore̅t d̅nm rege̅ exercituum: no̅ erit ſup eos ymber. Et deinde aſſerit propheta q argentum ⁊ aurum: ⁊ omnia alia bona ab illis gentib⁹ i hieruſalem remanentia: ad diuinum cultum offerentur. ipſo dicente. In die illa erit quod ſuper frenum equi e̅. ſanctu̅ domino: ⁊ reliqua. vbi per ollas quas ibi nominat: calices et alia vaſa ad vini potulum apta intelligit. ⁊ per immolantes intelligit agnum dei. ſ. chriſti corpus p euchariſtia̅ ſacrifica̅tes. Dixit aute̅. Et coquent in eis: ad denotandu̅ charitatis ardore̅: quo ab omnibus tunc ſacrificium hoc celebrabitur. Qua de cauſa hoc dicto ꝓpheta prophetia̅ aſtringit: videlicet. Et no̅ erit mercator vltra in domo d̅ni exercituu̅ in die illo. vt innueret q de diuino cultu induſtria tunc no̅ fiet: miſſas ſcȝ ⁊ alia eccleſiaſtica: que̅admodu̅ vſqȝ tu̅c fiet: pro pretio dando. Et hoc quidem erit ex charitatis religionis ardore: qui in omnib⁹ eo t̅pe vigebit: quo media̅te oi̅a hec ſola deuotione fient. ac etiam ex argenti ⁊ auri copia: que in eccleſijs reperietur: ⁊ ſic dictionem illam chenagani hebraice bene exponunt veſtri. illi ſcilicet qui pro mercatore ipſam accipiunt. necnon ⁊ illi qui illam diuidendo. dicunt q idem ſignificat quod en con gani: hoc eſt non e̅ hic egenus. He enim due expoſitiones prophetie ſenſui conſone ſunt. ſecus autem eſt de aliorum expoſitionibus cum in illis nihil veritatis inueniatur. Vos itaqȝ pro animarum veſ

ſtrarum ſalute varietates ⁊ confuſiones eorum hic ⁊ in omni
bus aliis prophetiis attingere omni ſtudio conamini. Ego
enim ad id patentem ianuam vobis aperui per quam ſi in
traueritis. non dubito quin ad ſalutis portum: per eaꝫ dei
auxilio ducamini.

Explicit ſecunda pars.

Incipit tertia pars

Prologus tertie partis.

Q Voniam dixeram in hac parte: de his que xpi
mysterium aliquo modo in figura tangūt velle
vobis notiam tradere. poſtꝙ enim aliarum ꝓ
phetiarum que litterali ſenſu id demonſtrant: ſufficientē do
ctrinam vobis dederim me ſpeculationem hanc licite vtiqꝫ
agredi poſſe arbitror. Idcirco dico ꝙ nulli ſane mētis am
biguum eſſe debet. quin antiqua lex noue legis chriſti figu
ra ſit. Aliter enim concedere cogeremur ꝙ miſteria in ipſa
ɔtēta fabulas potius ꝙꝫ religionem parturirent. necnon ꝙ
plura fruſta ⁊ abſqꝫ certo fine a deo operata fuiſſent. quod
quidem dicere nefas eſſꝫ. Aſſignetis obſecro cauſam: ⁊ a
men dicam. Quare in ſemen abrahe. pluſqꝫ in omnes alios
populos deus elegerit: cum inter ceteros debilior atqꝫ mi
nimus eſſet. moyſe deuteronomii. vii. dicente. Non quia cun
ctas gentes numero vincebatis. vobis iunctus eſt domin⁹
⁊ elegit vos cum omnibus ſitis populis pauciores niſi ⁊ i
camus quia totius mundi ſalus chriſtus ieſus in iudea na
ſcendus erat. Pari quoqꝫ modo ⁊ miracula per ipſum de
um vobiſcum facta. Ad quid dicite: niſi vt ad miraculum
maximū incarnatōis ſue: ꝑ quod ſaluandi eratis vos diſpo
neret. Nūqd nō fatuū dicere putatis ꝙ tot ⁊ tāta myſteria
deus in mundo opat⁹ eēt: ſolūmō vt tēporalib⁹ bonis vos
abundare faceret. abſit ab eo. Immo ⁊ veſtri rabi propte-

res dicunt q̄ omnia quecunq̧ in ſacra ſcriptura continent
ad meſſiam referuntur. Uerumtamen ne peccatũ quod cõ
tra eundem meſſiam cõmittere debebatis: ad perpetuã dã
nationẽ vos penitus obligaret. placuit diuine maieſtati: nõ
omnia que ad myſteriũ illud pertinebant: aperto ſermone
explicare. ſed q̄ plurima eorum in figuris preſignare. q̄ ſi-
quis intantũ in earũ ſpeculatione diligenter vacaret. dum-
mõ luminis veritatis gratie particeps effect⁹ eẽt indubita
te intelligeret quãlibet ſacre ſcripture dictionẽ aliq̄d huiuſ
modi ſacri myſterij in ſe quodãmodo continere. Ego autẽ
cum ad tanti debiti ſolutionẽ pluribus de cauſis me impo
tẽtẽ iudicẽ: tale onus ſup humeris meis capere recuſaui. ſʒ
ex hijs dumtaxat que abſq̧ nimia ſpeculatione: id parturi-
re videntur: vobis noticiam tradere decreui. eas quoq̧ ra
tionibus approbare nõ conabor: cũ gratia ⁊ fide: magis q̄
ſpeculatione: ipſarum noticia conſequatur. ⁊ ſi ab aliquib⁹
apparentibus rationibus vacue alique non tranſibunt.
Mox de cauſis vos a receptione baptiſmi detinctib⁹ cum
ſuis remedijs ſermo moraliter fiet: quibus preſens pars ⁊
totius compendij materia finem habebit.

¶ Uerſando itaq̧ circa figurarum propoſitũ. Dicite q̄ Figura p̄ma.
ſo quid ſibi voluit ſcriptura: cum ſui principio inquit. Be
reſcit barac lohim. Latine. In principio creauit deus. vbi
hoc nomine elohim quod pluralitatem ſignificat vſa eſt.
Et paulo poſt cum dixit. Faciamus hominẽ ad imaginem Scd̄a figura.
⁊ ſimilitudinẽ nr̄am. niſi pluralitatẽ perſonarũ in diuinis no
bis intimare voluerit. Q̄d ſi cũ aliq̄bus doctorib⁹ vr̄is di-
cetis deũ hoc mõ loquẽdi vſũ eẽ. ꝑpterea q̄ celeſtẽ famili
am conſuluit. dictum veſtrum nullum eſt. cum omnia cele-
ſtia deo ſeruiant. ⁊ eorũ conſilio ipſe nõ indigeat. Nec nõ ⁊
id q̄d a modernis. puta rabi dauid ⁊ rabi moyſe gerunẽſi: Rabi dauid
ſup loco iſto dicitur. Uanum eſt. quia volunt deum tunc Rabi moyſes

cum terra locutum eſſe eo quia ⁊ de diuino ⁊ terreno ho-
mo cõpoſitus ſit. fatuitaſ.n. dicere eſt: ꝙ pro hominis crea
tione deus terram ſibi coadiutricem aſſotiaret. Ex eo pre-
terea ꝙ ad imaginem ⁊ ſimilitudinẽ noſtram dixit. vbi he-
braica habet Bezalmenu chidmutenu. aliud ſignificare nõ
intendit. niſi chriſti crucifixi imaginem ⁊ ſimilitudinem que
ab initio ⁊ ante ſecula in diuina mente fuit. Non enim igno
ratis dictionem illam Bezalmenu idem quod in crucẽ no
ſtraꝫ in latino ſignificare. ex qua chriſti figuratur paſſio. cu
Tertia figura. ius neceſſitatem vt infra capitulo. iij. habetur primi paren
tes dei mandatum non obſeruantes cauſauerunt. Cauſaꝫ
quoqꝫ quare capitulo. iiij. ad munera abel que de primoge
nitis gregis fuerũt. ⁊ non ad munera caim eius fratris: de-
us reſpexit. a doctoribus veſtris audire cuperem. cum nul
la alia eſſe potuerit. niſi vt dilectionem ſuam erga munduꝫ
figuraret. quia filium ſuum primogenitum chriſtum ſcilicet
hieſum pro mundi redemptione oblationem dare debebat
Quarta figura Cumqꝫ ad habraham. xiij. loquitur dicens Faciam ſemẽ
tuum ſicut puluerem terre: ſi quis.n. hominuꝫ põt puluerẽ
terre enumerare: ſemẽ quoqꝫ tuum numerari poterit. De
quo ſemine niſi de eo quod per xp̃i fideꝫ ad ipſum venturꝫ
erat: loqui põt. Certuꝫ eſt enim ꝙ ſemen abrahe ſecundũ
carnem licet magnum fuerit. nunqꝫ ad tantaꝫ peruenit mul
titudineꝫ vt ſermo hic ſuper eo verificari potuiſſet. Quod
aũt de eodem ſemine xp̃i deus intelligeret. per ſacramenti
altaris myſterium quod infra capitulo. xiiij. figurauit: certi-
ficamur. vbi ait At vero melchiſedech rex ſalem proferens
Quita figura. panem ⁊ vinum: erat.n. ſacerdos dei altiſſimi. Aſſignẽt pre
terea veſtri ſi poſſunt rationem propter quid ſubſequenti
capitulo volens deus de premiſſis ſignum abrahe dare: di
xit ei vt ſumeret ſibi vaccã triennẽ ⁊ caprã ⁊ arietẽ annorꝫ
etiã triũ niſi trinitatis myſteriũ ꝑ id figurare voluiſſet. Di-

cant inſuper myſteriū temptationis abrahe q̄ḋ capitu.xxij. Sexta figura.
continetur quid importare velit.ignorabat ne forte ipſius
voluntatem deus: Propter quod ipſum probare oporte-
bat Quidue ſibi voluit deus cum in terram morie illuz mi
ſit:quia tertia die pluſq̄ alia illi locum oſtendit:Cumq̄ iſa
ac de imolando agno vbi eſſet patrem interrogauit: quid
ſibi voluit abraham quando reſpondit. Deus videbit ſibi
agnum pro holocauſto niſi xp̄i agni myſteriū figurare:erat
enim iſaac patri abrahe vnigenitus ⁊ chriſtus hieſus deo
patri ſimiliter vnigenitus fuit. Iſaac de precepto dei in mō
tem hieruſalem vt imolaretur ductus fuit. Et chriſtus hie-
ſus in monte hieruſalem immolatus eſt. Iſaac de immolan
do agno patrē interroganti:reſponſum fuit. Deus videbit
ſibi agnum pro holocauſto.propterea quia filiuz ſuum hie-
ſum qui agnuſ ad tolenda peccata mundi immolādus erat
in mente ſua videbat. Die quoq̄ tertio vidit abrahā locuz
procul eo quia agnus dei hieſus tertia die a mortuis reſur
gens:videndus erat. Et hūc quidem agnum Nonne exo Septīa figura.
di.xij.per agnum paſcalem figuratū habemus:filijs iſrahel
in primum preceptum datuz vt in nocte ab egiptiaca ſerui-
tute liberationis cuz conditionibus ibidem aſſignatis ipſuz
comederent. Ad denotandum q̄ fuit ea nocte pro cor-
porali liberatione tale myſterium conſtitutum in figuram ⁊
ſignum agni dei myſterij qui pro ſpiritali liberatione ſimili
tēpe immolandus erat:⁊ vt hoc clarius oſtenderet. noſq̄
ſuper eo magis attentos redderet.eas cōditiones quas vi
demus in dicti agni commeſtione aſſignauit. Et deinde
moyſem innuere videmus debere ſacrificium agni paſcalis
vſq̄ ſolummodo meſſie aduentuz a iudeis celebrari.⁊ hoc
per verba illa dicentia Et cuſtodietis verbum iſtud in pre-
ceptum tibi ⁊ filijs tuis vſq̄ in ſeculum. ¶ Vbi rabi Rabi moyſes
moyſes gerundenſis ait q̄ per verbum iſtud agni paſcalis gerundenſis.

immolationez moyſes intellexit. Voſq3 non ignoratis intē
tionem doctorum veſtroꝝ eſſe ꝙ vſq3 ad meſſie aduentū
ſeculum vnum vocetur: ita ꝙ cum vſq3 in ſeculum moyſes
dicit. de ſeculo quod meſſie aduentu finire debet: intellexit
Nunquid non etiam ⁊ vos dicitis meſſiam paſcali tempo-
re venturum eſſe: poſt cuius aduentum dicitis non eſſe vl
tra egipti myſteria memoranda: ⁊ hoc ex ſacre ſcripture au
ctoritate affirmatis dicentes ꝙ propter meſſie myſteria id
erit: necnon ⁊ propter nouam legem eius quā exodi. xxxij
Octaua figura per fractionem primaꝝ tabularum ⁊ ſecundatione ipſaru3:
a moyſe figurata3 habemus. Non.n. licebat moyſi tabulas
frangere. cu3 opera manus dei eſſent. Scriptura paulo an
Rabi moyſes te dicēt Et factus opere dñi ſcriptura quoq3 dei erat ſculp
ta in tabulis. ¶ Vbi rabi moyſes gerundenſis dicit fu
iſſe illud ibi recitatum vt earum excellentia oſtēderetur. de
qua moyſes a furore uinctus vituli cauſa nihil curauit. q̄3-
uis dictū hoc pro tanto myſterio parū valeat. nam ex excel
lentie tabularum rememoratione non earum fractio a moy
ſe ſequi debebat. Sed potius earum aliquo ſacro loco con
ſeruatio quouſq3 dei ira placata fuiſſet. Quapropter con-
cludere debemus ꝑ primas tabulas a moyſe fractas fuiſſe
veterem legem figuratam. que q̄uis diuinum eſſet opus.
debebat tamen poſt ipſam noua lex dari quā ſecunde tabu
le que ſtabilitate3 ⁊ ꝑmanentiā habuerunt: figurarunt. Cō
tinebāt autem in ſecundis tabulis id idem quod in primis
vt prefiguraretur ꝙ in ſecunda lege mandata illa decē mu
Nona figura tanda non erant. Voluite deinde oculos obſecro ad nu-
meri ſextum: ⁊ conſiderate quid ſibi voluit moyſes inſtru-
ens aron ⁊ filios eius ex dei mandato ſuper modo benedi
cendi populum iſrael: cum inquit. Benedicat tibi domin⁹
⁊ cuſtodiat te. Oſtendat dominus faciem ſuam tibi ⁊ miſe
reatur tui. Conuertat dominus vultum ſuum ad te: ⁊ det

tibi pacem. Nonne ſufficiebat ei dei nominis ſemel memoriam facere ⁊ cum eo omnes has benedictiones aſſotiare: niſi per trinam dei nominis commemorationem trinitatem perſonarū in diuinis figurare voluiſſet: Sed cum trinitas hec cum vnitate eſſentie eſſet: ad id denotanduꝫ concludit Et dicit. Inuocabuntqꝫ nomen meū ſup filios iſrael: ⁊ ego benedicam eis. vbi nomen meum ſingulari numero profert Poſt auteꝫ hoc capitulum. xviiij. agredimini vbi de vacce ruffe myſterio ⁊ aque aſperſionis mentio fit. ¶ Quo quidem loco doctores vrī ꝯplexi ſic ſunt. ꝙ rabi moyſes gerūnenſis ſe excuſans poſt multa verba talia fatur. Nos auteꝫ propter peccata noſtra polluti in captiuatiōe ſumus: ita ꝙ ſanctitatis munditiem ignoramus quouſqꝫ ſuper nos ſpiritus ex alto excitet: effundatqꝫ dn̄s ſuper nos aquam mundam: ⁊ mundemur. Vos aūt doctoris huius verba pōderare debetis. ⁊ cum xp̄iana veritate hic dicere ꝙ per vaccam rubeam integrā nullam in ſe maculaꝫ habētem que in remiſſionem peccatorum vniuerſi populi immolari publice debebat. xp̄s hieſus qui rubens ⁊ aſqꝫ macula in remiſſionem peccatoꝝ mundi publice immolandus erat: figuratus fuit. Et per aquam aſperſionis fuit aqua baptiſmatis figurata cum qua venialia peccata de quibus mētio hic expreſſe fit: formaliter delentur. Cumqꝫ etiam meditando conſiderabitis ſerpentis myſterium quin moyſe capit. xxi. ex dei mandato in perticam poſitus eſt: vt ſiquis a ſerpente morſus eſſet ignito: aſpiceret illud ⁊ viueret. Quid ſuper eo dicere poteſtis. niſi ꝙ xp̄i hieſu in cruce pendentis: per cuius intuitum eius fideles a morſibus temptationis ſatane ſanantur: figura fuerit: Nunquid non cuꝫ alio nature minus repugnante poterat deus ab ignitis ſerpētibus percuſſos ſanare: vtiqꝫ poterat. Sed quēadmodū rabi moyſes gerūnēſis ait: miraculi excellentiā patefacere voluit: eos. ſ. ꝯtra

Decia figura Rabi Moyſes gerundenſis.

xi. figura.

Rabi moyſes gerundenſis

nature curſū ſanando. certum eſt enim ſicut per medicā habetur ſcientiam ꝙ morſus a ſerpente per ſerpentis intuituꝫ ledi ⁊ nō iuuari debet: ea de cauſa qua morſus a cane rabido per canis intuitum leditur. cuius ratio ē. quia omne ſimile mouetur per ſui ſimilis intuitum. mouetur eniꝫ ſāguis per intuitum rubei obiecti: et melancolia per intuitum obiecti nigri: ⁊ ſic de ſingulis. Cum hoc quoqꝫ adeſt imaginatio que caſum facit. Nam qui ab aliquo venenoſo animali mordetur: in aſpiciendo illud. immo in re memorando commouetur. et infra ſe conturbatur. Erat inſuper ſerpens ille: animalis venenoſi ſimilitudinem habens. q̄uis veneno careret vt figuraret chriſtum iheſum qui q̄uis aſſumpta carne peccator eſſe videretur: non erat in eo iniquitas aliqua reperiendo. Cum ergo figurato: figura correſpondere debeat. ideo placuit diuine maieſtati: vt quemadmodum figuratum debebat eſſe omni nature repugnans. ſic ⁊ figura nature repugnaret.

xij. figura. ¶ Parabolam rurſus balaham contemplate queſo: cuꝫ in capitulo. xxiiij. inquit. Uidebo ipſum ſed nō modo intuebor illum: ſed non prope: orietur ſtella ex iacob: ⁊ conſurget virga de iſrahel: quam meſſie per vos expectati docto
Iudei res veſtri attribuunt. ⁊ ſi in chriſto iheſu nazareno euacuata ſit. certum ē enim ꝙ balaham cuꝫ magus eēt: ⁊ illud qđ predicebat: eſſet in longum tempus verificandum. hoc mō loquendi vſus eſt. quaſi diceret. Uidebo eum. ſed nō nunc ſcꝫ ego ipſe. non enim prope eſt myſterium: vt poſſim illud ipſe videre. videbūt tñ illud poſteri mei qui a me deſcēdēt magi: quia eo tēpore quo virga hec de iſrael cōſurget. ſtella in celo orieť: que illis manifeſtabiť: per quā eum: qui hic per virgam figuratur: videre ⁊ adorare ibunt. Illi eniꝫ vniuerſus mundus ſubījcieť: et hoc innuere voluit balahā. cū ait. Et vaſtabit oēs filios ſeth a quo ſcꝫ oēs ortū habuerūt

Quod autem hec omnia in xp̄o verificata fuerint: euangelia nobis indubitatum perhibent testimoniū. nec obſtat qꝛ hodierno die xp̄iane fidei: vniuerſus orbis nō ſubiacet. fuit enim id apoſtolorum tempore verificatū: et vltra illud poſt antichriſti bellum verificabitur: ita ꝙ teſtante ſcriptura: in eternum ſtabit. Vos autem modum loquēdi parabole hic conſiderate. quoniā non nomine iſrabel ſeu iacob vos appellat. Sed nomine heber cū vaſtabitqꝫ hebreos inqt. vt denotet ꝙ tempore illo quo parabola verificanda erat: debebatis nomen iſrabel ⁊ iacob amittere. propterea quia a via domini receſſuri eratis: quod quidem poſt chriſti aduētum verificatū videtis. fuerunt enim nomina hec a vobis i chriſti fideles tranſlata: ſicut hodie comprobatur ¶ Venite adhuc obſecro: ⁊ diuina miſteria mecum conſiderate que tot ⁊ talia ſunt. vt vſqꝫ ad particularia que per chriſti eccleſiam conſtituenda erant: ſe dearticularet. precipit eniꝫ moyſi. xxxiij. capitu. vt de manſionibus filiorūꝫ iſrael in deſerto factis perpetuam memoriam in libro faceret. Sup qua materia doctores veſtri multa vana dicunt. Nam rabi Solomon auctoritate rabi moyſi hadarſan dicit id factū fuiſſe: vt dilectio dei erga iudeos oſtenderetur. quia quamuis quadraginta annis: eos per deſertum duxerit. ne tamē illos ſuperflue fatigaret. noluit eos: niſi his quadragita mā ſionibus ventilare. Hoc autē dictum nullum ē cum dei dilectio ⁊ miſericordia cum eis ex multis alijs q̄ꝫ manſionibus viſa ſint. Rabi moyſi cordubenſis quoqꝫ opinio vana ē cū dicat id factum fuiſſe: vt eo mediante miraculoꝝ dei in deſerto factorum: in perpetuūꝫ memoria haberēt. quaſi opera dei: ⁊ ſui miracula hac friuola teſtificatione indigerēt.

Vnde rabi moyſes gerunenſis videns non poſſe hic rationes aliquas: ſaltē apparentes pro ſuo propoſito aſſignare: dicit ꝙ ex aliqua ſecreta cauſa nobis ignota harū man-

xiij. figura.

Iudei
Rabi ſalomon.

Rabi moyſes
cordubenſis

Rabi moyſes
gerundenſis.

tionum hic mentio facta fuit. Quãobrem mecũ xp̃ianam veritatẽ ſequẽdo dicere debetis: mantiones has ſtationes q̃ a pontificibus ĩ quadrageſima ordinande erãt. figurare. Quẽadmodũ.n. veteri lege: ꝓut infra videbitis: quadrageſima figurata fuit. ſic ⁊ ſtationes ſingulis diebus quadrageſimalibus fiẽde figurate fuerunt. ¶ Cõſequenter ad deuteronomiũ ſextum pergite: ⁊ moyſi animaduertite verba

xiiij. figura.

cum iſrahel inſtruit. ſuper eo quod de diuina eſſentia ſentire ⁊ credere debebat. Inquit enim. Audi iſrahel deus: deꝰ noſter: deus vnus eſt. Certum eſt enim ꝙ a nullo recte intelligenti poteſt ex hijs verbis alia ſententia capi: niſi ꝙ trinitatem perſonarum in diuinis cum vnitate eſſentie. moyſes denotare voluerit. Nam ſi diuinam vnitatem dumtaxat ſecluſa quacunqȝ pluralitate: oſtendere voluiſſet: potuiſſet id verbis his ſufficienter explicare. videlicet. Audi iſrl' deus noſter vnus eſt. Cum autem ſic non fecerit. ſed diuinum nomen ter expreſſerit: ⁊ illa poſtmodum cum vnitate concluſerit. non dubitatur quin id quod vobis dico: ſuum fuerit intentum. Et hac de cauſa vt auditores bene attentos redderet. inquit. Audi iſrahel. quaſi diceret. Aduerte id quod tibi dico: ⁊ crede: de eoqȝ apud te memoria ſẽp ſit Pro q̃ ſubſequẽter ait. Eruntqȝ verba hec que ego ꝑcipio tibi hodie in corde tuo: ⁊ narrabis ea filijs tuis: ⁊ meditaberis in eis ſedens in domo tua: ⁊ ambulãs in itinere: dormienſqȝ atqȝ conſurgens. Quod quidem fecit moyſes vt innueret ꝙ dicentes vnitatem trinitas non turbat. numerus enim ille eſſentiam non multiplicat, necnon ⁊ dicentes trinitatem intuitus vnitatis non arguit Nam vnitas illa trinitatem non coofundit. Dixit ergo. Audi iſrahel. id eſt crede. hoc enim ſacramentum magnum eſt: quod quidem credere oportet. De abſoluta vero dei vnitate potius ſcientia q̃ credulitas quodãmodo eſt. Propter quam vt audito-

res ad fidem excitaret: tantam attentionem predicare non non oportebat. ¶ Venite poſt hec: et videte: conſiderateqꝫ quid ſibi voluit moyſes nono ⁊ decimo capitulo cū recitat: ipſum ter in monte ſtetiſſe. ⁊ ſingula vice quadraginta diebus ⁊ quadraginta noctibus ieiunaſſe. Et nos in libro exodi non reperimus id niſi bis fuiſſe. Unde dico credendum ac veriſimile eſſe ꝙ hoc fecerit moyſes: vt hodiernum ieiunium quod ad inſtar primorū per ipſum moyſen: ⁊ per chriſtum factorū: per chriſtianos celebraꝛ. figuraret Quēadmodū enī de hoc tertio hic recitato aſſerit ꝙ ex ſe ⁊ nō per directū a deo fuit. ipſo dicēte. Ego aūt ſteti in mōte ⁊ reliqua. ſic ⁊ hoc hodiernū ieiunium quod tertiū ē: nō debebat per directū a deo: ſꝫ ab hoīe. ſ. a pontifice cōſtitui. xi. figura.

¶ Deniqꝫ in penthateuco verba moyſi deuteronomij xxxiij. Attendite cum in benedicendo populū talia fatur. Dominus de ſinai venit: ⁊ de ſeir ortus ē eis. apparuit de monte pharan: ⁊ cum eo ſanctorum milia. ex dextera eius ignea lex eis. etiam diligit populos: omnes ſancti eius in manu tua. ipſi autē percuſſi erunt tui cauſa: patientur propter te. legem precepit nobis moyſes hereditatē cōgregationis iacob. Et fuit in ieſurum rex cōgregatis pncipibꝰ populi ſimul cū tribubus iſrahel. Que verba ⁊ ſi a doctoribus veſtris poſitiue exponanꝛ: dicentibus ꝙ deus voluit eſau qui erat in ſeir: ⁊ iſmael qui erat in pharan. primo legem dare. quam cum recipere noluiſſent. receſſit ab eis: ⁊ ad iſrahel qui recepit eam venit. ⁊ ſic de alijs fabulis ab illis hic recitatis. Attamen dico vobis ꝙ magna myſteria in ſe continent. diuidit enim ſermo totus in partes principales duas. nam in prima quedam epilogantur myſteria: que vſqꝫ tunc in lege figurata erant. In ſecunda vero cū inquit. Etiam diligit populos quedam predicuntur: que futurorum myſteriorum nondum figuratorum figura ſunt. xvi. figura.

Dicit itaq; in prima parte q deus: vt cum filijs iſrabel loqueretur: primo de ſinai venit: vbi in ignis forma apparẽs illis legem dedit. pro quo dixit. Ex dextera eius ignea lex eis. Et deinde in monte ſeir apparuit eis ea figura qua i ſecundo aduentu glorificaturus erat. ſcz in cruce pendens ⁊ hoc cum ſerpente: quem in deſerto moiſes ex dei mandato exaltauit. quod quidem fuit: circuendo iſrabel montem ſeir vt numeri habetur. xx. pro quo dixit. Et de ſeir ortus ẽ eis Et cum ſubſequenter ait. Apparuit de monte pharan. exp̄mit moyſes aliud myſterium: quod in ſolitudine pharan figuratum fuit. de emiſſione. ſ. ſpiritusſancti xp̄i in diſcipulos ſuos: ⁊ hoc per ſpiritus ſancti in ſeptuaginta ſenes effuſionem: prout numero habetur. xi. In ſecunda autem parte gentium ad chriſti fidem vocatio a moyſe figuratur: cuz inquit. Etiam diligit populos: quaſi diceret. Non putes q̃d ſolum te deus diligat: ita vt velit ſuorum beneficiorum te tantum participem eſſe. Sed etiam populos diligit. facietq; ſuis bonis eos frui. Cuius rei modum aſſignando ſubdit. Omnes ſancti eius in manu tua ⁊ reliqua. eo enim tẽpore quo miſterium hoc conſumandum erit. omnes ſancti eius erunt in manu tua. eo quia ex te exibunt. hi autem ſancti: eorum ſanctitatem te ignorante: tui cauſa percuſſi erũt necnon ⁊ ipſemet chriſtus propter te: ⁊ tuam iniquitatem patietur. Ex quo ea lex que filijs iſrabel tantummodo data erat; debebat etiam congregationi iacob in hereditatem impartiri. ⁊ hoc eſt quod ſubſequenter ait. legem precepit nobis moyſes hereditatrm congregationis iacob. quaſi diceret q gratia illa que tantum nobis. ſcz filijs iſrabel de q̄bus ipſe moyſes erat. data fuit. efficietur tũc hereditas cõgregationi iacob hoc eſt: congregationi ex omnibus chriſti fidelibus ſimul cum bonis iudeis facte: que congregatio iacob vocari debebat. Quem quidem loquendi mo-

dum doctores veſtri thalmut: queadmodum rabi moyſes gerunnenſis hic teſtatur: bene animaduertunt. dicentes q non dixit domus iacob ſeu ſeminis iacob. Sed congregati onis iacob vt populorum congregationem cum iſrabel in ea lege figuraret. quorum collectio congregatio iacob vocabitur. Quamobrem concludendo ait. Et fuit in ieſurun rex congregatis principibus populi ſimul cu tribubus iſrabel vt innueret q facta iſta congregatione populo ſimul cum iſrabel: erit deus in ieſurun rex. nam: quemadmodum rabi gerunnenſis ait: dictio illa rex ad deum refertur: qui rectiſſimorum rex eſt. dictio enim illa ieſurum idem quod recti ſeu rectiſſimi latine ſignificat. Appellat itaq omnem congregationem xpi fidelium rectiſſimos. quuis diuerſaru nationum ſit. ¶ Procedite deinde vlterius et conſiderate quid ſibi voluit ſamuel regum primo capitulo. viij. cum ſuper petitione regis ſibi a populo facta: deum orauit nec non et reſponſum quod a deo habuit dicente Audi vocem populi in omnibus que loquetur tibi. non eni te abiecerũt Sed me ne regnem ſuper eos. Nunquid non de ſua natione regem querere illis licebat. Moyſe deuteronomij. xvij dicente cum ingreſſus fueris terrã quam deus tuus dabit tibi: et dixeris. Conſtituaz ſuper me regez ſicut habent omnes per circuitum nationes eum conſtitues quẽ dominus deus tuus elegerit de numero fratrum tuo niſi q voluit hic veſtram xpi regni electionem figurare. que in patribus veſtris verificata fuit. cum pilato dixerunt. Non habemus regem niſi ceſarem et hoc per particulam illam dicentem. Nõ. n. te abiecerũt. Sz me ne regnẽ ſup eos. Et vltra hoc figurauit libe arbitrium qd ſup id vobis concedebatur. et hoc cum dixit. Audi voce populi in omnibus que loquet tibi. Et poſtq eligendi facultas vobis data erat: et debebatis ceſarẽ eligere. Jccirco ea que ſub regno illo paſſuri era xvij. figura

tis;etiam vobis figurauit. Cum paulo poſt inquit. Verũ tamen cõteſtare eos ⁊ predic eis ius regis qui regnaturus eſt ſuper eos. Quod quidem ius parum infra cum verba domini ad populum ſamuel retulit; bene explicatum eſt. dicit enim Hoc erit ius regis qui imperaturus eſt vobis: filios veſtros tollet: ⁊ ponet in curribus ſuis. facietq; ſibi equites ⁊ precurſores quadrigarum ſuarum; ⁊ cõſtituet ſibi tribunos ⁊ centuriones ⁊ aratores agrorum ſuorũ ⁊ meſſores ſegetum. ⁊ fabros armorum; ⁊ curruum ſuorum. filias quoq; veſtras faciet ſibi vnguentarias ⁊ focarias ⁊ panificas. agros quoq; veſtros ⁊ vineas ⁊ olineta optima tollet ⁊ dabit ſeruis ſuis. Sed ⁊ ſegetes veſtras ⁊ vinearũ reditꝰ adecimabit vt det eunuchis ⁊ famulis ſuis. Seruos etiam veſtros ⁊ ãcillas ⁊ iuuenes optimos; ⁊ aſinos auferet ⁊ ponet in opere ſuo. Greges quoq; veſtros adecimabit; ⁊ vos eritis ei ſerui. Cũ itaq; predicte angarie ſub rege ſaulo quem tunc habuerunt; viſe non fuerint. Sequitur ꝙ de his que ſub ceſareo regno paſſuri eratis; omnino loquaẗ. precipue cum ſubſequẽter dicat ſcriptura. Et clamabitis in die illa a facie regis veſtri quẽ elegiſtis vobis; ⁊ nõ exaudiet vos dñs in die illa. eo quia petiſtis vobis regẽ. Quod quidem dictum ſignificatiuum eſt propoſiti vobis predicti quia. ſ. poſtq̃ deum recuſaſtis in regem veſtrum; ⁊ ceſarẽ elegiſtis. quãdo a facie regis a vobis electi clamabitis: deus vos non audiet. Sicut hodie comprobaẗ. ¶ Quid ne

xviij. figura. indicare voluit eſayas ſui libri pricipio cũ celis ⁊ terra cõuocatis inquit. Cognouit bos poſſeſſorẽ ſuũ. ⁊ aſinus preſepe dñi ſui; iſrael aũt non cognouit. ⁊ populus meus nõ intellexit. Non. n. dubitatur ꝙ locuz natiuitatis dñi nr̃i hieſu chriſti figurare voluit; qa. ſ. apud preſepe eſſe debebat; vbi ⁊ bos ⁊ aſinus inſimul comedentes ſtarent. Qui q̃uis beſtie eſſent; debebãt quaſi rationales ipſum cognoſcere; ⁊ il

lius pfectionem contēplari. Sed iſrahel q̄ non obſtante q̄
rationalis eſſet. fuiſſetq̄ tanq̄ popul⁹ a deo electus de ta-
li myſterio pluries inſtructus ipſū nō cognouit. Quod aūt
ꝓphete intētio hec fuerit. ex modo loquendi ſui manifeſte col
ligit̄. Nō. n. dixit: Cognouit bos poſſeſſorē ſuū: ⁊ aſin⁹ pſe
pe dn̄i ſui: iſrl' aūt me n̄ cognouit: ſ3 dixit. iſrl' n̄ cognouit: po
pul⁹ me⁹ n̄ intellexit. ¶ Verba q̄3 ſua meditando legite. cū xix. figura.
capi. xxxiij. inqt. Audite qui lōge eſtis que fecerī3: ⁊ cogno
ſcite vicini fortitudinē meā: ⁊ reliqua. vbi ait. Quis habita
bit ex nobis cu3 igne deuorāte: Quis habitabit ex nobis
cū ardorib⁹ ſempiternis. Per que diuinitatē que in terra
carne aſſumpta nobiſcu3 habitare debebat: figurare voluit
Nūquid nō moyſi memores eſtis qui ignē deuorāte3 deū
appellat. Et cu3 diuinitas hec humanitati cōiungi deberet
ideo paulopoſt eſayas ait. Regem in decore ſuo videbunt
oculi tui hoc eſt videbunt regem tuum qui homo apparēs
diuinitate decoratus erit. Hoc aūt myſterium cum tantum
iuſtis ⁊ perfectis cognitum eſſe deberet. icirco dixit. Qui
ambulat in iuſtitijs: ⁊ loquitur veritatē ⁊ reliqua. iſti enim
qui cum igne illo deuorāte chriſto. hieſu habitare poterūt. xx. figura.
¶ Jd inſuper idem ab ezechiele primo habemus: dum ſuā
recitando viſionem aſſerit deu3 in forma ⁊ ſimilitudine ho
minis igne circundanti ſe vidiſſe. Certu3 eſt enim q̄ ea for
ma qua in monte ſinai apparuit: ⁊ qua iterum appariturus
erat: ab eo viſus fuit. Nam cum prima dedit legem: igne ⁊
fulguribus venit. cū vero dedit ſecundā in hominis forma
viſus eſt ¶ Et cum in hac ſecunda apparitione a
iudeis pro maiori parte recipiendus non eſſet. ideo poſt vi
ſionem immediante capitulo. ij inquit. Fili hominis mitto
ego te ad filios iſrahel ad gentes apoſtatrices que mihi re
belles fuerunt. ipſi ⁊ patres eorum ⁊ filij dura facie ⁊ indo
mabili corde ſunt: ⁊ reliqua Per que duritiem cordis vſi

ad veritatem cognoſcendam oſtendit. quod quidem etiam ⁊ ſubſequenti capitulo facit. dicens domus aūt iſrabel nolunt audire te: quia nolunt audire me: omnis q̄ppe domus iſrabel attrita fronte eſt: ⁊ duro corde. Qua duritie adhuc permanetis nolentes ſcripturam nec litterali ſenſu nec in figura ſuo proprio intellectu intelligere. ¶ Nunq̄d non xp̄i myſterium figurauit bic propbeta cuꝫ capi. xvij. ait. Hec dicit dn̄s deus. Et ſumam ego de medulla cedri ſublimis: ⁊ ponam de vertice ramorum eius tenerum: diſpergaꝫ ⁊ plā tabo ſuper montem excelſum ⁊ eminentem: in monte ſublimi iſrabel plantabo illud. ⁊ erumpet in germen: ⁊ faciet fructum: ⁊ erit in cedrum magnā. ⁊ babitabunt ſub ea omnes volucres: ⁊ vniuerſum volatile ſub vmbra frondium eius nidificabit. ⁊ ſcient omnia ligna regionis: quia ego domin⁹ bumiliaui lignum ſublime: ⁊ exaltaui lignum bumile: ⁊ ſiccaui lignū viride ⁊ frondere feci lignum aridum. ego dominus locutus ſum ⁊ feci. Inuenietis forte in bis verbis aliquid quod xp̄o bieſu non attribuat᷑: niſi more veſtro illud peruertere velitis: Ex eo. n. q̄d de medulla cedri dixit. xp̄z qui de ſtirpe ⁊ ſanguine dauid ſecundum carnem fuit: figurauit. Per id aūt quod dixit. Et ponam de vertice ramoꝝ eius tenerum. xp̄i figurauit regnuꝫ quod in principio ſui tenerum ⁊ debile eſſe debebat. Cum vero ait. Et plantabo ſuper montē excelſum ⁊ eminentem. buiuſmodi rami plātationis locum figurauit. quem ipſemet declarando ſubdit In monte ſublimi iſrabel plantabo illud. Subſequenterqꝫ eius excellentiā ⁊ magnitudinem figurando ait. Et erūpet in germen ⁊ faciet fructū: ⁊ erit in cedrum magnam. ita q̄ꝑ multitudinem regum ⁊ gentium que eius dominio ſubici debebāt: figurando ſubdit. Et babitabūt ſub ea omnes volucres ⁊ vniuerſum volatile ſub vmbra frondium eius nidificabit. Demum cum myſterium boc mirabile valde ſit:

xxij. figura

⁊ difficile auditu ꝙ a principio adeo debili quo verbuz in-
carnatum fuit. quia ſcilicet a maria deſponſata ioſeph. qui
pauper erat. ꝗuis de domo dauid eſſet; ſequi deberet do-
minum celi ⁊ terre. ideo concludens propheta ait. Et ſciēt
omnia ligna regionis. quia ego dominus humiliaui lignuz
ſublime. ⁊ exaltaui lignum humile. ⁊ reliqua. Pro quo vo
lo intelligatis ꝙ ipſa virgo beata in ſua laude quam luce p̄
mo fecit. inquit. Depoſuit potentes de ſede ⁊ exaltauit hu
miles. Quidue ſibi voluit micheas cum capitu. vi. inqt. xxiij. figura
Venite ⁊ reuertamur ad dominum. quia ipſe deuorauit ⁊
ſanabit nos: percuſſit ⁊ curabit nos. viuificabit nos poſt di
es duos; ⁊ in die tertia ſuſcitabit nos. niſi ſaluatoris noſtri
iheſu chriſti reſurrectionem que tertia die eē debebat figu-
rare: Verba enim hec antiquorum patrum in lymo exiſten
tiū ſūt. q illis duobus dieb⁹ inter medijs liberādi erāt; ⁊ ter
tia die que dies reſurrectionis eius erat. debebant tanquā xxiiij. figura
ſuſcitati in conſpectu eius in eternum viuere. Myſteriuz
quoqꝫ ione pro eodem propoſito conſiderate qui i ventre
ceti tribus diebus permanſit. ⁊ tertia die ipſum expuit. qd
quidem aliud ſignificare non poteſt. niſi chriſtum iheſum
manſurum in ventre terre tribus diebus: ⁊ tertia die reſur-
recturum. quemadmodum ipſe ore ſuo ſancto Mathei. xij.
de ſeipſo teſtimonium perhibet. immo ſi bene conſiderabi
tis librum ione totum chriſti myſterium figurare inuenietis xxv. figura.
Cumqꝫ oſeas capitulo. xi. inquit. Ex egipto vocaui filium
meum. Quid ſignificare voluit. dicite. niſi chriſtuz poſt ei⁹
natiuitatem in egypto permanſurum vſqꝫ ad tempus: quo
ea pro quibus in terram deſcendit: conſumanda erant. ⁊ ex
inde tunc vocari debere. Modum preterea malachie xxvi. figura.
loquendi animaduertite: cum capitulo primo ait. Si pater
ego ſum vbi eſt honor meus ⁊ ſi domini ego ſum. vbi eſt ti
mor meus ait dominus exercituum; qui per clauſulam illā

dicentem. Si domini ſum ego. aliud ſignificare non inten-
dit quam pluralitatem perſonarum in diuinis quam tota ſacra
ſcriptura nobis vbique predicat. aliter enim. Si dominus ſum
xxvij. figura ego dixiſſet. Cumque paulopoſt ait. Non eſt mihi vo-
luntas in vobis dicit dominus exercituum: et munus non
ſuſcipiam de manu veſtra. ab ortu enim ſolis vſque ad occa
ſum magnum eſt nomen meum in gentibus: et in omni loco
ſacrificatur: et offertur nomini meo: et oblatio munda. quia
magnum eſt nomen meum in gentibus: dicit dominus ex-
ercituum. Ad quid poteſt dictum illud applicari dicite: ni-
ſi ad nouum ſacrificium chriſti: quod gentes recepture erant
et cui vetus ſacrificium cedere debebatur. certum eſt enim
quod pro eo tempore loqui propheta non poterat. eo quia di
ctum ſuum verum non fuiſſet. cum hieroſolima tantum tem-
pore illo deo ſacrificabatur. Poſt autem chriſti aduentum
omni loco illi ſacrificatum eſt. et adhuc: vt ſcripture teſtan-
tur: poſt antichriſti bellum ſacrificabitur. Cum propte
xxviij. figura rea capitulo. iij. inquit. Ecce ego mittam angelum meum:
et preparabit viam ante faciem meam et ſtatim veniet ad tem-
plum ſuum dominator: quem vos queritis. et angelus teſta
menti quem vos cupitis: ecce venit dicit dominus exerci-
tuum: et quis poterit cogitare diem aduentus eius: et quis
ſtabit cum apparuerit. ipſe enim quaſi ignis purificans: et
quaſi herba fullonum. Nunquid non ex primis verbis di
centibus. Ecce ego mittam angelum meum: et preparabit
viam ante faciem meam. Johannem baptiſtam figurauit.
qui ante chriſti aduentum miſſus eſt: ad viam preparandum
et vos ad penitentiam: et regni dei receptionem diſponendum.
Hic equidem iohannes baptiſta ex ſue vite perfectione magis
angelus quam homo vocari potuit: intantum quod redemptor no
ſter iheſus chriſtus de eo mathei. xi. loquendo ad turbas
iudeorum inquit. Sed quid exiſtis videre prophetam: eti-

am dico vobis ⁊ plus q̄ꝫ prophetam. hic eſt.n.d e quo ſcri
ptum eſt. Ecce ego mitto angelum meum. ⁊ reliqua. Cun
qꝫ dicit. Et preparabit viam ante facieꝫ meam. Nunqd de
alio q̄ꝫ de chriſto ihesu qui deus fuit. loqui pōt. deus.n. eſt
qui loquitur hic: ⁊ dicit. Preparabit viam ante faciem me
am. Per id autē quod dixit. Et ſtatim veniet ad templum
ſuum dn̄ator: queꝫ vos queritis. innuere voluit ꝓpheta q̄
facta annuntiatione angeli de hm̄oi̅ aduentu. illico domi-
nator dominus ihesus apparere debebat quemadmodum
euangelia cuncta ſuper veritate hac teſtimonium perhibēt
Et vt de errore veſtro in expectando ipſuꝫ adhuc vos de
duceret. ſubſequenter ait. Et angelus teſtamenti quē vos
vultis. ecce venit: dicit dn̄s exercituū. quaſi diceret. quem
vos expectatis venit iam: ⁊ vos eum nō recepiſtis. Et tan
dem vt oſtenderet: quia de chriſto loquebatur concludit:
⁊ dicit. Quis poterit cogitare diem aduentus eiꝰ. ipſe eniꝫ
quaſi ignis purificans ⁊ reliqua. Cunqꝫ inſuper parum xxix. figura
infra ait propheta. Si configet homo deum. quia vos con
figitis me. quid ſignificare vult. niſi chriſti crucifixionem:
a vobis fiendam. ſcitis enim dictionem illam haighag he-
braice. Si configet. latine ſignificare. Deniqꝫ ſciēs ma- xxx. figura.
lachias vos pro maiori parte chriſti euangelium receptu-
ros non eſſe. ideo ſuum concludens ſermonem: de eodem
iohannis baptiſte aduentu iterum mentionem facit. vt vos
magis attentos redderet. dicitqꝫ. Ecce ego mittam vobis
eliam prophetam antequā veniat dies domini magnus et
horribilis. q̄ qdē loco declarat eundē iohānē baptiſtā eſſe
eliā: de quo ꝓphetant̄ ꝓphete. q2 xp̄i aduentū euāgeliſare
debebat: ⁊ viam ante eum parare. Et nos porro Mathei
vndecimo ex hoc de ore chriſti certificamur. quia ait. Ip-
ſe eſt Elias qui venturus eſt. ¶ His viſis ad canti- xxxi. figura.
corum librum pergite obſecro. queꝫ ſi recte conſiderabitis

cognoſcetis qꝛ figura eſt cōiunctionis diuinitatis cū huma
nitate virgine beata mediante ad quam vniuerſus liber di
rigitur. quaſi deus pater charitatis ardore pro ea ipſum di
caret. Unde per aliquas eius particulas diſcurrēdo dicite
queſo quid ſibi voluit: cū ei dixit. Introduxit me rex in cel
laria ſua. niſi eleuationem raptionemqꝫ beate virginis: per
ſpiritus ſancti effuſionem: ad diuina myſteria contemplan-
da figurare. ¶ Cumqꝫ ibidem dicit. Nigra ſum ſed formo
xxxij. figura. ſa filie hieruſalem: quid ſignificare voluit. niſi ipſam beataꝫ
poſt ſui filij paſſionē nigris indutam: ſub qua nigredine pul
chritudinem ⁊ formoſitatem beatitudinis habere debebat
xxxiij. figura. ¶ Rurſum quando parum infra ait. Indica mihi quem di
ligit anima mea vbi paſcas vbi cubes in meridie. Ipſaꝫ be
atam figurauit querenteꝫ pro ſui in hoc mundo conſolatio
ne poſt filij paſſionem ſue habitationis locum. ⁊ hoc ſecuꝫ
xxxiiij. figura manere deſiderans. ¶ Cuius petitionis reſponſio eſt. Si
ignoras te o pulcherrima inꝰ mulieres: egredere ⁊ abi pōt
veſtigia greguꝫ paſtoꝝ: ⁊ paſce hedos tuos iuxta taberna-
cula paſtoꝝ. Per que verba ad apoſtolos remitiꝰ: qui xpi
xxxv. figura gregis paſtores ſunt. ¶ Nunquid forſan in gremio matris
xpm contēplamur. cum eodeꝫ capi. legimus faſciculus mir
xxxvi. figura. re dilectus meus mihi inter vbera mea cōmorabiꝰ. ¶ Cu-
ius amore ipſe beata inebriata ſubſequenti capi. inquit Ful
cite me floribus: ſtipate me malis qm̄ amore langueo.
xxxvij. figura. ¶ Nonne et ipſam in celo aſſumptā nobis verba illa oſten
dunt capi. iij. dicentia que eſt iſta que aſcendit a deſerto ſi-
cut vgula fumi aromatizata mirra ⁊ thure: ⁊ vniuerſis pul
xxxviij. figura. ueribus pigmētarij. ¶ Volnite deinde cor veſtrum: ad ca.
iiij. ⁊ domus dauid fortitudinem. ſub cuius imperio omnia
regna mundi ſubijciunꝰ: videbitis. qm̄ ab ipſa beata virgi-
ne dependet. Inquit. n. ſicut turris dauid collū tuum edifi
catum cū ꝓpugnaculis mille clypei pendēt ex eo omnis ar

matura fortiū. ¶ Nunquid nō etiā mecū intelligitis. deū xxxix. figura
paulo poſt declarantem virginem ipſam inuiolatā poſt par
tum ꝑmanentē cum ait. Tota pulchra es amica mea ⁊ ma
macula non eſt in te. ¶ Aut ipſam matrē gratie angelo an- xl. figura.
nūtianti reſpondentem nō intelligitis. Ecce ancilla dñi fiat
mihi ſecūdum verbum ſuū: cū capi. v. inquit. Ueniat dilec
tus meus in hortum ſuū: ⁊ comedat fructum pomoꝝ ſuoꝝ
¶ Et cum ꝑ ſpiritꝰ ſancti emiſſionē: immediate poſt cōcipe xli. figura
deberet. Jccirco ſubſequenter ait. Ueni in hortum meū ſo
ror mea ſponſa. quaſi diceret. ꝙ tua habita reſponſione ſpi
ritus ſanctꝰ ſupueniet in te. ex quo ſola in mūdo beata fac-
ta es. ipſo dicente. Una eſt colūba mea ꝑfecta mea vna eſt
matri ſue. hoc eſt diuinitati que in ſe accubabit. ¶ Que xlij. figura
qdem glorioſiſſima mater cū magis a gentilibus ꝙ̄ a iude-
is colenda eſſet. ideo capi. vij. id figurādo inquit. Ueni di-
lecte mi egrediamur in agruꝫ commoremur in villis mane
ſurgamus ad vineas: videamꝰ ſi floruit vitis ſi flores fruc
tus parturiunt: ſi floruerunt mala granata: ibi dabo vbera
mea tibi. quaſi dicat. Poſtꝙ̄ noſtri nos non cognoſcunt.
eamus in agrum. i. ad alienas gētes: ⁊ videamus an ipſas
diſpoſitas inueniemus vt in eas fructum producamus. ⁊ ſi
erit ibi dabo vbera mea tibi: vt eccleſia tua apud eas nu-
triatur. Et cum talis diſpoſitio in alijs gentibus reperien-
da eſſet. iccirco illico talia fatur. Mādragore dederūt odo
rem: ⁊ in portis noſtris omnia poma noua etiam vetera
dilecte mi ſeruaui tibi. vbi notanter dixit etiam vetera. pri-
mo propter iudeos qui in eius aduentu ipſum recepturi
erant. mox pro reſiduis poſt antichriſti bellum ſeruandis.
¶ Demum ſi militantem eccleſiam figurataꝫ inſpicere vul xliij. figura.
tis. matris dei verba capitu. viij. meditādo legite: cum ait.
Soror eſt nobis parua ⁊ vbera non habet: quid faciemus
ſorori noſtre in die quando ad loquenda eſt. Certum eſt

enim ꝙ per ſororem paruam vbera non habentem eccleſiã militantem ſui principio intellexit quando ſcilicet nondum ampliata erat. De qua quaſi ipſa mater beata deum patrẽ allocuta eſſet: interrogatiue inquit. Quid faciemus ſorori noſtre in die quando alloquenda eſt: hoc eſt: quando incipienda ordinandaqꝫ erit. Cui reſpõdens pater omnipotẽs ait. Si murus eſt: edificemus ſuper eum propugnaculũ argenteum: ⁊ ſi hoſtium eſt compigemus illud tabulis cedrinis. ac ſi diceret. Si eccleſia iſta firma ⁊ vt murꝰ fortis erit ⁊ nos ipſam fortificabimus: pulchramqꝫ faciemus. edificando ſuper eam propugnacula argentea videlicet oracula ad diuinum cultum dicata. Si vero hoſtiũ eſt ſcilicet nõ firma neqꝫ ſtabilis ſicut hoſtium. ⁊ nos compigemus eam tabulis cedrinis ad ipſam bene confirmando. ¶ Ipſa autem

xliiij. figura. glorioſa mater ad hec reſpõdens ait. Ego murus ⁊ vbera mea ſicut turres. volens ex hijs ſignificare ipſam eſſe debere murum illum ſuper quo militans eccleſia edificãda erat. necnõ ⁊ vbera ſua turres fortes cuilibet hoſti ⁊ pugnatori fortes reſiſtentes. Ex qua reſponſione aſſerit ipſa virgo ſe factam eſſe coram deo quaſi pacem ⁊ quietẽ reperientem.

¶ Que omnia adimpleta eſſe oculi veſtri vident: ⁊ ſi oculis intellectus videre nolitis. peccatũ enim veſtra: vt propheta ait: inter vos ⁊ deum ſic diuiſerunt: vt ea que pro ſalute veſtra ſunt: capere non poſſitis.

¶ Nonne inter alia ruth mobabitis myſterium animaduertere deberetis: vbi tot miſteria permiſſa fuerunt. propterea quia a ſuis deſcendentibus erat dauid oriturus a cuius radice chriſtus ieſus ſecundum carnem oriturus erat.

xlv. figura Quidqꝫ ſibi voluit iob niſi incarnationis myſterium ⁊ chriſti ſurrectionem figurare. cuꝫ decimo nono capitulo inquit Scio enim ꝙ redemptor meus viuit: ⁊ in nouiſſimo ſuper terra ſurrecturus eſt. Et rurſum circundabor pelle mea: ⁊

de carne mea videbo deum. quippe dico vobis ꝙ niſi cor-
da veſtra obturata eſſent. verba hec ad veritatem perſcru-
tandam omnino vos obligare deberent. videmus enim de
um in vltimo ad eliphaz themanitem loquentem dicere.
Iratus eſt furor meus in te: ⁊ in duos amicos tuos: quo-
niam non eſtis locuti coram me rectum: ſicut ſeruus meus
iob. vbi ſi de prefigurato myſterio non intellexiſſet: non vi-
deremus dictum hoc poſſe ſuper aliqua veritate fundari.
Nam quemadmodum de ſe mãifeſtum eſt: in toto reſiduo
libri ſui iob peſſime ſe geſſit: infinita vana de deo loqnẽdo.
Et quamuis hec talia myſteria ⁊ eis ſimilia: veſtri cordis
duritie conſiderata: vobis parum prodeſſe videantur. atta
men ab eaꝝ recitatione non deſiſtaz. vt ſi non cum vno cũ
alio ad veritatem contemplandam excitemini.

Nam nemo ſane mentis niſi a perfidia impeditus: poſſet xlvi. figura
viſionibus danielis de chriſti regni non acquieſcere. ſcim⁹
enim per primam capitu. ij. contentam tale myſteriũ ad ple
num demonſtrari. nam de precedentibus quattuor mundi
regnis notitia perfecta aſſignata. quintum aggrediens ait.
In diebus aũt regnorum illoꝝ ſuſcitabit deus celi regnuz
quod in eternum non diſſipabitur: ⁊ regnuz eius alteri po
pulo non tradetur. cõminuet autem ⁊ conſumet omnia re-
gna hec ⁊ ipſum ſtabit in eternũ. O ſtulti ⁊ tardi corde ad
intelligendum ea que a prophetis predicantur. Nonne au
ditis danielẽ dicentem debere deum in diebus romani re-
gni quod quarto loco figurabatur celi regnũ ſuſcitare: aut
non eodem tpe: vt hiſtorie teſtantur: xpi regnũ ſuſcitatũ eſt
Et deinde quẽadmodum ipſe daniel aſſerit: nõ videm⁹ re-
gnũ hoc ꝑpetuari: ⁊ oĩa alia regna mũdi cõminuiſſe: Non
obſtãte ꝙ poſt antichriſti bellum hec abũdantius obſerua
buntur. Tunc. n. vniuerſus mundus teſtãtibus ꝓphetis xpi
regno ſubijciẽt. Pro q̃ ipſe ſaluator noſter mathei vltimo

dixit. Data eſt mihi omnis poteſtas in celo ⁊ in terra.

Cũq; ſequitur daniel dicere. Scd̃m qđ vidiſti q̄ de mõte abſciſus eſt lapis ſine manibus: ⁊ comminuit teſtã ⁊ ferrum: ⁊ es: ⁊ argentum: ⁊ aurum. ex hoc dicto modus naſcendi xp̄i figuratur. lapis enim hic xp̄s iheſus eſt q̄ per alios prophetas in lapidem figuratus reperitur. Eſaia. xxviij dicente. Ecce ego fundabo in ſyon lapidem ⁊ reliqua. Per montẽ vero virgo figuratur beata: a qua lapis hic ieſus ſine humão opere. ſed ſpiritusſancti virtute egreſſus ẽ. videbatur enim de monte ſine manibus lapis abſcindi.

Praua iudeorum doctrina

Ut autem fatuitatem veſtram in ſequendo paruam veſtrorum doctrinam facilius cognoſcatis. volo hic de quodam falſiſſimo ſuppoſito: per eos facto in quo error veſter circa omne meſſie myſterium: permaxime fundatur. vobis noticiam tradere. ⁊ ipſius falſitatis demonſtratiuis rationibus; vos dei auxilio certificare. Dicunt enim romanorum regnum a daniele hic in quartum figuratum: ⁊ xp̄i regnum vnũ ⁊ idem eſſe. necnon ⁊ romanũ regnum eẽ in duo regna diuiſum. quia ſcʒ in chriſtianum regnũ ⁊ machomethanum. Ex quo affirmare volunt quintum regnuʒ meſſie hic figuratum nonduʒ ſuſcitatum. ſed adhuc ſuſcitandum eſſe

Cõfutatõ illoꝝ

Cuius ſuppoſiti falſitas ex multis manifeſtatur. Nam xp̄i regnum cum romano impoſſibile ẽ eẽ vnum. Regnũ. n. xp̄i ſm carnẽ a iudeis ortuʒ habuit. quia a bethleem galilee. ⁊ non a romanis. ⁊ vltra hoc priuſq̄ʒ romanum regnum: regno chriſti ſubiugaretur. fuit ab eo varijs perſecutionibus ꝑſecutum: prout multitudo martyrum: qui ſub imperatoribꝰ martiriſati ſunt teſtimonium perhibet. Romanuʒ quoq; regnum mundanum: ⁊ terrenum fuit. armoruʒ vi acqſitũ. xp̄i vero regnũ. ꝓut daniel teſtat̃: celi regnũ ẽ. qđ nõ cũ armis ſʒ ꝑdicatõibus ⁊ miracul'. ſibi alia regna ſubiugauit. ꝑterea romanũ regnũ i regnũ machometanoꝝ diuiſuʒ eẽ ñ potuit.

Cum illud poſt xp̄i regnum ortum habuerit: quo tempore romanum regnuꝫ iam nomen amiſerat: ⁊ chriſti regno ſubiectum erat. ⁊ ſi nouiſſimis diebus ab eo reges deceꝫ a daniele p decem cornua figuratos. ſuſcitandi ſint. Ex quibus antichriſtus egredietur. poſt cuiꝰ debellationē omnia chriſto ſubijcient. ⁊ prophetie conſumatio prorſus tunc erit. ſuper quo ⁊ ipſe daniel capi. vij. vaticinatur cum ſm̄ xp̄i aduentum deſcribit: qui erit ad antichriſti regnum debellādū. de quo ipſe mentionē facit. figurando illud per cornu paruulum: quod de medio decem cornuum quarte beſtie oriebatur. Quod quidem per quintum regnum deſtruendum erat. Inquit. n. Conſiderabam cornua: ⁊ ecce cornu aliud paruulum ortum eſt de medio eorum. ⁊ tria de cornubus primis euulſa ſūt a facie eius. Quo loco veſtri rabi ſumme errant figuram hāc xp̄o ihesu attribuendo. fundantes ſe ſuper cornu paruulo a quarta beſtia apparente. Quod quidem dicunt chriſti figuraſſe regnum: quod a romanis ortum habuit: ⁊ ſui principio debile fuit. necnō ⁊ ſuper verbis que circa capituli finem continentur. dicentibus. Et ſermones contra excelſum loquetur. ⁊ ſanctos altiſſimi conteret. que ſuper ihesu verificata eſſe aiunt. qui multa pluralitatem in diuinis denotantia docuit. ⁊ idemptitatem perſonalem dei ⁊ hominis. necnon ⁊ alia plura que contra pharisaicam doctrinam aſſiſtunt. Ex quibus concludere nituntur regnum hoc chriſti: per quintum regnum a daniele viſum deſtruendum eſſe. Quod regnum meſſie veſtri quem inuanū expectatis eſſe fingunt. quoꝝ falſitatē ex eo cognoſcere poteſtis. quia impoſſibile ē ꝙ cornu illud paruū xp̄m ihesum figuraſſet. qui ſm̄ carnē a iudea ortum habuit. Cū illud a quarta beſtia romanum regnum figurante orietur. Preterea daniel de medio alioruꝫ decē cornuū: cornu illud oriri videbat. quod xp̄o aliquo modo attribui non pōt

Iudeoꝝ error.

Confutatio iudeorum.

neceſſe enim fuiſſet: aut poſt decimum romanorum regnū
chriſtum veniſſe. ꝓut rabi leui velle videt᷑: aut ꝙ in eiꝰ ad-
uentu romanum regnum decē reges ſimul habuiſſet. Hoꝝ
autem vtrunqꝫ vanuꝫ eſt dicere: nec locus datur vnde ve-
rificari poſſint. Cunqꝫ dicit daniel. Et tres reges humilia-
bit. quod eſt interpretatio viſionis trium cornuūꝫ. que per
ortū paruuli cornu a facie beſtie de decē cornubus euulſa
ſunt. Quo modo veſtri id in xp̄m verificare poterunt. Nū
quid forte tres tantum reges chriſti regno humiliati ſunt.
Qua inſuper veritate fundantur veſtri: cum dicunt. chri-
ſtum ſermones contra excelſum locutum eſſe. ipſumqꝫ altiſ
ſimi ſanctos conterere. cum oppoſitum de directo in eo vi
ſum ſit. Si autem ſuꝑ hoc myſterio certificari magis vultis
verba immediate ſequentia diligenter attendite. cum inq̄t.
Et putabit ꝙ poſſit mutare tempora ⁊ legem et tradentur
in manu eius vſqꝫ ad tempus: ⁊ tempora ⁊ dimidium tem
poris. dicit enim. Et putabit ꝙ poſſit mutare. non autem
mutabit. chriſtus vero ea que per nouam legem ex antiqua
mutanda erant. mutauit. Huic quoqꝫ ſui appetitus conceſ-
ſioni: limitatum tempus aſſignatur: cum dicitur. Et traden
tur in manu eius vſqꝫ ad tempus: et tempora ⁊ dimidium
temporis. quod quidem eſt ſpatium annorum trium cuꝫ di
midio. Chriſti vero regnum ſcitis duraſſe iam mille qua-
dringentis ⁊ nonaginta nouem annis. ⁊ adhuc in eternum
⁊ in ſeculum ſeculi: teſtante ſcriptura: duraturum eſt. Tem
pus autem ⁊ tempora: dimidiumqꝫ temporis ſpatium an-
norum trium cum dimidio eſſe. per ſacram ſcripturam ple-
riſqꝫ locis certificamur. crebro enim tempus pro ſpatio an-
ni vnius in ea accipitur. Et vos non latere ſcio terminorū
infinitatem qui a doctoribus veſtris ſuper chriſti fidei abla
tione. ⁊ veſtri expectati meſſie ſurrectione per hec verba

calculati ſunt. qui quidem termini fuerunt omnes elapſi iã ⁊ chriſti tamen fides in eternum ſtat. meſſias autẽ veſter nondum venit. Deniq; danielem referentẽ aſpicitis ꝙ ꝓpter vocem ſermonum grandium quos cornu illud loquebatur. videbat. quoniam interfecta eſſẽ beſtia: ⁊ periſſet corpus eius. traditaq; eſſet ad comburendum igni. Quod de romano impio chriſti tp̃e verificatũ eſſe. affirmare minime poteſtis. certum eſt enim: prout hiſtorie narrant: ꝙ per longum tempus poſt chriſti dies romanum imperium permanentiam habuit.

Iudei

Catholica expoſitio

¶ Recedant igitur de praue veſtrorum opiniones a cordibus veſtris. ⁊ cum catholicis chriſtianis dicite. danielem per cornu paruum iniquum antichriſti regnum figuraſſe. quod oriturum eſt quando a reſiduis romani imperij in aliquibus partibus mundi exiſtentibus: inſurgent decẽ reges inſimul: qui per decem cornibus a daniele viſis figurantur. Quod quidem regnum per quintum regnum chriſti: quod diebus quarti regni romani ſuſcitatum iam fuit: deſtruetur. Veniet enim iterum tunc ſecundo chriſtus ⁊ ipſum qui ſuperbia ſua ſe deum faciet. ſpiritu oris ſui interficiet. Quo tempore: vt omnes prophete clamant: prodigia ⁊ iudicia magna in orbe toto faciet. ⁊ poſt illud dabitur ei poteſtas ⁊ regnum vniuerſale. ſ. ⁊ perpetuũ. ita ꝙ apud omnes erit ipſe chriſtus vnus. ⁊ nomen eius vnum. ipſo Daniele dicente. Aſpiciebam ergo in viſione noctis: ⁊ ecce cũ nubibus celi: quaſi filius hoĩs veniebat: ⁊ vſq; ad antiquũ dierum peruenit: ⁊ in conſpectu eius obtulerunt eum. ⁊ dedit ei poteſtatem ⁊ honorem et regnum: ⁊ omnes populi tribus ⁊ lingue ipſi ſeruient. poteſtas eius poteſtas eterna que non auferetur: ⁊ regnum eius quod non corrumpetur Qua quidẽ viſione cõſiderare deberetis. q: dicit ꝙ ille q

cum nubibus celi veniebat. quaſi filius hoīs erat. hic enī
ſm xp̄i aduentum figurauit. qui non proprie filius homīs

Opinio iudeo-rum de eſſentia meſſie.

fuit. ſed apparenter. fuit enim dei filius. Uos autē in con
fuſionem veſtram dicitis meſſiam verum hoīem ex mare ⁊
femina natum eſſe debere. ⁊ ſuper hoc errore fundati ſpre-
uiſtis factorem veſtrum: ⁊ adhuc ſpernitis. vnde quemad
modum hieremias ait: proiecta eſt de celo in terrā inclita
iſrahel. ⁊ ſuper vos alieni capita ſua mouent: factiq; eſtis
in opprobrium omnium gentium. Quo ſtatu permāſuri e-
ſtis vſq;quo miſericordie ſue recordatus deus vultū ſuum
ad vos conuertet: ⁊ illuminabimini: redemptorēq; veſtrū
iheſum: quem confixiſtis: cognoſcetis. quod quidē erit qn̄
antichriſti myſteria conſumabuntur. Quanta igitur gratia
impartiatur his qui iſto interim a deo vocantur. qui habet
intellectum iudicandi iudicet. ego equidē in domino gau
debo: ⁊ exultabo in deo ieſu meo: qui predeſtinauit me in
benedictionem ſuā ſpiritalem. celeſtiſq; vocationis me par
ticipem fecit. ipſe enim eſt deus meus ⁊ ſaluator meus. Jō
q; ⁊ vos omne impedimentum deponentes ad prepoſitū
vobis certamen currite. quo a laqueis per veſtros rabi vo
bis poſitis. cum xp̄o iheſu liberabimini. qui prepoſito ſibi
gaudio confuſiōe contēpta pro nobis crucē ſuſtinuit.

Secūda ps tertie partis.

¶ Et vt ab illorum vinculis liberari facilius poſſitis.
ſtatui cum memoria cauſaꝝ vos a receptiōe baptiſmi deti-
nentium ⁊ earū reprobatione totū compendiū aſtringere.
erit enim hm̄oi ſermocinatio non inutilis. eo quia moralis:
⁊ ſenſibilis eſt: cognitu habilis. He itaq; cauſe ⁊ impedimē
ta nomine ſatane. licite demonia nūcupari poſſunt. que ſm
q̄ experientia docet ad quattuor reducuntur. Et ſunt hy-
pocriſis ambitione fundata. craſſa credulitas fundata in ꝑ
fidia. Auaritia ⁊ ſuperbia. Primo equidem demonio

Primꝰ demon

oēs veſtri rabi ſeruiunt. qui ⁊ ſi ſacre ſcripture ⁊ ꝓphetiaꝝ

proprium habeant intellectum. Sitqꝫ apud eos de chriſtia
na veritate certitudo. relicto redemptore ſuis predicationi
bus cogunt alios in errore ſuo perſiſtere. Pro quibus lo-
cutus eſt hieremias. cum capitulo xxiiij. inquit. Ve paſtori
bus qui diſpergunt: ⁊ dilacerant gregem paſcue mee dicit
dominus. Hi quidem ſunt: qui hypocriſi induti vos de-
cipiendo oſtendunt ſe moſaicam legem perfecte obſeruare
⁊ ambitione pleni vos ſuis fraudibus poſt ſe trahendo pre
dicant vobis non eſſe chriſti legē aliquo pacto audiendum
fundātes ſe ſuper hoc: quia nō eſt deus niſi deus habrahe
deus iſaac ⁊ deus iacob. quaſi chriſtus hieſus deꝰ ille nō
eſſet. aut iſtis patribus notus. Utinā ſic ipſi opera abrahe
facerent. Uos autē o miſeri ab huiuſmodi doctrina pro
ſalute veſtra cauete. Eſt enim deus ori ipſorum prope a re
nibus autem eorum longe. Et vos quidē experti eſtis: q̄a
quamuis ſecundū magis ⁊ minus ſuis operibus caute ꝓ
cedant. impoſſibile tamen eſt: quin a fructibus eorum tan-
dem cognoſcantur. quēadmodū enim chriſtus hieſus de
illis loquendo mathei xxiiij. ait. Super cathedrā moyſi ſe-
dent iſti tales: qui dicunt ⁊ non faciunt: alligāt. n. onera gra
uia ⁊ importabilia: ⁊ imponunt ſuper humeros aliorum di-
gito aūt ſuo nolunt ea mouere. omnia vero opera ſua faci-
unt vt videantur ab hominibus: dilatant. n. philateria ſua:
⁊ magnificant fimbrias: amant aūt primos recubitus in ce
nis: ⁊ primas cathedras in ſinagogis ⁊ ſalutationes in fo-
ro: ⁊ vocari ab omnibus rabi. Uidete quo modo a chriſto
bene deſcribunt̄ hypocriti maledicti. Nunquid non illos
eoſdem hodierna die videtis diuerſos opere a ſermone
vtiqꝫ videtis. Nec dubitat̄ ꝙ ſi id crederēt: quod alijs pre
dicant: tales non eſſent. Sed tanq̄ illi qui ex certa ſcientia
a via veritatis recedūt dediti Satane nihil anime curant.
Unde ⁊ eorum apud alias gentes aſſidua conuerſatio nō

eſt. niſi cum hĳs qui in ſimilem lapſum labuntur. Ve tamē illis hypocritis triſtibus. qui claudunt regnum celorum ante homines; ſuper quibus eſaias capitulo primo clamat. Ve genti peccatrici populo graui iniquitate: ſemini nequā filĳs ſceleratis dereliquerunt dominum. blaſphemauerunt ſanctum iſrahel abalienati ſunt retrorſum. Et micheas capitulo tertio: cum ait. Audite principes iacob: ⁊ duces domus iſrael. Nunquid non veſtrum eſt ſcire iudicium. qui odio habetis bonum: ⁊ diligitis malum. qui violenter tollitis pelles eorum deſuper eis: ⁊ carnem eorū deſuper oſſibus eorum. Eant igitur maledicti in ignem eternum eis repoſitum. filĳ enim perditionis ſunt ⁊ vecordes: ſapiētes

Cautela ꝑ huiuſmodi demonis eucitatione.

ſunt vt faciant malum. bene autem facere neſciuerūt. Vos autem de medio congregationis huius ſeparemini. ⁊ a tabernaculis eorum ne in peccatis ipſorū inuoluamini: recedite. Pedes enim illorum ad malum currunt. quis cōtra ſanguinem ſuum ipſi inſidientur. fraudeſq̄ contra animas ſuas moliantur. Attamen dico vobis ꝙ ex his qui a deo illuminati ſunt: vt veram habeant doctrinam. ⁊ ad chriſtum conuertantur: in ſorte iuſtorum cadunt. qui vero per aliam veniunt viam ſerpentib⁹ peiores ſunt. Benedictus dominus: qui non dedit me in captionem dentibus eorū: ⁊ me qui inter illos enumerabar ab omni opere malo liberauit: quem pro vobis humiliter oro vt animas veſtras de laq̄o talium venantium eripiat. ⁊ ipſas ſua miſericordia in chri-

Secūd⁹ demō.

ſto ihesu ad ſuam gloriam vocare non dedignetur. Necnō ⁊ ab ore ſecundi demonū vos eruat: quod quidem ſub ſpecie boni vos ſeducendo in veteri lege. qua viuitis; vobis ſalutē pollicet. Hoc vtiq̄ eſt illud qđ ſuper lr̄as habentes mediocres: dominium vt plurimū habet. qui vlterius non ſcrutātes doctorū dictis acquieſcunt. putantes illos ſine

dolo procedere: ⁊ conſequenter alijs veritatem predicare Quo etiam errore maior pars vulgi viuit. Super his quidem locutus eſt hieremias capitulo. v. cuꝫ ait. Audi popule ſtulte qui non habes cor qui habens oculos nō videtis: ⁊ aures ⁊ non auditis. Me ergo nō timebitis ait dominꝰ ⁊ a facie mea non dolebitis. Pro talibus quoqꝫ hieſus in cruce orauit: cum inquit. Pater ignoſce illis: Quia neſciunt quid faciūt. Eſt enim ſepta iſta inter alias minus culpāda: cuꝫ non ex certa ſcientia ſicut prima ſed ignorantia pec cet. immo ⁊ hi cum chriſtianis minus vitioſe alijs conuerſantur. Unde ⁊ eis magis compatiendum eſt. Et ſi vultis recipere dicaꝫ vobis ꝙ pro hijs: preſens opus pͥcipaliter dicaui: vt eo mediante a caligine ignorātie qua obtenebrati ſunt: illuminentur. ſunt enim iſti ad veritatem cognoſcendam magis alijs diſpoſiti.

De remedio cō tra ipſum.

¶ Quamobrem pro eorum ſalute verba mea meditando legant: eaqꝫ tanquam veritatem querentes omni paſſione ſe cluſa medullariter perſcrutentur. Quod ſi facient: non dubito quin ipſorum doctorum prauitas eis manifeſtetur. ⁊ ſacre ſcripture ītellectus verus chriſti fauore prout ⁊ mihi reueletur: ita ꝙ me omni impedimento deducto derelicta perſidia imitabuntur.

Tertius demō

¶ Rurſum aliud eſſe in vobis demonium animaduerti. quod quidem auaritie vitio temporaliumqꝫ bonorum cupiditate vos a ſalute tollit. Sub cuius dominio quāpluri mi ſunt qui ab aliquo tepido ſpiritu commoti: coniecturari videntur: ⁊ aliquibus diſcurſibus quodammodo cognoſcere: chriſtianam eſſe fidem qua quilibet ſaluari pōt. ⁊ victi tamen a prauo ſpiritu ⁊ demoniaco iſto: mallēt ocius cū ſuis bonis. in perditionē labi ꝗꝫ ſine illis poſt mortem viuere. loquitur enim ad eos demon dicens: Quia impoſſibile eſt cuꝫ paupertate vitam eternam poſſidere. Et ꝙ caueant

ne chriſtianoꝝ promiſſiones eos ſeducant: multa eniꝫ ante factum cum nullo poſt factum effectu ſepenumero eis pollicentur. ¶ Quanta autem iſtorum inſania ſit: cuilibet recte iudicanti facillime patere poteſt. Nam huiuſmodi demonis doctrina: ⁊ veteri ⁊ noue doctrine immo ⁊ philoſophie contrariatur. Scimus enim apud omnes de per ſe notum eſſe: ꝙ magis perfectum minus perfecto preponenduꝫ ſit. nec philoſophus ſuperfluas laudat diuitias: ſed in extremo vitio illis locum aſſignat. Uidemus enim ipſum vt in ethicis patet felicitateꝫ ⁊ bonum in contemplatiua vita collocare. Non obſtante ꝙ in infinitis locis a ſacra ſcriptura moniti ſimus: ⁊ cauti facti: ne a tali demonio vincamur. Nunquid non memores eſtis ſalomonis qui diuitias ſpernens: ſapientiã duntaxat a deo patre: regum tertio. capitu. iij. poſtulauit: Et dauid ſpiritu gratie pleni: qui in omni vita ſua diuitias in perfectionis anime comparatione in nihilum reputauit: Nonne verborum eius pſalmo li. recordamini: cum increpans malum inquit. Propterea deus deſtruet te in fineꝫ euellet te: ⁊ emigrabit te de tabernaculo tuo: ⁊ radicem tuam de terra viuentium: ⁊ videbunt iuſti ⁊ timebunt: ⁊ ſuper euꝫ ridebunt: ⁊ dicent. Ecce homo qui non poſuit deum adiutorem ſuum: ſed ſperauit in multitudinem diuitiaruꝫ ſuarum ⁊ preualuit in vanitate ſua: Super hijs quoqꝫ loquitur ieſus marci. x. cum ait. ꝙ difficile eſt confidens in pecunijs in regnum dei introire. Mementote obſecro: quoniam: queadmodum apoſtolus paulus ad thimotheuꝫ prima capitulo vltimo teſtatur: Nihil intulimus in hunc mundum: nec auferre aliquid ab ipſo poſſumus: Habentes autem alimẽta ⁊ quibus tegamur his contenti ſumus. Et qui volunt diuites fieri inteptationem ⁊ laqueum diaboli incidunt: ⁊ in deſideria multa nociua que in interitum ⁊ perditionem homines mergunt ra

dix enim omnium malorum eſt cupiditas. quam quidem appetentes: neceſſario in fide erant. Vos autē ſi homines dei eſſe vultis: hec fugite Sectamini vero bonum certamē fidei vere ieſu chriſti: ⁊ apprehendite vitam eternam: ad quam prius alijs vocati eſtis. Et cum hieremia capitulo. nono dicite. Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua: ⁊ non glorief fortꝫ i fortitudīe ſua: ⁊ ñ glorief diues i diuitijs ſuis Sed in hoc glorietur qui gloriatur: ſcire ⁊ noſſe me: quia ego ſum dominus qui facio miſericordiam: ⁊ iudiciuꝫ: ⁊ iuſtiam in terra. Et q̄uis bonorum amiſſio abſqꝫ eorum recuperationis certitudine difficile non parum ſit. egeſtaſqꝫ ⁊ paupertas preſenti vita amariſſima. in nihiluꝫ tamen id exiſtimandum eſt in reſpectum boni anime quod timentibus deum reſeruatum eſt. Non obſtante ꝙ ſi bona veſtra chriſtuꝫ ſequendo derelinquetis: eſto ꝙ promiſſa vobis nō obſeruentur: adeſt hieſus qui dicit vobis: Centū pro vno accipietis. qui ſi retribuet vobis: ⁊ abundare vos faciat: cognoſcite: quia ab ipſo procedit: ⁊ tanto magis in eius amore cōfortamini. Si vero res non ſic procedere videatis: caucte ne quando in ſcandalum incidatis cogitando cogitationes malas: Vos enim neſcitis quid petatis: ipſe autēꝫ bene ſcit quid vobis magis expediens ſit. ⁊ vos tunc conſiderate: ⁊ cum hoc cōſolamini: quoniaꝫ filius hominis non habuit vbi caput ſuum reclinaret. Quam conſiderationem in mente veſtra continue habeatis. Nam qui chriſti vitaꝫ cōtemplatur: ⁊ ipſam imitari nititur: in eternum non peribit. Qui autē ab ea recedunt: ⁊ pro vanis certa relinquunt: regnum celorum intrare non poſſunt. ⁊ pro eis locutus eſt ſalomon eccleſiaſtis quinto cuꝫ ait. Eſt ⁊ alia infirmitas peſſima quam vidi ſub ſole diuitie conſeruate in malum domini ſui. necnon ⁊ philoſophus ethicorum primo cum inquit. Jam enī quidam perierunt propter diuitias. Querentes

vero dominum non peribunt in eternum. Quem quidem ſaluatorem meum laudabit anima mea; quoniam factus eſt adiutor et protector mihi: et me a perditione liberauit. Sit igitur nomen eius benedictum: et maieſtati ſue laus et gloria qui ambulare fecit pedes meos iter rectum et in iuuentute mea neque hoc neque quartum demonium curaui.

¶ Quod quidem ſuperbie vinculis vos in cecitate detinet hoc enim eſt quod ſua inſipientia quādo quis veſtrum mē tem ad ſelutem dirigeret: illum diuertendo confeſtim in corde eius talia verba mouet. Quid tibi cum chriſtiana religione o miſer: in qua et ſi anime beatitudinis certamen haberetur: infinitas ſpecies deluſionum inuenies: quibus ab ipſiſmet chriſtianis deluſus eris. Primo enim tue conuerſionis cauſas chriſtianus perquirere vult. quas ſi niſi perfectas inuenerit: eſto quod hilari et iocundo aſpectu pro tunc te aſpiciat: continue tamen de te ambiguus erit: nec ſe reſoluere ſciet: an odio vel amore dignus ſis. Cumque palam aut clam tui ſermo fiet: non aliter quam de ſuſpecto homine erit reſolutio. Necnon pro eo quod a iude ſanguine veniſti quam pluri mis calumnijs atque opprobrijs cunctis diebus vite tue ſubiectus eris. Nam ſi chriſtiana vita viuere conaberis illico cum hypocritis alios decipere querentibus enumeratus eris: caputque poſt te mouebitur: ore dicente Nunc tibi credo minus. Si vero non ea obſeruatione ſed magis libere procedes: ſtatim de te murmurabitur: et reus chriſtiani nominis condēdaberis. Et dato quod merito chriſtiane gratie tibi conceſſe: nō poſſint opera tua niſi laudari. Attamē quacunque occaſione data vnicuique pro proprio intereſſe. cōtra te os ſuum aperire licebit: vt dicat te omnino iudeorum naturam ſapere: ita quod te et opera tua iudicare nunquam ceſſabit: de quocunque illorum dicendo quod propterea chriſtianam fi-

dem ſectatus ſis:preſupponēdo ſemper te nullo pacto pro prio fine chriſtianam fidem ſumpſiſſe. immo dicere audet ꝙ ille qui ſue ſecte fidelis non eſt: aliena fide perfectus eſſe non poteſt. Et hac opinione fundati: dictum hoc in prouerbium verterunt: dicentes ꝙ nunꝗ̄ iudeus fuit bonus chriſtianus. Quapropter erit vita tua quaſi pendens ante te: eris quoqꝫ ſtupens ad terrorem eorum que videbunt oculi tui. Non obſtante enim ꝙ ipſe colligat te: ⁊ tuis neceſſitatibus ſuccurrat: ſi tui deus miſertus fuerit: ita q̄d benedicat opera tua: teqꝫ bonis abundare faciat: tali modo ꝙ ad ſua ſeruitia conſtitutus: ſicut tempore egeſtatis non fueris: tunc apud eum chriſtiano nomine amplius non vocaberis: quaſi de diuitijs non ſit ſimilis lex ſibi tibiqꝫ. Ad honores inſuper ⁊ dignitates te chriſtianus non admittet: Dicit enim Nunquid iudeus ſuper nos dominabitur: nec etiam virtutes tue: ⁊ alia dona tibi conceſſa: apud eum tanti erunt vt quibuſcunqꝫ agendis negocijs tua recordata origine quicꝗ̄ valeant. Semper enim omnium ſermonum cōcluſio eſt: quia de hebraico ſemine ortus eſt iſte. Et hoc ſono in auribus eorum reſonante ſic obſtupeſcūt: ac ſi nihil turpius nihil onerabilius audiri poſſit. Unde ⁊ chriſtianā hodierno die religionem petere: nil aliud eſt: ꝗ̄ chriſtianis ſe odioſum reddere: Et tu: propter calumnias quas continue ſuſtinebis: tua durāte vita ea fide abiectus ⁊ pauidus eris.

De r̄medio cōtra ipſum.

¶ Talibus igitur perſuaſionibus ⁊ eis ſimilibus o miſeri demon iſte vos a ſalute tollit: ⁊ facit in ꝓfundum abiſſi p̄cipitare. Quod ſi ſermones meos ſuſceperitis: guſtaueritiſqꝫ rationes meas: nō dubito cūctas has ꝑſuaſiones in nihilū reputabitꝭ. Nā ſi p̄dicta ſeu ipſoꝝ aliqua tēpeſtate hac verificari videanꝰ a vobis primo ꝓceſſiſſe omnino ꝯcludēduꝫ

eſt. deſtructores enim tui: ⁊ diſſipantes a te ipſa exiuerunt. Mementote obſecro multitudinis eorum qui chriſtianam fidem ſponte ſectati ſunt. de quibus bona ſperabatur vita: ⁊ tandem non tantum iudaice. ſed diabolice vixerūt. Fuit quippe ipſorum ritus adeo abominabilis: ꝙ non modo aliorum conuertentium ſuſpitionem cauſauerunt. Sed ⁊ antiquos ſanctos: qui de iudea gente deſcenderunt. quodā modo inficere viſi ſunt. Fuitqꝫ praua eorum vita in cauſa vt ipſi ⁊ qui inuiti ad chriſti fidem venerunt: Pari nomine marrani nuncuparentur. Cum omnibus tamen hijs nō ſtat. vt hij qui conuerſi catholice viuunt: apud veros ⁊ bonos doctoſqꝫ chriſtianos grati: vt decet: non recipiantur. Poſſum eteniꝫ egoipſe ſuper hoc teſtimonium perhibere. Si vero apud aliquos id minime obſeruetur. ſed potiꝰ demonis verba verificari videant̄: illi profecto in ſorte malorum: ſeu ignorantium cadunt. Non enim ſciunt ſeu recordari nolunt. quoniam nulla inter te ⁊ ipſos differentia exiſtit. niſi ſcripturaruꝫ interpretatio. ⁊ quia fides ſua. que tua dici deberet. a tua parturita eſt. Scimus enim ꝙ in iudea ortus eſt chriſtus mundi ſaluator. Unde ſi tu iudeus ipſū queris: tanquā tuum verum ⁊ proprium redemptorem ipſum queris. Nunquid non per prophetas iudeis primo et principaliter promiſſus eſt chriſtus. aut ipſūmet ſaluatoreꝫ Johannis. iiij. dicentem. Non audiuimus. quia ſalus ex iudeis eſt. Et Marci. vij. iudeos filios appellare. gentileꝫ vero canem non videmus. cum ait. Sine prius ſaturari filios non eſt enim bonum ſumere panem filiorum: ⁊ mittere canibus. Nonne inſuper apoſtolum paulum ad romanos p̄mo predicantem legimus. Uirtus enim dei eſt in ſalutem omni credenti: iudeo primum ⁊ greco. Et ad theſſalonēſes ſcdo. Uos em̄ imitatores facti eſtis fratres eccleſiaruꝫ dei que ſunt in iudea in xp̄o iheſu. Ad qd ergo oportet tue cō

uerſionis cauſā chriſtianum inueſtigare; niſi pro non recte
venientium cautela. Tu autem qui ſolum vt poſſideas vi
tam eternam: baptiſmum queris. ſi aliqui chriſtiani tui per
fecte non reſoluantur. non cures. ſufficit enim tibi vt ille q
te ad ſe vocauit ieſus noſcat te. Ante cuius tribunal oīa
recte iudicabuntur. opera quoq; tua ſi fidelia erunt. aliquo
chriſtiano ipſa in malam partem iudicante. noli expaueſce-
re. ipſe enim nō poteſt: niſi que oculo patent: iudicare: ⁊ tu
ſcias ꝙ pater tuus qui videt in abſcondito ipſe reddet tibi
Calumnias inſuper ⁊ opprobria: murmurationeſq; ſi mun
di corde eritis. non exiſtimetis. Omnia enim hec ad veſtrā
perfectionem faciūt. vt in dei regno digne habeamini. ieſu
dicente. Beati eſtis cum maledixerint vobis homines. ⁊ p
ſecuti vos fuerint. ⁊ dixerint. Omne malum aduerſuz vos
mentientes propter me. Gaudete ⁊ exultate quoniā mer
ces veſtra copioſa eſt in celis. Quapropter ⁊ vos omnia
hec patimini nemini dantes vllam offentionē. vt non vitu-
peretur myſterium veſtrum; ſed ī omnibus exhibeatis voſ-
metipſos. ſicut dei ſeruos; in multa patientia: tribulationi-
bus: in neceſſitatibus ⁊ anguſtijs; ⁊ laboribus. ⁊ in chari-
tate non ficta: in calumnijs ⁊ contumelijs. cum verbo ve-
ritatis ⁊ virtute dei. Et dico vobis ꝙ intantum minus he
contumelie curande ſunt. inquantum earum plurime: in vi
lipendium illorum: qui ad chriſti fidem conuertuntur: a iu-
deis ortum habuerunt. ſolent enim chriſtianis aliquem cō
uerſum laudantibus. ſepenumero reſpondere. nunquam iu
deus fuit bonus chriſtianus. ⁊ ꝙ ille qui ſuam derelinquit
fidem: non poteſt alteram recte obſeruare. Ipſorum autē
dictū q̄ ad vtrāq; ptē māifeſte falſū exiſtit. infiniti. n. ad xpi
fidē iudei venerūt: q inter catholicos ⁊ ſanctos enumerati
ſunt. In ſorte quorum anima mea cadat. Pari quoq; mo
do ⁊ mutatio de malo in bonum. et de bono in meli⁹ apud

omnes laudatur: precipue vbi de anima agitur. Eodez vti
q̃ argumento abraham qui vitam patris recuſauit: ⁊ deo
adheſit: condemnari poſſet. Necnon et apoſtoli. ⁊ alij chri
ſtum ſequentes: gentileſq̃. Quamobrem in redemptorem
veſtrum confidite. nam ſi perfecti chriſtiani eritis corde: et
pro poſſe opere: ⁊ ſermone neminem talium curare debe-
tis. Nunq̃ enim lingua dolaſa poterit tunc nocere vobis
Utinam non plus ſibipſis nocerent. qui de omni verbo o-
cioſo quod locuti fuerint indigne contra vos: habent red-
dere rationem in die iudicij. Si autem pro mala ſorte ve-
ſtra mens ab opere ⁊ verbo diſſona eſſet. ve capitibus ve-
ſtris. Nunquid putatis ante faciem dei abſcondi. qui ſecũ-
dum corda veſtra retribuet vobis. Et ſi ceci a peccato di-
ceretis. Sufficit nobis homies decipere. id minime creda-
tis. Nihil enim eſt opertum: quod non reueletur. Necnon
⁊ ſicut facta bona manifeſta ſunt. ſic ⁊ que aliter ſe habent
abſcondi non poſſunt. Quamobrem talibus aliquo modo
aſſimilari nolite. qui enim in ouile per oſtium nõ intrat fur
eſt ⁊ latro. Et dato q̃ ad dignitates: ⁊ honores a chriſtia-
nis admiſſi non ſitis. quid ad vos. iſta quidem vana ⁊ nul
lius momenti ſunt. ⁊ quãuis in hoc ipſi moſaice procedãt:
qui alienos ad fidem ſuam venientes ꝑ aliquod temp⁹ ad
dignitates ⁊ honores non admittebat. forte q̃ permiſſio
dei eſt: ne eleuetur cor veſtrum: ⁊ obliuiſcamini ſui: ⁊ eſſet
vobis in ſcandalum. Sed vos ab ipſo diſcite: qui mitis et
humilis corde eſt. ⁊ inuenietis requiem animabus veſtris
Beati enim ſunt qui mites et pauperes ſpiritu ſunt: quoni
am ipſorum eſt regnum celorum. cui huius mundi regnuz
equiperari non poteſt. Hoc quidez cucurbite: que ſub vna
nocte naſcitur: ⁊ ſub vna nocte perit aſſimilatur. Illud ve
ro ſempiternum eſt: quod nunq̃ commouebitur. Uos ita

ꝙ ab iſtis cogitationibus vanis tollite. ⁊ que anime ſunt: curate. Nunquid forte pro illis baptizamini: abſit a vobis Nec turbet vos ꝙ chriſtiani in rebus agendis locum veſtrum vobis non aſſignent: ⁊ ꝙ recuſent vos veſtra conſiderata origine tanꝗ viliores: ⁊ infirmiores ipſis. Naꝫ qui hoc faciunt: non conſiderant: quoniam aduocatam ſuam ſpernunt virginem ſcꝫ beatam. que iudea fuit. necnon ⁊ apoſtolos: aliaſqꝫ fidei columnas ſpernunt. Et ꝙuis iudei ꝓpter peccatum contra chriſtum commiſſum hec pati merentur. Non tamen qui ad fidem cōuertuntur. tali legi ſubiecti ſunt. Hi enim ⁊ per vetus ⁊ nouum teſtamētum alĳs chriſtianis ad minus equales ſunt. teſte Eſaia q capitu. lvi ait. Et non dicet filius aduene. qui adherebit domino dicens. Separatione diuidet me dominus a populo ſuo. Et ipſomet ſaluatore mathei. xx. i parabola patriſfamilias. qui miſit operarios ad vineaꝫ. cum ait. Sic erunt nouiſſimi ꝓmi: ⁊ primi nouiſſimi. Necnon ⁊ ipſo apoſtolo. ad Galathas tertio. qui dic. Omnes enim filĳ dei eſtis propter fidē que eſt in chriſto ihesu: quicunqꝫ enim in chriſto baptizati eſtis: chriſtum induiſtis. Non eſt iudeus neqꝫ grecus: non eſt ſeruus neqꝫ liber: non eſt maſculus neqꝫ femina. omnes enim vos vnum eſtis in chriſto ieſu. Et adhuc his qui nobilitati verſantur: nonne notum eſt ꝙ ante chriſti paſſionē nulla erat gens nobilior iſrahelitica: quā ab initio deus ſibi in ſpecialem elegit. Alie enim gentes idolis ſeruiebant. Notus autem: vt pſalmus cantat: ſemper in iudea fuit dominus: ⁊ in iſrahel magnum nomen eius. Et intantum dilexit vos ꝙ myſteria plurima adhuc ſeruauit. vt reliquias veſtras ſaluas faceret. Si quis preterea veſtrum de ſtirpe regali de ſanguine virginis deſcenderit. Quis enim ſimilis ſibi in nobilitate erit. Nec obſtat: quia tui preteriti ſeu preſentes nō fuerunt: nec etiam ſunt: per gratiam. ſicut

tu vocati. Semper eniꝫ chriſti fides a ſui primordio ſic proceſſit. ieſu mathei. x. dicente. Ueni enim ſeparare hominē aduerſus patrem ſuum: ⁊ filiam aduerſus matrem ſuam: ⁊ nurum aduerſus ſocrum ſuam. Et hoc ideo: q: ſpiritus vbi vult ſpirat. Talis igitur differentia inter fideles vnde naſcatur: neſcio neqꝫ arbitror ꝙ alicuius momēti ſit. Scimus enim ꝙ non eſt acceptio perſonarum apud deum. Jdcirco ⁊ vos ex his non conturbemini: ſed quilibet veſtrum a via ſua mala recedat: ⁊ deum oret: vt ſuū illuminet intellectū ita ꝙ veritatis viam agnoſcere poſſit: ⁊ agnita cuſtodire.

Ephilogatio. ¶ Sed vt ad id vos diſpoſitos reddatis: hypocriſim perfidiam auaritiam atqꝫ ſuperbiam a cordibus veſtris remoneatis. Quod ſi facile facere vultis: euangelia legite: que oīa hec ꝑfecte vos facere docebunt: Et ſi crederem vos ipſa libēter recipere: libentiſſime in hebraicum vobis traducerem. Nam me certum reddo ꝙ ſi eorum verba guſtaretis: in lumine ipſoruꝫ lumen videretis. Ex eis enim verificationis prophetiarum de meſſia loquentium in chriſto hieſu certitudo inuenitur. Ex cuius verbis ⁊ vita maniſeſte cognoſcitur: quia cuꝫ humanitate fuit in eo diuinitas coniuncta. Impoſſibile enim eſſet a ſimplici homine poſſe talis audiri aut videri. o diuina maieſtas quis ad profundum ſermonuꝫ eius deſcendere poſſet: o abſoluta bonitas quis mirabilē ⁊ ꝑfectiſſimā vitā ſuaꝫ perfecte deſcribere ſciret. nemo quippe. Aut forte ad id coactus venit xp̄s: Nūquid non ſi voluiſſet paſſiones cunctas: quas paſſus eſt: ⁊ mortem fugere potuiſſet: vtiqꝫ potuiſſet. niſi ꝙ voluit pro mūdi ſalute pati: moriqꝫ: prout ꝓphetie ꝑdixerāt: quas quidē vos ceci a peccato recte intelligere nō poteſtis. naꝫ quānis cūctas eſſe cōſumatas indubitate videamꝰ. Nōne ad minus deberent corda vr̄a excitari vt veritatē inueſtigarēt

ad infinitiſſimam multitudinem ſactorum: qui exprẽto mū
do: tot diuerſa martyria: totqꝫ horrenda genera mortis: ꝓ
christo ihesu ſuſtinere voluerunt. Quis enim compellebat
iſtos id pati: niſi ardor ſpiritus ſancti in eos infuſi: per quē
ad beatitudinem vocabantur: putatis ne forte ꝙ tanta ho-
minum multitudo inter quos magni reges: ⁊ principes in
teruenere: fuerit inſanita. Taceo infinita: ⁊ indicibilia mira-
cula per christum facta: ac etiam per iſtos ſanctos in nomi
ne eius: que poſt eius mortem a vobis ad ſuos fideles trāſ
lata ſunt. Et vos litteris priuati: qui ex dictis veſtrorum ra-
bi crebro iſta repellitis: dicētes ꝙ īpoſſibilia: ⁊ nature re-
pugnare videntur: cur hoc eodem argumento non repel-
litis ea que ante christi aduentum veteri lege ſcripta repe-
ritis. non enim illa magis iſtis ab hac petitione abſoluũtur
Sicut ergo illa creditis: ſic ⁊ iſta pro ſalute veſtra credite.
Nā ſi illa vera ſt. vtiqꝫ ⁊ iſta vͣa ſūt. Fuerūt. n. illa facta vt
ad iſta vos diſpōerēt. idcirco his credite ⁊ ñ rabi vr̃is. q do
loſe mendacium predicant vobis: necnon ⁊ iacture veſtre
credite qui poſt peccatū veſtrum in christū dati eſtis in p̄-
dā ⁊ cōculcationē oibꝰ gētibus eſtiſqꝫ in opprobriū omniū
⁊ rapinā ⁊ nō eſt qui eruat. quis eniꝫ dubitat ꝙ ſi deus vo
biſcum eſſet. res aliter procederet. nōne fuerunt omnia iſta
a prophetis vobis predicta vtiqꝫ fuerunt. Et ego qui non
ſum ex illis qui poſt receptioneꝫ baptiſmi vos perſecuti ſūt
Sed volui memetipſum formam dare vobis ad me imitā-
dum. Decreui hec vobis dirigere: non vt chriſtianis vos
odioſos redderem: ſed vt vos ſaluos faciam. Chriſtus eñ
non docet me vos a fide repellere. ſed ad ipſam vocare. nā
cum omnibus inquinamentis veſtris voluit vos ſaluos fi
eri: non damnari. Et non credatis cogitatiōes veſtras me
ignorare. que aduerſus me poſt conuerſionem meam ꝑ ali
quot annos fuerunt: quia vobis perſuadere nequiueratis

adusum, Magri [illegible] ordis sti Aug.

me tantūmodo: vt vitam eternam poſſiderem: chꝛiſti fidē ſectatum eſſe. Poſtq̄ autem de hoc iam certificati eſtis: videtiſqꝫ me ieſum deum meum toto coꝛde meo: ⁊ tota anima mea diligere. Cur me non ſequimini; preſertim cum oſtenderim vobis me fundamentaliter ⁊ bene reſolutum ipſum diligere. Recedite igitur recedite: exite inde. quia non eſt ibi animabus veſtris requies. ⁊ ego quidem ſaluatorē meum oꝛare non ceſſabo: vobis per gratiam preuenire: vt vos ſaluos faciat: non dedignetur. mihi quoqꝫ auxilium p̄ſtet: vt poſſim vſqꝫ in finem ſine crimine perſeuerare: concedatqꝫ pro perfectione mea: ⁊ alioꝛum ſalute: vt ſic opere ⁊ ſermone ſibi ſeruiam. ſicut coꝛ meum rectum eſt cum eo: cui honoꝛ ⁊ gloꝛia in ſecula ſeculoꝛum. Amen.

¶ Impreſſuȝ Rome ꝑ venerabilē virū mgr̄m Euchariū Silber: alias Franck alamanū. Anno Jubilei. M.ccccc. Die vero decimaquarta menſis Maÿ.

LIVRARIA DA UNIVERSIDADE

JOANNES BAPTISTA

IBER DE CONFUTATION
HEBRAYCE SECTE

Sala
Gab. R
Est.
Tab. 10
N.º 3